

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 4[17]/2005

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5
Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Swiss Federal Institute of Technology, Zurich, Elveția)

Dipl. ing. dr. Josef Janošec (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Conf. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

ISSN 1582-6511

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

Globalizare și insecuritate

Dr. Mircea MUREȘAN.....7

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

Marele Orient Mijlociu pe un drum cu sens unic?

Dr. Gheorghe VĂDUVA 12

Macrorepere ale Zonei Extinse a Mării Negre la mijloc de deceniu

Dr. Grigore ALEXANDRESCU.....16

Spre un sistem global al securității. ONU - organizație mondială de securitate

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN.....20

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

Participarea structurilor din Armata României la operații sub comanda Comandamentelor NATO

Dr. Teodor FRUNZETI 26

Raportul dintre suprastat și imperiu, în cazul Uniunii Europene

Mădălina-Virginia ANTONESCU.....34

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

“Revizuirea dispunerii globale a SUA” și negocierile dintre Japonia și SUA cu privire la realinierea forțelor SUA în Japonia

Takeshi FUKUDA 43

Multiculturalism și securitate europeană

Dr. Petre DUȚU.....55

Resursele de securitate și securitatea națiunii

Dr. Francisc TOBĂ.....60

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

Cooperarea Republicii Moldova cu statele vecine și actorii strategici internaționali

Dr. Radu GORINCIOI.....66

EVENIMENT STRATEGIC

Acord România-SUA privind activitățile forțelor Statelor Unite staționate pe teritoriul țării noastre

Vasile POPA.....82

PUNCTE DE VEDERE

Tensiuni și tendințe în zona Asiei Centrale cu extensie spre Orientul Mijlociu

Aurelian RAȚIU.....85

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Terorismul maritim. Amenințarea “ascunsă” la adresa securității internaționale

Dr. Krzysztof KUBIAK.....90

NOTE DE LECTURĂ

Paradigme militare în schimbare

V.P..... 99

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS octombrie-decembrie 2005

Irina CUCU.....100

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Globalization and insecurity - Mircea MUREȘAN, PhD/p. 7

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

Greater Middle East on a one way road? – Gheorghe VĂDUVA, PhD/p. 12

Milestones of Wider Black Sea Region in the middle of the first decade of the XXIst century - Grigore ALEXANDRESCU, PhD/p. 16

To a global security system. United Nations - a global security organization - Constantin-Gheorghe BALABAN, PhD /p. 20

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

The participation of the Romanian military structures in operations under NATO Headquarter Command - Teodor FRUNZETI, PhD/p. 26

The relation between suprastate and empire, in the European Union case - Mădălina-Virginia ANTONESCU /p. 34

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

US global posture review and the Japan-US negotiations over the realignment of US forces in Japan – Takeshi FUKUDA /p. 43

Multiculturalisme et sécurité européenne - Petre DUȚU, PhD/p. 55

Security resources and the nation's security - Francisc TOBĂ, PhD /p. 60

ANALYSIS, SYNTHESIS, EVALUATIONS

Building partnerships with Moldova's neighbours and strategic international players – Radu GORINCIOI, PhD/p. 66

STRATEGIC EVENT

Agreement between Romania and the USA on the US forces based on Romania's soil – Vasile POPA /p. 82

POINTS OF VIEW

Tensions and tendencies in the area of Central Asia with extension towards the Middle East – Aurelian RAȚIU/p. 85

STRATEGIC IMPACT

TERRORISM. THE WAR AGAINST TERRORISM

Maritime terrorism. The “stealth” threat for international security – Krzysztof KUBIAK, PhD/p. 90

REVIEWS

Military changing paradigms – V.P./p. 99

CDSSS’ AGENDA

The activity of the Center for Defence and Security Strategic Studies, October-December 2005 – Irina CUCU/p. 100

GLOBALIZARE ȘI INSECURITATE

Dr. Mircea MUREȘAN

Dincolo de oportunitățile globalizării, se disting și unele aspecte de insecuritate, pentru că aceasta generează, inevitabil, vulnerabilități, care pot naște instabilitate economică și probleme sociale. Perspectiva de insecuritate globală pentru deceniile următoare indică o frecvență redusă a conflictului interstate și o predominanță a conflictelor intrastatale, cauzată de efectele negative ale globalizării, de multiplele riscuri de insecuritate. Înlăturarea acestora din urmă este posibilă, prin: integrare și solidaritate, garanții sociale și politici comunitare corespunzătoare, o bună guvernare și funcționare instituțională, un cadru legislativ adecvat, parteneriat public-privat puternic, o finanțare și implementare susținută a proiectelor naționale și globale, mecanisme viabile de reglare și control al mediului de cooperare, ofensiva conjugată a comunității internaționale și a statelor.

1. Globalizarea, între avantaje și dezavantaje

Rândurile de față nu se vor a fi un inventar al relelor contorizate de numeroșii opozanți ai globalizării, ci o tratare, pe cât se poate, obiectivă a aspectelor de insecuritate induse de aceasta pe plan economic și social. Globalizarea implică, pe de o parte, relații biunivoce (între state cu nivel de dezvoltare asemănător), iar pe de altă parte, relații univoce (între state cu nivel diferit de dezvoltare), fiind activă (în primul caz), respectiv pasivă (în cel de-al doilea), în funcție de puterea economică, politică și culturală a statelor angajate în procesul respectiv¹. Aspectele de insecuritate sunt rezultatul globalizării pasive, al impunerii valorilor statelor dezvoltate în statele subdezvoltate sau în curs de dezvoltare, fapt ce alimentează tendințele etno-naționaliste și fundamentaliste. Într-o explicație foarte exactă, dată de Kofi Annan, beneficiile globalizării sunt distribuite neuniform, pe când dezavantajele revin tuturor. Acțiunile oamenilor,

deseori neintenționat, afectează viețile celor care locuiesc în alte părți. Avantajele și oportunitățile globalizării se concentrează într-un număr relativ mic de state și sunt distribuite inegal. Pentru foarte mulți oameni globalizarea aduce un plus de „vulnerabilitate față de forțele necunoscute și invizibile, care pot genera instabilitate economică și probleme sociale, uneori cu viteza luminii”².

Dacă privim globalizarea ca dimensiune de extensie primordială a economicului, însă strict sub aspect politic și militar, vom constata că se relevă printr-o proiectare decisă a puterii, din rațiuni geopolitice și geostrategice, care nu exclud conflictele armate, ci le presupun: între state, intrastatal și între actori nonstatali și state (terorism internațional). Prin prisma globalizării, perspectiva de insecuritate globală se modifică radical pentru următoarele decenii. Experții militari previzionează o frecvență redusă a conflictului interstate, descurajat de superioritatea SUA și a aliaților lor, de costurile și letalitatea armamentelor, de efectele estimate pe plan regional și global, de atitudinea antirăzboinică tot mai puternică și penalitățile considerabile ce pot fi aplicate statelor angajate într-o astfel de aventură³. Predominanța viitoare a conflictelor intrastatale este legată, de experți, de efectele negative ale globalizării – conflicte culturale, urmarea guvernărilor ineficiente și facilitarea grupurilor iredentiste, în timp ce actorii nonstatali (terorismul) sunt imaginați ca sporind gama amenințărilor asimetrice.

Globalizarea nu va putea glosa pozitiv înapoia zidului fricii, naționalismului și insecurității, de orice fel ar fi ea. Lumea va înțelege că trebuie să rămână o unitate în diversitate, garantând pacea, libertatea și prosperitatea tuturor, democrația și respectul drepturilor omului, prin dialog, apărarea valorilor comune și protejarea identităților proprii. Luată individual, statele peste care se întinde umbrela globalizării sunt sortite progresului, dar și supuse unor riscuri multiple de insecuritate: politice,

instituționale, legislative, comerciale, valutare, monetare, financiare, concurențiale, strategice, care pot fi înlăturate prin perfecționarea actului de guvernare și eforturi serioase la nivel statal și internațional de perfecționare a managementului riscului și gestionare corectă a acestuia.

Pe plan securitar, riscurile vizează chiar și statul de origine al globalizării – SUA. Unica superputere a lumii este obligată să-și reconsidere eforturile de apărare în fața terorismului: securitatea proprie, din interior, este asigurată de la mii și mii de kilometri depărtare, de pe cealaltă parte a mapamondului (iată de unde provine noua strategie de poziționare a bazelor militare americane pe glob) sau chiar din coasta ei cea mai fragilă, America Latină, care este imperiul drogurilor, sursa imigrației și „călcâiul vulnerabil” adulmecat deja de teroriști, precum și teritoriul care asigură până la 40 la sută din importurile de țiței ale SUA.

Exigențele globalizării, care caută să înlătore multiple aspecte de insecuritate, de la cea statală sau comunitară la cea individuală, dictează, practic, reformarea instituțiilor, inclusiv a ONU, UE și NATO, dinamizarea acestora, extinderea lor etc. Astfel, globalizarea demonstrează cum integrarea și solidaritatea, apărarea intereselor comune, politicile comunitare conservă propriile interese, luând locul vechii politici de izolare, intens contraproductivă. Succesul UE în competiția economică internațională vedește forța instituției unice, ce are capacitatea de a oferi garanții sociale, prin politici comunitare adecvate.

ONU practică o întregă strategie a depășirii crizelor și stărilor de insecuritate, dacă privim spre complexul activităților sale și spre rezoluțiile adoptate de organizație, inclusiv cea elaborată de România în 2004 și care propune: instituționalizarea dialogului dintre sistemul ONU și organizațiile regionale, în scopul îmbunătățirii coordonării și realizării unor acțiuni concertate în promovarea democrației, consolidarea dimensiunilor construcției instituționale democratice în mandatele operațiunilor de pace ale ONU, folosirea unor mecanisme consultative și participative în reglementarea disputelor și prevenirea conflictelor.

Pe planul securității economico-sociale, organizația mondială face eforturi deosebite pentru eradicarea sărăciei și respectarea drepturilor omului. Sublinierea necesității și semnificației unei astfel de politici majore o găsim inclusiv în documentul final al Summit-ului ONU din

15 septembrie a.c., de la New York, unde se accentuează că pacea, securitatea, dezvoltarea și drepturile omului reprezintă pilonii sistemului ONU și temeuri pentru securitatea colectivă.

2. Unul din efectele globalizării - insecuritatea socială

O țință precisă, inclusă de data aceasta în Declarația Mileniului, adoptată în septembrie 2000 de statele ONU, este aceea a eradicării, până în 2015, a sărăciei extreme și a foametei la nivel global. Participanții la summit-ul de la cumpăna dintre milenii au obiectivat nevoia dezvoltării durabile, în condiții de sustenabilitate din punct de vedere ecologic. Acest din urmă obiectiv nu poate fi luat în calcul fără o bună guvernare și funcționare instituțională, un cadru legislativ adecvat, politici publice și practici guvernamentale și administrative eficiente, un parteneriat public-privat puternic și o finanțare și implementare susținută a proiectelor naționale și globale.

În cele două obiective, dar și în altele, nemenționate aici, dar cuprinse, de asemenea, în Declarația Mileniului, se regăsesc materializate deopotrivă oportunități reale, ca și riscuri la fel de reale, generate de procesul vast și complex al globalizării. Acesta este un suport solid pentru dezvoltarea economică, tehnologică și culturală, însă și un cadru creator de injustiție și insecuritate.

Prosperitatea nu este o virtute ce poate fi extinsă facil la nivel planetar, pentru că complexitatea economiilor și societăților post-industriale, rateurile guvernelor și organismelor societății civile, nereușitele comunităților financiare, științifice, tehnice, sociale apasă mai greu pe talerul nedorit al globalizării.

Insecuritatea nu este prevăzută în planurile și strategiile sociale decât ca obstacol de învins, prin respectul democrației, legii, productivitate și durabilitate, pornind de la politici care răspund, pertinent și coerent, incoerențelor și insuficiențelor reformelor și schimbărilor din societate, justiție etc., asigură combaterea delincvenței internaționale, buna gestionare a resurselor naturale, creșterea economică sănătoasă.

Când se referă la insecuritatea socială, ca efect al globalizării, universitarii și cercetătorii fenomenului⁴ găsesc că aceasta este indusă de câteva mecanisme importante:

- precaritatea locurilor de muncă;
- privatizarea protecției sociale, care naște un sistem de protecție socială cu două viteze - una (regimul public de bază) ce-i favorizează pe cei avuți, și alta, sistemul privat, care lovește în clasa de jos;

- problemele agriculturii, ramură care este, pentru majoritatea populațiilor țărilor din Sud, una tradițională, de subzistență, ce nu rezistă în fața agriculturii subvenționate a țărilor bogate din Nord.

Concret, dezvoltarea la nivel global produce mari discrepanțe sociale: 1 la sută din cei mai bogați oameni ai lumii au venituri extrem de mari, față de 57 la sută dintre cei mai săraci oameni de pe planetă, pentru care globalizarea pare un balaur cu multe capete, o utopie, ale cărei costuri le suportă cei mulți. Practic, cu cât globalizarea se extinde tot mai departe, cu atât prăpastia dintre țările bogate și cele sărace se adâncește tot mai mult.

Analizii economici constată cum, chiar în țările cele mai bogate, disparitățile dintre categorii întregi de populație creează zi de zi insecuritate, amenință pacea socială. Aceasta sporește contestația mondială a globalizării, ale cărei efecte, insuficient controlate, duc dezvoltarea într-o fundătură din care doar voința și acțiunea comună a statelor puternice ale lumii o pot scoate, prin identificarea și înlăturarea slăbiciunilor.

Din nefericire, problematica insecurității nu figurează pe agenda organizațiilor internaționale. O explicație plauzibilă pentru această lipsă de interes ne oferă un fost economist șef al Băncii Mondiale⁵, care declară că Banca Mondială și Organizația Mondială a Comerțului au o politică dictată de cei care vor să întoarcă globalizarea în favoarea lor și nu discută aspectele sensibile ale comerțului, impacturile negative nu numai pentru Africa, ci, de asemenea, pentru oamenii cei mai săraci din Europa și SUA.

Globalizarea și politicile de stabilizare și ajustare structurală au sporit insecuritatea și inegalitatea, pe fondul creșterii disparităților economice și sociale între state și în interiorul acestora. ONU recunoaște existența unui miliard și jumătate de persoane ce trăiesc lipsite de mijloacele cele mai necesare traiului și a circa 840 milioane suferind de malnutriție cronică.

Criticii globalizării ca generatoare de insecuritate socială arată că insecuritatea este legată direct de politicile neoliberale: liberalizarea

financiară, privatizările și reformele de pe piața muncii, în sensul flexibilizării lor. Sunt incriminate îndeosebi „fundamentalismul de piață“ al economiștilor și responsabililor politici și faptul că nu se promovează proiecte publice de dezvoltare a protecției sociale.

În general, problemele sărăciei și insecurității (violența, sănătatea precară, împiedicarea accesului la drepturi) se apreciază că sunt eludate în discuțiile asupra dezvoltării. Or, accentuează opoziția neoliberalismului economic, modelul creșterii economice nu trebuie să separe problemele economice de cele sociale. Trebuie analizate atent corelația existentă între creșterea șomajului și violență și faptul că liberalizarea forțată a constituit motorul de întărire a sentimentului de insecuritate pretutindeni în lume.

3. Globalizare și insecuritate economică

Un raport al Biroului Internațional al Muncii⁶ arată că absența securității economice, de care suferă majoritatea muncitorilor, provine din sentimentul de insecuritate dat de neplata salariilor, restructurarea regimurilor de securitate socială și altele. Nu întotdeauna țările cele mai bogate asigură și cea mai mare securitate economică posibilă. În epoca mondializării, șocurile economice sunt foarte frecvente și foarte grave. Sentimentul de insecuritate influențează mentalitățile.

Analiza demonstrează că, după faza post 1980 a globalizării, crizele economice au fost mai frecvente și mai grave, asemănător cu catastrofele naturale foarte devastatoare. S-a înregistrat o agravare a riscurilor sistemice, care nu pot fi remediate prin eforturile regimurilor clasice de securitate. Acestea impun intervenția guvernelor și instituțiilor internaționale, care să sprijine garantarea respectării drepturilor și a unui minim de securitate economică, ca și a instituțiilor interne reprezentative care să apere interesele legitime ale oamenilor. Fără mijloace de exprimare și fără securitatea unui venit de bază, cvasitotalitatea locuitorilor planetei va cunoaște insecuritatea economică.

De aici, și cerința, subliniată cu fermitate în Declarația Mileniului, „ca mondializarea să devină forță pozitivă pentru întreaga umanitate“. Cu motivația legitimă a aceleiași griji față de semeni, în același an cu Summit-ul Mileniului, la Summit-ul de la Nisa, 15 state din UE au decis să elaboreze

planuri naționale de acțiune pentru combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale.

Nu omitem, de asemenea, din lanțul măsurilor sociale, faptul că, la finele anului 2001, Comisia europeană a elaborat un Program de acțiune al Comunității, având ca obiectiv operațional reducerea prăpastiei celor care trăiesc sub pragul de sărăcie de la 18 la sută la 15 la sută în 2005 și la 10 la sută în 2010, și înjumătățirea sărăciei copiilor până în 2010.

Securitatea globală se poate întemeia, cel mai sigur, prin contribuțiile statelor, pe respectul principiilor incluse în planurile naționale antisărăcie și promovare a incluziunii sociale. Un astfel de plan adoptat de țara noastră în iulie 2002 cuprinde un număr de 17 principii, a căror enumerare spune foarte mult despre multitudinea aspectelor pe care statul trebuie să le rezolve pentru cetățean, în condițiile globalizării.

De la principiul activizării (care exclude pasivitatea și resemnarea, are ca subiect atât persoana, cât și familia și colectivitatea și presupune dezvoltarea capacităților colectivităților, ale autorităților publice, identificarea și diagnosticarea corectă a naturii problemelor și riscurilor și dezvoltarea de răspunsuri eficiente) la cel al responsabilizării (asumarea de responsabilități, ale fiecăruia pentru colectivitate și ale colectivității pentru fiecare) sau la cel al suportului social ca instrument al incluziunii sociale, ori principiul diversificării formelor de suport sub formă de pachete complementare, sau cel al abordării integrate a sistemului de protecție socială, precum și cel al suportului personalizat, toate subliniază rolul decisiv al statului în înlăturarea inegalităților sociale, a disparităților și inechităților.

Un principiu important este cel al deplasării accentului de la tratare la prevenire (tratarea este costisitoare și prezintă riscul perpetuării problemei, a insecurității; de aceea, trebuie să se înfrunte constructiv riscurile, să se atace sursele majore ale sărăciei și excluziunii sociale: criminalitatea, dependența de alcool și droguri, exploatarea ființei umane – economică, sexuală etc., corupția).

Reținem însă ca foarte importante și principiile: abordării incluzive; al evitării discriminării celor mai puțin săraci, în favoarea celor săraci; al investiției în dezvoltarea socială și umană; al depășirii, în suportul pentru copii, a abordării exclusive adultocentrice; al eliminării disparităților social-economice, prin egalizarea șanselor de dezvoltare;

al îmbinării politicii economice cu cea socială; al solidarității cu cei în situație de dificultate; al folosirii integrale a resurselor de dezvoltare; al oferirii dezvoltării progresive a suportului social pe măsura constituirii resurselor economice necesare; al parteneriatului/participării (realizarea de mecanisme parteneriale pe toate palierele); al promovării unei culturi a eficienței în politica socială și, în fine, al promovării valorii muncii.

Este, în aceste principii, prezent, însuși programul de eticizare, de moralizare a proceselor de globalizare, propus de Kofi Annan, care cere o regândire, nu în primul rând de către actorii economici obișnuiți ai lumii, ci de către marii actori economici ai scenei internaționale, a modalităților de a implanta, de a intra în relație cu societăți nepregătite pentru asimilarea acestor câștiguri ale globalizării.

Și mai este, de asemenea, prezent, principiul subsidiarității, lansat, în 1997, de UE⁷, care face ca de aspectele de insecuritate ale unei țări să se ocupe nu Uniunea, ci țara respectivă, prin acțiune fermă și inițiativă, direct interesată de securitate și dezvoltare, de afirmarea, cum spune politologul francez Pierre Hasner, în procesul de globalizare, a identității naționale, prin participarea cu ceea ce are mai bun, cu propria creativitate, la soluționarea problemelor planetare.

4. Concluzii

Înlăturarea insecurității economice și sociale, efect nedorit al globalizării, este o necesitate cu acoperire amplă în ofensiva conjugată a comunității internaționale și a statelor. Buna guvernare va avea un rol esențial în combaterea insecurității economice și sociale, demers ce presupune o mai mare responsabilitate și solidaritate socială la toate nivelurile, norme de drept, instituții eficiente, transparență în gestionarea afacerilor publice, respectarea drepturilor omului și participarea tuturor cetățenilor la luarea deciziilor care le afectează viața.

Efectele negative ale globalizării din spațiul economic și social se cer diminuate prin eforturi comune de sporire a cooperării economice și aplicare hotărâtă a unor planuri naționale antisărăcie și de promovare a incluziunii sociale.

Factorii generatori de insecuritate (mediul financiar-bancar, cel economic, cel infracțional)

obligă statele să dezvolte mecanisme viabile de reglare și control al mediului de cooperare internațională.

Este imperios necesar ca statele să acționeze mai ferm pentru reducerea vulnerabilităților economice și sociale, dar și a celor politice, militare, de mediu, derivate din procesul globalizării, și să se preocupe de extinderea accesului la oportunitățile acesteia.

Politica socială incumbă a fi integrată mai rapid în strategiile de dezvoltare durabilă. Dar paradigmei dezvoltării durabile ar fi necesar să i se asocieze și alte paradigme și modele de asigurare a securității locuitorilor planetei.

Implicarea mai activă și mai eficientă a organizațiilor internaționale în înlăturarea efectelor nefaste ale globalizării obligă la reformarea hotărâtă a acestora, structurală și funcțională.

ONU trebuie să se transforme și să se implice mai hotărât în gestiunea crizelor și stoparea războaielor civile, în sancționarea statelor care finanțează terorismul, susțin traficul de droguri, persoane și armamente, ca fenomene globale ce afectează existența și securitatea persoanei și comunităților, dar și în stoparea și eradicarea sărăciei și a nedreptăților umane.

NOTE:

1 O asemenea clasificare propune Daniel ȘANDRU, în materialul „Globalizare și identitate din perspectiva postmodernității“, publicat în Symposion nr. 1, 2003, tomul I, http://mail.phil.uaic.ro/~symposion/Sandru_Symposion_1.pdf.

2 *Raportul Secretarului General al ONU la Adunarea Milenară a Națiunilor Unite: Noi, popoarele: rolul Națiunilor Unite în sec. 21*, 27 martie 2000, A/54/2000.

3 A se consulta, pentru aceasta, lucrarea specialiștilor britanici „**Tendințe strategice – dimensiunea militară**“, capitolul „Viitorul conflictelor armate“, tradus și prezentat în „Observatorul militar“ nr. 28 (16-22 iulie 2003), www.presamil.ro.

4 Vezi opiniile exprimate de participanții la panelul organizat în cadrul Forumului Social Mondial din ianuarie 2004 de la Bombay, consemnate de Gerard Dumenil și Dominique Plihon, sub titlul *Glogalisation et insecurite sociale*, în www.france.attac.org/a2363

5 Joseph STIGLITZ, apud G. Dumenil și D. Plihon, *op. cit.*, www.france.attac.org/a2363

6 *Economic Security for a better world, Programme sur la securite socio-economique*, Organizația Internațională a Muncii, www.ilo.org/ses

7 Vezi *Tratatul de la Amsterdam*, <http://www.europa.eu.int/eur-lex/en/treaties/selected/livre546.html>

Generalul profesor universitar dr. Mircea MUREȘAN este comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România și are abordări științifice și publicistice consistente în domeniul conflictelor asimetrice, făcând analize obiective, complexe asupra terorismului internațional, a efectelor, tendințelor de evoluție și strategiilor de combatere a acestuia.

MARELE ORIENT MIJLOCIU PE UN DRUM CU SENS UNIC?

Dr. Gheorghe VĂDUVA

Zilele acestea, mai exact pe 15 decembrie, în Irak se desfășoară alegeri legislative. Peisaj atipic, asociație bizară de lumi, de legi, de principii. Panouri cu sloganuri electorale, alături de mașini-capcană, de focuri de armă și de un întreg cortegi de amenințări, de violențe, de excесе. Grupul Al-Qaeda și alte patru grupuri au calificat aceste alegeri drept un act de impietate și au amenințat că vor continua războiul sfânt până la instaurarea unui stat islamic în Irak. Extremismul de orice tip, religios sau nu, va amenința întotdeauna. Amenință și acum. Aceasta-i rațiunea lui de a fi, dacă poate exista vreo rațiune în extremism. Într-un Irak umilit, răvășit, bulversat, terorizat, sărăcit și chinuit în toate felurile, alegerile legislative reprezintă, totuși, un eveniment politic și strategic de primă importanță.

Teroarea din Irak n-a încetat, dar nici speranța n-a încetat. Pentru acest spațiu dramatic, poate cel mai zbuciumat din istoria întregii lumi, de la Babilon încoace, alegerile pun în operă nu doar o politică și, corespunzător acesteia, o strategie directă, ci și o speranță. Sunniții și șiiții se prezintă la urne. Cei care nu se tem. Dar și cei care se tem. După atâtea războaie și atâtea violențe, ar trebui ca nimeni să nu se mai teamă de nimic. Nu este însă așa. Oamenii sunt oameni și, de aceea, oricât de curajoși ar fi, totdeauna se vor teme. Pentru viața lor și a celor apropiați lor, pentru credința lor, pentru convingerile lor, pentru țara lor, pentru viitorul lor. Dar tot pentru acest viitor vor vota și vor spera.

O floare occidentală pentru Orient

Toate bătlăliile din lume au fost și sunt politice. Dar tot politice sunt și toate marile arhitecturi de securitate și de pace. Din păcate, ele se proiectează și se construiesc nu pe încredere și solidaritate, ci pe arme și finanțe, adică pe putere. Se spune, și nu fără temei, că totdeauna puterea are dreptate. Nu neapărat pentru că neputerea n-ar fi în stare și

nici n-ar fi lăsată să aibă vreo dreptate, ci pentru simplul motiv că puterea nu este putere doar pentru a amenința și a distruge, ci și pentru a construi. Responsabilitatea puterii nu constă doar în asumarea dreptului de a distruge, ci mai ales în asumarea îndatoririi de a construi. Deocamdată, în Irak sunt doar distrugeri. Patru războaie și o lungă dictatură nu pot avea, drept consecință, livezi de măslini și locații de prosperitate, ci ruine, frică și dezamăgire. Printre aceste ruine, se pare că va apărea, încet, încet, și speranța. Deocamdată, ea este un fel de mugur firav, hărțuit de explozii, de distrugeri și de moarte. Dar și cel mai falnic stejar a ieșit tot dintr-o ghindă, dintr-o rădăcină sau dintr-un mugur. În Irak, se confruntă cel puțin trei mari puteri incompatibile între ele, asimetrice, dar reale și foarte temeinic motivate: democrația, extremismul și speranța.

Nimeni nu crede că alegerile din 15 decembrie 2005 vor rezolva *ipso facto* toate problemele Irakului. Probabil că asemenea probleme nu vor fi rezolvate nici într-un secol! Dar, atunci când oamenii merg la urne, înseamnă că lucrurile tind să se așeze, iar cerul începe să se lumineze. Alegerile sunt ceva extrem de puternic, dar și de sensibil și de fragil. Ele rodesc acolo unde există un mediu prielnic, unde domnesc legea și respectul legii. Alegerile, în plin război, sunt ca un firicel de lumină într-o noapte cu multă ceață, ca un strop de apă în deșert sau ca o floare în ghețurile din Antarctica. Dar o floare este o floare, oriunde s-ar afla ea. Înseamnă că acolo poate fi un mediu prielnic pentru flori. Chiar dacă cu o floare nu se face primăvară, orice floare care apare de sub zăpadă vestește începutul primăverii.

Va fi, deci, în plină iarnă, o primăvară democratică în Irak? Probabil că nu. Nici în Irak nu se poate face primăvară doar cu o singură floare. Mai ales în miez de iarnă și în plin război. Dar oamenii vor ieși la vot. Și-i vor vota pe cei care vor voi ei să-i voteze. Poate că unii vor greși, iar alții vor fi păcăliți. Unii, probabil, își vor pierde viața în

urma unor acțiuni violente ale extremiștilor. Alții vor considera că alegerile nu sunt pentru Irak, nici pentru Orientul Mijlociu. Aici domină, de secole, alte principii. Vom vedea cine are dreptate în final. Sau, dacă noi nu vom mai apuca acele vremuri, pentru că normalizarea Orientului Mijlociu va dura mult mai mult decât o viață de om, vor vedea cei care vor veni după noi. Orientul Mijlociu, sau cum vom dori să-l numim, numele sau denumirea nu schimbă esența acestui spațiu încărcat de istorie și de valori, are încă foarte multe de spus. Aici se află nu numai resurse energetice, ci și un filon foarte bogat și foarte puternic cu resurse de inteligență umană. Și chiar dacă oamenii acestui spațiu sunt acum răvășiți și agitați, precum mușuroiul de furnici peste care a trecut șenila unui tanc, este posibil ca mâine totul să renască.

Realități și interese

Să fie, oare, alegerile din Irak, împreună cu cele din Afghanistan, acea floare care să vestească primăvara aceluia concept american numit Marele Orient Mijlociu? Greu de spus. Dar nu imposibil. În fond, esența acestui proiect, reafirmat de americani cu forță și în 2005, dar primit și privit cu rezerve de către europeni, constă în democratizarea Orientului Mijlociu, în distrugerea cuiburilor teroriste și în alinierea acestei regiuni, care se întinde din Maroc până în Afghanistan, la valorile lumii occidentale, în speță la cele americane. Antiamericanismul de peste tot nu scapă ocazia să acuze Statele Unite de inconsistența motivelor invocate pentru care a declanșat războiul din Irak, dar, dincolo de orice motive, se află o realitate incontestabilă: valorile civilizației informaționale – ale civilizației epistemologice, am spune noi – dau un sens unic evoluției omenirii, iar țările acestui spațiu al civilizației arabe și islamice, pe care unii îl numesc Orientul Mijlociu, alții Asia Inferioară și Asia Mică, alții Marele Orient Mijlociu sau Orientul Mijlociu Extins, nu pot să nu acceseze aceste valori. Filosofia de rețea nu schimbă esența lumii, îi schimbă însă fizionomia, o scoate din hanorace și togi și o îmbracă în electronică, în nanotehnologie și în informație... Acesta-i viitorul. Dar orice fluviu, oricât ar fi de puternic, generează vârtejuri, anafoare și băltoace. Unii vor pieri, alții vor fi duși de val, alții vor naviga, dar nimeni nu va putea schimba cursul evenimentelor, cursul istoriei izvoarelor de mâine. Nolens-volens, Orientul

Mijlociu se va integra în efortul acestui drum cu sens unic spre civilizația democratică, altfel va fi aruncat la coșul de gunoi al istoriei, iar acest lucru nu se poate. Este vorba de peste un miliard de oameni care trăiesc în secolul al XXI-lea. Unii folosesc calculatorul, sunt conectați la Internet, accesează bazele de date ale lumii, participă efectiv la proiectarea viitorului. Printre cei mai inteligenți și mai capabili savanți din Statele Unite sunt foarte mulți cei care vin din aceste țări umilite, neînțelese, necunoscute în măsură suficientă, unele dintre ele condamnate la conflict, pentru că Dumnezeu le-a dăruit diamantele sau petrolul de care are nevoie atâta lume, inclusiv lumea care uneltește împotriva mersului înainte al omenirii. De fapt, acesta este doar un pretext sau un slogan. Și de o parte, și de cealaltă. Nimeni nu uneltește împotriva mersului înainte. Pentru simplul motiv că toate lumea merge înainte, timpul este ireversibil. Dar fiecare merge înainte în felul lui, pe drumul lui. Drumurile pot fi paralele, încrucișate, intersectate sau suprapuse. Ca și interesele. Drumurile, chiar și atunci când este vorba de politici și strategii, sunt doar infrastructuri. Interesele sunt cele care le asfaltează, le escarpează sau le dinamitează.

Multă lume îi atacă pe americani pentru acest concept al Marelui Orient Mijlociu. Iranul și alte câteva țări din interiorul acestui spațiu nici nu vor să audă. Alte țări din zonă, printre care și Tunisia, nu văd ceva rău în a aduce aici democrație, tehnologie de vârf, tehnologia informației, adică civilizație tehnologică și informațională, în a combate terorismul și a crea condiții pentru emanciparea femeii, ieșirea din prejudecăți frustrante și, mai ales, pentru valorificarea corespunzătoare, adică în interesul dezvoltării economice, al tehnologiei și al medicinei, a resurselor de aici, inclusiv a culturilor de mac sau de canabis din Afghanistan și de prin alte locuri.

Președintele Afghanistanului și președintele Irakului au spus, recent, că islamul nu este împotriva democrației, ci, dimpotrivă, pentru introducerea democrației în această lume. Dar Oriana Fallaci, în romanul său „Turbarea și Orgoliul“, vândut numai în Italia în peste un milion de exemplare, condamnă atât de vehement islamul, încât te cutremuri. Să zicem că renumita jurnalistă și scriitoare, care cunoaște foarte bine acest spațiu al Orientului Mijlociu, a fost oripilată de atacurile teroriste de la New York din 11 septembrie 2001 și a reacționat ca atare. Dar cartea ei a fost vândută în milioane

de exemplare! De aici nu rezultă că milioane de oameni, adică toți cei care au cumpărat această primă carte a sa, și alte milioane care au cumpărat-o și pe cea de a doua, „Forța rațiunii“, scrisă în același timbru, în urma atentatelor de la Madrid, din 11 martie 2004, sunt împotriva islamului. Oamenii nu sunt împotriva islamului, dar vor să știe ce se întâmplă acolo, ce pericole prezintă această lume pentru civilizația occidentală, pentru noi, ceilalți, care nu suntem islamaști.

Într-un articol publicat în „Corriere della Sera“, Oriana Fallaci arată că romanul „Turbarea și Orgoliul“ a creat un sentiment foarte puternic de indignare, întrucât, în opinia ei, Europa devine din ce în ce mai mult o provincie a islamului, o colonie a islamului, Italia fiind un avanpost al acestei provincii, un fundament al acestei colonii.¹ „A gândi că există un Islam bun și un Islam rău este împotriva rațiunii“, precizează ea. Islamul nu poate fi așa. El propovăduiește iubirea dintre oameni, smerenia și respectul. Atunci ce se întâmplă acolo? Ce se întâmplă cu această lume islamică? De ce naște ea fundamentalism și, mai ales, terorism?

Întrebările par legitime, dar, în fond, este vorba de ceea ce în logică se cheamă *ignoratio elenchi*, ignorarea chestiunii. Cu această lume nu se întâmplă nimic. Este doar puțin agitată, iar analiza cauzelor acestei agitații relevă un adevărat cerc vicios, din care nu se poate încă ieși. De fapt, cei mai mulți dintre teroriștii care au înspăimântat și înspăimântă lumea prin atentatele lor crude și surprinzătoare și, mai ales, capii lor sunt oameni instruiți în Occident, domiciliați în Occident, care au acces de mulți ani la valorile pe care americanii vor să le aducă în acest Mare Orient Mijlociu...

Realitatea Orientului Mijlociu este discutabilă. Depinde din ce unghi și din ce punct de vedere o privești, o analizezi și o înțelegi. În accepția obișnuită, Orientul Mijlociu definește, în principal, un areal cultural și, din acest motiv, nu poate avea frontiere precise. În general, în Orientul Mijlociu sunt incluse Bahreinul, Egiptul, Turcia, Iranul, Irakul, Israelul, Iordania, Kuweitul, Libanul, Omanul, Qatarul, Arabia Saudită, Siria, Emiratele Arabe Unite, Yemenul și Teritoriile Palestiniene din Fâșia Gaza și Cisiordania.²

Și țările Maghrebului, adică Algeria, Marocul și Tunisia, Libia și Mauritania, ca și Sudanul și Somalia, sunt legate de Orientul Mijlociu prin istorie și cultură. Se apreciază că Afghanistanul și Pakistanul fac parte din lumea indiană, mai exact

din Asia de Sud. De asemenea, Turcia și Cipru se consideră ca fiind țări europene.

Dar toate aceste țări au multiple legături specifice între ele, aparțin, practic, aceleiași civilizații, deși, din foarte multe puncte de vedere, sunt diferite. Diferența constă nu numai în nuanțe culturale, lingvistice, filosofice etc., ci mai ales în interese. Pe lângă interesul american care, credem noi, nu este numai cel ce ține de petrolul care se află aici, îndeosebi în triunghiul fierbinte – Iran, Irak, Arabia Saudită –, aici aflându-se aproape două treimi din rezervele de hidrocarburi ale planetei, ci și de configurația de securitate a regiunii, de stabilizarea ei. Că unul este legat de celălalt, este foarte adevărat, dar toată lumea este de acord că Orientul Mijlociu trebuie să iasă din criză și să se înscrie pe un drum mai puțin primejdios.

Dar și interesul țărilor din zonă este acela de a ieși cât mai repede, dar și mai benefic, din această situație conflictuală extrem de gravă și de a beneficia în mod avantajos de bogățiile lăsate de la Dumnezeu. Exemplul Kuweitului și al Emiratelor Arabe Unite este edificator. Aceste țări din triunghiul fierbinte ar putea constitui, în condiții normale, nu numai o perlă a Orientului Mijlociu, ci și un colț de rai al planetei. Au tot ce le trebuie: o istorie eroică și valoroasă, resurse energetice și un excelent potențial de inteligență și de cultură.

Triunghiul fierbinte

Alexandre Adler³ consideră că o vastă zonă din Orientul Mijlociu, care se întinde din Beirut până în Teheran, reprezintă un fel de *punct omega* al tuturor crizelor și nenorocirilor care există în jur. Aici, după opinia lui Adler, se produc cel puțin patru fenomene independente unele de altele, dar care converg: consolidarea definitivă a independenței libaneze, care se sprijină în momentul de față pe o alianță strânsă între majoritatea creștină, druzi și sunniți; sfârșitul crizei baasiste siriene, care a început în 2000, după moartea lui Hafez Al-Assad; intensificarea confruntării dintre șiiți și sunniți în Irak, dar și o posibilă conciliere istorică între ele, ceea ce ar constitui o soluție pentru stabilizarea țării și crearea condițiilor pentru începutul retragerii forțelor coaliției; redefinirea puterilor președintelui irakian, care ar putea schimba în mod radical orientarea acestei țări.

Dacă președintele Iranului, Ahmadinejad, ar reuși să-și înlăture toți adversarii pragmatici din

Teheran și să antreneze țara într-o confruntare cu Statele Unite, derularea evenimentelor în acest triunghi ar fi catastrofală. Imediat regimul din Liban și cel din Siria, care depinde de petrolul iranian, s-ar putea alinia poziției irakiene, iar în Irak noua orientare iraniană ar provoca tulburări foarte serioase în coaliția șiiită aflată la putere (alegerile din 15 decembrie, probabil, nu vor schimba în mod substanțial această realitate), gherilele își vor intensifica atacurile, iar sunniții s-ar alinia și ei efortului acesta, care va fi, pe toate fronturile, antiamerican. Așa ceva este însă puțin probabil să se întâmple, chiar dacă Iranul refuză să renunțe la programul său nuclear.

Cea mai verosimilă ipoteză se conturează, în pofida aparențelor, în Irak. Șiiții, care dețin majoritatea electorală, nu vor renunța încă la prezența americană, iar forța de stabilizare de aici poate contribui la asigurarea condițiilor pentru limpezirea lucrurilor și realizarea unei cât de fragile concilierii naționale între șiiți, sunniți și kurzi.

O astfel de conciliere, deși după o dictatură sângeroasă, după patru războaie și în cursul unui război de atriție care nu se mai termină, nu este și nu poate fi nici simplă, nici completă, reprezintă singura modalitate de stabilizare a țării și, probabil, mințile luminate ale Irakului vor înțelege, mai devreme sau mai târziu, asta.

Este posibil ca alegerile din 15 decembrie 2005 să faciliteze un nou pas spre stabilizarea Irakului sau măcar să accentueze și mai mult diferența dintre cei ce vor binele țării, adică pacea și stabilitatea, și cei care împing către maximum extremismul.

Cu alte cuvinte, ar fi posibil ca, în acest vulcan încă nestins, să se contureze, în urma alegerilor din Irak, unele diferențieri mai pronunțate între lava ce distruge și pământul ce se stabilizează încet-încet și pe care încep să crească primele flori albastre. Aceasta este, desigur, doar o perspectivă. Irakul și mai ales Afghanistanul, dar și alte țări din regiune, se află încă departe de o asemenea finalitate optimistă, însă ea nu trebuie exclusă. Însuși faptul că au loc alegeri, chiar dacă ele se desfășoară, pe de o parte, sub protecția forței care încearcă să prevină și să stabilizeze și, pe de altă parte, sub aura destul de încețoșată a îndoielii și speranței, tot e un semn bun. E drept, un semn care nu vine dintr-o realitate extrem de stabilă, ci dintr-una extrem de fierbinte.

NOTE:

1 <http://www.liberation.fr/page.php?Article=196761>

2 <http://fr.wikipedia.org/wiki/Moyen-Orient>.

3 Alexandre ADLER, *Le Moyen-Orient et son point omega*, <http://www.lefigaro.fr/debats/20051215.FIG0100.html?072146>.

Generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

MACROREPERE ALE ZONEI EXTINSE A MĂRII NEGRE LA MIJLOC DE DECENIU

Dr. Grigore ALEXANDRESCU

Regiunea Extinsă a Mării Negre și evoluțiile mediului său de securitate, în ultimul timp, au suscitât interesul nu numai al europenilor, care sunt nevoiți să dezlege dilema geopolitică în relație cu acesta: integrare și stabilitate versus dezintegrare și conflicte latente, dar și a altora cu întrebări specifice. Articolul oferă câteva puncte de reper în acest sens.

După ce s-au stins ecurile Războiului Rece și a început construcția unui nou model de relații interstatale, analiștii politico-militari au ajuns la concluzia că există o zonă pe marea hartă a lumii peste care s-a trecut parcă prea ușor cu vederea. Evoluțiile geopolitice și geostrategice din ultimii ani de pe eșichierul euro-asiatic i-au determinat să-și concentreze atenția asupra spațiului Mării Negre. Acum, acesta reprezintă frontiera de sud-est a Europei și, indiferent de conflictele din zonă (unele dintre ele, azi, înghețate) și de separațiile etnice, naționale și culturale înregistrate în istoria recentă a regiunii, el tinde să atragă aici centrul de gravitație al „Bătrânului Continent”.

Devenise clar că bazinul vechiului Pontus Euxinus nu mai putea fi o regiune cu statut conjunctural, când descoperită și exploatată nemilos, când închisă, când dominată. În ciuda problemelor complexe, care încă mai caracterizează această zonă, în virtutea istoriei ei îndelungate, uneori nefericite, dar mereu dinamice, se impune să evidențiem că tot această istorie a oferit atât bazele, cât și motivația unei participări active și de succes la economia globală, securitatea și stabilitatea internațională.

Marea Neagră este o regiune care nu poate fi nici ocolită, nici ignorată. Prin zonă trec marile drumuri est-vest și marile comunicații nord-sud. Aici se întâlnesc trei mari civilizații – europeană, asiatică și islamică – și două mari religii monoteiste – creștină și islamică – și, de aceea, regiunea trebuie transformată, în timpul cel mai scurt, prin participarea a cel puțin patru entități – Uniunea

Europeană, NATO, Rusia și țările caucaziene –, din zonă de confruntare în zonă de confluență, cooperare și colaborare. Evidențele istorice sunt deosebit de clare în a reliefa că regiunea Mării Negre a prosperat cel mai mult în perioadele în care nu a fost izolată sau nu a reprezentat decât un „lac” al unui singur stăpân. Potențialul și capacitatea ei au fost cel mai bine valorificate în vremurile în care a fost integrată în comunitățile extinse ale Europei și Mediteranei.

1. Realități politico-militare

Anul 2005 a propulsat spațiul adiacent al Mării Negre în atenția principalilor actori statali și organizații internaționale. Interesele lor de natură politică, economică, socială și militară s-au intersectat în zonă. Multitudinea acestora și legăturile intrinseci ale riveranilor cu statele vecine au determinat geografia mentală la o expansiune a frontierelor subregiunii și transformarea ei în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Demn de remarcat este faptul că anul 2005 reprezintă anul în care eșichierul lărgit al Mării Negre și evoluțiile mediului lui de securitate s-au constituit în subiect de studiu de sine stătător, fiind tema predilectă atât a unor lucrări aprofundate de cercetare și a activităților științifice interne și internaționale organizate în zonă, cât și a unor analize aprofundate desfășurate în marile cancelarii ale lumii.

Necesitățile Pentagonului de construire a unor baze cât mai eficiente de proiecție a forțelor și de un nou sprijin logistic pentru lichidarea grupărilor teroriste și, probabil, nevoia Washingtonului de a subclasa centrele de putere emergente din Asia – China și India –, care își consolidează vizibil cooperarea cu Rusia, au determinat SUA să-și mărească interesul și, spre sfârșitul anului, prezența în zona Mării Negre.

Țărmul de vest al Mării Negre a devenit limita estică a NATO și se pregătește să capete aceeași semnificație și pentru UE.

Statele din regiunea extinsă a Mării Negre, asistate de ONU, NATO, UE și SUA, au desfășurat activități pentru întărirea securității și stabilității zonei. Numărul și puterea celor implicați și efortul depus de aceștia nu au condus la rezultate pe măsură. Regiunea, în ansamblul ei, se prezintă, la sfârșitul anului 2005, eterogenă, măcinată de aproape întreaga gamă cunoscută de riscuri, pericole și amenințări, fapt ce o face destul de vulnerabilă și anevoios predictibilă.

2. Puncte tari și vulnerabilități

Bogăția energetică a subsolului estului regiunii și infrastructura deosebit de valoroasă care o transportă către consumatorii occidentali contribuie în prea mică măsură la ridicarea nivelului de trai și de civilizație al locuitorilor. Accesul diferențiat la resurse și discrepanțele de potențial economic constituie sursa de instabilitate majoră a spațiului.

Astfel, sancțiunile economice impuse de Rusia Republicii Moldova nu se extind și asupra Transnistriei. Printre acestea figurează și ridicarea prețului la gaze, de la 1 ianuarie, metodă prin care Moscova încearcă să convingă Chișinăul să renunțe la ideea eurointegrării și să rezolve problema transnistreană, conform intereselor ei¹.

La rândul ei, Ucraina amenință cu expulzarea structurilor navale rusești din Sevastopol, dacă Moscova va scumpi prețul gazelor naturale². Acestea sunt doar două exemple din nenumăratele dovezi de lipsă de înțelegere dintre actorii teatrului.

Și în acest an, conducerea Rusiei a încercat să rețină republicile din fosta URSS în zona ei de influență. Statele nerecunoscute au fost folosite de Moscova ca pârgii de influență politică asupra foștilor sateliți.

Încercarea de a menține aservirea economică prin noua strategie a „liberalizării prețului la gazele naturale” a fragilizat sau chiar a eliminat cea mai importantă punte de legătură dintre Kremlin și Georgia, Ucraina și Moldova.

Acum acestea își reorientează politicile macroeconomice către Uniunea Europeană. Este posibil ca răspunsul Rusiei să conțină noi abordări ale relațiilor cu enclavele pro-ruse. Mass-media prezintă atenția pe care o acordă Moscova studierii modelului „Kosovo”, în special asupra modalităților prin care un stat nerecunoscut a început, treptat, un proces de legalizare, cu acceptiunea tacită a comunității internaționale.

Derularea procesului de integrare a României și Bulgariei în NATO a determinat modificări de substanță în concepția de securitate și apărare a statelor de pe țărmul de vest și de sud al Mării Negre. În timp ce, în această zonă, anul 2005 a adus un plus de securitate, pe malul opus al Pontului, în absența unor orientări clare și de perspectivă ale statelor rezultate în urma desființării URSS și prelungirea sine die a tranziției lor către economia de piață, procesul de realizare a securității și stabilității întârzie să apară. Estul Mării Negre oferă imaginea unei regiuni cu securitate și stabilitate eterogenă, cu perspective de armonizare nu prea apropiate.

3. Oportunități, inițiative și mecanisme de securitate

Implicarea în zonă a noi actori statali și nonstatali a impus ca actuala configurație a cooperării instituționale regionale să fie îmbunătățită cu noi proiecte de cooperare și de întărire a securității. Totuși, în mod concret, acestea s-au rezumat la rezolvarea unor diferende din gama largă de probleme cu care se confruntă zona.

Ideea unei cooperări regionale extinse, pe care o vehiculează toate statele eșichierului, nu s-a concretizat prin acțiunea acestora. Actorii statali, în funcție de interese, au abandonat viziunea unei cooperări pe toate planurile și cu toate statele, în favoarea unor ținte cum ar fi: câștigarea supremației regionale, cucerirea unor piețe și obținerea de beneficii cât mai mari, aderarea la NATO și UE, rezolvarea conflictelor interne etc.

Cu toate nuanțele de specificitate, demn de remarcat este faptul că perfecționarea mecanismelor de securitate ale statelor pontice se desfășoară în parametrii procesului de transformare a instituțiilor europene: „deschidere, transparentă și participare”³. În felul acesta se dorește ca sistemul să completeze și să întărească construcția general-europeană. Creșterea atracției UE pentru acest spațiu și completarea palierele în care NATO își manifestă mai puțin interesul poate să stimuleze accelerarea proceselor existente.

4. Acțiuni militare

Laitmotivul acțiunilor militare comune l-a constituit lupta împotriva terorismului. Asupra acestui subiect, înțelegerea, cu excepția încadrării juridice, a caracterului acțiunilor desfășurate de

cecenii și celelalte regiuni separatiste, a fost bună.

La mijlocul lunii august a avut loc a cincea activare a Grupului de Cooperare Navală în Marea Neagră (BLACKSEAFOR). Cu acest prilej, Forțele Navale Române au preluat, de la Forțele Navale Georgiene, comanda grupării pe o perioadă de un an.

Situația bazelor militare din jurul Mării Negre a devenit în anul 2005 mai complexă.

Rusia continuă să-și mențină prezența militară în Transnistria, încălcând Înțelegerea de la Istanbul, conform căreia trebuia să-și retragă forțele militare încă din 2002. Ședința consiliului de miniștri al OSCE, desfășurată la începutul lunii decembrie 2005, la Ljubljana, a scos în evidență profunde divergențe dintre Moscova și restul Europei privind modul de reglementare a crizei de pe Nistru. Țările NATO au elaborat, aici, o declarație prin care au cerut Rusiei să finalizeze, în cel mai scurt timp, procesul de retragere a forțelor armate din Transnistria.

Totodată, Moscova continuă să obstrucționeze lichidarea bazelor sale din Georgia, Batumi și Akhalkalaki, angajament asumat la summit-ul OSCE din noiembrie 1999. Declarativ (verificarea fiind anevoioasă), a început retragerea bazelor Vaziani și Gudauta, dar există riscul ca forțele principale să rămână în locație și să declanșeze acțiuni militare, așa cum a fost aceea din Valea Pankisi, desfășurată în numele așa-zisei lupte antiteroriste.

A fost prelungită, până în anul 2017, înțelegerea dintre Ucraina și Rusia privind închirierea bazei navale din Sevastopol și a infrastructurii necesare Flotei Ruse a Mării Negre⁴. Chiria stabilită este de 98 milioane de dolari SUA/an⁵ (poate crește în condițiile eșecului înțelegerii privind facilitățile hidrografice din campusul Forțelor Rusiei), sumă ce contribuie, într-o măsură importantă, la realizarea bugetului apărării Ucrainei, greu de asigurat în condițiile menținerii unei armate mult prea numeroase.

SUA și-au marcat interesul pentru Zona Extinsă a Mării Negre, prin prezența trupelor americane în bazele înființate pe litoralul românesc. Negocierile dintre SUA și România, pe această temă, au fost finalizate la 06.12.2005, prin acordul semnat la București de secretarul de stat al SUA și ministrul de externe român. Continuă negocierile cu Bulgaria, în vederea stabilirii condițiilor de înființare a unor baze americane și în această țară. Progresul realizat

de Washington, în 2005, în direcția stabilirii unei prezențe americane în cele două țări, semnalează concretizarea unei noi inițiative geostrategice americane în regiunea Mării Negre, care, probabil, va avea consecințe importante pentru relațiile ruso-americane, procesul de extindere a Uniunii Europene, relațiile Occidentului cu Orientul Mijlociu și strategia războiului împotriva terorismului.

Din această perspectivă, reacțiile nu au întârziat să apară. Vicepremierul rus a amenințat Washingtonul și Bucureștiul cu un „răspuns adecvat”⁶. Pentru început, promovează ideea renunțării țării sale la Acordul privind armamentul convențional în Europa⁷. Politologii Moscovei atrag atenția: „Orice s-ar întâmpla, Rusia are pretenția ca perimetrul Caucazului de Sud să fie sfera ei exclusivă de influență”⁸. Se pare că această revendicare este lipsită de perspective.

Prezența trupelor americane pe teritoriul statelor din Zona Extinsă a Mării Negre este considerată, de marea majoritate a locuitorilor acestora, drept elementul major de susținere a securității, bunăstării și demnității lor naționale. În aceste condiții, chiar dacă bazele din România nu vor exercita o influență directă asupra sensului și amplitudinii proceselor democratice care se derulează în state ponto-caspice, apare clar că regiunea a devenit obiectiv de interes strategic pentru SUA. Aceasta cu atât mai mult cu cât investițiile americane sunt substanțiale, iar specialiștii Pentagonului acordă asistență mai multor armate naționale din zonă.

În concluzie, Marea Neagră se mișcă în direcția configurării unei noi puteri. Actuala penetrare de către SUA a unei regiuni dominate, până nu demult, de Rusia substituie, totodată, și incapacitatea UE de a se adapta rapid la noua configurație geopolitică a continentului și oferă motivația schimbării centrelor de putere și a câmpurilor energetice generate de acestea în bazinul Mării Negre.

Probabil că, pe măsură ce prezența americană va fi mai semnificativă, guvernul SUA va fi interesat din ce în ce mai mult să asigure securitatea cetățenilor săi și funcționarea în deplină siguranță a plasamentelor din zonă, aducând o contribuție mai de substanță la procesul de realizare a securității și stabilității regiunii.

Rusia, dacă își va înțelege noul statut, va accepta, cu timpul, să-și împartă fieful cu un jucător mult mai puternic și mai simpatizat de populație, concurând, astfel, la realizarea

și păstrarea unui mediu de securitate propice dezvoltărilor viitoare. În caz contrar, Moscova riscă să se izoleze politic de restul Europei, legăturile economice - azi foarte strânse și profitabile - pot ajunge exclusiv „pragmatice”. Întărirea relațiilor cu China și India nu contrabalansează pierderea mizei europene, ci mutarea centrului de greutate al politicii Kremlinului în Asia, cu toate consecințele determinate de diferențele filozofice, sociale, economice și de orice altă natură.

România va trebui să crească ritmul implicării în realizarea cooperării regionale, căutând să nu își disipeze forțele într-o multitudine de inițiative mărunte, fără ecou printre coregionali.

Este necesar ca țara noastră să-și folosească mai mult rolul care îi revine în noua arhitectură de securitate a NATO, pentru a-și crea „atuuri de imagine” la Bruxelles.

Brand-ul acțiunilor românești desfășurate cu succes în anul 2005 nu va putea fi onorat decât prin menținerea tempo-ului și amplitudinii angajării în edificarea securității și stabilității la Marea Neagră, în anii următori.

NOTE:

1 <http://www.rusialazi.ro/index.php?a=externe2005121203.xml>

2 <http://www.indiadailz.com/editorial/5885.asp>

3 Renaud DEHOUSSE, în *Les institutions européennes en quête de légitimité: nécessité d'une approche privilégiant la procédure*, din *Les cahiers de la cellule de prospective*, volumul **Gouvernance dans l'Union Européenne**, editat de Comisia Europeană, 2004, p. 185.

4 *Ukraine to Fulfill its Commitments on Russian Black Sea Fleet*, <http://www.unian.net/eng/news/news-87708.html>

5 http://www.interfax.ru/e/B/0/28.html?id_issue=11435471

6 *Marea Neagră nu mai este „lac rusesc”*, Agenția de presă „Rusia la zi”, 13.12.2005.

7 <http://www.rusialazi.ro/print.php?a=revista2005121302.xml>

8 Idem.

Dr. Grigore ALEXANDRESCU este Șeful Secției de Studii și Cercetări din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A publicat peste 120 de articole în reviste prestigioase de strategie și securitate, naționale și internaționale, din țară și străinătate. Autor sau coautor al aproximativ 30 de studii, monografii și lucrări de specialitate.

Este absolvent al mai multor cursuri organizate de instituții din sistemul de învățământ euro-atlantic și a participat la misiuni în Bosnia-Herțegovina.

SPRE UN SISTEM GLOBAL AL SECURITĂȚII. ONU - ORGANIZAȚIE MONDIALĂ DE SECURITATE

Dr. Constantin-Gheorghe BALABAN

Apariția unor noi actori statali de securitate, cu veleități globaliste și implicarea lor în mediul de securitate la nivel global ar putea duce la o creștere a importanței unor state ca superputeri mondiale, ori a rolului unor state de mărime medie, în detrimentul organismelor internaționale de securitate, ale căror soluții la problemele globale s-au dovedit tot mai puțin eficiente, iar mecanismele lor de implementare tot mai greoaie.

În acest context, regândirea rolului ONU, NATO și Uniunii Europene în asigurarea securității internaționale și promovării intereselor statelor membre, ca provocări, scoase la iveală de intervenția militară din Irak, este, credem, elocventă.

Nu sunt excluse nici alte posibile variante de asociere, determinate de evoluțiile globaliste, încă imprevizibile, ale unor fenomene precum migrația populațiilor sau accesul la resurse vitale, așa cum este, în cazul terorismului, Coaliția Voinței, coaliție în cadrul căreia peste 35 de contingente naționale sunt angajate alături de trupele americane în operații militare și umanitare în Afghanistan și Irak, iar alte state o susțin pe căi diplomatice, prin acțiuni umanitare sau finanțări.

În aceste condiții de profundă derută și ample căutări, SUA se afirmă tot mai mult ca unica putere globală în măsură să-și impună propriile valori ca „valori universale” și să gestioneze marile probleme ale lumii.

În același timp, Europa renăscută încearcă să-și definească și ea identitatea, prin relansarea unui mai vechi proiect, care vizează construirea unei entități unitare, în cadrul căreia națiunile să se dezvolte în spiritul afirmării principiilor democratice, respectării drepturilor omului și asigurării bunăstării sociale.

Constituirea ONU. Scopurile, principiile și sistemul instituțional

După cel de-al Doilea Război Mondial, în centrul organizațiilor internaționale figurează *Organizația Națiunilor Unite*, constituită în 1945.

Ca și Liga Națiunilor, noua organizație a fost concepută ca o alianță a statelor învingătoare în război pentru pacea care avea să vină, dar, spre deosebire de Pactul Societății Națiunilor, inclus în Tratatul de pace de la Paris din 1919, Carta Națiunilor Unite – actul constitutiv al ONU - a fost elaborată separat de tratatele de pace de la sfârșitul celei de-a doua conflagrații mondiale. Ceea ce i-a asigurat eficacitate și durabilitate a fost, pe de o parte, faptul că a reușit reconcilierea foștilor adversari într-un mod în care Liga Națiunilor nu o făcuse, iar pe de altă parte, triplarea membrilor săi în următorii 30 de ani de la înființare, în special cu state mici și mijlocii, subdezvoltate și în curs de dezvoltare, asigurându-le acestora o poziție internațională pe care n-au avut-o niciodată înainte statele de acest fel¹. Și, este evident că, adoptarea Cartei a însemnat un eveniment istoric în sfera relațiilor internaționale, care a permis triumful marilor valori, ca pacea, securitatea, progresul economic și social, asupra forței, dominației și înapoierii.

Deși natura inițială a ONU fusese decisă, având drept bază scopul inițial – pacea și securitatea garantate de cele patru mari puteri –, ulterior, s-au adăugat alte elemente importante: aspectele economice și sociale ale organizației.

Organizația a fost creată cu scopul stabilirii unei noi ordini mondiale, atât în planul asigurării păcii și eliminării forței din cadrul relațiilor internaționale, cât și în cel al dezvoltării economice, sociale, culturale și umanitare. ONU a fost și rămâne cea mai importantă organizație internațională interguvernamentală, atât prin caracterul său universal,

cât și prin scopurile și funcțiile care i s-au dat. Și rămâne, fără îndoială, organizația cu cea mai mare experiență în domeniul menținerii păcii.

Numărul statelor membre a crescut considerabil, având ca rezultat universalitatea instituțiilor Națiunilor Unite. Statelor semnatare ale Cartei Națiunilor Unite li s-au alăturat, de la un an la altul, noi state. Astfel, dacă la sfârșitul anilor '60 erau înregistrate 100 de state membre ONU, numărul acestora a crescut în 1982 la 157, iar 10 ani mai târziu, în 1991, la 169. În prezent, sunt 191 state membre².

Crearea ONU deschide largi posibilități de afirmare și dezvoltare a dreptului internațional ca instrument al prevenirii și soluționării conflictelor și al menținerii păcii în lume³. Se formează sistemul de organizații și instituții specializate. Principiile dreptului internațional vor fi consacrate, ulterior, prin Declarația Adunării Generale a ONU din 1970 referitoare la „*principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre state, în conformitate cu Carta ONU*” și alte documente ulterioare⁴. Iar, după 1989, se înregistrează o nouă etapă în configurarea dreptului internațional, marcată de sfârșitul înfruntării bipolare și de transformările radicale suferite de comunitatea mondială.

1. Constituirea Organizației Națiunilor Unite

Organizația Națiunilor Unite a fost creată în urma intrării în vigoare, la 24 octombrie 1945, a Cartei ONU⁵ - *actul constitutiv al organizației*. De la această dată, organizația a devenit operațională.

Scopul esențial al organizației era de a feri generațiile viitoare de flagelul războiului, a menține pacea și securitatea internațională, a garanta că folosirea forței nu va mai avea loc decât în interes comun. Consecințele dezastruoase ale celui de-al Doilea Război Mondial au impus statelor învingătoare un punct de vedere unanim în ceea ce privește războiul: excluderea definitivă a acestuia din viața internațională.⁶

Articolul 2, punctul 4 din Carta Organizației Națiunilor Unite consfințește, în acest sens, cu claritate: „Toți membrii organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite.”

De asemenea, Carta consacră și un *capitol distinct acțiunilor în caz de amenințări împotriva păcii, de încălcări ale păcii și de acte de agresiune* (Capitolul VII), prin care conferă Consiliului de Securitate dreptul de a constitui, menține și utiliza forțe militare⁷, puse la dispoziție de statele membre⁸, capabile să intervină în situații de conflict pentru a restabili pacea.

2. Scopurile și principiile organizației

Scopurile organizației sunt dezvoltate în Articolul 1 al Cartei, astfel:

- *Să mențină pacea și securitatea internațională și, în acest scop: să ia măsuri colective eficace pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii.*

- *Să dezvolte relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi ale popoarelor și dreptului lor de a dispune de ele însele, și să ia orice alte măsuri potrivite pentru consolidarea păcii mondiale.*

- *Să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie.*

- *Să fie un centru în care să se armonizeze eforturile națiunilor către atingerea acestor scopuri comune.*

În urmărirea scopurilor enunțate mai sus, ONU și membrii săi trebuie să acționeze în conformitate cu principiile, detaliate în articolul 2, punctele 1 la 7 din Carta Organizației Națiunilor Unite, prin care se precizează:

1. Organizația este întemeiată pe principiul egalității suverane a tuturor membrilor ei.

2. Toți membrii organizației trebuie să-și îndeplinească cu bună credință obligațiile asumate potrivit prezentei Carte.

3. Toți membrii organizației vor rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie.⁹

4. Toți membrii organizației se vor abține, în relațiile lor internaționale, de a recurge la amenințarea cu forța sau la folosirea ei, fie împotriva integrității teritoriale ori independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile Națiunilor Unite.

5. Toți membrii Organizației Națiunilor Unite vor da acesteia întreg ajutorul în orice acțiune întreprinsă de ea în conformitate cu prevederile prezentei Carte și se vor abține de la a da ajutor vreunui stat împotriva căruia Organizația întreprinde o acțiune preventivă sau de constrângere.

6. Organizația va asigura ca Statele care nu sunt membre ale Națiunilor Unite să acționeze în conformitate cu aceste principii, în măsura necesară menținerii păcii și securității internaționale.

7. Nici o dispozițiune din prezenta Cartă nu va autoriza Națiunile Unite să intervină în chestiuni care aparțin esențial competenței interne a unui Stat și nici nu va obliga pe Membrii săi să supună asemenea chestiuni spre rezolvare pe baza prevederilor prezentei Carte; acest principiu nu va aduce însă întru nimic atingere aplicării măsurilor de constrângere prevăzute în Capitolul VII.

3. Sistemul instituțional al ONU

Structura instituțională a ONU este stabilită prin actul constitutiv – *Carta Organizației Națiunilor Unite, Capitolul III (Organe)*.

Potrivit articolului 7 al acestui capitol, se înființează ca organe principale ale ONU: o Adunare Generală, un Consiliu de Securitate, un Consiliu Economic și Social, un Consiliu de Tutelă, o Curte Internațională de Justiție și un Secretariat. De asemenea, în conformitate cu Carta, pot fi înființate organele subsidiare¹⁰.

Aspectele referitoare la componență, funcții și puteri, votare, procedură etc. sunt detaliate în următoarele capitole ale Cartei – Capitolul IV (*Adunarea Generală*), Capitolul V (*Consiliul de Securitate*), Capitolul X (*Consiliul Economic și Social*), Capitolul XIII (*Consiliul de Tutelă*), Capitolul XIV (*Curtea Internațională de Justiție*), Capitolul XV (*Secretariatul*) - din conținutul cărora, în contextul general al tematicii, reținem că organele ONU cărora Carta le atribuie expres competențe în materie de soluționare pașnică a diferendelor dintre statele membre, dar și a situațiilor care ar putea da naștere unui diferend, în cazurile în care prelungirea acestora ar putea amenința menținerea păcii și securi-

tății internaționale, sunt Consiliul de Securitate și Adunarea Generală. Ca atare, în cuprinsul acestui articol, vom prezenta pe parcurs date pe care le considerăm minimale înțelegerii competențelor în materie.

3.1. Cu privire la Adunarea Generală

Adunarea Generală este *organul deliberativ* al ONU și cuprinde toate statele membre, fiecare având cel mult cinci reprezentanți în Adunarea Generală.

Aspectele referitoare la componență, funcții și puteri, votare, procedură etc. sunt detaliate în Capitolul IV din Cartă¹¹.

Fiecare membru dispune de un vot, iar hotărârile în problemele importante - recomandările cu privire la menținerea păcii și securității internaționale, alegerea membrilor nepermanenți ai Consiliului de Securitate, alegerea membrilor Consiliului Economic și Social și ai Consiliului de Tutelă, admiterea de noi Membri ai Organizației etc. - se adoptă cu voturile a două treimi din membrii prezenți și votanți. Pentru detalii, vezi Capitolul IV, intitulat „Adunarea generală”, Articolul 18 (Votare), detaliat în Anexa Nr.3.

Regulamentul interior al Adunării Generale, stabilit potrivit dispozițiilor Articolului 21 din Cartă – „Adunarea generală va stabili propriile sale reguli de procedură. Ea își va desemna Președintele pentru fiecare sesiune” - a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1948. Dar, pe parcurs, a fost amendat de mai multe ori.

Organele subsidiare pe care Adunarea Generală le apreciază a fi necesare în exercitarea funcțiilor sale pot fi create prin mai multe modalități. Prima și cea mai frecventă este calea unei rezoluții adoptate de un organ principal sau printr-un acord interguvernamental. Câteva exemple:

- *Comisia de drept internațional* – creată în baza Rezoluției 174 (II) din 21 noiembrie 1947 a Adunării Generale.

- *Comitetul special pentru decolonizare*, numit și Comitetul special de 24, a fost constituit la data de 27 noiembrie 1961, în baza Rezoluției 1654 (XVI) a Adunării Generale, cu sarcina de a controla aplicarea Declarației asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale¹². Se cuvine menționat faptul că, în cadrul acestui Comitet, au avut loc contactele dintre mișcările de eliberare națională și ONU, iar din 1971 s-a decis ca aceste mișcări să participe și la lucrările

sale. Mai mult, din 1974, în baza Rezoluției 3280 (XXIX), mișcările de eliberare națională din regiunile neautonome puteau participa în mod regulat, în calitate de observatori, la toate lucrările ONU.

- *Comitetul special împotriva apartheidului* – creat prin Rezoluția 1761 (XVII) din 6 noiembrie 1962 a Adunării Generale. Inițial, Comitetul însărcinat să studieze politica de apartheid a guvernului Republicii Africa de Sud, cuprindea 11 state membre – cinci din Africa, trei din Asia, două din America Latină și unul din Europa de Est. Ulterior, după lărgirea din 1965 cu încă șase state membre, Adunarea Generală i-a extins mandatul în toată Africa de Sud, denumindu-l Comitetul special al apartheidului. Din 1974, Comitetul poartă denumirea actuală, iar numărul statelor membre a crescut din nou. A fost însărcinat să primească și să examineze petiții, să consulte instituții specializate, organizații regionale, ONG-uri și să poată lua măsuri în sprijinul mișcărilor de eliberare națională, persoanelor oprimate din Africa de Sud.

- *Comitetul Națiunilor Unite pentru Namibia* – creat prin Rezoluția 2248 din 19 mai 1967 a Adunării Generale și însărcinat să administreze teritoriul Namibiei până la obținerea independenței (21 martie 1990). A fost dizolvat la 11 septembrie 1990, tot prin rezoluție a Adunării Generale – Rezoluția 44/243.

- *Comitetul special însărcinat să ancheteze asupra practicilor israeliene care afectează drepturile omului în teritoriile ocupate* - creat prin Rezoluția 2443 (XXIII) din 19 decembrie 1968 a Adunării Generale. De menționat că Guvernul statului Israel, solicitat să coopereze cu acest Comitet, s-a opus.

- *Comitetul pentru exercitarea drepturilor inalienabile ale poporului palestinian* – creat prin Rezoluția 3236 (XXIX) din 1974 a Adunării Generale, ca urmare a îngrijorării comunității internaționale în legătură cu exercitarea de către poporul palestinian a dreptului la autodeterminare, fără amestec din afară, a dreptului la independență și suveranitate națională sau exercitarea de către palestinieni a drepturilor inalienabile de a se întoarce la căminele și bunurile lor, de unde au fost deplasați și dezastrați. De menționat că prin rezoluție ONU – Rezoluția 3237 (XXIX) din același an, 1974, Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OEP) a fost invitată să participe, în

problemele de interes, atât la sesiunile și lucrările Adunării Generale, cât și la dezbaterile din Consiliul de Securitate.

3.2. *Cu privire la Consiliul de Securitate*

Consiliul de Securitate este un organ cu activitate permanentă. Spre a asigura „acțiunea rapidă și eficace a Organizației”, membrii săi îi conferă răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale¹³ și recunosc că, „îndeplinindu-și îndatoririle impuse de această răspundere, Consiliul de Securitate acționează în numele lor”.

Consiliul de Securitate are un număr restrâns de membri și continuă să reflecte balanța geopolitică specifică perioadei în care Organizația a fost creată. El este constituit din 15 membri, dintre care cinci membri permanenți cu drept de veto - SUA, Marea Britanie, Franța, China și Federația Rusă.

Ceilalți zece membri sunt membri nepermanenți ai Consiliului de Securitate, nu au drept de veto și sunt aleși de Adunarea Generală pe o perioadă de doi ani, din rândul celor 191 de membri ai organizației. Alegerea membrilor nepermanenți ai Consiliului de Securitate se face ținându-se seama de o repartitie geografică echitabilă, dar, în primul rând, de contribuția acestora la menținerea păcii și securității internaționale și la îndeplinirea celorlalte scopuri ale ONU. România a devenit membru nepermanent al Consiliului de securitate, pentru un mandat de doi ani (perioada 2004-2005), contribuind activ la promovarea păcii și securității internaționale, prin implicarea nemijlocită în abordarea unor teme majore, de interes global.

Potrivit Cartei, Capitolul V (Consiliul de Securitate), Articolul 27, fiecare membru al Consiliului de Securitate dispune de un vot. Hotărârile de fond ale Consiliului de Securitate trebuie să întrunească votul pozitiv a nouă membri, din care, obligatoriu, pe cele ale celor cinci membri permanenți. Votul împotriva sau o abținere a unui membru permanent este cunoscută sub numele de drept de veto, iar rezoluția obținută în acest fel nu are valoare pozitivă, deoarece expresia folosită în Cartă cere vot afirmativ.

Transformările survenite după încheierea Războiului Rece s-au făcut simțite și la nivelul Consiliului de Securitate, unde apar noi raporturi între cei cinci membri permanenți ai Consiliului. Se constată și o schimbare de percepție în materia conflictelor interne – domeniu tot mai frecvent în

sfera de preocupări a Consiliului. Sunt relevante, în acest sens, intervenția umanitară a ONU în Nordul Irakului din 1991 – prima de acest gen după încheierea Războiului Rece, sau în crizele din Bosnia-Herțegovina (1992-1995) ori Kosovo (1998-1999), din vecinătatea apropiată României. Pe de altă parte, reținem divergențele asupra modului de rezolvare a crizei irakiene¹⁴ de la începutul anului 2003, care au pus clar în evidență diferențe fundamentale de viziune și opțiuni asupra direcției în care se dorește să evolueze sistemul internațional de securitate și nevoia de reorganizare, atât a ONU, cât și a Consiliului de Securitate, astfel încât să se evite posibilitatea ca unele decizii să fie respinse prin veto.

De fapt, încă din 1993, s-a dorit crearea unei strategii care să includă schimbarea compunerii Consiliului, a metodelor și mecanismului decizional.

O schimbare în jurul căreia continuă și în prezent să existe multe dezacorduri, în special asupra conferirii statutului de membru permanent și a dreptului de veto (în anul 2000, lideri din Canada, Franța, Germania, Italia, Japonia, Marea Britanie, Rusia și Statele Unite reafirmă nevoia unor modificări substanțiale ale Consiliului, astfel încât acesta să poată face față noilor provocări la adresa omeniirii).

Actualul mod de organizare a Consiliului de Securitate nu mai reflectă realitățile politice, iar adaptarea trebuie să fie caracteristica sa fundamentală. Structura Consiliului de Securitate s-a dovedit învechită și, uneori, incapabilă de acțiune.

Literatura de specialitate menționează diferitele încercări de reformă a Consiliului de Securitate al ONU.

Între acestea: *Jeffrey Laurenti*¹⁵, care propunea definirea unui nou concept de „permanență” și considera că un singur amendament adus Cartei ar putea institui un aranjament interimar, adăugând câteva locuri cu statut specific; *politicienii britanici*, care propuneau creșterea numărului de membri permanenți, de la 5 la 10, dar fără ca noii veniți, Germania, Japonia, India și câte o țară din America Latină, respectiv Africa, să primească dreptul de veto; sau *propunerea ca organizațiile internaționale, și nu țările, individual, să ocupe anumite locuri*: Uniunea Europeană, Liga Statelor Arabe, Uniunea Africană sau chiar ASEAN, propunere de reformă care, în opinia unor analiști,

ar putea accentua polarizarea pe probleme regionale și ideologice și crea o puternică opoziție a țărilor Lumii a Treia față de marile puteri ale lumii¹⁶.

Se pare însă că singura modalitate de a revigora efectiv statutul și rolul Consiliului de Securitate rămâne abordarea reformei într-o manieră nouă, specifică mediului de securitate al secolului XXI.

Deciziile radicale care trebuie luate nu pot fi evitate, dar trebuie bine gândite și pregătite. Apar noi cerințe și priorități, mai repede decât ne dăm seama, iar ideea lipsei de viitor a ONU și a Consiliului de Securitate - principalul actor al păcii și securității internaționale -, vehiculată mult în 2003, este tot mai mult infirmată de evoluția evenimentelor.

NOTE:

1 Vezi, I. DRAGOMAN, C. MILITARU, C. PANDURU, **Relații internaționale actuale: generarea securității, păcii și războiului în secolul XXI, minimizarea dezordinii și creșterea solidarității internaționale, umanizarea afacerilor globale în mileniului al treilea**, Editura Intergraf, Reșița, 2004, pp. 140-144.

2 JURA, Cristian, **Rolul organizațiilor nonguvernamentale pe plan internațional**, Ed. All Beck, București, 2003, p. 41.

3 De mult timp, tendința dreptului internațional este de a scoate în afara legii războaiele de agresiune și, în general, folosirea forței. Pactul Societății Națiunilor a făcut un pas important în această direcție. Pactul de la Paris (Pactul Briand-Kellog, 1928) a mers mai departe, dar Carta ONU este cea care a constituit o etapă decisivă.

4 Rezoluția 2625 din 14 oct. 1970. Declarația consacră șapte principii, la care Actul Final al CSCE de la Helsinki (1975) mai adaugă trei: inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială, respectul drepturilor omului și libertăților fundamentale.

5 Carta Națiunilor Unite a fost semnată la San Francisco, la 26 iunie 1945, de către 50 de națiuni. Ulterior, prin Rezoluția nr. 1991(XVII) a Adunării Generale a ONU, adoptată la 17 decembrie 1963, i se aduc amendamente. Amendamentele au fost ratificate și de țara noastră, prin Decretul nr. 876/1964, publicat în B. Of. Nr. 5 din 3 ianuarie 1965.

6 Până la semnarea, la 27 august 1928, la Paris, a Pactului Briand-Kellog, războiul era considerat ca normal și legitim în practica dreptului internațional.

7 Conform art. 42, Consiliul de Securitate poate întreprinde, cu forțe aeriene, navale sau terestre, orice acțiune pe care o consideră necesară pentru menținerea sau restabilirea păcii și securității internaționale.

8 Deși prevederile Cartei, capitolul VII, art. 43, pct. 1-3, sunt foarte clare, în realitate, forțele armate ale Organizației Națiunilor Unite nu au fost niciodată constituite. Prima încercare, în 1948, s-a soldat cu un eșec. În consecință, s-a apelat la o soluție mai pragmatică, apropiată celei care a fost avută în vedere de statele semnatare: operațiunile de menținere a păcii.

9 Cu toate angajamentele asumate, prevenirea conflictelor a solicitat, încă de la începutul funcționării organizației, eforturi și preocupare constantă în care diplomația preventivă a jucat și joacă rolul esențial.

10 Organele subsidiare, părți ale ONU, sunt create în măsura în care este nevoie, de Adunarea Generală sau Consiliul de Securitate, ca de exemplu forțele de urgență sau de observație pentru menținerea păcii, sau alte structuri specializate, cum sunt: *Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (CNUCD)*, *Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)* etc.

11 Vezi Carta ONU, cap. IV, art. 11. Pentru celelalte funcții cu caracter general sau special, a se vedea art. 10 – 17.

12 Declarația proclamă că toate popoarele au dreptul la liberă determinare și că, fără nici o condiție și cât mai rapid, trebuie lichidat colonialismul.

13 Având în vedere noua calitate a României de membru nepermanent în Consiliul de Securitate, trebu-

ie să înțelegem bine procesul care are loc în acest forum în legătură cu problemele importante de securitate internațională în derulare, să vedem ce responsabilități ne revin pe această linie, cum ne putem integra în acest efort complex, din punct de vedere al statutului nostru internațional.

14 Rezoluția nr. 1441 nu autoriza explicit folosirea forței, dar avertiza asupra serioaselor consecințe pe care le-ar fi suportat Irakul, dacă continua să refuze să se dezarmeze. Mai târziu, când SUA au declarat, la 28 februarie 2003, că scopul nu mai constă în dezarmarea Irakului, ci în schimbarea regimului, Franța, Rusia și China anunțau că vor bloca orice rezoluție ce va autoriza folosirea forței împotriva lui Saddam Hussein. (Raportul inspectorilor ONU din 14 februarie 2003 arăta că, după 11 săptămâni de inspecții, nu au descoperit nici o dovadă a existenței armelor de distrugere în masă în Irak).

15 Reforming the United Nations Security Council: Will Its Ever Come?, United Nations Association of the United States of America (UNA-USA), 17 martie 2003.

16 Pentru detalii, se mai poate consulta *Reforma organizațională la nivel internațional. ONU și provocările secolului XXI*, Alexandra SARCINSCHI, Impact Strategic nr. 2/2004, pp.73-81.

Generalul de brigadă (r.) prof. univ. dr. Constantin-Gheorghe BALABAN este profesor consultant în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”.

PARTICIPAREA STRUCTURILOR DIN ARMATA ROMÂNIEI LA OPERAȚII SUB COMANDA COMANDAMENTELOR NATO

Dr. Teodor FRUNZETI

Marile provocări ale secolului XXI sunt strâns legate de amenințarea globală pe care o reprezintă terorismul la adresa statelor civilizate, de posibila folosire a armelor de distrugere în masă și de menținerea unor focare de instabilitate în diferitele regiuni ale lumii. Acești factori pot genera tensiuni, crize și conflicte care, prin implicațiile lor, pot afecta nemijlocit interesele României și, implicit, ale Alianței Nord-Atlantice.

Experiența istorică a demonstrat că, în cvasitotalitatea războaielor moderne purtate pentru apărarea ființei naționale, Armata Română a desfășurat acțiuni militare, de regulă, în cooperare cu forțe aliate. Din perspectiva asigurării securității naționale, România, ca membră a Alianței Nord-Atlantice, se bazează și pe forța Alianților. „În cazul unei agresiuni armate, Armata României va acționa pentru respingerea acesteia, sprijinind și beneficiind de sprijin din partea Alianților, în baza Tratatului de la Washington”¹. De altfel, aceasta se face în temeiul articolului 5 al Tratatului de la Washington, care prevede că „un atac armat împotriva unui stat membru va fi considerat un atac îndreptat împotriva tuturor membrilor Alianței”².

1. Transformarea NATO – proces cu implicații majore asupra modernizării armatelor statelor Alianței

Securitatea României, ca stat european, poate fi definită și promovată numai în interiorul NATO și Uniunii Europene (UE), în funcție de interesele naționale armonizate cu politicile specifice ale celor două organizații.

NATO a devenit, în contextul actual, o entitate globală în plină ascensiune, transformare și modernizare. Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT) coordonează procesul de transformare a forțelor și a capacităților Alianței, prin elaborarea,

experimentarea, fundamentarea și implementarea noilor doctrine și concepte menite să contribuie la creșterea eficacității militare a Alianței. Schimbările politico-militare la nivel global, produse în ultimul deceniu, redimensionarea NATO și integrarea României în structura Nord-Atlantice au produs schimbări fundamentale și în doctrina militară de apărare a țării.

Toate acestea au generat modificări semnificative în ceea ce privește conceptul de conflict militar, în sensul în care tipologia de ducere a acțiunilor militare s-a diversificat, îmbrăcând forma unor conflicte asimetrice, a acțiunilor teroriste, a luptei de gherilă, a acțiunilor preventive de tipul operațiilor de impunere (menținere) a păcii și, într-o măsură mai mică (extremă), a loviturilor decisive, în forță.

În conformitate cu aceste realități, Alianța Nord-Atlantice trece printr-un proces profund de transformare, atât la nivel doctrinar, cât și structural. Constituirea structurilor de reacție rapidă, și în mod deosebit a Forței de Răspuns a NATO (NRF), cu capacitate acțională în orice parte a lumii, a reprezentat o necesitate impusă de realitățile începutului de mileniu și a fost pusă în aplicare după Summit-ul de la Praga din anul 2002. Constituirea și operaționalizarea Forței de Răspuns a NATO vizează atât structurile de comandă (comandamentele), cât și forțele luptătoare și de sprijin, prin care Alianța poate interveni rapid și eficient în orice zonă de conflict sau amenințări pentru a îndeplini misiuni de desfășurare a forței în scopul descurajării, dar și de apărare colectivă (tip art. 5) sau non-art. 5.

Ca membru al Alianței, România și-a asumat obligații pentru NRF-5, în cadrul căreia participă cu un pluton de apărare NBC în cadrul Batalionului de Apărare NBC asigurat de Cehia. Acestuia îi revine obligația de a interveni în teatru în cinci zile și de a se autosusține timp de 30 zile. În

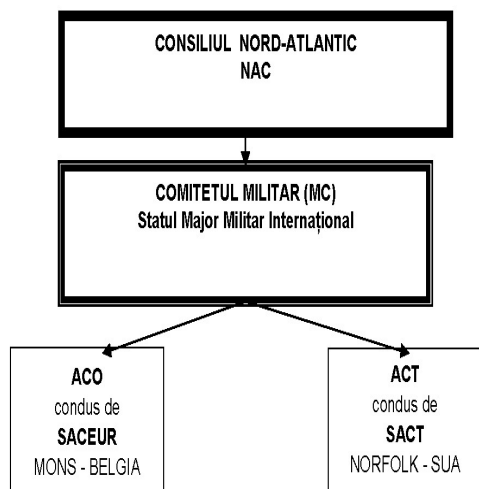
cea ce privește integrarea României în Uniunea Europeană și contribuția cu capacități la apărarea intereselor acesteia, țara noastră va participa cu structuri afectate acestui scop, nominalizate dintre forțele operaționalizate, evaluate și destinate pentru NATO. Aceste forțe pot fi, în general, aceleași, constituite pe principiul complementarității misiunilor.

Conducerea politică a NATO este asigurată de trei instituții: Consiliul Nord-Atlantic - NAC, Comitetul pentru Planificarea Apărării - NPC și Grupul pentru Planificare Nucleară -NPG, asistate în fundamentarea deciziilor de instituții subordonate, precum departamente, comitete și grupuri de lucru. Totuși, principalul organ de decizie al NATO rămâne NAC.

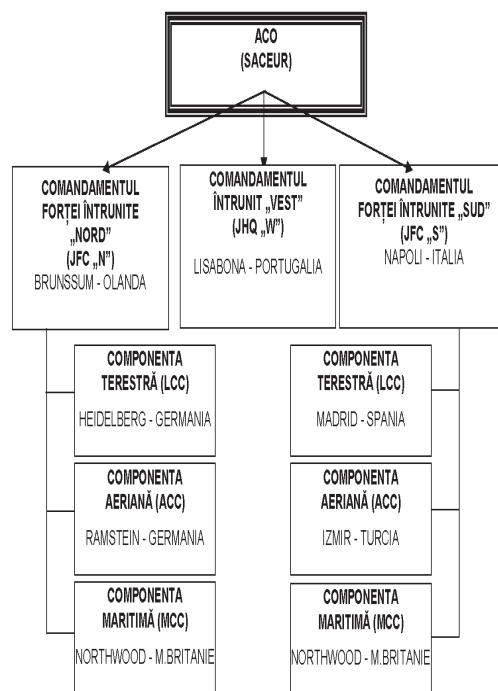
Structura militară integrată a NATO este subordonată conducerii politice și are rolul de a asigura cadrul organizațional necesar apărării țărilor membre împotriva amenințărilor la adresa securității și stabilității lor, în conformitate cu articolul 5 al tratatului de formare a Alianței. Ea cuprinde forțe pe care națiunile le-au făcut disponibile pentru NATO, respectând anumite criterii și condiții specifice prestabilite.

Conducerea militară a NATO este realizată de Comitetul Militar, ce are în subordine Comandamentul Aliat pentru Operații (Allied Command for Operations - ACO) și Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command for Transformation - ACT), acestea asigurând conducerea strategică a Alianței.

Structura integrată de comandă a NATO se prezintă astfel:

România este integrată în lanțul de comandă al NATO la nivel strategic, prin Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO), responsabil pentru planificarea și conducerea operațiilor de apărare și de restabilire a integrității teritoriale a statelor Alianței în zona sa de responsabilitate, în limitele autorizate de conducerea politico-militară a NATO (NAC), iar la nivel operativ, prin Comandamentul Forței Întrunite din Sudul Europei (JFC „S”), dislocat la Napoli – Italia.

Forțele armate române pot fi, în raport cu NATO, în una din următoarele situații:

a. **sub comandă NATO** - acele forțe plasate sub controlul operațional (OPCON) al unui comandant NATO (Plutonul de poliție militară din ISAF, adică o operație în desfășurare);

b. **destinate NATO** - acele forțe care urmează să fie plasate sub OPCON unui comandant NATO, într-o perioadă de timp bine stabilită, determinată de starea de operativitate convenită (readiness category - RC). Exemple: o structură destinată NRF (RC 1 sau RC 2) sau o brigadă cu RC 5, ce va fi subordonată ulterior, pentru participarea la dezvoltarea operației începute de NRF.

c. **la dispoziția NATO** (în dezvoltare pentru NATO) - forțele care vor fi puse la dispoziția NATO în viitor, în funcție de finalizarea operaționalizării lor și afilierea la planurile de operații ale Alianței.

d. **alte forțe pentru NATO** - forțele care vor

fi subordonate Alianței numai pentru situații specifice/exceptionale sau cele care ar putea coopera cu forțele NATO, pe timpul unei operații.

e. **forțe de generare/regenerare** - pot intra în subordinea NATO sau coopera doar în cazul desfășurării unei operații pe teritoriul național, situație în care se încadrează în categoria de la punctul d.

Forțele armate române, după efectuarea transferului de autoritate (TOA), vor fi conduse, în cadrul unei operații colective a NATO, de către un comandament de componentă (terestră-LCC, aeriană-ACC și navală-MCC, sau comandamente subordonate acestora) din compunerea Comandamentului Forței Întrunite desemnat să execute operația.

2. Necesitatea transformării Armatei României pentru realizarea interoperabilității depline cu NATO

În acest context, procesul de transformare a Armatei României reprezintă o necesitate firească, ce decurge din noile orientări strategice și de transformare a Alianței. Reforma Armatei României a depășit perioada tatonărilor inițiale, conducând la definirea unui spectru larg de misiuni și capacități configurate pe calitatea de membru al Alianței Nord-Atlantice.

Acestea permit lărgirea gamei de obiective și procese, care includ structurarea și pregătirea forțelor pentru participarea la apărarea colectivă, îmbunătățirea capacităților pentru întreaga gamă de operații de management al crizelor și pentru operații multinaționale sau de combatere a terorismului.

Scopul transformării Armatei României îl reprezintă realizarea interoperabilității depline cu armatele celorlalte state membre NATO, atât în domeniul pregătirii, desfășurării și conducerii forțelor, cât și în cel al înzestrării și susținerii logistice.

Finalitatea transformării constă în realizarea unor forțe optim structurate, capabile să acționeze întrunit sub comandă NATO, independent sau în compunerea unor grupări de forțe multinaționale, cu un sistem de comandă și control interoperabil care să asigure superioritate în luarea deciziilor și o dotare adecvată impusă de fizionomia acțiunilor militare actuale.

3. Operaționalizarea, evaluarea și certificarea/afirmarea structurilor din Armata României pentru NATO

Redimensionarea Armatei României și adoptarea procedurilor și standardelor NATO au constituit primele măsuri prevăzute în planurile de realizare a interoperabilității cu armatele celorlalte state ale Alianței. Modernizarea și dotarea cu tehnică și tehnologie militară la nivelul armatelor statelor dezvoltate din vestul Europei reprezintă o altă coordonată a procesului de interoperabilitate, acesta fiind un proces început odată cu aderarea României la NATO, care continuă în prezent și care, estimăm, va fi finalizat în următorii 12-15 ani.

Ca membră cu drepturi depline a NATO, România beneficiază de avantajele apărării colective. Această realitate implică, pe lângă avantajele, și necesitatea îndeplinirii, la nivelul exigențelor, a îndatoririlor și obligațiilor asumate în cadrul Alianței.

Referitor la aceste aspecte, Armata României își definește procesul de restructurare, de profesionalizare a instituției și de revizuire a sistemului de pregătire a personalului. În acest sens, Statul Major General își exercită acest atribut prin structuri specializate, atât pe linie de operaționalizare a comandamentelor și forțelor (prin statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei), cât și pe linie de conducere operațională (prin Comandamentul Operațional Întrunit).

La nivel tactic, Armata României și-a constituit comandamente structurate după modelul NATO, realizând interoperabilitatea cu comandamentele celorlalte state ale Alianței, aspect verificat practic prin subordonarea unor structuri militare operaționale românești (OPCON) unor comandamente NATO multinaționale, în cadrul operațiilor de impunere și respectiv menținere a păcii din diferite teatre de operații (Irak, Afghanistan, Balcani).

Sub comanda NATO vor acționa numai structurile operaționalizate, evaluate și certificate conform procedurilor NATO și criteriilor stabilite de conducerea Alianței, precum și forțele destinate pentru Forța de Răspuns a NATO (NRF).

Operaționalizarea forțelor destinate NATO este atribut național, iar evaluarea și certificarea/validarea lor, prin care li se stabilește capacitatea operațională, se va realiza împreună cu partenerii Alianței. Ordinul șefului Statului Major General nr. S/SMG -12 din 2005 detaliază graficul de

operaționalizare și evaluare a acestora până în anul 2012.

Evaluarea structurilor se face după instrucțiuni de evaluare specifice NATO: pentru forțe terestre - **CREVAL** (Combat Readiness Evaluation), pentru forțe aeriene - **TACEVAL** (Tactical Evaluation) și pentru forțe navale - **MAREVAL** (Maritime Evaluation), cuprinzând mai multe etape, printre care și desfășurarea unui exercițiu de tip DEMEX/ROMEX.

Primele structuri ale Armatei României destinate NATO (B. 811 I./ Bg.81 Mc.; 1Cp./ B.265 P.M., 1 Cp. NBC/B.202Ap. NBC; 1Cp.R.E. / B.196 R.E) aparțin Forțelor Terestre și au fost evaluate în luna septembrie 2005 în cadrul exercițiului DEMEX-05 din Poligonul Cincu, de către echipe mixte de evaluatori români și reprezentanți ai Alianței din cadrul Comandamentului Forțelor Terestre al NATO de la Madrid.

Activitatea de operaționalizare și evaluare a structurilor militare pentru NATO va continua în perioada următoare, conform obligațiilor asumate și graficului aprobat de șeful SMG. Pregătirea personalului va viza constituirea unor structuri (comandamente și forțe) capabile de a fi puse la dispoziția Alianței în anii următori.

4. Concepția de întrebuințare a forțelor pe teritoriul național

Apărarea teritoriului național în cazul unei agresiuni armate se va asigura prin punerea în aplicare a sistemului NATO de planificare operațională. Aceasta se bazează pe *planificarea anticipată*, ce presupune elaborarea, împreună cu S.M.G., a „Planurilor pentru diferite situații prestabilite, aleatoare (Contingency Plans – COPs)” și a „Planurilor de apărare permanentă (Standing Defence Plans – SDPs)”, precum și pe planificarea de răspuns la crize.

Planurile pentru diferite situații prestabilite ale NATO sunt aprobate de Comitetul Militar al Alianței și acoperă și situațiile de risc la adresa României. În cazul în care apar situații neprevăzute, ce afectează securitatea României, NATO elaborează un plan pentru apărare permanentă, cu rolul de a contracara un risc de securitate potențial, care va fi avizat de Comitetul Militar și aprobat de Consiliul Nord-Atlantic.

Planul de operații – OPLAN - se elaborează după primirea Directivei de Inițiere a Consiliului

Nord-Atlantic, este avizat de Comitetul Militar și aprobat de NAC. Toate aceste planuri se bazează pe estimări politico-militare ce se realizează la anumite intervale regulate de timp sau dacă situația impune, ceea ce reduce considerabil elementul surprinderii și asigură libertatea de acțiune a Alianței în procesul de planificare.

Pentru a executa *planul de operații* sunt necesare activarea și desfășurarea forțelor solicitate. Activarea forțelor revine în sarcina comandamentului strategic corespunzător și este inițiat, printr-o *Directivă de Activare a Forțelor*, de către Consiliul Nord-Atlantic. Decizia la nivel național privind asigurarea și întrebuințarea Forțelor Armate este politică și se adoptă de președintele CSAȚ, cu aprobarea prealabilă sau ulterioară a Parlamentului, în funcție de situație. Angajarea Forțelor Armate pentru apărarea națională se va face selectiv și gradual, pe măsura conturării pericolului și pe etape ale amplificării pericolului armat. De asemenea, în cadrul procedurilor de planificare națională, un rol important îl au acordurile privind sprijinul națiunii-gazdă, care sunt elaborate în scopul facilitării operațiilor întrunite multinaționale pentru apărarea colectivă a României.

Prima structură a Alianței care intervine în cazul escaladării unei situații de criză este Forța de Răspuns NATO, la care și Forțele Armate Române vor contribui cu unități dislocabile, pe măsura operaționalizării forțelor naționale destinate NATO.

Concepția de întrebuințare a forțelor pe teritoriul național pentru respingerea oricărei agresiuni are un caracter de complementaritate a procesului de asumare a angajamentelor față de NATO, a contribuției naționale la angajamentele de la Praga, a contribuției la UE, precum și a participării cu structuri dislocate la Forța de Răspuns NATO. Procesul de transformare a structurii de forțe trebuie să răspundă acestei cerințe, asigurând astfel îndeplinirea misiunii de apărare a României și a aliaților săi.

În situația unei agresiuni armate împotriva României, forțele destinate NATO, care nu sunt dislocate în teatrele de operații, vor fi primele unități care vor fi angajate, în conformitate cu planurile ce se elaborează de către Alianță împreună cu SMG. Celelalte unități, în prima urgență, vor genera resursele umane și materiale pentru completarea unităților destinate NATO și vor asigura susține-

rea logistică a acestora. În urgența a doua, celelalte unități vor trece succesiv la stările de alertă ordonate de către autoritatea națională de comandă, prin punerea în aplicare a planurilor întocmite din timp de pace. Conducerea acțiunilor militare se realizează în conformitate cu prevederile documentelor NATO de generare a forțelor, planificare și conducere a operațiilor militare. În același mod, Forțele Armate vor interveni în situația în care orice stat membru al Alianței este atacat.

5. Conducerea forțelor participante la acțiuni militare pe teritoriul României în cadrul apărării colective

În caz de agresiune asupra României, autoritățile constituționale abilitate ale statului solicită sprijin Alianței, potrivit prevederilor art. 4 (pericol de agresiune) și 5 (apărare colectivă) din Tratatul Atlanticului de Nord.

Comandantul Centrului Național Militar de Comandă (CNMC) este abilitat de către autoritățile constituționale ale statului român să participe, direct sau prin reprezentanți, în baza mandatului politic, la elaborarea deciziilor de către Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO) privind planificarea și desfășurarea acțiunilor militare la nivel strategic pentru întărirea capacității de apărare sau/și apărarea teritoriului național al României.

Deciziile adoptate sunt aduse la cunoștința CSAȚ. Comandamentul Operațional Întrunit conduce acțiunile militare în zona de responsabilitate stabilită sub comanda deplină a CNMC și sub control operațional al comandamentului Forței Întrunite NATO stabilit de către ACO, până la intrarea în funcțiune completă a comandamentelor NATO, destinate să conducă acțiunile militare.

Conducerea acțiunilor forțelor aeriene puse la dispoziția NATO se realizează de către Comandamentul Forței Întrunite (JFC), prin Centrele Multinaționale de Conducere a Operațiilor Aeriene (CAOC) NATO destinate, iar conducerea acțiunilor forței aeriene proprii, în zona de responsabilitate, se exercită de către Comandamentul Operațional Întrunit, potrivit Concepției NATINEADS.

Conducerea acțiunilor forțelor navale puse la dispoziția NATO se realizează de către Comandamentul Forței Întrunite (JFC), prin Componenta Maritimă NATO destinată, iar conducerea acțiunilor forțelor navale proprii la

dispoziție, în zona de responsabilitate, se exercită de către Comandamentul Operațional Întrunit, în cooperare cu JFC. Suportul tehnic necesar conducerii se asigură de structura de comunicații și informatică din subordine, sprijinită - la cerere - cu elemente din sistemul strategic.

6. Proceduri de lucru și de realizare a conducerii structurilor din Armata României care acționează în subordinea unor comandamente NATO

Asumarea principiului „*un atac asupra unui membru al Alianței înseamnă un atac asupra tuturor*”, în baza art. 5 din tratatul de la Washington din 1949, echivalează cu angajamentul de a folosi o parte din forțele naționale în teatrul în care s-a produs agresiunea și, implicit, capacitatea de a le transporta și disloca în zona de conflict.

În situația trecerii la apărarea *teritoriului României*, ca spațiu integrat interaliat, marile unități și unitățile proprii trebuie introduse din timp în Planul Alianței pentru Apărarea Integrată, astfel ca, după operaționalizare și certificare/afirmare, acestea să fie puse la dispoziția comandamentelor operaționale și să desfășoare operații în mod independent sau întrunit sub comanda NATO, pentru îndeplinirea scopului militar strategic de ansamblu al Alianței.

Viitoarele acțiuni militare ale Alianței vor trebui să țină cont, din ce în ce mai mult, nu numai de necesitatea implicării forțelor naționale din primele faze ale operațiilor, dar și de nevoia de coordonare și de cooperare în teatre, cu organizații și agenții internaționale, astfel încât eforturile comune să aibă coerența și consistența necesare atingerii obiectivelor propuse.

În conformitate cu conceptul apărării colective, România poate desfășura acțiuni militare atât pe teritoriul național, cât și în afara frontierelor țării, în cadrul NATO sau altor alianțe (de tipul alianței antiteroriste).

Planificarea și conducerea acțiunilor militare se desfășoară exclusiv pe baza standardelor și procedurilor de lucru NATO.

Astfel, instruirea și antrenarea comandamentelor și trupelor se realizează prin diferite forme de pregătire (îndeosebi exerciții de tip MAPEX, CPX, CAX, FTX, LIVEX etc.), prevăzute în **Ghidul de planificare a exercițiilor (EPG)**, ca document metodologic de bază în acest domeniu.

Planificarea operațiilor se execută în conformitate cu prevederile **Ghidului pentru planificarea operațională (GOP)**, ca document NATO de planificare, iar *conducerea operațiilor* conform conceptului C2 al NATO. În cadrul unor coaliții la care România este parte, se pot întrebuița procedurile statului care are rol conducător în coaliție; de exemplu, în *Operația Enduring Freedom (OEF)* se întrebuițază regulamentele SUA, (F.M.-uri, The Targeting Process etc.).

Pentru conducerea structurilor proprii, în cadrul unor operații NATO, în cazul în care se întrebuițază doar forțe române, se pot folosi și procedurile naționale.

În prezent, în Armata României, procedurile uzitate pe timpul exercițiilor și antrenamentelor sunt cele specifice NATO, chiar dacă vorbim despre proceduri naționale. Procesul de adaptare a doctinelor, manualelor și regulamentelor românești la specificul și cerințele Alianței este încă în curs de desfășurare și considerăm că este foarte important să se urgenteze finalizarea lui în perioada imediat următoare.

Operațiile militare desfășurate de către NATO într-o zonă de responsabilitate (AOR) care include teritoriul național al României pot fi conduse de comandamente NATO sau românești, în care poate fi încadrat și personal al Alianței, implicând forțe luptătoare naționale sau/și forțe aparținând statelor participante la operație.

Procedurile de lucru vor fi cele utilizate în cadrul Alianței și sunt prevăzute în Ghidul de Planificare Operațională (GOP) și în celelalte publicații NATO, iar documentele elaborate vor fi redactate în limba operațională (engleză).

Procesul de planificare a operației (OPP) stabilește etapele planificării operațiilor, respectiv: inițierea planificării, orientarea, elaborarea concepției, elaborarea planului de acțiune și revederea planului cu anexele specifice. Aplicabilitatea acestor proceduri este universală, pentru toate tipurile de operații, la toate nivelurile.

În ceea ce privește conducerea și coordonarea operațiilor, relaționarea ierarhică se va face pe linie de J, G, S, iar conducerea acțiunilor militare se realizează din puncte de comandă organizate modular pe centre de analiză și decizie, de planificare și de conducere a acțiunilor întrunite (JOC).

Forțele Terestre pot fi întrebuițate, pe teritoriul național, în concordanță cu tipurile de misiuni NATO, atât în acțiuni militare clasice, cât și în

acțiuni atipice, de tip umanitar sau criză.

În cazul în care amploarea crizei sau amenințările vizează siguranța colectivă a Alianței sau se desfășoară acțiuni militare în baza articolului 5, operațiile pot fi conduse de către comandamente NATO, iar forțele române acționează oriunde în zona de responsabilitate (AOR) a Comandamentului NATO în subordinea căruia se află.

Tipul de subordonare a forțelor naționale către comandamentele NATO este stabilit în principiu prin acorduri politico-militare și este, de regulă, OPCON (control operațional).

Pentru structurile mai mici, de nivel tactic, nivelul de subordonare poate fi și de tipul TACOM (comandă tactică) sau TACON (control tactic), aceste subunități îndeplinind misiuni în folosul altor structuri subordonate aceluiași comandament. Considerăm că este important de stabilit nivelul de subordonare, întrucât acesta stabilește modul de întrebuițare a forței, respectiv, dacă structura acționează unitar sau divizat, în subordinea unei alte structuri.

Pe teritoriul național se vor întrebuița nu numai forțele destinate și evaluate pentru subordonarea unor comandamente NATO, ci și în conformitate cu nivelul amenințărilor și pericolului, întreaga capacitate de reacție, asigurând astfel condițiile necesare intervenției forțelor Alianței.

În privința relației de comandă-control, acțiunile militare desfășurate pe teritoriul României vor fi în conformitate cu nivelul de implicare al Alianței în operațiile desfășurate pe teritoriul național. Astfel, în cazul în care conflictul militar are o mare amploare zonală sau regională, de interes general pentru Alianță, aceste capacități vor fi puse sub comanda unui comandament NATO, conform deciziei Consiliului Nord-Atlantic.

În cazul în care Alianța intervine cu forțe în sprijinul acțiunilor desfășurate de către armata română, în conflicte de interes național, conform articolului 5, decizia va fi a structurii de comandă naționale, forțele Alianței intervenind pentru executarea unor misiuni în folosul forțelor armate române.

7. Planificarea și desfășurarea operațiilor de apărare colectivă pentru apărarea României

Planificarea militară modernă se aliniază, în general, standardelor Statelor Unite ale

Americii și ale NATO. De aceea, în spiritul modelului planificării occidentale, va trebui să includă: *planificarea forței*, aceasta constituind baza *planificării apărării*; *planificarea pentru armamente*; *planificarea pentru consultare-comandă-control*; *planificarea urgențelor civile*; *planificarea logistică și a resurselor*; *planificarea NBC*.

În prezent se întrebuițează trei tipuri de bază de planificare strategică: *cea fundamentată pe amenințările din mediul de securitate (cadrul fix)*; *cea fundamentată pe capacitățile militare proprii (cadrul flexibil)*; *cea bazată pe contracararea riscurilor din mediul de securitate și a vulnerabilităților proprii (cadrul extins)*.

Riscurile și vulnerabilitățile din mediul de securitate sunt identice și specificate în strategii de diverse nuanțe de către analiștii și planificatorii militari. Ele se regăsesc în documentele oficiale, în viziunile strategice pe termen lung, în strategiile de securitate națională și doctrinele militare.

Țara noastră a întocmit acest set de documente politico-militare care stau la baza elaborării planificării strategice, respectiv; *Carta Albă a securității și apărării naționale a Guvernului*; *Viziunea Strategică 2010-Armata României*; *Evaluarea strategică pe termen scurt a mediului de securitate*; *Planul capacităților strategice întrunite*; *Directiva de planificare a apărării*; *Dispoziția de planificare strategică*; *Doctrina acțiunilor întrunite ale Forțelor Armatei*; *Doctrina pentru operațiile întrunite multinaționale*; *doctrinele categoriilor de forțe armate*; *manualele și regulamentele de întrebuițare în operații și în luptă a diferitelor structuri militare*.

În planificarea și desfășurarea operațiilor de apărare colectivă pentru apărarea României, se consideră că orice structură militară care contribuie la o forță multinațională trebuie să fie în măsură să ducă acțiuni militare împreună cu partenerii de Alianță.

Pregătirea conceptuală a interoperabilității este o obligație în elaborarea oricărui tip de doctrină, ce va permite realizarea celui mai ridicat nivel posibil de standardizare cu aliații.

Planificarea apărării naționale a României „...este atributul exclusiv și inalienabil al autorităților publice naționale stabilite prin Constituția României”. Pentru aceasta trebuie însușite fundamentele strategice ale Alianței, prevăzute în „*Conceptul Strategic al NATO*” din

anul 1999, completate cu „*Angajamentul privind Capabilitățile*”, adoptat la Summit-ul de la Praga, din anul 2002.

În calitate de țară membră a NATO, România trebuie să adopte procesul de planificare a apărării al Alianței. Planificarea operațiilor întrunite multinaționale pentru apărarea colectivă a României va cuprinde: *planificarea generării forței*; *planificarea dislocării*; *planificarea întrebuițării*; *planificarea sprijinului*; *planificarea redislocării*.

Structurile implicate în procesul de planificare a apărării colective a României sunt ierarhizate corespunzător nivelului de responsabilitate, astfel: *Sistemul Strategiei de Securitate (SSS)*; *Sistemul Planificării Strategiei (SPS)*; *Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare (SPPBE)*; *Sistemul de Planificare a Operației Întrunite (SPOÎ)*.

La nivel strategic, în consens cu NATO, autoritățile publice abilitate constituțional (**Parlamentul, Președintele României, Guvernul României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării și Ministerul Apărării Naționale**), precum și șeful Statului Major General/comandantul Centrului Național Militar de Comandă, împreună cu șefii statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei și comandanții comandamentelor operaționale (COPI, COFT, COAP, CON), răspund de planificarea strategică, în scopul angajării forțelor armate pentru îndeplinirea obiectivului fundamental al apărării naționale prin apărare colectivă, în context aliat.

Scopul procesului de planificare operațională NATO este de a pregăti Alianța pentru viitoarele posibile crize, prin elaborarea – din timp și împreună cu statele majore naționale aliatare – a unor *planuri de apărare permanentă și de contingentă*, precum și prin asigurarea eficientă și din timp a planurilor de operații, ca răspuns la o stare de criză existentă sau la una în curs de apariție.

În cadrul Sistemului de Planificare Operațional există o diviziune clară a răspunderilor în inițierea, dezvoltarea, aprobarea, executarea sau anularea planurilor de operații.

Aceste răspunderi sunt împărțite, în funcție de situație, între Consiliul Nord-Atlantic, Comitetul pentru Planificarea Apărării, Comitetul Militar, Comandamentele Strategice și comandanții din structurile militare de comandă ale NATO.

Procesul de elaborare a tuturor categoriilor de planuri de operații urmărește, în principiu, o

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

procedură similară, în două etape: *prima* conține procesul de estimare militară, *a doua* implică elaborarea planului (COP/SDP/OPLAN), și, atunci când este necesar, a unui *plan de campanie*, având la bază concepția aprobată (CONOPS).

Încheiere

Operaționalizarea forțelor destinate NATO constituie obiectivul fundamental pe termen scurt, mediu și lung al procesului de transformare a structurii de forțe a Armatei României.

Prin realizarea acestui proces se va demonstra capacitatea sistemului militar național de a răspunde cerințelor Alianței privind nivelul de pregătire, instruire și întrebuințare a forțelor la standardele NATO.

În același timp, prin îndeplinirea acestui obiectiv se va realiza o structură de forțe modernă și flexibilă, în măsură să fie pusă la dispoziția Alianței Nord-Atlantice și care să asigure îndeplinirea tuturor misiunilor pe timpul cât acționează în subordinea comandamentelor NATO sau naționale.

BIBLIOGRAFIE:

- **Strategia militară a României** (proiect), București, 2004, p. 10.
- **Strategia de transformare a structurii de forțe a României**.
- Ordinul șefului Statului Major General S/SMG-12 din 2005 privind operaționalizarea și evaluarea forțelor pentru NATO.
- **Manualul NATO**, Biroul de Informare și Presă al NATO, Bruxelles, 1999.
- **Nato Handbook**, Bruxelles, 2001, cap.11.
- **The Targeting Process** (USA).
- **FM 3-0** 2001.
- S.O.P. 107, 108, 507, 109, 302, 111, 200, 201, 202, 205, 209, (NATO).

NOTE:

- 1 **Strategia militară a României** (proiect), București, 2004, p.10.
- 2 **Nato Handbook**, Bruxelles, 2001, p.527 (Tratatul de la Washington, 1949, art.5.).

Procesul Elaborării Planurilor de Operații

Eveniment	Responsabil/autoritate			Comentarii
	COP	SDP	OPLAN	
Estimare politico-militară	Nu se aplică	Nu se aplică	NAC ^{1,2}	1. POATE ANGAJA O CERINȚĂ PENTRU OPLAN. 2. I se poate cere să întreprindă anumite analize pregătitoare privind planificarea operațiunilor pentru MRO selectat.
Inițierea planificării ³	MC	NAC / DPC sau directiva de inițiere	NAC Inițierea Directivei	3. Trebuie să furnizeze și o definire politică clară a misiunii.
Estimarea militară ⁴	SC	SC	SC	4. Identifică cursurile militare de acțiune și selectează opțiunile pentru elaborarea CONOPS.
Elaborarea CONOPS	SC	SC	SC	
Aprobarea CONOPS	MC	NAC / DPC ⁵	NAC ⁵	5. Asumată de MC înainte de aprobarea de către NAC sau DPC.
Activarea forțelor ⁶	Nu se aplică	Comanda forțelor se aplică permanent	NAC Directiva de activare a forțelor	6. Activarea forței se poate face înainte de aprobarea OPLAN și ar fi ideal să coincidă cu aprobarea CONOPS.
Elaborarea planului	SC ⁷	SC	SC	7. Identificarea amenințărilor/riscurilor și reducerea timpului de avertizare.
Aprobarea planului	SC	NAC / DPC ⁸	NAC ⁸	8. Asumat de MC înainte de aprobarea de către NAC sau DPC.
Execuția planului	Nu se aplică ⁹	Comandantul militar stabilit	NAC Directiva de execuție	9. Dacă o criză prevăzută evoluează într-o criză armată, COP va fi dezvoltat într-un OPLAN.
Inițierea analizei /revizuirea planului	MC / SC	NAC / DPC / SC	NAC / SC ¹⁰	10. Schimbările de situație survenite între aprobarea OPLAN și execuție pot solicita o revizuire.
Aprobarea planului de revizuit	MC	NAC / DPC	NAC	
Anularea planului	MC	NAC / DPC ¹¹	NAC	11. Amendament la TOR/SC.

ACRONIME:

- CONOPS - Concepția operației
- COP – Plan operațional pentru situații neprevăzute
- DPC – Comitetul pentru Planificarea Apărării
- HNS – Sprijinul Națiunii Gazdă
- MC – Comitetul Militar
- MRO - Opțiune Militară de Răspuns
- NAC – Consiliul Nord-Atlantic
- OPLAN – Plan de Operații
- SC – Comandamente Strategice
- SDP - Plan de apărare în funcțiune (Standing Defence Plan)
- TOR - Lista cu atribuții/responsabilități (Terms of Reference)

General-maior profesor universitar dr. Teodor FRUNZETI este Comandantul Comandamentului 2 Operațional Întrunit Buzău.

RAPORTUL DINTRE SUPRASTAT ȘI IMPERIU, ÎN CAZUL UNIUNII EUROPENE

Mădălina-Virginia ANTONESCU

Articolul își propune să exploreze o triplă relație politică, aceea care poate fi stabilită între trei concepte politice distincte: imperiu, suprastat și sistemul politic al Uniunii Europene.

Supranaționalismul european a însoțit încă de la începuturi construcția europeană, înregistrând atât succese pe plan instituțional - de exemplu, crearea Înaltei Autorități din sistemul CECA/1952, autoritate cu competențe supranaționale stabilite prin tratatul de la Paris, ulterior, devenită Comisia Europeană -, instituție percepută ca un adevărat executiv supranațional, crearea Băncii Central Europene -, cât și eșecuri, de exemplu, eșecul Comunității Europene de Apărare, datorită refuzului Senatului francez de a ratifica tratatul, în 1954.

Supranaționalismul european nu este prezent doar pe plan instituțional, deoarece se poate considera că toate instituțiile politice încredințate prin tratate Uniunii Europene au un caracter supranațional, ci și în alte elemente care fac parte din componența procesului european: cetățenia europeană; piața unică; ordinea juridică a Uniunii Europene, precum și caracterul dreptului comunitar: efect direct, aplicabilitate directă; preeminența față de dreptul național.

În proiectul de Constituție Europeană, varianta D'Estaing, elementele de supranaționalitate nu sunt nominalizate ca atare, însă derivă implicit din natura instituțiilor și a funcțiilor cu care sunt înzestrate: crearea Ministrului Unional al Afacerilor Externe, o progresivă sporire a competențelor exclusive ale UE, înzestrarea UE cu personalitate juridică expresă, ceea ce demonstrează o continuitate a supranaționalismului european, în ciuda momentelor de eșec sau a perioadelor de criză înregistrate pe parcursul construcției europene. În al doilea rând, supranaționalismul european a înregistrat și un anumit progres, deoarece elementele noi de supranaționalitate s-au adăugat la elementele supranaționale deja existente; practic, a fost un aport constant de supranaționalism în

construcția europeană, pe care statele au căutat să îl echilibreze și să îl limiteze prin aporturi de elemente așa-numite „suveraniste”, pledând pentru un rol preeminent recunoscut statelor în sistemul UE și, implicit, pentru limitarea puterilor Uniunii în sectoarele considerate sensibile.

Pe de altă parte, raportat la ideea de imperiu, trebuie remarcat faptul că acest concept politic este unul deosebit de flexibil, în istorie existând imperii bazate pe trib, pe clan, dar și pe federații, pe state, pe confederații, ori pe suprastate. În măsura în care elementele de supranaționalitate sunt recunoscute Uniunii, aceasta poate fi considerată un imperiu de tip nou, post-modern, care diferă de celelalte tipuri de imperii din istorie, un imperiu bazat pe un suprastat european, ceea ce reprezintă, însă, o viziune destul de reduționistă, care riscă să ignore alte elemente specifice federației, statului, organizației internaționale interguvernamentale, confederației, dar și elemente inedite, care se regăsesc în această structură hibridă.

Ideea supranațională în construcția europeană până la proiectul de Constituție Europeană

Încă de la semnarea, la 18 aprilie 1951, la Paris, a tratatului CECA¹, urmare a viziunii lui Monnet, de creare a unei piețe a cărbunelui și oțelului conduse potrivit metodelor supranaționale, idee inedită în raport cu tradiționalele forme interguvernamentale de cooperare dintre state, destinată a constitui inițial o solidaritate sectorială între statele europene în domeniul economic², Comunitățile Europene au fost proiectate spre a servi unui scop ambițios: **unirea fără încetare între popoarele Europei**, ca un tip distinct de asociație de state pe care mai târziu avea să o consacre Tratatul ce instituia Uniunea Europeană.

Construcția europeană se bazează, încă de la originile sale, pe ideea unei cooperări mai puternice decât pe un simplu interguvernamentalism, unui tip de cooperare fără precedent³, în care

statele membre să cedeze progresiv și ireversibil competențe, atribuții sau, în alte teorii, chiar drepturi suverane. Obiectul transferului de la statele membre la entitatea primitoare face și acum motivul unor dezbateri teoretice⁴, însă este cert faptul că **nucleul Comunităților**, integrat ulterior în cadrul UE, **avea de la bun început o idee supranațională la bază, și nu una comunitară**⁵.

Nu putem confunda **scopul întregii arhitecturi europene, care este unul supranațional**, axat pe crearea și consolidarea unui nivel superior statelor și distinct de acestea, care **să reprezinte direct și exclusiv cetățenii europeni** - scop ce decurge din formularea flexibilă a art. A, alin. 2 /TUE- „o uniune fără încetare mai strânsă între popoarele Europei”⁶, cu metodele diferite folosite pentru a face întreaga structură europeană să evolueze - metoda interguvernamentală și cea comunitară.

Pe vremea când nu constituiau primul pilon al Uniunii, Comunitățile reprezentau deja o metodă de integrare și o etapă preliminară către acel proiect politic supranațional care, mai târziu, a devenit Uniunea⁷.

Finalitatea Comunităților fusese însă exprimată încă din preambulul tratatului CEE, semnat la 25 martie 1957, odată cu Convenția privind instituțiile comune.

„Uniunea fără încetare mai strânsă dintre popoarele Europei”, existentă în preambul, consacră **metoda funcționalistă de cooperare** între statele membre, ca primă etapă în calea constituirii unui proiect politic supranațional încă nenumit ca atare în tratatele comunitare.

Supranaționalismul european este o teorie referitoare la adevărata finalitate pe care ar urma să o aibă construcția europeană, ce nu poate însă explica natura hibridă actuală a Uniunii, care conține elemente statale, federale, confederale și alte trăsături unice, însă care fixează evoluția europeană la un nivel superior ierarhic statelor.

Veritabilul supranaționalism se bazează pe o cedare definitivă și ireversibilă de funcții statale, derivate din atribuirea **unor părți din suveranitate către o entitate distinctă**, care le folosește spre a se afirma în calitate de entitate politică coerentă, **unitară**. Entitatea supranațională este **superioară statelor**, fiind înzestrată cu o **veritabilă dimensiune politică**, fără a fi redusă la aceasta, dispunând de propriile sale competențe, atât pe plan legal, administrativ, cât și pe planurile economic, social, cultural, politic sau tehnologic.

Spre deosebire de **federație, bazată pe ideea a două planuri suprapuse, care cooperează în anumite domenii și în care entitățile statale își rezervă anumite puteri, fără a renunța la suveranitate**, cazul Uniunii Europene interesează un tip de guvernare multietajată, care afectează suveranitățile naționale⁸.

Suprastatul nu permite statelor componente să păstreze o forță politică egală cu a sa. Nu putem confunda suprastatul cu statul federal, cel care deține nivelul ierarhic superior în cadrul federației. Sunt modele politice de organizare diferite; din ambele modele, Uniunea preia o parte din elemente, fără a se mula în mod definitiv și integral pe vreunul dintre aceste tipare politice tradiționale.

Uniunea, într-o etapă post-Nisa, poate fi concepută ca o federație europeană cu elemente clar suprastatale sau, dimpotrivă, ca un suprastat european cu elemente federale - în funcție de modelul politic ce va triumfa în concepția constructorilor europeni și care va reprezenta, în mod optim, ideea de uniune politică a europenilor.

Uniunea Europeană nu este gândită pentru guverne, nu este axată pe relația prioritară **cu statele membre**; spre deosebire de organizațiile de cooperare clasice, UE este bazată **pe relația primordială și principală cu cetățenii europeni, cu nivelul bazic de guvernare**.

Statul devine un intermediar între Uniune și cetățenii săi, în ciuda caracterului expres derivat și complementar pe care cetățenia europeană îl are față de cetățenia națională.

În viziunea supranațională europeană, statul cedează competențe către o entitate care își creează un domeniu exclusiv din puterile derivate din suveranitate, fără a mai putea lua înapoi acele competențe - chiar și retragerea statului din Uniune fiind mai mult o **problemă teoretică** de exercitare liberă a suveranității în sens onusian, ignorând realitatea că statul nu se retrage dintr-o simplă organizație de cooperare, ci dintr-una de integrare, punând astfel în pericol însuși scopul și obiectivele Uniunii, lucru interzis expres de tratate. Competențele statale sunt transferate către o entitate care își creează, astfel, o arie de competențe exclusive. De fapt, statul însuși nu este altceva decât un simbolic deținător de **suveranitate populară, care își poate schimba destinatarul** - suveranitatea populară manifestându-se concret în cazul unui referendum național asupra unei probleme precum intrarea sta-

tului în UE, și nu prin intermediul organelor politice de stat, precum parlamentele naționale. Cu alte cuvinte, statul nu ar înstrăina decât exercițiul unui atribut care nu este al său, ar înstrăina **exercițiul suveranității** pe care o deține, ca unic reprezentant al poporului său. **Poporul este entitatea care decide** simbolic, prin referendumuri și parlamente naționale, să ia parte la proiectul politic european și să susțină decizia politică luată de autoritățile supranaționale. Odată integrați în sistemul politic al UE, cetățenii naționali devin indivizi care posedă un clar liant de supranaționalitate cu UE - anume, prin cetățenia europeană. Astfel, **popoarele** statelor-națiune sunt în mod direct supuse unui sistem politic supranațional, și aceasta poate fi considerată o trăsătură în mod egal favorabilă creării unei entități imperiale.

Supranaționalismul european înseamnă, de altfel, și o **subordonare a statelor membre** față de o **unică entitate** ce le-a preluat principalele funcții, care și-a format instituții proprii, ce apără interesul european și care activează la nivel european, care își impune normele asupra cetățenilor europeni fără ca statele să se poată opune⁹.

Nu trebuie însă să confundăm originile interguvernamentale sau comunitare ale procesului de integrare europeană cu originile supranaționale ale acestui complex model politic, deoarece Uniunea se bazează pe acordul suveran și liber al statelor de a-și oferi suveranitatea evoluției spre o integrare mai accentuată în structurile europene; pe de altă parte, supranaționalismul european nu trebuie confundat nici cu organizațiile interguvernamentale, nici cu ordinea comunitară¹⁰.

Supranaționalismul european, spre a fi perceput exact, trebuie supus unei scurte abordări cronologice și analizat în funcție de etapele sale de formare.

Proto-supranaționalismul în evoluția UE

Tratatul CECA, semnat la Paris în 1951, înființa, prin acordul liber și suveran al statelor fondatoare, o **instituție politică având o dimensiune clar supranațională, un executiv denumit Înalta Autoritate** și care nu trebuie considerat ca fiind un „executiv comunitar”, datorită faptului că aparținea unei organizații regionale de integrare denumită „Comunitate”. Înalta Autoritate era o adevărată instituție supranațională, dispunând de puteri care nu au mai fost acordate de tratatele comunitare

succesoarei sale, Comisia Europeană¹¹- din acest punct de vedere putând fi vorba de un recul al supranaționalismului european.

Prin semnarea ulterioară a celorlalte două tratate, instituind alte două Comunități Europene, EURATOM și CEE, intrate în vigoare în 1957¹², au existat în paralel trei sisteme instituționale distincte. Această realitate era expresia unei viziuni întărite asupra supranaționalismului, susținând ideea **creării unui cadru instituțional unic și distinct de cel statal**. Drept urmare, chiar dacă încă din 1958 se crease o tendință clară de a reuni cele trei sisteme instituționale ale Comunităților Europene, acest scop a devenit realitate doar în 1965, odată cu tratatul de fuziune instituțională de la Bruxelles. Acest instrument de integrare statală a instituit un executiv unic, numit Comisie, și un Consiliu unic, reprezentând interesele statelor la nivelul politic european de guvernare, întărind astfel supranaționalismul european.

Extinderea Comunităților, prin deschiderea structurilor lor și primirea de noi membri, nu a însemnat o revenire la conceptul clasic al unei organizații de cooperare; această extindere nu a semnat un recul al supranaționalismului, deoarece nici unul dintre statele care au aderat ulterior la tratate nu a pus în discuție nici caracterul comunitar al tratatelor, nici profilul integraționist al Comunităților Europene.

Cu alte cuvinte, **statele au știut și au acceptat, încă de la început, faptul că nu devin membre ale unei simple organizații de cooperare, în care suveranitatea lor să fie prezervată, ci erau conștiente de faptul că devin participante la o formă complexă de integrare europeană, fără precedent, îmbinând motivații de ordin politic și economic**¹³.

Proto-supranaționalismul a apărut încă din această fază de formare a Comunităților, fiind materializată atât prin **finalitatea** expresă de a continua integrarea între popoarele Europei, până la un nivel nenumit ca atare în tratate, cât și concretizat în formarea unor **instituții supranaționale** de tipul Înaltei Autorități, al Curții de Justiție sau al Adunării Parlamentare, toate fiind gardiene ale intereselor europene și ale cetățenilor europeni. Însuși rolul Consiliului de Miniștri, ca organism destinat să reprezinte interesele statelor, nu poate fi asimilat unui organism din structura unei organizații de cooperare clasice, nu poate fi redus la un nivel de multilateralism statal, deoarece **este pro-**

iectat să funcționeze în cadrul unei organizații de integrare, să reprezinte interesele statelor, nu ca deținătoare exclusive de suveranitate, ci ca **entități politice ce își cedează progresiv părți din această suveranitate către un nivel distinct**, numit inițial „comunitar”, pentru că aparținea Comunităților; doar ulterior, prin înglobarea statelor în Uniune, acest nivel a fost convertit într-o dimensiune politică „unională”.

Odată cu apariția **sistemului instituțional al UE, dotat cu funcții specifice pentru o organizație de integrare**, ca un sistem distinct față de sistemele instituționale naționale ale statelor membre, **un nou tip de drept începe să se consolideze și să formeze un tip supranațional de ordine juridică: dreptul comunitar**. Acest drept este format prin cedarea progresivă a drepturilor suverane de către state spre Comunități, iar apoi, datorită evoluției procesului european de integrare, această ordine juridică este înzestrată cu o nouă dimensiune: cea unională, odată cu crearea Uniunii Europene. Astfel, **ordinea juridică europeană a depășit perioada comunitară**, pentru a justifica o dimensiune juridică legată în mod direct de nou formatul sistem al UE, deci supranațională.

Acest **drept supranațional** este direct aplicabil - în ceea ce privește anumite acte juridice specifice, precum regulamentele și deciziile, iar în alte aspecte, directivele - în privința teritoriului statelor membre și cetățenilor acestor state; este, de asemenea, imediat aplicabil și are un efect preeminent în raport cu dreptul național. Aceste trei caractere ale ordinii comunitare pot fi considerate, de altfel, trei **trăsături supranaționale** ale ordinii juridice a UE, demonstrând implicit faptul că UE este un sistem coerent, bazat pe o enormă cantitate de acte juridice ce reglementează cei trei piloni ai arhitecturii sale interne.

“Dreptul **comunitar**” - dacă ne referim la o **calificare de uz comun**, ceea ce, în viziunea noastră, este fals, deoarece stadiul comunitar e **doar un stadiu specific** al evoluției acestui drept - este creat **numai parțial și indirect de statele membre**, prin intermediul unei instituții europene, precum Consiliul de Miniștri, ca principal legiuitor al UE. Însă acest drept este și rezultatul activității de luare a deciziilor, al **instituțiilor supranaționale ale UE**, precum Parlamentul sau Comisia - dacă avem în vedere tipurile distincte de norme emise la nivelul legislativ și implicând proceduri europene specifice - de exemplu, puterile delegate Comisiei în

domeniul legislativ sau veritabilul monopol asupra inițiativei legislative.

Proto-supranaționalismul a dominat scopurile politice ale constructorilor europeni încă de la formarea Comunităților, ca **un stadiu preliminar consolidării și dezvoltării metodei supranaționale utilizate mai târziu pentru a conferi o formă și obiective unei noi faze, cea comunitară**. Proto-supranaționalismul evocă un tip de **supranaționalism implicit, ascuns, exercitat prin metode interguvernamentale, într-un cadru politic comunitar în formare**, dar care nu pierde din vedere o finalitate de integrare mult mai ambițioasă decât stadiul comunitar. Uniunea fără încetare mai strânsă între popoarele Europei este baza relației prioritare dintre Uniune și cetățenii europeni, care exclude rolul principal și diriguitor al statului și al nivelului de cooperare clasică, cu păstrarea neștirbită a suveranității.

Încă din tratatul CEE, acest scop caracteristic sistemului unional de mai târziu a fost definit cu claritate, nepermițându-ne să confundăm Uniunea cu un nivel politic interguvernamental sau cu unul comunitar¹⁴.

Actualmente, Uniunea este o **îmbinare originală** dintre două niveluri, interguvernamental și comunitar, ca efect al celor trei piloni integrați în structura sa complexă; însă supranaționalismul continuă să fie păstrat, ca finalitate¹⁵, în toate tratatele de revizuire a celor inițiale. Obiectivul unional, axat pe luarea deciziilor la un nivel cât mai aproape de cetățean, **este menit a reduce rolul statului** din această ecuație politică, în sensul sporirii importanței funcțiilor instituțiilor unionale, funcții preluate, prin transfer de competențe, de la statele membre.

Alin. 2, art. A/ TUE nu elimină total statele din această ecuație a deciziei politice; astfel, Uniunea are ca misiune de a organiza, coerent și respectând principiul solidarității, relațiile politice dintre statele membre și popoarele lor. Uniunea devine, prin acest alineat, un intermediar în relația tradițională stat-cetățean, însă să ne amintim faptul că, prin efectul evoluției construcției europene, **nivelul interguvernamental a fost integrat** - a se vedea pilonii Justiție și Afaceri Interne (JAI) și Politica Europeană de Securitate Comună (PESC) -, alături de cel **comunitar**, în sistemul complex și flexibil al Uniunii. Acest lucru demonstrează implicit faptul că **PESC și JAI au fost absorbite într-o arhitectură de tip supranațional**, deoarece

Întregul sistem al UE poate fi calificat ca **un sistem supranațional, atât** din perspectiva finalității sale, a naturii legale a instituțiilor și a prerogativelor sale, cât și din perspectiva caracteristicilor juridice ale dreptului european.

Uniunea Europeană se bazează pe un concept integraționist foarte puternic, care **face dificil de crezut că suveranitatea statului va fi păstrată de acesta**, așa cum a fost consacrată de Carta ONU în secolul XX, ca un principiu internațional de drept dotat cu valoare de *ius cogens*¹⁶. Teoriile integraționiste sunt legate de ideile susținând tendința generală cu privire la relativizarea suveranității, ca reacție la viziunea politică pledând pentru tipul absolutist de suveranitate. Misiunea instituțiilor UE, de a organiza relațiile dintre cele două niveluri subordonate Uniunii - **cel statal și nivelul de bază, al popoarelor Europei, cel organic-**, nu reprezintă un argument pentru un potențial federaționism al UE, deoarece Uniunea nu este privită, conform interpretării literale a alin. 2. art. A/TUE, ca un nivel subordonat statelor, ci ca o dimensiune politică superioară și independentă, în relație cu nivelul statal.

Nivelul european de guvernare politică în cadrul sistemului politic multietajat al UE are ca misiune organizarea relațiilor dintre nivelurile inferioare ale guvernării.

Practic, Uniunea este o nouă entitate ce nu poate fi asimilată unui stat federal, deoarece nu poate fi rezumată la acesta, în natura sa îmbinându-se elemente confederative, suprastatale și unele inedite.

Înaldoilearând, Uniunea **nu trebuie confundată cu primul său pilon**, Comunitățile, deoarece reprezintă mai mult decât o ordine comunitară, în care statele își exercită competențele în comun. Uniunea este un sistem politic coerent, cu mai multe niveluri de guvernare, și nu o entitate abstractă, fără nici o personalitate juridică și incapabilă de acțiuni politice și juridice, fără obiective proprii și fără a dispune de un set minim de instrumente capabile să materializeze obiectivele unionale.

Însăși **existența instituțiilor UE**, care prin tratatul de la Maastricht au fost încredințate **Uniunii Europene**, și nu considerate ca aparținând primului său pilon, Comunitățile Europene, revelează **implicit personalitatea juridică a Uniunii**, deoarece o entitate abstractă, incapabilă să producă efecte juridice, nu poate dispune de un întreg set de instituții dotate cu competențe

exprese de a lua măsuri și de a emite norme juridice - precum Parlamentul European, Consiliul de Miniștri sau Comisia Europeană.

În al treilea rând, Uniunea **nu poate fi confundată nici cu o federație**, cel puțin nu la acest moment al evoluției sale, **deoarece nivelul european de guvernare nu este încă nivelul exclusiv de decizie în domeniile tradiționale de competențe pentru o federație**; nivelul european de guvernare nu creează o poziție preeminentă în relație cu statele federale, ci formează, fără contribuția statelor membre, un nivel de **jurisdicție directă și exclusivă** asupra cetățenilor naționali din statele membre - considerați a fi cetățeni europeni, prin tratatul de la Maastricht, odată cu apariția Uniunii Europene.

Modelul politic al suprastatului are principală caracteristică absorbția statelor în structura sa, a lua de la acestea orice urmă de independență, de suveranitate și de voință politică. Dimpotrivă, federația preferă să stimuleze cooperarea cu statele în domenii strict limitate, **fără a absorbi statele federate, așa cum se întâmplă în cazul suprastatului**¹⁷.

„Organizând relațiile dintre state și popoarele acestora”, însă în sensul **continuării unei integrări tot mai accentuate**, Uniunea se pregătește să înlocuiască statul în tot mai multe funcții - nu doar în unele strict delimitate, precum în cazul federațiilor-, și nu să se rezume la un tip tradițional de funcții federale.

Rolul viitor al statelor membre în cadrul suprastatal european rămâne un mister, din pricina caracterului complex și dinamic al Uniunii, ca entitate fără precedent în relațiile internaționale.

Relația dintre proto-supranaționalism și imperiu

Ca entitate flexibilă, prin însăși natura sa, imperiul poate exista și în condițiile în care nu se poate vorbi despre un veritabil suprastat european, edificat prin transfer definitiv și ireversibil de suveranitate de la statele membre, deja absorbite de nouă superstructură, către aceasta din urmă.

În această etapă a construcției europene, există doar elemente **disparate de suprastatalism**, prevăzute de tratatele comunitare inițiale, vizibile în atribuțiile Înaltei Autorități, dar și în primele decizii ale Curții de Justiție referitoare la înființarea unei ordini juridice distincte de cea națională a sta-

telor membre. Suprastatalismul este, de asemenea, vizibil în crearea unui cadru instituțional distinct de instituțiile statelor membre, în profilul dinamic și integraționist al Comunităților. **Este dificil să unești toate aceste elemente preliminară într-un schelet politic coerent de suprastatalism**, în condițiile în care nici etapa comunitară de integrare nu se dezvoltase îndeajuns, fiind abia la începuturile sale.

Cu toate acestea, apariția unui anumit **model de proto-suprastat european** devine dependentă de un context în care statele membre **oscilează** între obiectivul de a impulsiona integrarea prin cedarea voluntară de competențe în scopul constituirii unui nou nivel de guvernare și **teama** că, prin aceasta, capacitatea lor de a controla procesul de integrare va fi considerabil slăbită. Structura politică a UE începe, totuși, să își formeze din aceste elemente protostatale **disparate, care nu sunt recunoscute ca atare în tratate**, un schelet pe baza căruia să construiască următoarele faze de evoluție necesare pentru a pregăti apariția Uniunii. Uniunea nu ar fi apărut niciodată ca o expresie exclusivă a comunitarizării sau a interguvernamentalismului, luate separat.

Uniunea, ca entitate politică distinctă de state, nu mai reprezintă o dimensiune a cooperării între state, ci este chiar etapa imediat premergătoare formării unui nivel ce va subordona statele membre.

Uniunea este un produs al voinței integraționiste a statelor de a depăși nivelul comunitar, fapt dovedit prin **absorbirea Comunității, ca prim pilon, în structura Uniunii.**

La momentul de față, practic, ne confruntăm cu un **sistem complex, numit „unional”¹⁸, și nu „comunitar” sau „multilateral”, care are o identitate proprie**, fie că aceasta este recunoscută sau nu, conform normelor tradiționale referitoare la relațiile dintre state.

În faza proto-supranațională a construcției europene, **imperiul european poate începe să se formeze.** Odată cu obiectivul declarat al „uniunii fără încetare mai strânse dintre popoarele Europei”, imperiul european se poate extinde asupra unor noi state naționale, poate fi identificat din însăși **logica integraționistă** a celor trei entități comunitare. „Europa Unită” este o viziune continentală ce își propune să aducă pace, stabilitate și prosperitate Europei printr-o unificare politică, economică și nu numai; obiectivul este de a forma **o entitate**

politică deasupra statelor-națiune, pentru ca aceasta să poată vorbi în numele lor, să le poată reprezenta pe plan extern și să poată exercita jurisdicția sa asupra cetățenilor europeni - trei funcții principale exercitate în mod tradițional de state.

În etapa de proto-suprastatalism, nu există încă o dimensiune politică **comunitară**, care să o dubleze pe cea națională a statelor membre și care să le aparțină statelor. **Poziția statelor este una puternică** în cadrul celor trei Comunități¹⁹ și cu privire la competențele statelor, însă **scopul integrării este unul supranațional**, unitar, căci Uniunea exprimă această idee de unitate politică, prin crearea unei singure entități care să reprezinte statele și popoarele Europei.

În etapa proto-suprastatală, imperiul este prezent nu doar ca idee politică, ci și ca realitate: **un întreg nivel european se adaugă celui național**, devine distinct față de acesta și nesubordonat celui național.

Autonomia acestui nou nivel, axat pe valori europene de unitate și solidaritate, nu poate fi contestată. Din acest nou nivel se poate naște progresiv, prin voința statelor ce participă la proiectul integrării europene, **un imperiu european, având la bază un suprastat european ce a desființat nivelul național**, mergând cu integrarea mai departe decât viziunea federativă.

În loc de concluzii

Un imperiu, din punct de vedere istoric, este mai lesne identificabil, dacă se sprijină pe o structură suprastatală, deoarece imperiul reprezintă însăși ideea de supremație și unicitate a ordinii sale, ce nu poate fi contestată sau nerespectată de către cea națională. Între nivelul imperial și componentele statale absorbite există o relație clară **de ierarhie în favoarea dimensiunii imperiale.**

Este însă o ierarhie distinctă de cea federativă simplă, o ierarhie ce are la baza **conceptul de dominare și exploatare de către imperiu a entităților sale subordonate.**

Este o viziune **clasică** despre ce anume ar trebui să fie principala trăsătură de identificare a unui imperiu, în accepțiunea sa tradițională, chiar dacă acesta găsește în prezent moduri mult mai subtile de a-și manifesta puterea.

NOTE:

1 În ciuda faptului că organizațiile internaționale numite Comunități Europene sunt privite ca având un caracter integraționist, unii autori consideră ca supranaționalitatea nu este atinsă datorită absenței, în cazul Comunităților, a trei elemente: capacitatea de a-și impune deciziile obligatorii statelor membre și populațiilor lor, înzestrarea cu instituții comunitare capabile să ia aceste decizii și de a dispune de mijloace proprii de implementare, capacitatea de a exercita funcții guvernamentale, în mod independent, fără cooperarea statelor membre, dizolvarea acestor organizații nu trebuie realizată fără consimțământul expres al organelor supranaționale. Cf. Raluca MIGA-BEȘTELIU, **Organizații internaționale interguvernamentale**, Ed. All Beck, 2000, pp. 16-17. Însă, trebuie să privim Comunitățile ca o fază a evoluției unui proces de creare și consolidare a sistemului supranațional european.

2 Augustin FUEREA, **Instituțiile Uniunii Europene**, Ed. Universul Juridic, București, 2002, pp. 16-18.

3 Proiectul supranațional al Statelor Unite ale Europei, susținut de Jean Monnet, inițiatorul său, bazat pe integrarea industriilor de cărbune și oțel și pe o autoritate supranațională, cu competențe de a conduce această organizație, a fost o idee avansată încă din 1920, de Conte Coudenhove-Kalergi. Însă, proiectul lui Monnet nu a fost bazat pe unificarea industriilor Franței și Germaniei; din contra, a susținut ideea că toate țările vest europene trebuie supuse controlului unei autorități supranaționale. Într-un memorandum scris de Monnet în 1950 și adresat guvernului francez, crearea unei Europe dinamice este privită ca fiind unica garanție pentru pace și stabilitate. Ca o consecință a acestui fapt, trebuie abandonate formele trecutului și deschisă calea spre o transformare, atât prin crearea condițiilor primordiale și comune de tip economic, cât și prin instituirea unor autorități acceptate de națiunile suverane. „Europa nu a existat niciodată. Nu o adunare de națiuni suverane adunate în consiliu o poate crea ca entitate. Trebuie să creăm cu adevărat Europa. Europa trebuie să se manifeste ca atare”. A se vedea Christopher BOOKER și Richard NORTH, **Marea amăgire. O istorie secretă a Uniunii Europene**, trad. Mihnea Columbeanu, Ed. Antet, pp. 38-39.

4 De exemplu, școala neo-funcționalistă admite viziunea școlii federaliste în legătură cu obiectivul final al Uniunii Europene: crearea unui stat federal. Școala interguvernamentală, din contra, privește cele trei Comunități Europene ca forme de cooperare regională, limitate la sectorul economic, în timp ce apărarea, securitatea, valorile comune sau simbolurile, care reprezintă esența suveranității, rămân sub responsabilitatea exclusivă a statelor-națiune, care nu vor dispărea ca efect al procesului de integrare

europeană. A se vedea Loukas TSOUKALIS, **What kind of Europe?**, Ed. All, 2005, trad. Lena Călinoiu, București, p. 35.

5 Într-o opinie, stadiul comunitar și stadiul european în evoluția politică a construcției europene sunt **asimilate - de o manieră forțată**, considerăm noi, fără luarea în considerare a particularităților existente în orice perioadă de evoluție a UE. Metoda comunitară, în opinia autorului respectiv, „nu trebuie să fie confundată cu procesul de luare a deciziilor din cadrul CE/UE”. Or, metoda comunitară poate fi utilizată nu doar la nivel politic decizional, ci și în domeniul economic sau în alte domenii - precum concurența -, care aparțin de sectorul de competențe al Comunității. Pe de altă parte, **Comunitățile nu sunt similare cu Uniunea Europeană**, în ciuda faptului că instituțiile UE dispun de competențe specifice în cadrul pilonului comunitar al arhitecturii UE. De asemenea, este menționat faptul că metoda comunitară își are originile în tratatul CECA, **întruchipat de o autoritate supranațională**, denumită în tratat Înalta Autoritate. Și aici se observă aceeași asimilare forțată, între planul de cooperare comunitar și autoritatea de tip supranațional. A se vedea Loukas TSOUKALIS, **op. cit.**, p. 35. De aceea, nu trebuie să confundăm **dimensiunea supranațională** certă, pe care o are tratatul CECA, cu **metoda comunitară de integrare**, care presupune păstrarea de către state a suveranității la un nivel superior, unde tot statele sunt cele care o vor exercita.

6 **Documente de Bază ale Comunității și Uniunii Europene**, Editura POLIROM, 1999.

7 Din contra, unii autori consideră că, în ciuda naturii lor de organizații internaționale cu cel mai avansat grad de integrare politică, Comunitățile Europene nu sunt organizații supranaționale, deoarece funcționarea lor depinde de cooperarea interstatală. Statele sunt privite, în această viziune, ca fiind forțele politice esențiale în construcția europeană. A se vedea Raluca MIGA-BEȘTELIU, **op. cit.**, p. 18. Totuși, putem spune că este **un punct de vedere interguvernamentalist**, specific unei părți a doctrinei de drept internațional, bazate pe susținerea caracteristicilor juridice ale statului-națiune în dreptul internațional, ca subiecte de drept internațional, originare, tipice, suverane, dotate cu deplină personalitate juridică, elemente ce nu pot fi nici distruse de procesul de integrare, nici asimilate într-o anumită măsură cu un stat supranațional european.

8 Unii autori consideră că Uniunea Europeană este un tip de sistem politic foarte diferit de orice alt sistem politic întâlnit într-un stat național european sau non-european, sau în comparație cu o organizație internațională interguvernamentală, chiar și cu una de tip regional. A se vedea Lokas TSOUKALIS, **op. cit.**, p. 36.

9 Pentru unii autori, UE evoluează către **un soi de guvern integrat supranațional**, în ciuda crizelor și a

dificultăților acestui drum, deoarece finalitatea procesului european de integrare este fără echivoc: crearea unui **tip post-modern de federație**. Această federație europeană ar promova un mediu economic, cultural, social, politic specific, pentru a da civilizației lumii noi baze caracteristice spiritului european. A se vedea Pasquale BALDOCCI, *The possible road of the EU in the transition: main risks and positive developments*, în revista *Millennium III*, nr. 12-13/2005, București, Fundația Universitatea Marii Negre, p. 159.

10 Uniunea, definită ca o „țintă mișcătoare”, o structură cu importante trăsături supranaționale, formată pe baza transferului de suveranități de la statele membre către Uniune, este analizată în capitolul *European Union- A Supranational State?*, capitolul 13, în Gerda FALKNER, Michael NENTWICH, *Enlarging the European Union*, în Jeremy RICHARDSON, ed., **European Union. Power and Policy-Making**, Routledge, 2001, London and New York, p. 261.

11 Înalta Autoritate era considerată o **autoritate supranațională**, o predecesoare a actualei Comisii, dar, în același timp, se consideră că, prin tratatul de la Roma, ambițiile supranaționale ale acestei autorități au fost în mod vizibil diminuate. A se vedea Loukas TSOUKALIS, **op. cit.**, p. 35. **Supranaționalitatea Comisiei Europene** este considerată, în această viziune, ca servind drept motor de integrare; obiectivul final al integrării europene este acela ca statele individuale să fie subsumate **în viitor unui stat federal european**. Totuși, Comisia Europeană a fost, de asemenea, considerată drept **un guvern supranațional**, în ciuda faptului că nu avea beneficiul tuturor puterilor care au fost în mod expres acordate fostei Înalte Autorități. Pentru doctrina care pretinde că integrarea europeană ar avea o finalitate federală, supranaționalitatea caracterului Comisiei Europene este un argument clar în favoarea tezei federaliste în dezbaterile științifice referitoare la viitorul Europei.

12 Unii autori subliniază importanța simbolică a locului în care cele două tratate au fost semnate: la Roma, ca oraș al Papalității și al Imperiului Roman, ca un loc reprezentând un centru istoric pentru evoluția ideii europene. Cele două tratate reprezintă de fapt, adevărate constituții, instituind un nou tip de guvernare politică, având scopurile și prerogativele sale, concentrat în jurul Comisiei Europene, ca fiind cea mai vizibilă instituție supranațională. A se vedea Christopher BOOKER, Richard NORTH, **op. cit.**, p. 62.

13 Ideile despre o evoluție continuă a proiectului politic european, finalitatea federalistă a unei Europe unite au fost în mod clar și continuu exprimate de Monnet și de alte personalități politice: „Comunitatea noastră nu este o asociere a producătorilor de cărbune și oțel. Este începutul Europei”, a spus Monnet în Memoriile sale. A se vedea Christopher BOOKER, Richard NORTH, **op. cit.**, p. 45.

14 Unii autori consideră că rolul Uniunii se diminuează în importanța sa politică, deoarece această entitate nu beneficiază de propria capacitate juridică, nici direct, nici implicit, ci doar **de competențele Comunităților**, doar prin intermediul **organelor comunitare**. Cf. Philippe MANIN, *Les Communautés Européennes*, Paris, Pédone, 1996, p. 39.

15 Dintr-un punct contrar de vedere, sistemul UE este considerat un sistem super-descentralizat, în care reprezentanții guvernelor statelor membre sunt principalii agenți de putere. A se vedea Loukas TSOUKALIS, **op. cit.**, p. 36. Acesta este un punct contradictoriu de vedere, deoarece, în general, structurile statale reflectă o anumită centralizare politică; doar un stat federal ar ilustra o anumită descentralizare, dar acesta nu este singurul model politic existent în Europa și, pentru moment, nu este nivelul de evoluție atins de UE.

16 *Ius cogens* fiind definite în Convenția de la Viena/1969 privind dreptul tratatelor, în art. 53, ca norme juridice acceptate și recunoscute de comunitatea internațională a statelor ca întreg, ca fiind norme juridice de la care nu se acceptă nici o derogare și care pot suferi modificări doar printr-o normă juridică de drept internațional public având un caracter similar. A se vedea Raluca MIGA-BEȘTELIU, **Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public**, Ed. All Beck, 1998, p. 79. Art. 1, capitolul I, Carta ONU, referindu-se la **principiul egalității suverane** a statelor membre ONU, care consacră implicit valoarea juridică a suveranității în dreptul internațional, ca *ius cogens*, poate fi interpretat din această perspectivă. Din acest motiv, este foarte dificil pentru aceleași state care au participat la experiențe regionale de genul UE, ca proces implicând un transfer de suveranitate, să respecte, în același timp, principiul de drept internațional **care prezervă adevăratul înțeles al suveranității, caracterelor sale juridice de a fi inalienabilă și indivizibilă**. UE reflectă, implicit, un fenomen paradoxal de depășire a spiritului interguvernamental al Cartei ONU, de fapt, spiritul secolului XX.

17 Deși, din perspectiva dreptului internațional, numai statul federal are o mai mare importanță decât statele federate, care sunt simple componente ale federației. În realitate, sunt multe cazuri referitoare la diferite tipuri de federații care trebuie analizate separat: de exemplu, federalismul sovietic sau cel german bazat pe Constituția din 1949. A se vedea Nguyen Quoc DINH, Patrick DAILLIER, Alain PELET, **Droit international public**, LGDJ, Paris, 1999, p. 423.

18 Simon HIX, *The Political System of the European Union*, în **The European Union Series**, ed. Neill NUGENT, William E. PATERSON, Vincent WRIGHT, Palgrave, NY, 1999, pp. 2-5.

19 Unii autori consideră că Uniunea nu dispune nici de coerență instituțională, nici de propria sa misiune; instituțiile politice comunitare sunt reduse la „organe

---

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

---

comune” împrumutate de Uniune de la Comunități. Este însă o viziune limitată, care tratează întregul sistem unional din perspectiva primului pilon, considerând implicit că acest pilon ar fi preeminent în comparație cu întregul său.

Este o falsă viziune, datorită faptului că este bazată pe o **incompletă interpretare** a tratatelor comunitare,

ignorând dispozițiile tratatului de la Maastricht **care integrează primul pilon în cadrul arhitecturii UE**, un tratat care conferă Uniunii **propriile sale competențe**, pentru a-și putea îndeplini obiectivele sale și a implementa PESC. Cf. Jean BOULOUIS, **Droit institutionnel de l'Union Européenne**, Ed. Montchrestien, Paris, 1995, p. 33.

Mădălina-Virginia ANTONESCU este expert în relații internaționale în cadrul Institutului Diplomatic Român și doctorand în drept european în cadrul Universității București, Facultatea de Drept. A absolvit masteratul în domeniul „Relații internaționale și integrare europeană” din cadrul SNSPA, ca șefă de promoție. A absolvit, de asemenea, Colegiul Juridic Româno-Francez de Studii Europene, obținând diploma Universității Europene Paris I –Pantheon- Sorbona. Este autoare a trei cărți: Regimul juridic al străinului, persoană fizică în România, Uniunea Europeană -un imperiu al secolului XXI ? Spre o civilizație unională, Uniunea Europeană – un imperiu modern? Studiu comparativ asupra vechilor și noilor tipuri de imperii.

„REVIZUIREA DISPUNERII GLOBALE A SUA” ȘI NEGOCIERILE DINTRE JAPONIA ȘI SUA CU PRIVIRE LA REALINIAREA FORȚELOR SUA ÎN JAPONIA

Takeshi FUKUDA

Începând cu vara anului 2003, s-au scris multe articole despre negocierile dintre SUA și Japonia cu privire la realinierea forțelor SUA în Japonia. Această situație nu se limitează numai la Japonia. Realinierea face parte dintr-un program la nivel mondial al forțelor SUA.

Administrația Bush a hotărât să revizuiască situația desfășurării forțelor în „Raportul asupra Revizuirii Apărării pentru 4 ani” din 2001. Această politică a fost denumită „Revizuirea Dispunerii Globale” (Global Posture Review – GPR).

Disponerea actuală a forțelor înaintate ale SUA este o moștenire a Războiului Rece stabilită pentru competiția cu amenințarea sovietică, deși efectivele înaintate au fost reduse considerabil¹.

Date fiind schimbările mediului strategic de la sfârșitul Războiului Rece, este normal ca SUA să-și reevalueze disponerea.

Forțele SUA din Japonia nu pot constitui o excepție. Acest articol descrie, în primul rând, poziția actuală a forțelor SUA, apoi explică obiectivele realinierii forțelor SUA și, în final, analizează tendințele și programele de realiniere a forțelor SUA din Japonia.

1. Principalele unități și baze ale forțelor SUA în Japonia

Comandamentul SUA din Pacific (PACCOM) este cel mai mare comandament regional a căruia zonă de responsabilitate acoperă mai mult din jumătate din mapamond.

Efectivele care aparțin de PACCOM sunt de peste 300.000 de persoane. O treime din ele sunt localizate în străinătate². Tabelul 1 arată principalele unități ale PACCOM.

Tabelul 1. Principale unități ale Comandamentului SUA din Pacific

Forțele Terestre ale SUA din Pacific Cartierul General (HQ): Fort Shafter, Hawaii	Comandamentele Corpului 1 (Statul Washington) Forțe terestre în Alaska Forțe terestre în Hawaii Forțe terestre în Japonia Armata 8 (Coreea)
Forțele Navale din Pacific Cartierul General: Pearl Harbour, Hawaii	Flota 3 (San Diego, California) Flota 7 (Yokosuka, Sasebo, Guam)
Forțele Aeriene ale SUA din Pacific Cartierul General: Baza aeriană Hickam, Hawaii	Forța 5 Aeriană (Japonia) Forța 7 Aeriană (Coreea) Forța 11 Aeriană (Hawaii) Forța 13 Aeriană (Guam)
Infanteria Marină a SUA din Pacific Cartierul General: Camp Smith, Hawaii	Forța 1 Expediționară a Infanteriei Marine (California) Forța III Expediționară a Infanteriei Marine (Okinawa, Hawaii)

Sursă: Comandamentul SUA din Pacific, Despre Comandamentul SUA din Pacific: date despre PACCOM

În ianuarie 2001, numărul total de forțe SUA din Japonia era de 51.578 (vezi tabelul 2). Aceasta denotă că aproape o jumătate din efectivele forțelor SUA dislocate în regiunea Asia-Pacific sunt localizate în Japonia. În jur de 75% din aria facilităților sunt concentrate în Okinawa, insulă aflată la 1.500 km sud-vest de Tokyo și 630 km nord-est de Taipei. Okinawa este denumită, adesea, „cheia de boltă” a Pacificului, datorită importanței sale strategice.

Tabelul 2. Efectivele Forțelor SUA în Japonia (ianuarie 2001)

	Continent	Okinawa	Total
Forțe terestre	925	832	1.757
Forțele Navale	16.154 (11.905 pe ocean) (4.249 pe uscat)	2.063 (863 pe ocean) (1.200 pe uscat)	18.217 (12.768 pe ocean) (5.449 pe uscat)
Infanterie Marină	2.712	15.500	18.212
Forțe aeriene	6.584	6.808	13.392
Total	26.375	25.203	51.578

Sursa: Hiromichi Umebayashi, Forțele SUA în Japonia, Iwanami Shoten, 2002, p. 79.

Forțele terestre ale SUA în Japonia

Comparate cu alte categorii, Forțele terestre ale SUA din Japonia sunt extrem de reduse. Comandamentele sunt dispuse la Camp Zama în Kanagawa, împreună cu Comandamentul 9 de Sprijin în Teatru (TSC) a cărui misiune este aceea de a asigura sprijinul logistic în teatrul Asia-Pacific și managementul facilităților de depozitare în Depozitul Sagami din Kanagawa și Depozitul pentru Muniție Akizuki din Hiroshima. Comandamentul 9 TSC a răspuns, de asemenea, de sprijinul logistic pentru întărirea forțelor Statelor Unite de pe continent (CONUS) la izbucnirea celui de-al doilea război coreean³. Singurele trupe combatante din Forțele Terestre sunt 400 de Berete Verzi, Batalionul I, Grupul de Forțe Speciale I (Aero) localizat în stațiunea Torii din Okinawa.

Forțele navale ale SUA în Japonia

Flota 7 este în continuare dislocată în Japonia. USS Blue Ridge (nava-amiral a flotei 7), USS Kitty Hawk (nava de transport), două crucișătoare, cinci distrugătoare și două fregate se află în portul Yokosuka, în Kanagawa. Flota amfibie compusă din USS Essex (nava amfibie de asalt din clasa Wasp) și alte șase nave se află la Sasebo, în Nagasaki⁴. Navele de la Yokosuka formează Grupul de Lovire al portavionului Kitty Hawk, singurul înaintat, celelalte 11 Grupuri de Lovire aflându-se pe continent. Principala misiune a navelor de la Sasebo este de a transporta Infanteria Marină din Okinawa în punctele fierbinți.

Circa 70 avioane ambarcate, inclusiv F/A-18E/F Super Hornet, folosesc facilitatea navalo-aeriană Atsugi, în Kanagawa, când portavionul se întoarce în portul său. Forțele navale au detașat, de asemenea, în jur de 10 avioane P3-C3 pe aerodromurile de la Kadena, în Okinawa și la Misawa, în Aomori.

Infanteria marină a SUA din Japonia

Infanteria marină a SUA din Japonia, denumită Forța III Expediționară a Infanteriei Marine (MEF) și-a dispus aproape în întregime (cam 85%) forțele în Okinawa. Infanteria marină americană este grupată în trei Forțe Expediționare, dar doar Forța III este dispusă înaintat⁵.

Principalele unități ale MEF III sunt Divizia 3 Infanterie Marină (trupe de infanterie și artilerie, cam 6.500 oameni) și Aripa I Aviație Infanterie Marină a US este grupată (trupe de aviație, cca

3.000 de oameni). Divizia 3 Infanterie Marină include Unitatea 31 Expediționară a Infanteriei Marine (MEU, cca 2.200 persoane). MEU 31 este considerată o miniatură a Forței III Expediționare, deoarece este o forță redusă de reacție rapidă care are, în compunere, atât forțe terestre, cât și aviație.

În Okinawa, există 38 de facilități pentru Infanteria Marină. Cartierul General al Forței III Expediționare este localizat la Camp Courtney. Comandantul acesteia este, de asemenea, comandantul Infanteriei Marine a SUA din Japonia și reprezentantul tuturor forțelor SUA din Okinawa.

Principalele baze pe uscat ale forțelor Infanteriei Marine sunt Camp Hansen și Camp Schwab. Aripa I Aviație Infanterie Marină își dispune elicopterele și aparatele de alimentare la Postul Aerian al Corpului de Infanterie Marină de la Futenma din Okinawa, iar 24 avioane F/A-18 și 20 avioane AV-8B 20 la Postul Aerian al Corpului de Infanterie Marină din Yamaguchi.

Forțele aeriene ale SUA

Forțele aeriene ale SUA din Japonia se numesc Forța 5 Aeriană. Comandantul acesteia este și comandantul forțelor SUA din Japonia și comandantul Forțelor Aeriene ale SUA din Japonia. Baza Aeriană Yokota din Tokyo este cartierul general al acesteia și al forțelor SUA din Japonia.

Forța Aeriană 5 este formată din Aripa 374 Aviație Transport de la Baza aeriană Yokota, Aripa 35 Aviație de Vânătoare de la Baza Aeriană Misawa, Aomori și Aripa 18 de la Baza Aeriană Kadena, Okinawa. Forța Aeriană 5 este cea mai mare din Forțele Aeriene ale SUA și dispune de peste 140 avioane⁶.

Principalele avioane din Yokota sunt 10C-130. Aripa 37 Aviație Transport este singura de acest gen din Estul îndepărtat, și Yokota este folosită ca un centru de transport aerian⁷. La Misawa, SUA au desfășurat 36 avioane F-16 care pot îndeplini misiuni de luptă⁸.

Escadrila 18 de la Kadena este cea mai mare din Japonia. Ea este formată din 48 avioane F-15, 15 KC-135, 2 E-3B AWACS și alte avioane⁹. Are, de asemenea, în jur de 6.500 oameni. Populația din Kadena, incluzând familiile soldaților, civililor și angajaților japonezi, este de peste 21.000 de persoane¹⁰.

2. Transformarea forțelor SUA și Revizuirea Dispunerii Globale

SUA au inițiat „transformarea” forțelor lor de la începutul administrației Bush. Pe scurt, transformarea înseamnă îmbunătățirea tehnologiei informațiilor în domeniul militar, fenomen cunoscut sub denumirea de Revoluția în domeniul militar (RMA)¹¹. Oricum, administrația Bush consideră transformarea la scară mai largă. „Transformarea nu se bazează numai pe introducerea de noi tehnologii în armată”, spunea F. Krepinevich în Congres, ci „necesită, de asemenea, schimbări în modul în care forța este angajată prin transformări majore în structura doctrinei și forței”¹². „Trebuie să ne transformăm”, declara secretarul Apărării, Donald H. Rumsfeld, la discuțiile Departamentului asupra Transformării „nu numai capacitățile aflate la dispoziția noastră, dar și modul nostru de gândire, modul de antrenare, modul de antrenare și modul de luptă”¹³. A remarcat apoi fuziunea dintre vechea tehnologie și cea nouă în loviturile de precizie și sprijinul aerian apropiat în atacurile din Afghanistan – forțele speciale SUA călare pe cai și detectând locațiile țintelor și transmițând informațiile navelor aeriene și sediilor prin rețele moderne de comunicații, apoi navele aeriene au lovit țintele cu arme ghidate de precizie – fiind un exemplu pozitiv al ducerii războiului prin transformarea forțelor¹⁴.

Administrația Bush și-a exprimat oficial politica Transformării în Raportul de Revizuire al Apărării pe patru ani (QDR), publicat imediat după atacurile teroriste din septembrie 2001¹⁵. Transformarea reflectă schimbarea percepției SUA cu privire la amenințare. În timp ce principalele amenințări la securitatea SUA, în timpul Războiului Rece, erau războaiele la scară largă între state suverane, amenințările curente serioase sunt atacurile asimetrice și imprevizibile ale statelor problematice sau actorilor nonstatali, cum ar fi grupările teroriste. QDR 2001 admite că SUA „nu pot ști cu siguranță ce națiune, combinație de națiuni sau actor nonstatal constituie amenințare la adresa intereselor vitale ale SUA”¹⁶. Toți americanii știu ce capacități poate desfășura inamicul, de exemplu, terorism cu arme de distrugere în masă, rachete balistice, război informatic.

Pentru a preîntâmpina aceste tipuri de amenin-

țări, QDR 2001 va introduce un concept de „*abordare a capacităților de bază*” în strategia de securitate a SUA¹⁷. Aceasta înseamnă că strategia SUA trebuie construită nu pe bazele unei amenințări specifice, ci pe capacitățile ce trebuie împiedicate și manevrate. Transformarea este un proiect care reformează forțele Statelor Unite pentru a răspunde la noi amenințări.

Deoarece Washingtonul o vede ca pe „*un imperativ pentru mediul de securitate al erei informației și globalizării*”¹⁸, acest proces nu va fi schimbat drastic, dacă Partidul Democrat va veni la putere.

Cuvintele-cheie ale Transformării sunt, de exemplu, mobilitate ridicată, răspuns rapid, abilități expediționare, lovituri precise și operații unite. SUA investesc eforturi și bani pentru dezvoltarea și procurarea de arme precise, arme ascunse și UAV-uri, îmbunătățirea mobilității, inclusiv întărirea transportului strategic și transformarea forțelor de uscat în structuri mai simple, mai ușoare, introducerea tehnologiei avansate în C4ISR, care dă posibilitatea diseminării informației la forțe, stabilirea noilor doctrine ale operației unite ș.a.m.d. Pasajele următoare ilustrează abilitățile dezirabile ale viitoarelor forțe transformate:

„*Sunt angajat în construirea unei forțe viitoare care este definită mai puțin prin mărime și mai mult prin mobilitate și iuțeală, una care este mai ușor de detașat și susținut, una care se bazează mai mult pe precizia armelor secrete și tehnologia informațiilor*”¹⁹.

„*O teză principală a noii strategii de apărare este abilitatea de a răspunde rapid, stabilind astfel condițiile inițiale pentru descurajarea sau răspunsul la agresiunea inamicului. Nu mai plănuim să construim forțe numeroase în timp – nici o abordare ‘cu încetișorul’... Astăzi ne bazăm din ce în ce mai mult pe forțe ce sunt capabile atât de răspuns asimetric, cât și simetric la amenințările curente sau potențiale*”²⁰.

Realinierea forțelor SUA dislocate, numită oficial Revizuirea Dispunerii Globale, contrazice o parte a Transformării. Ea are un obiectiv fundamental comun, și anume, acela de a îmbunătăți mobilitatea și capacitățile expediționare ale forțelor Statelor Unite, pentru a preîntâmpina amenințările Războiului Rece. SUA consideră că trebuie să aplice o „abordare bazată pe capacități” pentru a controla dislocările. În perioada Războiului Rece, fostul Subsecretar pentru Politica de Apăra-

re, Douglas J. Feith, spunea că „ați avut dreptate atunci când ați spus că știți unde urmează să luptați și astfel v-ați poziționat forțele unde credeți că vor lupta”, dar în perioada post-Război Rece „trebuie să te miști la locul luptei”, pentru a răspunde noilor amenințări²¹. Aceasta înseamnă că principala misiune a forțelor dislocate înaintate nu mai este aceea de a apăra statele în care acestea sunt localizate, ci trebuie să se miște și să lupte în locuri îndepărtate ale bazelor înaintate. Aceste acțiuni implică, de asemenea, schimbarea, de către SUA, a scopului bazelor de peste Ocean. Bazele sale din Europa și Estul Asiei au fost reîntărite, gradual, pentru a duce războiul cu terorismul.

Bazele SUA au fost concentrate în era Războiului Rece în Europa de Vest și nord-estul Asiei, deoarece se aștepta ca în țările comuniste din această zonă să izbucnească conflicte. Primele conflicte au avut loc în Germania de Vest și Coreea de Sud, prin urmare, SUA și-au detașat artileria grea în aceste două țări. Odată ce misiunea forțelor din aceste țări era de a staționa acolo și a respinge orice agresiune, ele nu aveau nevoie să se miște așa de mult. Forțele aeriene și navale, care sunt mai agile decât cele terestre, s-au desfășurat în arealele periferice, cum ar fi Japonia și Regatul Unit al Marii Britanii.

Oricum, Washington consideră că în prezent este imposibil să prevezi cu siguranță locațiile unui conflict. Pentru a face față unor astfel de situații, SUA trebuie să aibă abilitatea de a-și desfășura trupele rapid, în orice spațiu, oricând. Oricum, deși au trecut 15 ani de la sfârșitul Războiului Rece, disponibilitatea curentă a bazelor și forțelor de peste Ocean este cam aceeași ca și în timpul Războiului Rece. SUA încă își au desfășurat grosul armatei în Germania și Coreea de Sud. Principalele obiective ale GPR sunt revizuirea disponibilității forțelor și îmbunătățirea abilității de răspuns rapid la posibile amenințări. SUA consideră desuetă desfășurarea forțelor terestre peste Ocean. Ele consideră că este posibil să răspunzi urgențelor, prin proiectarea forțelor lor din arii îndepărtate sau de pe nave de pe mare, dacă Transformarea ar putea reîntări cu succes forțele proprii²². De aceea, nu există baze pentru armata terestră grea și numeroasă, ci „baze-centru”, care pot fi folosite ca pași necesari forțelor transformate.

GPR a fost oficial anunțată și în QDR 2001, care cita „prezenta disponibilitate a forțelor peste Ocean, concentrată în Europa de Vest și nord-estul Asiei,

este inadecvată pentru noul mediu strategic”, și SUA trebuie să dezvolte „un sistem de bază ... în zonele critice ale lumii”, punând accent pe baze și posturi adiționale în afara Europei de Vest și Asiei Nord-Estice²³. Deși SUA „își vor menține bazele critice în Europa de Vest și nord-estul Asiei”, importanța lor constă în „rolul adițional al centrelor de proiectare a puterii în contingentele viitoare în alte areale ale lumii”²⁴.

Președintele George W. Bush declara la începutul negocierilor asupra GPR, cu aliații SUA, în declarația din noiembrie 2003²⁵. Apoi a subliniat public rolul GPR în discursul său din august 2004. El declara: „în următorii 10 ani, vom aduce acasă 60.000-70.000 personal și 100.000 membri de familie și civili angajați”²⁶. Potrivit declarației Secretarului Rumsfeld, din septembrie 2004, SUA își vor rezuma principalele funcții ale bazelor în Germania, Italia, Japonia, Coreea de Sud și Marea Britanie. În Asia, bazele SUA vor fi consolidate și vor fi dislocate „capabilități adiționale navale și aeriene”. În Europa vor fi dislocate „capabilități mai slabe și mai ușor deplasabile”, ceea ce înseamnă că Echipa de Luptă a Brigăzii de Lovire va fi desfășurată în Germania, în timp ce Divizia 1 Infanterie și Divizia 1 Blindată din Germania vor fi trimise înapoi în SUA. În plus, SUA se vor mai instala în Africa, centrul Asiei, Europa de Est și în Orientul Mijlociu unde vor disloca forțe, armamente și provizii, prin rotație²⁷.

Cel mai important aspect al GPR este că nu se limitează la realinierea forțelor și bazelor, ci are potențialul de a aduce o schimbare revoluționară în relațiile și modul de cooperare dintre SUA și aliații săi, și anume, Transformarea Alianțelor. Asupra acestui subiect, Subsecretarul Feith a declarat:

„Dean Acheson a avut dreptate, spunând că lucrarea sa va crea instituții care vor dura o perioadă bună de timp, și a avut dreptate și să-și intituleze memoriile „Prezent...Creația”. Președintele Bush și Secretarul Rumsfeld se gândesc amândoi la viitorul relativ îndepărtat. În dezvoltarea planurilor de realiniere a forțelor noastre de peste graniță ei nu se focalizează pe problema diplomatică a momentului, ci pe cerințele de strategie și oportunitățile decadelor viitoare”²⁸.

O referire la Acheson simbolizează opinia administrației Bush cum că mediul internațional actual este într-o perioadă de schimbare asemănătoare celei de la începutul Războiului Rece²⁹. Din această perspectivă, GPR este o

încercare uriașă de recreare a cadrului de lucru al alianței SUA.

În iunie 2004, Subsecretarul Feith declara, la Comitetul Casei Albe, că scopurile GPR includ extinderea rolurilor aliaților și sprijinirea transformării forțelor aliate, care permit o cooperare militară lină cu forțele SUA. În același timp, el declara că SUA doresc să „*reducă fricțiunea cu națiunile-gazdă, cum ar fi cea care rezultă din accidente și alte probleme legate de sensibilitățile locale*”³⁰. Deși nu există motiv să ne îndoim de sinceritatea SUA de a reduce fricțiunile, acestea ținesc și construirea unor circumstanțe favorabile pentru asigurarea libertății de acțiune a forțelor SUA. Această intenție subliniază argumentele aranjamentelor legale cu națiunile-gazdă asupra statutului forțelor SUA. Secretarul Rumsfeld insistă că SUA ar trebui să-și deplaseze forțele în locuri „*favorabile mișcărilor*” și necesită ca „*aranjamentele internaționale să fie aduse la zi ... pentru a permite flexibilitatea operațională*”³¹.

GPR cere ca SUA să abandoneze strategiile Războiului Rece, care împart lumea în mai multe regiuni, și să adopte noi strategii globale. „*Trebuie să ne îmbunătățim abilitățile*”, a declarat Subsecretarul Feith, „*pentru a proiecta puterea dintr-o regiune în alta și pentru a manevra forțele pe baze globale*”³². Aceasta înseamnă că până și cele mai îndepărtate forțe vor fi proiectate să fie dislocate, dacă este necesar, în zonele problematice, în afara ariei de responsabilitate a Comandamentelor de Luptă. De fapt, forțele SUA din Germania și Coreea de Sud au fost dislocate în Irak pentru a compensa lipsa de forțe de aici.

În plus, Pentagonul consideră că GPR ar trebui să se focalizeze nu pe numărul, ci pe capabilitățile forțelor viitoare dislocate. Secretarul Rumsfeld a criticat dur dispunerea actuală a SUA, care pune în ecuație numărul și capabilitățile și se bazează pe deplasarea de forțe masive, ca „*ultima concepție a secolului*”. El a insistat și pe ideea că, dacă zece bombe de tip vechi sunt înlocuite cu cinci bombe inteligente, nu înseamnă deteriorarea capabilităților, ci creșterea lor³³. Unul dintre obiectivele acestui argument îl constituie negarea preocupărilor SUA și aliaților lor cu privire la reducerea personalului SUA. Pe lângă aceasta, implică, de asemenea, încrederea SUA în abilitatea forțelor transformate. Transformarea este aceea care permite angajarea strategiilor globale și focalizarea pe capabilități; deducem astfel că succesul GPR depinde de

Transformare. Mai mult, GPR este privită ca o parte a Transformării.

3. Negocierile Japonia-SUA

Principalele obiective ale GPR nu se rezumă doar la realinierea forțelor și bazelor, ci includ și creșterea mobilității, acoperirea arilor și flexibilității forțelor SUA. Astfel, Pentagonul își va retrage armata din Germania și Coreea de Sud, privită, în prezent, ca inutilă, menținând și întărind, în același timp, bazele aeriene din Germania și Marea Britanie, care vor fi puncte centrale de manevră și transport.

În ceea ce privește Japonia, SUA nu doresc să-și reducă drastic prezența de acolo, ci mai degrabă s-o întărească. Chiar și în perioada Războiului Rece, cea mai importantă misiune a forțelor SUA din Japonia nu era aceea de a apăra Japonia, ci de a menține stabilitatea în regiunea Asia-Pacific. Această misiune a devenit din ce în ce mai importantă, de la apariția amenințărilor directe ale Uniunii Sovietice împotriva Japoniei și a altor aliați ai SUA.

De exemplu, Raportul Pentagonului din 1995, denumit adesea drept „*Raportul Strategiei Asiei de Est 1995*” (EASR), care revizua strategia post-Război Rece a SUA, a arătat că relațiile de securitate Japonia-SUA „*sunt fundamentale, atât pentru politica de securitate a Pacificului, cât și pentru obiectivele noastre strategice globale*”³⁴. Se preciza în continuare că „*Bazele Statelor Unite din Japonia sunt bine localizate pentru rapida deplasare în puncte posibile de pericol din regiune. Date fiind distanțele mari din spațiul teatrului Pacificului, asigurarea accesului la bazele din Japonia joacă un rol critic în abilitatea noastră de a preîntâmpina sau contraataca agresiunea*”³⁵.

Structura forțelor armatei SUA din Japonia le arată clar misiunea. Pentagonul și-a retras aproape toate trupele combatante terestre din peisajul Japoniei, în timpul administrației Eisenhower. Totuși, și-a păstrat Forțele Aeriene, Navale și Infanteria Marină. Astăzi, procentajul forțelor terestre ale SUA din Japonia este de doar 3% (vezi tabelul 2). De fapt, forțele și bazele SUA din Japonia au fost folosite timp îndelungat ca baze principale pentru operațiunile expediționare. Acestea au jucat un rol primordial în Războiul Coreean și în cel din Vietnam. De la sfârșitul Războiului Rece, acțiunile forțelor SUA din Japonia s-au extins dincolo de regiunea Asia-Pacific. Acestea au participat la

Războiul din Golf în 1991 și ulterior la misiuni care supravegheau zonele interzise din Irak. Ele au fost angajate după 11 septembrie și în atacurile asupra Afghanistanului și Irakului³⁶. Respectivele fapte indică importanța acestor forțe și baze din Japonia pentru operațiunile expediționare. Cu alte cuvinte, funcția lor se potrivește exact principiilor GPR.

În plus, mai există un factor care influențează viziunea SUA despre forțele și bazele lor din Japonia, și anume sprijinul națiunii japoneze. Potrivit Raportului Pentagonului pe 2003 asupra contribuției aliaților săi, suma totală de sprijin pentru trupele americane din Japonia a fost de 4,6 miliarde \$. Aceasta a fost cea mai mare contribuție către forțele SUA, a doua ca mărime a fost cea a Germaniei, de 862 milioane \$, și a treia a fost a Coreii de Sud, de 850 milioane \$³⁷. În bugetul pentru 2005, guvernul japonez alocă în jur de 1,25 miliarde \$ pentru plățile muncitorilor japonezi care lucrează pentru forțele SUA, în jur de 600 milioane pentru construcții și îmbunătățirea facilităților SUA în Japonia și în jur de 217 milioane \$ pentru costuri utilitare ale forțelor SUA, cum ar fi consumul de electricitate și gaz³⁸. Acest sprijin este un factor atractiv pentru ca SUA să-și mențină forțele în Japonia.

Forțele SUA au contribuit la securitatea japoneză încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. În același timp, prezența lor a mai implicat și alte greutăți, precum poluarea mediului, zgomotul sau crimele comise de soldații SUA în comunitățile locale. Aceste poveri sunt adesea numite problemele bazelor SUA din Japonia. Odată ce bazele SUA sunt concentrate în Okinawa, și aceste probleme sunt concentrate aici. Suferința populației din Okinawa a fost privită ca o parte întunecată a alianței SUA-Japonia. O regretabilă crimă petrecută aici în 1995, violarea de către trei marinari ai SUA a unei fetițe de 12 ani, a mărit protestul populației din Okinawa contra soldaților americani, creând o adevărată criză a alianței. În urma evenimentului, s-a creat Comitetul de Acțiune Specială din Okinawa (SACO), unde guvernele SUA și Japoniei discută despre neînțelegerile apărute ca urmare a acestor tipuri de evenimente, iar în 1996 s-a ajuns la un acord ca mai multe baze să fie mutate din Okinawa.

Deși mulți japonezi recunosc meritul armatei SUA în menținerea securității în Japonia, există grupuri pacifiste care speră ca forțele SUA să se

retragă complet din Japonia. Ele sunt îngrijorate că, oricum, Asia are conflicte potențiale, cum ar fi cel din Strâmtoarea Taiwan și problema nucleară a Coreii de Nord.

Mai mult, cele mai importante programe ale negocierilor SUA-Japonia sunt cele cu privire la realinierea forțelor SUA în Japonia și reducerea poverii asupra comunităților locale, apărându-le în același timp. Nu este o sarcină ușoară. Dacă SUA își retrag bazele din Japonia, trebuie ca aceasta din urmă să le ofere baze alternative, pentru a menține abilitățile forțelor SUA. Oricum, câteva comunități locale acceptă cu plăcere prezența americanilor. Există o mulțime de exemple din comunitățile japoneze care se opun reconstruirii sau întăririi bazelor militare ale SUA³⁹. Deși comunitățile locale tind să critice guvernul japonez, pentru că nu stopează problemele cauzate de forțele SUA, lor le este foarte greu să își coreleze nevoile de securitate cu cerințele autorităților locale.

SUA și Japonia au început discuțiile de realiniere la sfârșitul lui 2003. Washington a prezentat mai multe planuri, inclusiv redisolocarea unor forțe din Okinawa în altă parte din Japonia și deplasarea comandamentului Corpului 1 american al statului Washington în Camp Zama din Kanagawa. Oricum, Tokyo a ezitat să negocieze planurile exacte și să le supună atenției publice, deoarece se teme de opoziția publică. În 2004, cele mai importante puncte pe agenda de zi, cu privire la securitate, pentru Japonia nu erau discuțiile de realiniere, ci dislocarea Forțelor de Autoapărare (SDF) în Irak și discuțiile asupra unei legi care să prevadă măsuri de protecție a cetățenilor în caz de urgență. În plus, în Japonia, în iulie 2004, au avut loc alegerile parlamentare. Mai mult, partidele de la putere nu doreau să discute despre realinierea forțelor SUA, îngrijorându-se de efectele negative ale acesteia.

O vizită, în Japonia, la jumătatea lunii octombrie 2004, a adjunctului Secretarului de Stat Richard L. Armitage, a fost un punct de turnură al negocierilor. La conferința de presă, el a admis că era o greșeală să începi discuțiile de la planurile de realocare a bazelor și a spus că țările, în primul rând, ar trebui să aibă o „discuție filosofică” despre cum va trebui să arate alianța Japonia-SUA în următorii 15-20 ani⁴⁰.

La sfârșitul lui octombrie, Secretarul de Stat Colin L. Powell a spus că negocierile „trebuie să aibă context de graniță” și să fie într-un cadru de discuții propice mediului strategic prezent⁴¹. Aces-

te remarci au condus Washingtonul și Tokyo să se pună de acord în februarie 2005, în Declarația Unită a Comitetului Consultativ de Securitate SUA-Japonia (SCC) asupra obiectivelor comune strategice⁴².

În această declarație Japonia și SUA descriu „*terorismul internațional și proliferarea armelor de distrugere în masă*” drept „*amenințări noi și în creștere*” pentru ambele națiuni⁴³. Ele cer Coreii de Nord „*să se angajeze să-și întrerupă programul nuclear*”.

Cel mai important punct este o referire la China. Declarația Comitetului cere „*rezolvarea pașnică a problemelor ce privesc chestiunea Taiwanului, prin dialog*” și transparența afacerilor militare ale Chinei, în același timp, îndemnând China să „*joace un rol responsabil și constructiv la nivel regional și global*”. În ceea ce privește realinierea SUA în Japonia, ambele țări s-au pus de acord să intensifice consultarea asupra principiului „*de a păstra capacitățile SUA din Japonia, cu reducerea poverii asupra comunităților locale, inclusiv cele din Okinawa*”.

Această declarație rezolvă doar problema telurilor de strategie la graniță, dar nu prevede și înțelegeri cu privire la planurile specifice realocării. De fapt, la SCC, s-a insistat asupra atingerii unui acord în următoarele trei luni, dar Japonia s-a opus, amânând-o⁴⁴.

Tokyo și Washington au stabilit inițial să anunțe un raport interimar în vara anului 2005, dar alegerile japoneze au întrerupt procesul (de data aceasta, alegerile la Camera Inferioară din septembrie 2005).

La sfârșitul lui octombrie 2005, s-au pus de acord cu o schiță a planului de realiniere (vezi tabelul 3). Ei au ținut un Comitet la Washington pe 29 octombrie și au realizat un raport interimar, „*Alianța SUA-Japonia: Transformare și Realiniere pentru viitor*”⁴⁵.

Acest raport descrie nu numai realinierea, dar și „*rolurile, misiunile și capacitățile*” viitoarei alianțe SUA-Japonia. Pentru întărirea cooperării securității bilaterale, acest raport punctează importanța „*unei politici de apropiere continuă și coordonare operațională*”, „*împărtășirea și cooperarea de informații*”, „*îmbunătățirea interoperabilității*”, „*oportunități pentru exerciții și antrenamente comune*” și „*utilizarea unor facilități de către forțele SUA împreună cu cele japoneze*”⁴⁶.

De fapt, planul de aliniere stabilit ilustrează principalele obiective ale viitoarelor discuții de realiniere, și nu doar realocarea bazelor SUA și reducerea poverii asupra comunităților locale, ci și întărirea alianței, prin reîntărirea capacităților și flexibilității armatei SUA din Japonia și dezvoltarea unei cooperări militare mai apropiate între SDF și forțele SUA.

Tabel 3: Planurile de realiniere ale forțelor SUA în Japonia

Okinawa	Revizuirea planului original de redistribuire a Punctului Aerian al Corpului de Marină de la Futenma. Retragerea trupelor necombatante cum ar fi cartierul general MEF III, și a trupelor de logistică, în jur de 7000 de oameni, spre Guam și alte locuri. Realinierea forțelor care vor rămâne în Okinawa într-o Brigadă Expediționară Marină (MEB). Reîntoarcerea câtorva baze la sud de Okinawa.
Baza Aeriană Yokota	Realocarea Comandamentului Bazei Aeriene SDF spre Baza Aeriană Yokota. Stabilirea unui centru de coordonare a operațiilor întrunit.
Camp Zama	Redistribuirea cartierelor generale ale Corpului 1 al Statului Washington la Camp Zama. Localizarea Comandamentului Central de Pregătire de Luptă al SDF, care va fi operațional în martie 2006.
Facilitatea Navală-aeriană Aisugi	Redistribuirea unei părți din navele Escadrilei de Transport Aerian Kitty Hawk, în jur de 60 de nave, la Punctul Aerian al Corpului de Marină Iwakuni.
Altele	Detășarea unui sistem radar în bandă X (probabil la baza SDF din Aomori).

Sursă: Alianța SUA – Japonia: *Transformarea și Realinierea pentru viitor*, octombrie, 2005.

Cea mai importantă realizare este planul pentru Camp Zama din Kanagawa. SUA au insistat încă de la începutul discuțiilor să-și mute comandamentul Corpului 1 al Statului Washington în Camp Zama. Misiunea acestora este de a comanda forțele întărite din SUA în cazul urgențelor în regiunea Asia-Pacific. Această cerință este legată de reducerea forțelor terestre din Coreea de Sud.

S-a raportat că Pentagonul poate acorda comandantului Corpului 1 autoritatea de a conduce operațiunile de luptă în Peninsula Coreeană.

Mai mult, intenția SUA se bazează pe îngrijorarea lor cu privire la creșterea puterii militare a Chinei. Raportul interimar prevede că, prin această realiniere, „*capacitățile structurii de comandă a armatei SUA din Japonia vor fi transformate într-un element operațional capabil de operații întrunit*”⁴⁷.

Cu toate acestea, la început, Japonia a ezitat să accepte propunerea, datorită îngrijorării cu privire la opinia publică japoneză asupra faptului că misiunea forțelor SUA nu se armonizează cu principiile tratatului de securitate SUA-Japonia, unde articolul 6 prevede că SUA pot folosi bazele

din Japonia numai pentru „menținerea păcii și securității internaționale în Orientul Îndepărtat”.

Partidele din opoziție au acuzat acest plan că dorește implicarea Japoniei în războaiele SUA în care aceasta nu este interesată. Acest criticism a determinat guvernul japonez să confirme că realinierea forțelor SUA nu va depăși niciodată cadrul tratatului. SUA au convins Japonia cu promisiunile că trupele sale nu vor comanda trupe decât în Orientul Îndepărtat⁴⁸. Este clar, limitarea geografică a activității forțelor SUA în Japonia contravine strategiei globale a SUA dincolo de granițe regionale⁴⁹. Tokyo și Washington vor trebui să discute mai mult pe această temă în viitor.

Mai mult, s-a ajuns la un acord potrivit căruia Japonia va dispune Comandamentul Central de Pregătire de Luptă a Forțelor de Autoapărare Terestră (GSDF), care vor fi operaționale în martie 2006, la Camp Zama. Comandamentul va fi o unitate cu trupe de aviație, o unitate de elicoptere, forțe speciale și o unitate de NBC. Această măsură tinde să reîntărească legăturile dintre Armata SUA și GDSF, care au fost relativ slăbite în comparație cu cele dintre Forțele Aeriene ale SUA și Forțele Aeriene de Autoapărare (ASDF), datorită slabei prezențe în Japonia a armatei terestre a SUA.

Un plan pentru Baza Aeriană Yokota țintește același lucru. Japonia ia în calcul posibilitatea re-dislocării Comandamentului de Apărare Aerian al ASDF la Fuchu în Tokyo, care este unul dintre cele mai mare comandamente ale ASDF, în Baza Aeriană Yokota. Pe lângă aceasta, Tokyo și Washington au examinat stabilirea „unui centru de coordonare a operațiilor unite bilaterale”. Potrivit raportului interimar, „acest centru va asigura conexiunea constantă, coordonarea, și interoperabilitatea dintre forțele SUA din Japonia și SDF”⁵⁰. În prezent, Tokyo și Washington fac eforturi unite pentru a dezvolta sistemul de apărare antirachetă. Acest centru va trebui să înlesnească schimbul de informații despre rachete balistice, pentru a-și coordona cererile de transport⁵¹. SUA solicită, de asemenea, deplasarea unui sistem radar în bandă X nou dezvoltat care este o componentă a sistemului de apărare antirachetă la baza SDF de la Aomori⁵².

În plus, ei au convenit stabilirea unui comitet care să studieze îmbunătățirea interoperabilității dintre SDF și forțele SUA, în februarie 2005. Raportul interimar reafirmă acest efort, spunând că „forțele SUA și SDF vor desfășura consultări regulate pentru menținerea și întărirea interope-

rabilității”⁵³. Ei plănuiesc, de asemenea, să extindă exercițiile și antrenamentele bilaterale, „pentru îmbunătățirea interoperabilității, capabilităților, sporirea promptitudinii, distribuirea mai echitabilă a antrenamentelor pentru japonezi și avansarea eficienței operațiilor bilaterale”⁵⁴. SUA pot retrage o parte a forțelor lor din Japonia fără să-și slăbească protecția.

Pentru reducerea poverii asupra comunității locale, ambele guverne se focalizează pe facilitarea navalo-aeriană Atsugi din Kanagawa, c-a de-a treia ca mărime, în zona urbană, între prefecturile din Japonia. Japonia și SUA examinează posibilitatea de a muta o parte din baza de transport în Punctul Aerian al Corpului de Marină de la Iwakuni, în Yamaguchi. Deși populația din Iwakuni este mai redusă decât cea din Atsugi, japonezii construiesc o autostradă spre Iwakuni. După ce s-a discutat ca navele de transport să își mute exercițiile pe aeroportul de la Iwakuni, ideea a fost abandonată. Probabil că guvernul japonez a considerat că ar trebui să micșoreze sarcinile comunităților locale, pentru ca acestea să accepte planurile de redislocare a navelor.

De câte ori Tokyo și Washington discută rolul bazelor SUA în Japonia, cea mai dificilă sarcină este problema bazelor din Okinawa. Populația din Okinawa speră ca discuțiile de realiniere să le aducă o reducere a poverilor, ceea ce pentru ei înseamnă o scădere a numărului de forțe și baze. În stadiul inițial al discuțiilor de realiniere, cele două capitale au examinat posibilitatea redislocării trupelor de marină în afara Japoniei.

Apoi, SUA și-au schimbat ideea, datorită creșterii îngrijorării cu privire la expansiunea militară chineză. Cum arată și declarația unită a obiectivelor strategice comune, din februarie 2005, și Japonia are aceleași îngrijorări. Ele au fost de acord că, cu cât mai mult crește puterea militară a Chinei, cu atât mai mult crește importanța strategică a regiunii Okinawa⁵⁵. S-a raportat că Pentagonul a informat Japonia că nu intenționează să-și mute trupele luptătoare din Okinawa, după Comitetul Consultativ de Securitate din februarie 2004.

După înțelegerea SACO din 1996, Punctul Aerian al Corpului de Infanterie Marină de la Futenma a devenit un simbol al acesteia. Cele două capitale s-au pus de acord să-l mute din Futenma într-o altă facilități, în nordul Okinawa, până la sfârșitul lui 2003. Acest plan a stârnit largi dispute în Okinawa, asupra modului și locului în care noua

facilitate va fi construită. După lungi negocieri cu guvernul japonez, autoritățile locale au acceptat în final un plan de bază al construcției în vara lui 2002. Guvernul japonez a început pregătirile de mediu care preced construirea în 2004. Oricum, populația care s-a opus prezenței SUA, îngrijorată de distrugerea mediului, cauzată de construire, a întrerupt lucrarea, ca protest. Astăzi, numai câțiva oameni încă mai cred că planul este fezabil.

La început, Futenma nu era pe agenda discuțiilor de realiniere. Comunitățile locale au sperat ca ambele guverne să găsească modul de a alimenta procesul, dar ele consideră că ar trebui ca acest proiect să respecte prevederile SACO. Prăbușirea unui elicopter al bazei Futenma peste o universitate din apropierea bazei, în vara lui 2004, a schimbat situația. Acest accident a revelat riscul menținerii unui punct aerian la Futenma, care este localizat în mijlocul unui district urban. Deși accidentul, din fericire, nu a cauzat victime, Tokyo și Washington sunt conștiente că, dacă un accident mai serios va surveni din nou în Okinawa, le va distruge alianța.

Prim-ministrul Junichiro Koizumi a ordonat, în februarie 2005, revizuirea planului de redislocare a bazei de la Futenma⁵⁶. După alegerile din vara lui 2005, Futenma a devenit brusc centrul discuțiilor de realiniere. Deși Japonia și SUA aproape au convenit asupra planurilor de redislocare, ele au intrat dur în conflict cu privire la detaliile noului plan al bazei⁵⁷. Japonia a propus să se construiască o nouă facilitate în Camp Schwab, în Okinawa, dar SUA s-au opus și au insistat să se micșoreze spațiul bazei, dar în aceeași locație. Japonia are în vedere obiectivele stârnite de construcție, în timp ce SUA se tem că noua facilitate, localizată în Camp Schwab, poate restrânge activitățile altor trupe. SUA au promis să transfere câteva baze în sudul Okinawei și să-și retragă Comandamentul MEF III și trupele de logistică din Guam, dacă Japonia îi acceptă propunerea⁵⁸. În final, ei s-a ajuns la un compromis, de a construi o nouă facilitate pe malul Camp Schwab, jumătate pe continent și jumătate pe insulă.

Până în prezent, atitudinea guvernului japonez asupra discuțiilor de realiniere pare să aibă lipsuri de strategie. Cum s-a mai declarat, Revizuirea Dispunerii Globale a SUA a creat implicații strategice. Dacă Japonia își extinde contribuția militară la pacea și securitatea regiunii Asia-Pacific, SUA își pot retrage o parte a forțelor din Japonia

fără a-și face probleme că le slăbește forța. Mai mult, creșterea contribuției japonezilor va reîntări poziția Japoniei în relațiile de securitate japonezo-americane. Realinierea forțelor SUA din Japonia nu va însemna doar schimbarea locației acestora, ci și a modului de cooperare militară dintre cele două state.

Guvernul japonez nu și-a anunțat încă strategia de abordare a acestei probleme. Deoarece se teme că aceste planuri vor stârni opoziția populației care locuiește pe lângă bazele SUA, Japonia nu a prezentat detaliile planului de negociere. Lipsa de responsabilitate, oricum, dă naștere la neîncrederea publică a guvernării.

După înțelegerea cu SUA, de la sfârșitul lunii octombrie, guvernul japonez a pus la curent comunitățile locale asupra detaliilor planului de redislocare a forțelor SUA, și, în același timp, le-a solicitat cooperarea, dar majoritatea acestora se opun proiectului.

Mai mult, nu sunt puțini cei care au acuzat guvernul de atitudine pasivă în timpul discuțiilor. Dacă guvernul ar dori să convingă comunitățile locale să accepte planurile de realiniere, ar trebui să explice cum contribuie acestea la securitatea Japoniei. Realinierea trupelor SUA nu ar trebui banalizată la locuri punctiforme ale bazelor și înlăturarea sarcinilor locale.

Trebuie să ne reamintim că redislocarea trupelor SUA în Japonia este legată de redislocarea regiunii Asia-Pacific. De exemplu, SUA își măresc forțele în Guam, au detașat, după 2002, 6 B-52 și două submarine nucleare în Guam. În plus, planifică să mai detașeze șapte submarine nucleare, mai multe B-2, și câteva FA-22⁵⁹. Doresc să mai mute și Grupul de Lovire și Transport tot în această regiune, poate Guam sau Hawaii. Pe 24 octombrie, Coreea de Sud și SUA au anunțat retragerea a 12.500 de persoane din Peninsula Coreeană până în 2008⁶⁰.

Toate aceste decizii au influențat situația Japoniei. Ele arată politica SUA, de a-și întări forțele aeriene și navale, retrăgându-și, în schimb, trupele terestre mai puțin mobile din regiune. Aceste forțe își vor finaliza misiunile în întreaga regiune a Pacificului și chiar în Orientul Mijlociu. SUA vizualizează realinierea forțelor lor din Japonia din perspectivă globală.

Guvernul japonez ar trebui să își construiască propria viziune asupra alianței SUA-Japonia și să o explice atât cetățenilor săi, cât și forțelor SUA, despre cum contribuie la securitatea regiunii Asia-

Pacific această alianță. Locațiile bazelor forțelor SUA și SDF ar trebui decise pe baza deliberărilor obiectivelor strategice ale alianței, fapt ce reprezintă „rațiunea de a fi” a forțelor SUA din Japonia și rolul forțelor fiecărei națiuni în caz de urgență. Fără astfel de considerații, realinierea viitoare va suferi ajustări minore. Guvernul japonez ar trebui să rezolve aceste probleme înainte de martie 2006, când Japonia și SUA vor realiza un raport final despre realinierea forțelor SUA și Transformarea alianței.

Traducere și adaptare: Mirela ATANASIU

NOTE:

1 De exemplu, forțele Statelor Unite în Europa au fost reduse de la 381.200 oameni în 1986, la 116.000 oameni în 2003 (în ambele estimări fiind incluse și forțele dislocate în Mediterana). Oricum, nucleul forțelor lor îl reprezintă în continuare armata terestră din Germania. Chiar după Războiul Rece, cam jumătate din forțele SUA din Europa au fost concentrate în Germania, Institutul Internațional de Studii Strategice, **Bilanțul militar 1986-1987**, Londra, Institutul Internațional de Studii Strategice, 1986, p. 30, **Bilanțul militar 2003-2004**, Londra: Oxford University Press, 2003, p. 25.

2 Comandamentul SUA din Pacific, *Despre Comandamentul SUA din Pacific: Activități PACCOM*, <http://www.pacom.mil/about/pacom.shtml>

3 Akihisa Nagashima, *Noul proiect al Alianței Japonia-SUA*, Nihon Hyoron Sha, 2002, p. 118, Hiromichi Umabayashi, *Forțele SUA în Japonia*, Iwanami Shoten, 2002, pp. 104-108.

4 Forțele Navale ale SUA, comandant, Flota 7, „Nave în Flota 7”, <http://www.c7f.navy.mil/New/Pages/ship%20page.htm>

5 Deși MEF III are dislocați 6.000 de oameni în Hawaii, efectivul total al MEF III este de 24.000 de oameni, care reprezintă o jumătate din efectivele tuturor Forțelor Expediționare ale Infanteriei Marine. În plus, o pătrime din forțele din Okinawa sunt forțe ce se rotesc la 6 luni de pe continent sau din Hawaii. Nagashima, *op. cit.*, pp. 128-129.

6 *Ibidem*, p. 120.

7 Baza Aeriană japoneză Yokota, „Escadrila 374 de transport”, *Baza aeriană Yokota din Japonia: Activități*, http://www.yokota.af.mil/FactSheet/374AW_FactSheet.aspx.

8 Umabayashi, *op. cit.*, p. 101.

9 Oficiul de Prefectură din Okinawa, Divizia Afacerilor Bazei Militare, *Bazele SUA din Okinawa*, martie 2003, pp. 303-304.

10 Discursul comandantului Aripii 18 la Asociația

de Binefacere a Forțelor Aeriene americane din Japonia, la 25 aprilie 2003, <http://www.bouei.com/groups/jaaga/jremington.htm>.

11 Prima administrație care a folosit termenul de „transformare” nu este Bush, ci Clinton. Prima apariție a fost în *Joint Vision 2010*, în 1996, în care se discuta despre necesitatea „transformării” doctrinelor și pregătirii militare pentru creșterea abilității de a duce operații întrunite. QDR din anul următor a dedicat o secțiune importanței transformării, care se referea la accelerarea RMA, îmbunătățirea mobilității și întărirea abilităților în lovirea de precizie. Departamentul Apărării, Întrunirea șefilor de stat major, *Joint Vision 2010*, iulie 1996, p. 2, Departamentul Apărării, *Raportul Revizuirii Apărării pe 4 ani*, mai 1997, secțiunea 7.

12 *Transformarea Apărării, Mărturia lui Andrew F. Krepinevich*, Director executiv, Centrul de Evaluare Strategică și Bugetară, Senatul Statelor Unite ale Americii, Comitetul categoriilor forțelor armate, 9 aprilie 2002, p. 2. <http://armed-services.senate.gov/statemnt/2002/Aprilie/Krepinevich.pdf>.

13 Departamentul Apărării, *Ghidul Planului de Transformare*, aprilie 2003, p. 1.

14 „Discursul Secretarului Rumsfeld asupra ‘Transformării secolului 21’ a Forțelor armate americane: opinii ale secretarului apărării Donald Rumsfeld, Universitatea Națională de Apărare, Fort Mc Nair, Washington, D.C.”, 31 ianuarie 2002, <http://www.defenselink.mil/speeches/2002/s20020131-secdef.html>.

15 Departamentul Apărării, *Raportul de Revizuire a Apărării pe 4 ani*, 30 septembrie, 2001, capitolul V.

16 *Ibidem*, p. 13.

17 *Ibidem*, pp. 13-14.

18 *Declarația lui Arthur K. Cebrowski, directorul Transformării Forței, Biroul Secretarului Apărării, în fața subcomitetului asupra terorismului, amenințărilor neconvenționale și capacităților, Comitetul categoriilor de forțe ale armatei, Camera Reprezentanților Statelor Unite*, 26 februarie 2004, p. 2, <http://www.house.gov/hasc/openingstatementandpressreleases/108thcongress/04-02-26cebrowski.pdf>. Cebrowski este directorul Biroului Transformării Forței din Departamentul Apărării, care s-a înființat în 2001 pentru a supraveghea procesul transformării forțelor SUA.

19 „Observațiile președintelui la începerea cursurilor Academiei Navale SUA, Stadiul Academiei Navale a SUA, Annapolis, Maryland”, 25 mai 2001. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/05/20010525-1.html>.

20 Secretarul apărării, *Raportul anual către președinte și Congres*, noiembrie 2003, p. 42.

21 „SUA își poate înjumătăți forțele în Germania, Schimbări în Europa, Asia este urmărită la dislocarea rapidă”, *Washington Post*, 25 martie 2004, p. A01.

22 *Declarația lui Arthur K. Cebrowski*, p. 5.

23 *Raportul Revizuirii Apărării pentru 4 ani*, pp. 25-26.

24 *Ibidem*, p. 27.

25 *Declarația președintelui*, 25 noiembrie 2003, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/20031125-11.html>.

26 „*Discursul președintelui la Convenția VFW: Opiniile președintelui către veteranii Convenției Războaielor Străine*”, 16 august 2004, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/08/20040816-12.html>.

27 *Declarația secretarului apărării SUA Donald H. Rumsfeld la Comitetul Senatului al categoriilor forțelor armate: Dispunerea globală*, 23 septembrie 2004, pp. 5-6. <http://armed-services.senate.gov/statemnt/2004/September/Rumsfeld%209-23-04.pdf>.

28 Departamentul Apărării, „*Reproducere scrisă: Opiniile subsecretarului pentru politica de apărare, Douglas J. Feith către Centrul pentru Studii Strategice Internaționale*”, 3 decembrie 2003. <http://www.defenselink.mil/transcripts/2003/tr20031203-0972.html>.

29 James Mann arată că, după atacurile teroriste de la 11 septembrie, administrația Bush i-a imitat pe Harry S. Truman, George F. Kennan și Dean Acheson în realizarea unui nou concept de gestionare a noului mediu strategic. James Mann, *Răsărirea vulcanilor: istoria Cabinetului de război al lui Bush*, New York: Viking Penguin, pp. 312-313.

30 *Declarația lui Douglas J. Feith, Subsecretarul pentru politica de apărare la Comitetul categoriilor de forțe armate al Casei Albe*, 23 iunie 2004, p. 3, <http://www.house.gov/hasc/openingstatementsandpressreleases/108thcongress/04-06-23feith.pdf>, Secretarul Rumsfeld admite, de asemenea, că, „în unele cazuri, prezența și acțiunile forțelor noastre calcă pe nervi populația locală și au devenit iritante pentru guvernele gazdă”, și insistă că „trupele noastre ar trebui stabilite în locurile în care sunt dorite, primite și necesare”. Declarația secretarului apărării SUA, Ronald H. Rumsfeld, 23 septembrie 2004, p. 4.

31 *Ibidem*, p. 5.

32 *Declarația lui Douglas J. Feith*, 23 iunie 2004, p. 3.

33 *Declarația secretarului apărării Donald H. Rumsfeld*, 23 septembrie 2004, p. 5.

34 Departamentul Apărării, *Strategia de Securitate a SUA pentru Regiunea Asia de Est-Pacifc*, februarie 1995, p. 10.

35 *Ibidem*, p. 25.

36 În Războiul din Coreea, bazele SUA din Japonia au jucat un rol critic ca locație logistică. Cererea de aprovizionare militară a dus la dezvoltarea economiei Japoniei, după devastarea suferită în urma celui de-al doilea Război Mondial. În războiul din Vietnam, Infanteria Marină de la Okinawa s-a angajat în operații

terestre (Okinawa a fost sub ocupație americană până în 1972). Flota 7, Infanteria Marină din Okinawa și avioanele de transport din Baza Aeriană Yokota s-au angajat în operații în timpul crizei din Golf și a Războiului din 1990-1991. După războiul din Golf, luptătorii de la bazele Kadena și Misawa au luat parte la două operații de supraveghere a zonelor aeriene interzise, care erau stabilite în părțile nordică și sudică ale Irakului. Angajamentele lor în aceste operații sunt discutate detaliat în Masashi Shimakawa, **Războaiele americane și relațiile de securitate japonezo-americane**, ediție lărgită, Shakai Hyouron Sha, 2003, Takashi Yamane și Iwao Ishikawa, **Bazele de sprijin ale operațiilor din Irak**, Shin-Nihon Shuppan Sha, pp. 29-36, 68-78.

37 Departamentul Apărării, *Raportul asupra contribuției aliaților la apărarea comună*, iulie 2003, p. II-6.

38 Agenția de Apărare japoneză, *Apărarea Japoniei 2004*, pp. 147-148.

39 Într-adevăr, aceasta este principala problemă a înțelegerii SACO. SACO a decis să redisloce unele baze în Okinawa, cu condiția ca Japonia să-și extindă bazele existente sau să construiască noi facilități în Okinawa. Cu toate acestea, guvernul japonez nu poate înainta în acest proces al înțelegerii, deoarece încă mai există proteste ale comunităților locale asupra acestui punct. Dacă s-ar fi realizat planul, SUA ar fi înapoiat deja cel puțin 7 baze armatei japoneze. În realitate, bazele înapoiate sunt doar două. Vezi Takeshi FUKUDA, „*Redislocarea bazelor SUA în Okinawa*”, *Referință*, 633, octombrie 2003, pp. 3-31.

40 *Conferință de presă la Tokyo: Richard L. Armitage, Subsecretar de stat*, 13 octombrie 2004, <http://www.state.gov/secretary/formerarmitage/remarks/37049.htm>.

41 *Masă rotundă cu jurnaliștii japonezi: secretarul Colin L. Powell*, 24 octombrie 2004, <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/37356.htm>.

42 Comitetul consultativ Japonia-SUA este cea mai înalt cadru al discuțiilor de securitate dintre Japonia și SUA, la care participă miniștrii Afacerilor Externe și ai Apărării ambelor state, întâlnire numită adesea „2+2”.

43 *Declarația comună în urma consultării SUA-Japonia asupra securității*, 19 februarie 2005, <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2005/42490.htm>.

44 *Asahi Shimbun*, 21 februarie 2005.

45 *Alianța SUA-Japonia: Transformare și Realiniere pentru viitor*, 29 octombrie 2005, <http://www.defenselink.mil/news/Oct2005/d20051029document.pdf>.

46 *Declarația comună în urma consultării SUA-Japonia asupra securității*, 19 februarie 2005, pp. 5-7.

47 *Ibidem*, p. 9.

48 *Mainichi Shimbun*, 19 decembrie 2004, *Sankei Shimbun*, 17 ianuarie 2005.

49 Aceste contraziceri nu sunt deloc noi pentru alianța SUA-Japonia. Partidele de opoziție japoneze au criticat frecvent angajamentele forțelor SUA din Japonia în operațiile din Irak din 1991, dar guvernul le-a justificat, susținând că forțele SUA tocmai părăsiseră Japonia. Japonia consideră mișcările trupelor americane în afara teritoriului ei ca nefiind operații militare care să o privească. Nimic surprinzător: mulți oameni se tem de faptul că SUA ar putea conchide că au dreptul de a duce operații oriunde, fără restricții.

50 *Declarația comună în urma consultării SUA-Japonia asupra securității*, 19 februarie 2005, p. 9.

51 *Sankei Shimbun*, 9 ianuarie 2005, *Okinawa Times*, 25 septembrie 2005.

52 *Asahi Shimbun*, 17 octombrie 2005.

53 *Declarația comună în urma consultării SUA-Japonia asupra securității*, 19 februarie 2005, p. 6.

54 *Ibidem*, p. 6.

55 Unii japonezi gândesc că retragerea trupelor combatante din Okinawa nu va slăbi apărarea, dat fiind

faptul că forțele SUA „transformate” își vor îmbunătăți capacitățile de răspuns rapid și pe cele expediționare. Oricum, acest element nu necesită retragerea tuturor forțelor SUA din Okinawa, după cum argumentează unele grupuri pacifiste. Se admite că un anumit nivel al prezenței SUA este necesar pentru menținerea descurajării.

56 *Okinawa Times*, 7 februarie 2005, *Mainichi Shimbun*, 10 martie 2005.

57 De exemplu, vezi *Mainichi Shimbun*, 19 octombrie 2005, *Asahi Shimbun*, 23 octombrie 2005.

58 *Yomiuri Shimbun*, 9 octombrie 2005, *Ryukyu Sinpou*, 18 octombrie 2005.

59 „*GUAM s-ar putea să primească ce și-a dorit*”, *Stars & Stripes*, 2 august 2004, p. 3.

60 Departamentul Apărării al SUA, „*Comunicate: SUA și Republica Coreea au ajuns la un compromis asupra redislocării trupelor*”, 6 octombrie 2004, <http://www.defenselink.mil/releases/2004/nr20041006-1356.html>; „*12,500 de oameni vor părăsi Coreea până în 2008*”, *Stars & Stripes*, 8 octombrie 2004.

Takeshi FUKUDA este cercetător la Biblioteca Națională a Dietei din Tokyo, Japonia.

MULTICULTURALISM ȘI SECURITATE EUROPEANĂ

Dr. Petre DUȚU

Multiculturalismul exprimă o realitate dinamică și complexă cu care fiecare stat se va confrunta, inclusiv cele membre ale UE. El are un impact semnificativ asupra evoluției securității individului, a grupurilor și a comunităților umane. De aceea, prezența multiculturalismului și posibilele lui efecte în toate domeniile de activitate - social, economic, politic, cultural și altele - trebuie să constituie o preocupare majoră, atât pentru guvernele naționale, cât și pentru conducerea UE.

1. Ce este multiculturalismul?

Multiculturalismul este un concept controversat, cu sensuri și semnificații specifice fiecărei națiuni. Astfel, el este înțeles în Europa și America de Nord în termeni diferiți¹. În Europa de Vest, termenul multiculturalism trimite la modul în care minoritățile etnice trebuie integrate în statele-națiuni existente de vreme îndelungată.

Contrar modelelor exclusiviste din țările germanofone și asimilaționiste din țările francofone, multiculturalismul a fost acceptat în Suedia, Olanda și Marea Britanie. În SUA, multiculturalismul include nu numai politicile față de minoritățile etnice, dar, în egală măsură, politicile de discriminare pozitivă, politicile motivate prin considerente legate de feminism, politicile în privința educației ce țin cont de diferite grupuri religioase. Totodată, pe vechiul continent, noțiunea trimite la situații contrastante, potrivit tradițiilor politice și culturale ale statelor. Dacă unele țări (Italia, Spania) au instituționalizat, prin crearea de regiuni dotate cu puteri proprii, sau au instaurat o diversitate lingvistică (Belgia, Elveția), altele (Franța, Germania, Marea Britanie) continuă să asimileze, ca dincolo de Atlantic, într-o formă de revendicare comunitară, ce emană de la populațiile rezultate din imigrație. Astfel, multiculturalismul în Franța este conceput ca un model posibil de integrare în comunitatea politică și națională a populațiilor imigrante².

În Canada, conceptul a găsit o legitimare politică sub forma multiculturalismului constituțional. Totuși, în mediile universitare opiniile sunt împărțite. Pentru unii, cine zice multiculturalism zice „tribalism”, fragmentare a societății în micro-comunități repliate asupra lor înseși și amenință de fiecare dată când pluralitatea secretă a expresiilor identitare particulare invadează sfera politică și pune în discuție integritatea legăturii sociale. Alții, dimpotrivă, văd în multiculturalism o garanție a respectului identităților culturale, a egalității drepturilor și a șanselor, un scut împotriva manifestărilor naționaliste și un temelie al consolidării fundamentelor democrației.

Prin urmare, se poate afirma că multiculturalismul poate fi perceput ca: *atitudine* a majorității față de minoritatea etnică sau națională; *modalitate de integrare* completă (socială, psihosocială, politică, economică, culturală, administrativă, normativă) a minorității în societatea în care ființează; *formă de organizare* a unei societăți plurietnice; *manieră de a conviețui* în cadrul unui stat sau uniuni de state, grupuri umane de etnii diferite; *politică de respect* al diversității culturale.

2. Multiculturalismul în Europa

Multiculturalismul este, cu siguranță, un subiect la modă. El a devenit un subiect important de discuție, la nivel european, odată cu imigrațiile masive din ultimele decenii, care au transformat unele zone europene în teritorii cu adevărat multietnice. Cu toate acestea, situația nu este deloc inedită. Europa Centrală este, istoric, o zonă multietnică. Oricât de dificilă a fost, dintotdeauna, găsirea unei definiții pentru Europa Centrală, aceasta a inclus mereu multiculturalismul, fascinanta diversitate etnică a acestei zone.

De altfel, chiar și în Europa, ideea multiculturalismului este pusă sub semnul întrebării. Avocații ei susțin că diversitatea etnică trebuie păstrată cu orice preț, chiar prin intermediul discriminării pozitive. Adversarii lor spun că o astfel de poziție

pornește de la premisa, chestionabilă, că entitățile etnice ar avea o existență cvasi-biologică, ce trebuie protejată. De aici, necesitatea introducerii unor legi speciale, care să se substituie statutului uniform, egal, al cetățeniei, ceea ce este echivalent cu întoarcerea la perioada pre-iluministă. Ei îi acuză pe multiculturaliști nu că reinventează roata, ci că au uitat de ce roata a fost inventată și vor să se întoarcă la sanie.

Dar chiar și acolo unde politici ale diferenței, cum mai sunt cunoscute politicile care promovează multiculturalismul, au fost aplicate, ele au dat naștere unor efecte contrare. Evenimentele din prima decadă a lunii noiembrie 2005, din Franța, demonstrează din plin acest lucru.

Lărgirea UE va da Europei greutatea economică și potențialul politic de care are nevoie pentru a-și face auzită vocea la nivel internațional. Dar această voce nu va fi ascultată decât cu condiția să fie purtătoarea unei voințe puternice și dacă se face ecoul unor decizii importante și al unor acțiuni coerente.

UE, ca spațiu, nu se definește doar prin dimensiunea sa economică - piață și monedă unice - și chiar politică, ci, înainte de toate, ca un spațiu de valori și de istorie împărtășită, un destin comun ce va lega, pe o bază voluntară, aproape o jumătate de milion de oameni. În prezent, acești cetățeni aparțin a 25 de state, fiecare cu istoria sa, cu tradițiile, obiceiurile și mentalitățile sale, cu economia și cultura sa, cu administrația și armata sa etc. Altfel spus, UE este o uniune voluntară de state, având propria istorie, propriile structuri politice, economice și sociale, propriul patrimoniu cultural, limbă maternă sau, mai degrabă, cel mai adesea, limbile lor. Este adevărat că UE a creat condițiile pentru ca fiecare țară să se manifeste și să acționeze pe două paliere - *specificul național* (adică *diversitatea*) și *caracteristica Uniunii* (adică *unitatea*). În cadrul UE, toți cetățenii din statele membre, care, în același timp, sunt cetățeni ai Uniunii Europene, vor veni în contact unii cu alții, vor relaționa și vor comunica, desigur, pe baza valorilor democratice comune pe care le-au acceptat.

De altfel, Europa unită, în calitate de spațiu de cetățenie, de apartenență regională și națională, chiar etnică și religioasă, propune un nou element de definire a identității indivizilor: *referința europeană*. În aceste condiții, nimic nu ne împiedică să ne imaginăm că multiculturalismul este chiar răs-

punsul la aceste probleme de rezolvat, care să ne permită să gândim Uniunea Europeană nu plecând de la o construcție pe modelul statului-națiune, ci de la o reflexie asupra coexistenței de identități care o constituie. Dar, pentru a crea un spațiu european în care fiecare cetățean poate să-și găsească locul său și să se dezvolte, dialogul între popoare și culturi este esențial. Domeniul educației este, prin definiție, cea mai aptă să favorizeze și să încurajeze toleranța, înțelegerea și democrația. Școlile trebuie să promoveze respectul și să practice deschiderea către ceilalți. Celelalte instituții abilitate pot, la fel, să acționeze în aceeași direcție, adică pentru a crea și menține un spațiu european favorabil fiecăruia dintre cetățenii săi.

3. Multiculturalismul în România

Analiza multiculturalismului în România trebuie să țină seama de următoarele aspecte: potrivit recensământului populației, efectuat în 2002, România avea 21.680.974 de locuitori din care: români - 19.399.597 (89, 47%); maghiari - 1.431.807 (6,6%); rromi - 537.140 (2,47%) și alte naționalități - 314.430 (1,46%)³. Prin urmare, România nu are numeroase minorități naționale; *Constituția țării prevede că România este un stat național și că statul recunoaște și garantează persoanelor care aparțin minorităților naționale dreptul de a păstra, dezvolta și de a da expresie identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase*⁴.

De altfel, minoritățile naționale au reprezentanți în Parlamentul țării, adică senatori și deputați. În plus, maghiarii au chiar partidul lor politic, un partid parlamentar, care participă la guvernare, în cadrul unei coaliții de partide. Minoritățile naționale au emisiuni de radio și televiziune, au învățământ și cărți în limba maternă, ziare și reviste; la noi, ca în celelalte țări est-europene, se face distincție între cetățenie și naționalitate la nivel local și central; România nu se confruntă cu o imigrație intensă ca țările occidentale (Franța, Germania, Italia, Spania). Țara noastră reprezintă doar un culoar de trecere pentru imigranții care doresc să ajungă în țări bogate din Occident; procesul formării națiunii române are multe particularități; la noi, există o legislație adecvată în privința minorităților etnice.

Prin urmare, se poate afirma că multiculturalismul în România nu reprezintă o problemă specifică. Totuși, la noi există preocuparea constantă de a

armoniza legislația autohtonă în privința minorităților naționale cu legislația similară din UE.

În plus, cercetătorii români studiază multiculturalismul din țară. Astfel, în literatura de specialitate, ca rezultat al cercetărilor, sunt concepute două maniere de abordare a acestui fenomen: una este multiculturalismul civic, cealaltă este multiculturalismul normativ⁵.

Multiculturalismul civic ține seama de realitatea că România este un stat național, în care se face distincție între majoritate și ceilalți cetățeni, numiți minorități. În țara noastră, relațiile dintre majoritate și minorități, la toate nivelurile de activitate și de viață, nu sunt exclusive, ci de colaborare.

„Societățile de astăzi trăiesc sub tensiunea a două determinări, care sunt, pe de o parte, *norma de drept internațional* și, pe de altă parte, *realitatea practică a statului național*”⁶. Echilibrul dintre aceste două tipuri de determinări trebuie păstrat la un nivel decent în toate statele, pentru că opusul său – *dezechilibrul* - poate genera puternice conflicte interetnice. Măsurile adoptate de către statul român în domeniul drepturilor minorităților au permis crearea condițiilor necesare pentru a garanta egalitatea tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate. Studiul citat estimează că soluția problemelor etnice o reprezintă statul civic, care este opus statului etnic.

Astfel, statul civic realizează solidaritatea indivizilor (personalităților) depășind frontierele culturii (grupurile culturale), prin promovarea susținută a multiculturalismului, înțeles ca fiind coexistența comunităților culturale, și nu doar o coabitare culturală.

În prezent, fiecare stat ar trebui să fie responsabil, în calitate de actor principal, la nivelul jurisdicției teritoriale, pentru a păstra multiculturalismul civic. Diversitatea culturală semnifică bogăție și perenitate. Ea trebuie păstrată. Dar această diversitate culturală nu trebuie să afecteze șansele unei vieți civice în cadrul unei civilizații coerente, consolidată prin solidaritatea membrilor săi.

Multiculturalismul normativ ține seama de următoarele considerente: în cazul societăților unde există o majoritate largă, *multiculturalismul înseamnă (și) integrarea minorităților în cadrul unei societăți dominate de majoritate; refuzul autodeterminării interne, al segregării sau enclavizării minorităților*⁷.

Multiculturalismul presupune că un anumit grad de integrare a minorităților este indispensabil.

În același timp, un anumit grad de separare, de segregare se dovedește la fel de necesar.

De aceea, în studiul citat s-a propus un concept de multiculturalism de tip normativ, care are ca postulat tripla convergență: *axiologică* (a echilibrului și corectitudinii relațiilor interetnice), *a metodelor* (strategii integrative și formule de autonomie a minorităților) și *teleologică* (dezvoltarea simultană a integrării).

Multiculturalismul exprimă conceptul/ atitudinea care afirmă că echilibrul și corectitudinea relațiilor interetnice presupun recunoașterea nevoii de integrare, alături de nevoia de separare a comunităților etnoculturale, și susțin dezvoltarea lor reciprocă, pe care o consideră și posibilă. O problemă delicată în acest eșafodaj conceptual este „separarea” sau, după alți autori, „segregarea” minorităților.

Cel puțin în context central-est european, în particular, în cazul României, „separarea” are o conotație negativă. Atât de negativă, încât până și liderii maghiari susțin, în multe dintre discursurile lor, că ei nu urmăresc o viața comunitară separată.

Ca ideologie a diversității, multiculturalismul are menirea de a oferi un cadru de afirmare pentru identitățile de grup.

În felul acesta, orizontul ideologic al cultivării diversității vine să promoveze pluralitatea, ca schimbare de paradigmă a raportului minoritate/majoritate, ca limita imaginată a repetatelor construcții identitare.

Ca atare, multiculturalismul pare să răspundă necesităților unei lumi în schimbare, în care exprimarea diverselor identități capătă forma unor răspunsuri la provocările aduse de integrarea regională și de globalizare.

4. Impactul multiculturalismului asupra securității europene

Integrarea europeană nu este un exercițiu de fantezie, ci o încercare vitală menită a oferi o securitate și stabilitate durabile pentru Europa. Principala cale spre stabilizarea securității este folosirea puterii pentru exportul propriului model de viață. Cu alte cuvinte, este vorba despre construirea unei identități comune a UE, bazate pe un set unic de valori și pe instituții compatibile, integrate unui sistem de gestiune unitar, conceput la nivel continental. Procesul european este, deci, o chestiune de putere și de cultură. Cine

are puterea să transfere altora propria paradigmă cultural-identitară își mărește puterea necesară spre consolidarea securității proprii.

De aceea, acceptarea de către toate statele membre și toți cetățenii lor a multiculturalismului european reprezintă un pas semnificativ pe calea asigurării securității lor. În acest context, se vorbește tot mai insistent de valabilitatea unui nou concept: *securitatea prin multiculturalism*.

Multiculturalismul ar putea aduce Europei stabilitate, care ar permite tuturor și fiecăruia de a fi satisfăcut în întregime de posibilitatea de a trăi, în același timp, în sânul unei civilizații și al mai multor culturi. Aici, multiculturalismul este văzut ca integrarea individului și a comunității sale, la nivel național și la nivel european.

Dar, multiculturalismul nu poate fi redus la problematica integrării minorităților. În mod necesar, este nevoie de un concept complementar, care să fie orientat spre minoritate. Acest concept trebuie să pună în valoare interesele specifice ale minorităților și nevoia lor de a-și propune teme doar pentru ei, nu pentru întreaga societate. Prea adesea, problematica enunțată este descrisă în termeni de autonomie, de autodeterminare, de segregare sau de enclavizare a minorităților.

Acești termeni sunt deja mai dificil de legitimat, dar ultimii, chiar în mod definitiv compromiși, în contextul cultural din regiunea centrală și est-europeană. Problemele pe care responsabilii trebuie să le pună nu sunt doar de ordin cultural, ci de natură politică și economică. Statele care compun UE au grade diferite de dezvoltare economică; de aici și contribuția lor la bugetul Uniunii este similară cu gradele lor de dezvoltare. Totodată, în plan politic, există diferențe.

Unele state au tradiții democratice de vreme îndelungată, altele nu au o asemenea tradiție. Această situație poate genera tensiuni care, la rândul lor, afectează securitatea locală a comunității și chiar securitatea Uniunii. Edificarea viitorului nostru comun impune eforturi concertate din partea tuturor statelor membre ale UE, pentru a depăși diferențele, având ca pivot asimilarea și respectul unanim al valorilor democratice.

Ca aproape întotdeauna în istorie, popoarele, națiunile sau uniunile de state promovează idei generoase, pentru a le transforma în mecanisme implacabile de creștere a influenței și a forței lor la nivel regional și internațional. Este cazul UE, care vrea să-și sporească influența și rolul său în

rezolvarea conflictelor regionale și globale. Se poate considera aceasta ca o modalitate eficientă de creștere a securității sale. Desigur, natural, pot apare obstacole într-un astfel de demers.

De exemplu, UE se compune din 25 de state, fiecare cu istoria sa, cu cultura sa, cu limba sa, cu tradițiile, obiceiurile și mentalitățile sale, cu grade diverse de dezvoltare economică și de organizare socială, dar cu interese naționale diferite. Este posibil ca multiculturalismul propriu UE, dar și cel al fiecărui stat membru să poată fi un atu pentru securitate, mai mult decât un obstacol. Maniera în care se manifestă efectele multiculturalismului depinde de capacitatea instituțiilor competente ale UE de a găsi soluții optime la eventualele neconcordanțe între realitatea de viață comunitară și așteptările/speranțele cetățenilor europeni.

5. Concluzii

În final, se poate spune că multiculturalismul este un concept controversat și al cărui conținut este perceput diferit, în raport cu specificul național, tradițiile de constituire și de consolidare a statului național. De fapt, atitudinea cetățenilor unui stat față de multiculturalism este diferită, ea mergând de la acord total la refuz total, în funcție de o serie de factori care privesc tradițiile, obiceiurile și mentalitățile. Fiecare țară decide atitudinea pe care o adoptă față de multiculturalism, atât sub aspect teoretic, cât și practic.

În același timp, multiculturalismul exprimă o realitate dinamică și complexă cu care fiecare stat se va confrunta, inclusiv cele membre ale UE. În acest context, se poate aprecia că multiculturalismul are un impact semnificativ asupra evoluției securității individului, a grupurilor și a comunităților umane.

De aceea, prezența multiculturalismului și posibilele lui efecte în toate domeniile de activitate - social, economic, politic, cultural și altele - trebuie să constituie o preocupare majoră, atât pentru guvernele naționale, cât și pentru conducerea UE.

O armonizare a legislațiilor referitoare la minoritățile naționale, o instituționalizare a raporturilor între cetățenii europeni, ca cetățeni ai statelor naționale, ca reprezentanți ai unei memorii colective, ai unor tradiții și mentalități, ai unor interese individuale și de grup, se cer acompaniate de ample măsuri educative, atât la scară națională, cât și la nivelul Uniunii Europene.

BIBLIOGRAFIE:

1. Pascal BRINDEAU, *Action nationale*, <http://www.action-nationale.qc.ca/9911/brindeau.html>
2. **Constituția României**, București, Editura Monitorul Oficial, ediția a II –a, 2003.
3. *Interculturalitate*, <http://www.intercultural.ro/cărți>
4. *Multiculturalisme: une identité pour l'Europe?*, <http://www.ceri-sciences.po.org>.
5. John REX, *La réponse des sciences sociales en Europe au concept de multiculturalisme*, <http://www.ant.ulaval.ca/anthropologieetsocietes.html>
6. **Statistică teritorială**, București, INS, 2004.

NOTE:

- 1 John REX, *La réponse des sciences sociales en Europe au concept de multiculturalisme*, <http://www.ant.ulaval.ca/anthropologieetsocietes.html>
- 2 Vezi *Multiculturalisme: une identité pour l'Europe?*, <http://www.ceri-sciences+po.org/>
- 3 **Statistică teritorială**, București, INS, 2004, pp. 28-40.
- 4 **Constituția României**, București, Editura Monitorul Oficial, ediția a II-a, 2003, pp.7-9.
- 5 Vezi *Interculturalitate*, <http://www.intercultural.ro/cărți>, pp.7-32.
- 6 Ibidem, p.12.
- 7 Ibidem, p. 20.

Dr. Petre DUȚU este cercetător științific gradul II în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. De profesie sociolog militar, este autor a numeroase volume, studii și articole pe teme circumscrise securității zonale, regionale, globale și sociologiei.

RESURSELE DE SECURITATE ȘI SECURITATEA NAȚIUNII

Dr. Francisc TOBĂ

România începutului de mileniu se află într-un proces extrem de complex de redefinire conceptuală, atât a securității națiunii, cât și a modului în care proprietatea privată trebuie și poate fi gestionată sub aspectul protejării intereselor sale majore. Securitatea națiunii este cea care înglobează securitatea privată, oferindu-i cadrul juridic și instituțional necesar îndeplinirii obiectivelor sale. Din păcate, cele două sintagme, securitatea națiunii și securitatea privată, nu au constituit, până în acest moment, subiect de definiție conceptuală și de clarificare a relațiilor de intercondiționare.

Securitatea națiunii este, azi, un concept definit prin lentilele deformatoare ale ideologiilor, mai mult sau mai puțin expirate, prezente în spațiul politico-militar. Această abordare, relativ diferențiată, are la bază rolul și, implicit, competențele atribuite statului de diferitele curente ideologice. Statul este principalul gestionar al securității națiunii și, deci, gradul său de implicare în mediul social este definitoriu din perspectiva securității. Din aceste considerente, statele responsabile protejează proprietatea privată, dar susțin și anumite constrângeri referitoare la uzul dreptului de proprietate. Sunt notorii cazurile în care, pe anumite proprietăți din statele dezvoltate, s-au pus bazele unor mișcări antistatale, de tip rasist sau neonazist.

Concordanțe și neconcordanțe în Strategia de Securitate Națională

La ora actuală există varianta din noiembrie 2001 a **Strategiei de Securitate Națională a României** (SSNR), document ce se impune a fi actualizat. Acest demers ar trebui să includă atât expertiza specialiștilor din domeniul apărării și securității, cât și a oamenilor din sfera științifică și academică, a experților în probleme economice.

Din analiza acestei versiuni a strategiei de securitate putem reține unele considerații utile atât

pentru analiza noastră, cât și pentru noua variantă a documentului.

În capitolul introductiv se afirmă că „abordarea mai largă a problematicii securității a devenit și posibilă în condițiile actuale, prin **identificarea unor noi resurse interne de securitate**”. Din conținutul întregului document, însă, nu putem identifica natura acestor resurse și modalitățile de gestionare a acestora. Tot în introducere se afirmă: „*caracteristica noii Strategii de Securitate Națională constă în faptul că România nu mai abordează modelul propriu de securitate printr-o **viziune strict tehnicistă** a problematicii securității, cu un conținut schematizat, care să includă o organizare rigidă și o atitudine ermetică a instituțiilor și competențelor în acest domeniu*”. Din păcate, documentul nu răspunde tocmai acestor cerințe, cantonându-se la nivelul de generalitate respins din afirmația de mai sus. Nu vom putea identifica nici o instituție și nici o competență, explicit prezentată, referitoare la domeniul securității.

Capitolul introductiv mai arată că „*sistemul securității naționale va include structuri civice, neguvernamentale, academice și comerciale, care dețin tehnologii și informații conexe cu securitatea națională*”. Aceste afirmații nu sunt susținute de soluții concrete în cadrul documentului, mai ales în ceea ce privește includerea mediului de afaceri, a proprietății private.

În finalul introducerii se precizează că „statul român este obligat să-și readapteze strategia proprie la evoluțiile mediului de securitate, integrând-o într-o **viziune sistemică** mai largă”. Documentul, și în acest caz, se rezumă la un simplu enunț, o intenție neconcretizată în definiția clară și precisă a sistemului de securitate național.

Din analiza SSNR, pot fi identificate definiția sistemului securității naționale, strategia, interesele naționale, obiectivele securității naționale și factorii de risc. Însă, nu sunt explicitate apărarea națională, ordinea publică, siguranța națională și politicile

de securitate, concepte la care se fac referiri în document. De asemenea, nu există o definiție clară a **securității naționale**. Practic, documentul nu definește tocmai obiectul de reglementare. În opinia noastră, aceasta una dintre cele mai importante vulnerabilități ale documentului.

În cadrul primului capitol, „Interesele naționale de securitate ale României”, se susține ca fiind de interes național „realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru NATO și UE, singurele în măsură să-i garanteze un statut de independență și suveranitate și să-i permită dezvoltarea economică, politică și socială similară țărilor democratice”. Apreciem că autorii au abordat unilateral acest deziderat întrucât, în opinia noastră, apartenența la NATO și UE este o condiție **necesară, dar nu și suficientă**. În plus, credem că este necesar să se pună accent și pe efortul națiunii de a atinge aceste obiective ale interesului național de securitate.

În al doilea capitol, „Obiectivele politicii de securitate”, strategia de securitate națională fixează, printre altele, ca obiectiv „relansarea economiei naționale și perfecționarea mecanismelor de piață”. În opinia noastră, obiectivele politicii de securitate ar trebuie corelate mult mai strâns cu domeniile de acțiune de la capitolul cinci, „Direcții de acțiune în politica de securitate națională”, pentru a permite instituțiilor abilitate să-și elaboreze doctrinele, strategiile departamentale, conform legislației existente. Totodată, s-ar impune o individualizare a componentelor sistemului de securitate națională pentru a nu exista neînțelegeri vizavi de cine va gestiona, spre exemplu, obiectivul „asigurarea securității ecologice”.

În economia capitolului trei, „Mediul internațional de securitate”, se susține că „marile discrepanțe în nivelul de dezvoltare economică, în condițiile unor progrese tehnologice fără precedent, provoacă grave crize sociale”. SSNR admite, în mod corect, interdependența dintre dimensiunea economică și cea socială a securității. Gestionarea, în amonte, a dimensiunii economice a securității permite obținerea, în aval, a stabilității și liniștii sociale. Tot aici, în paragraful 3.4, se afirmă că „democrația este o resursă importantă a mediului intern de securitate”. În opinia noastră, democrația nu este o resursă, ci un proces generator de resurse de securitate. Pentru acest deziderat ea impune existența unor mecanisme și resurse adecvate pentru consolidarea și dezvoltarea ei.

La punctul 3.5, documentul apreciază, în mod just, că „principalele probleme de securitate a României sunt cele de natură economică”. Din păcate, asistăm doar la o simplă constatare, fără a identifica răspunsuri adecvate la această realitate gravă. Afirmății de genul „este nevoie de o abordare coerentă, care să reunească energiile societății, să canalizeze resursele acesteia în direcția construirii unei economii performante” sau „relansarea economică trebuie consolidată prin crearea unui mediu de afaceri atractiv și stabil și prin racordarea adecvată la marile fluxuri economico-financiare, tehnologice și comerciale” nu oferă soluții și nu definesc direcții concrete de acțiune pentru instituțiile statului. Este de domeniul evidenței că economia performantă e sinonimă cu economia privată, astfel încât SSNR ar trebui să facă precizări referitoare la dimensiunea economică a securității din sectorul privat.

În capitolul patru, dedicat „Factorilor de risc la adresa securității României”, autorii Strategiei subliniază: „Se poate estima că, în perioada actuală, riscurile la adresa securității sunt preponderent de natură nemilitară și, mai ales, internă, manifestându-se, în special, în domeniile economic, financiar, social și ecologic”. Putem concluziona că SSNR admite, explicit și indubitabil, că riscurile interne sunt determinate de evoluțiile din sfera economică. Tot în acest capitol se afirmă că „responsabilitatea fundamentală și mult sporită a statului este de a gestiona cu autoritate îndeosebi riscurile și vulnerabilitățile de natură strict internă[...] Prin atenția acordată acestor factori interni, România poate [...] să transforme îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare economică și socială [...] într-o resursă [...] pentru securitatea propriu-zisă a țării”. Or, gestionarea performantă reclamă, pe lângă autoritate și competență, și o arhitectură instituțională adecvată. Soluția pe care o propunem este **Autoritatea Națională a Resurselor pentru Securitate (ANRS)**, prezentată la finele documentului.

În cadrul paragrafului 4.2, intitulat „Principalii factori externi de risc la adresa securității naționale”, se enumeră, printre altele, „limitarea accesului statului român la unele resurse și oportunități regionale, importante pentru realizarea intereselor naționale”. SSNR nu admite, paradoxal, printre interesele naționale de securitate, accesul la resurse. Desigur, nu ne putem compara cu statele puternice, care nu ezită să își susțină dreptul, din

rațiuni de securitate națională, de a avea acces liber, oriunde și oricând, la resursele vitale pentru națiunea lor.

Printre factorii de risc externi, SSNR semnaleză și „*agresiunea economico-financiară*”, pe care noi o înțelegem și ca activitate de culegere de informații (spionaj economic sau industrial). Doar din aceste considerente apreciem ca fiind explicabilă existența structurilor de contraspionaj economic din cadrul organismelor specializate. Din păcate, documentul nu face nici o referire la modalitățile de contracarare, direcțiile de acțiune ale națiunii în acest domeniu.

Capitolul cinci, „Direcții de acțiune în politica de securitate națională”, la punctul 5.2, admite că „*relansarea economiei constituie o prioritate a politicii de securitate*”, iar printre direcțiile de acțiune identificate semnalăm: „*consolidarea stabilității macroeconomice*”, „*menținerea creșterii economice prin producție performantă*”, „*continuarea privatizării*”, „*promovarea unor politici industriale funcționale*”, „*promovarea noilor tehnologii eficiente*”. În mod cert, globalizarea mediului de afaceri, prin promovarea unei economii concurențiale, impune pentru domeniile de mare performanță măsuri adecvate în sfera securității. Noile tehnologii presupun protecție performantă.

La paragraful 5.3 se admite, din nou, că „*principalele fenomene sociale care alterează coeziunea societății [...] sunt determinate de evoluții negative la nivel macroeconomic și de incoerența cadrului legislativ*”. Este apreciabilă poziția acestui document, de importanță națională, care admite că matricea legislativă este factor de insecuritate. Din păcate, nu oferă, nici pentru acest domeniu, soluții.

SSNR susține, la punctul 5.4, că „*punerea în valoare și dezvoltarea potențialului cultural, științific și uman [...] constituie o componentă și o resursă esențială a securității naționale...*”. În seria de acțiuni recomandate putem identifica „*revigorarea, pe baze competitive, a sistemului național de cercetare*”, o necesitate constant neglijată.

Mai mult, în textul SSNR sunt folosiți doi termeni: **surse** și **resurse**, fără a fi definiți conceptual. Este nevoie de claritate conceptuală și acțională pentru ca finalitatea să fie benefică pentru securitatea națiunii. Aceste potențialități pot fi gestionate prin soluția propusă de noi, ANRS.

Direcțiile de acțiune „în domeniul siguranței naționale și ordinii publice”, potrivit paragrafului 5.5, vor viza „*protejarea cetățenilor, a proprietății private și publice și a infrastructurii de interes strategic*”. Constatăm, însă, că în acest ansamblu de acțiuni nu se face nici o referire la modalitățile prin care se va realiza protejarea proprietății private și a infrastructurii de interes strategic. Nu sunt specificate, de asemenea, nici instituțiile care vor include în propriile politici departamentale aceste intenții declarate de SSNR. O direcție de acțiune din acest domeniu o constituie „*construirea parteneriatului cu societatea civilă, inclusiv prin asigurarea unui echilibru între dreptul la liberă informare și necesitatea protejării informațiilor clasificate*”. Aceeași lipsă de claritate o semnalăm referitoare la modalitatea în care va fi realizat acest parteneriat. Protejarea informațiilor clasificate, ce se referă și la sfera afacerilor private, presupune educarea populației și oferirea unei asistențe de specialitate din partea organelor abilitate ale statului.

La punctul 5.6, documentul propune ca posibilă direcție de acțiune „în domeniul apărării naționale”, „*consolidarea statutului României de generator de securitate*”. Analiza întregului text al SSNR ne permite să afirmăm că acest statut al României va fi realizat, în primul rând, prin măsuri organizatorice și mai puțin prin gestionarea unitară și coerentă a resurselor naționale de securitate, singurele care pot conferi României această poziție. O altă direcție de acțiune o constituie „*planificarea coerentă a activității de înzestrare și achiziții, prin coordonare cu politicile în domeniul economic, de privatizare și restructurare a industriei naționale de apărare; dezvoltarea și achiziționarea de echipamente noi, interoperabile cu cele utilizate de NATO*”. Este o abordare nefirească, în opinia noastră, întrucât planificarea înzestrării este determinată de obiectivele militare din SSNR, care, la rândul lor, determină doctrina de apărare. Doctrina, la rândul ei, definește misiunile categoriilor de forțe armate și, în consecință, este proiectată structura forțelor (adică necesarul de resurse umane și de tehnică militară). Necesarul de tehnică militară determină eforturile de înzestrare și dimensionează atât industria națională de apărare, cât și necesarul de import.

În cadrul ultimului capitol, intitulat „Resursele politicii de securitate”, se susține că „*România dispune de resursele necesare îndeplinirii*

obiectivelor cuprinse în *Strategia de securitate națională*”. Nici un stat, chiar de dimensiunile SUA, nu-și poate permite o asemenea afirmație, mai ales într-un mediu de securitate fluid, caracterizat prin dinamism și numeroase provocări și asimetrii. Afirmația denotă un optimism exagerat. Totuși, în domeniul managementului resurselor financiare, Sistemul de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare (PPBES) a fost implementat cu succes și de Armata României.

Printre direcțiile de acțiune, din cadrul acestui capitol, semnalăm realizarea „unei mai bune coordonări a instituțiilor implicate în asigurarea resurselor”, cerință satisfăcută de modelul instituțional propus de noi, Autoritatea Națională a Resurselor pentru Securitate (ANRS). În încheierea SSNR se afirmă că „*securitatea și prosperitatea sunt două obiective cu o profundă determinare reciprocă, iar promovarea lor solicită, din partea tuturor, angajare, responsabilitate și patriotism*”. Chiar și în final, autorii documentului recunosc, încă o dată, importanța sferei economice în realizarea stării de securitate. Prosperitatea este un deziderat care generează, la rândul său, resursele necesare atingerii obiectivelor SSNR. Prosperitatea este determinată, în principal, de activitatea economică a sectorului privat, care trebuie promovat, consolidat și securizat. După această analiză a SSNR, trebuie să mai adăugăm că, din momentul publicării sale, nu a existat nici un demers evaluator, cunoscut publicului, chiar dacă în finalul său se afirmă că el reflectă „*intenții și acțiuni, etape și evenimente ce vor fi urmărite cu consecvență*”. În mod cert, noua Strategie de Apărare și Securitate Națională a României, care va fi lansată în ianuarie 2006, va putea fi proiectată, de această dată, din perspectiva unor certitudini – România este membră a NATO și viitoare parte a UE. Pentru a contribui la acest demers de proiectare a noii SSNR, avansăm unele propuneri, astfel:

1. Sistemul securității naționale ar trebui să includă cel puțin următoarele componente: Parlamentul României, C.S.A.Ț. și Guvern.

2. Apreciem ca fiind oportună considerarea **securității națiunii** ca formată din **apărarea națională și securitatea internă**. A venit timpul să se renunțe la sintagmele „ordine publică” și „siguranță națională”, atât din considerente de aliniere la conceptele internaționale, cât și din perspectiva unei abordări unitare și coerente a problematicii securității națiunii.

Problematica resurselor de securitate

În cadrul unui seminar organizat la București (1996), dr. Douglas Menarchik, profesor la „Centrul European pentru Studii de Securitate” al George C. Marshall, susținea că „*România și alte guverne regionale vor cheltui miliarde de dolari, în următoarele decenii, pentru a se pregăti pentru un război improbabil, în timp ce vor fi răvășite de crima organizată, traficul de droguri, terorism și conflicte de mică intensitate*”. El sugera **abordarea cu maximă responsabilitate și urgență** a unei agende care să includă:

- noua identitate a cadrului legislativ;
- definirea/redefinirea responsabilităților, în conformitate cu noua matrice legislativă;
- alocarea resurselor pe proiecte.

Potrivit cadrului legislativ existent, **Consiliul Suprem de Apărare al Țării** este abilitat să gestioneze unitar problematica securității națiunii, sub multiplele ei fațete. Pe de o parte, termenul „Suprem” constituie o alegere neinspirată, situată într-o evidentă relație conflictuală cu cadrul legislativ existent, care stipulează obligativitatea prezentării de către C.S.A.Ț., spre dezbateră, Parlamentului României rapoarte anuale sau propuneri.

Pe de altă parte, termenul „Apărare” restrânge domeniul securității naționale doar la una dintre dimensiunile sale. Sistemul apărării armate este un subsistem al sistemului înglobant: securitatea națiunii. În consecință, apreciem ca fiind oportună definirea acestei instituții astfel: **Consiliul Național pentru Securitate**, denumire frecvent întâlnită și la alte state.

Apreciem ca fiind oportune reconsiderări menite **să compatibilizeze competențele cu capacitatea funcțională**, iar un eventual proiect de modificare a cadrului legislativ ar trebui, în opinia noastră, să conțină și reglementarea următoarelor aspecte:

- constituirea unui „Institut Național pentru Studii Strategice”;
- Colegiul Național de Apărare, plasat sub „cupola” C.S.A.Ț., trebuie să formeze competențe astfel încât absolvenții să poată folosi studiile științifice pentru evaluarea situațiilor și conceperea deciziilor;
- definirea responsabilităților instituțiilor implicate în gestionarea departamentală a problemelor legate de securitatea națională;

- constituirea, ca organism de lucru al C.S.A.Ț., a unui „Centru Integrat pentru Diagnoză și Sinteză”, având ca obiectiv constituirea unei baze de date național-strategice și exploatarea acesteia în procesul elaborării deciziilor;

- lansarea unor programe speciale de educare și sensibilizare a opiniei publice asupra tuturor dimensiunilor securității naționale, pentru a se crea spiritul de motivare și de coparticipare al cetățenilor români la procesul de implementare și evaluare a deciziilor politico-militare;

- creșterea rolului Guvernului în procesul de administrare a resurselor, de orice natură, care pot securiza națiunea;

- reconsiderarea răspunderilor Parlamentului în gestionarea securității națiunii.

Implementarea măsurilor menționate presupune, pe de o parte, renunțarea la mimetism și reconsiderarea imediată și responsabilă a tot ce definește interesul național – sub aspectul **necesităților națiunii** – pentru a fi capabili să identificăm resursele și modalitățile specifice de promovare și protejare a națiunii române. Pe de altă parte, caracteristicile mediului de securitate internațional actual, coroborate cu opțiunile naționale politico-militare, ar trebui să determine instituțiile abilitate să **reconsidere problematica gestionării resurselor de securitate, din perspectiva necesităților și capabilităților naționale.**

Autoritatea Națională a Resurselor de Securitate (ANRS)

Calitatea de membru cu drepturi depline la structurile colective de securitate ale NATO presupune ca **România să dispună de un sistem coerent de gestionare a resurselor de securitate.** În scopul realizării acestui deziderat, propunem înființarea unei structuri guvernamentale denumite **Autoritatea Națională a Resurselor de Securitate (ANRS)**, condusă de un director cu rang de secretar de stat, cu statut de invitat permanent al C.S.A.Ț., subordonată direct primului-ministru.

Prin resurse de securitate (RS) se înțelege atât totalitatea capabilităților naționale de cercetare, proiectare, realizare, valorificare, consultanță în domeniul intelectual și material, reclamate de implementarea Strategiei Naționale de Securitate, cât și resursele atrase ca efect al apartenenței României la diferite structuri colective de securitate.

Obiectivul principal al acestei instituții îl constituie identificarea, dimensionarea, planificarea, asigurarea, evaluarea și optimizarea alocării resurselor de securitate.

ANRS va **coordona** entitățile publice și private în următoarele domenii:

- elaborarea politicilor, strategiilor, planurilor de acțiune în domeniul RS, din perspectiva procesului de implementare a Strategiei Naționale de Securitate, precum și elaborarea cadrului legislativ care să permită gestionarea unitară, coerentă și integrată a domeniului de competență;

- generarea RS în unitățile de cercetare și dezvoltare, producție și consultanță;

- relațiile internaționale din sfera comerțului, acordarea licențelor și coordonarea exportului, organizarea și participarea la târguri și expoziții interne și internaționale în domeniu;

- gestionarea alocării RS pe timp de pace, criză și război;

- gestionarea activității interministeriale și a relațiilor cu organismele internaționale în domeniul de competență.

ANRS, prin structura și atribuțiile sale, va putea asigura realizarea următoarelor **obiective:**

- flexibilitatea și adaptabilitatea sistemului național de asigurare a RS;

- optimizarea alocării RS necesare acțiunilor structurilor sistemului național de apărare pe timp de pace, criză, dezastre, calamități și la război;

- interoperabilitatea și integrarea în sistemele similare ale structurilor colective de securitate la care România a aderat și la care își propune să adere;

- planificarea RS, determinată de politicile, strategiile și planurile de acțiune ale structurilor specifice ale statului;

- realizarea interfeței comerciale între diferitele entități publice și private, controlul și promovarea exportului, evaluarea excesului și deficitului de resurse, valorificarea produselor noi în domeniu;

- armonizarea juridică cu normele internaționale în domeniu;

- coordonarea asigurării cu RS a sistemelor logistice proprii diferitelor componente ale statului cu atribuții în domeniu, în caz de pace, criză și război.

Calitatea de membru al Guvernului și statutul de invitat permanent al C.S.A.Ț. ar conferi

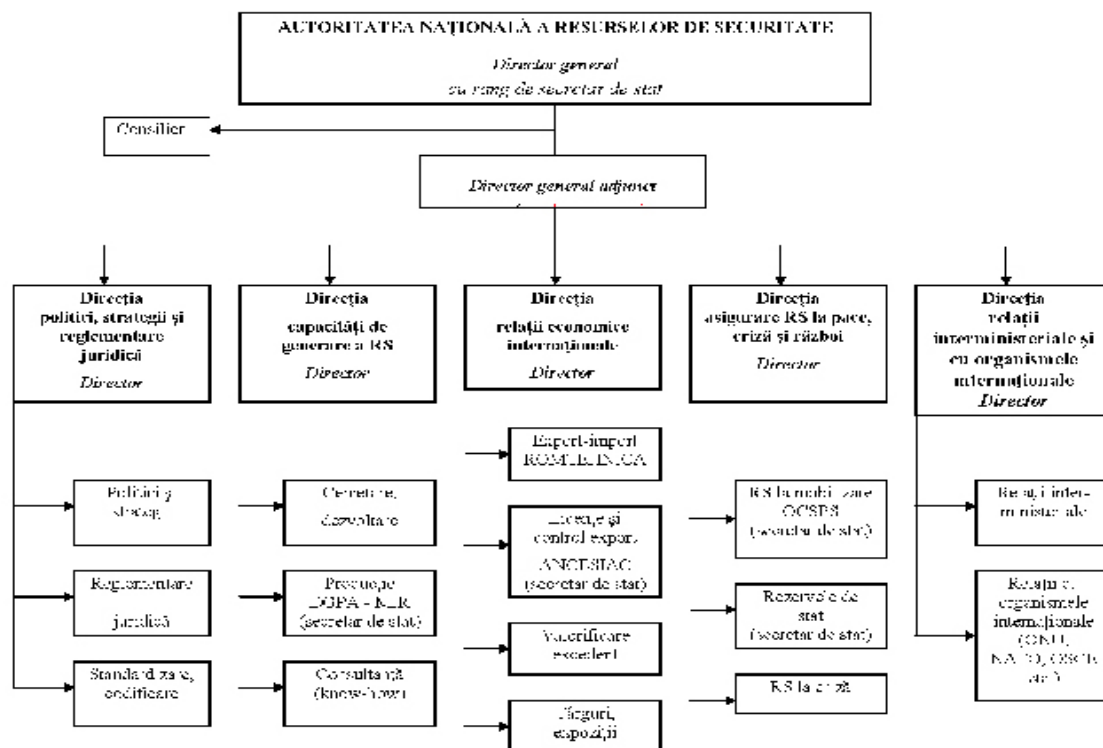
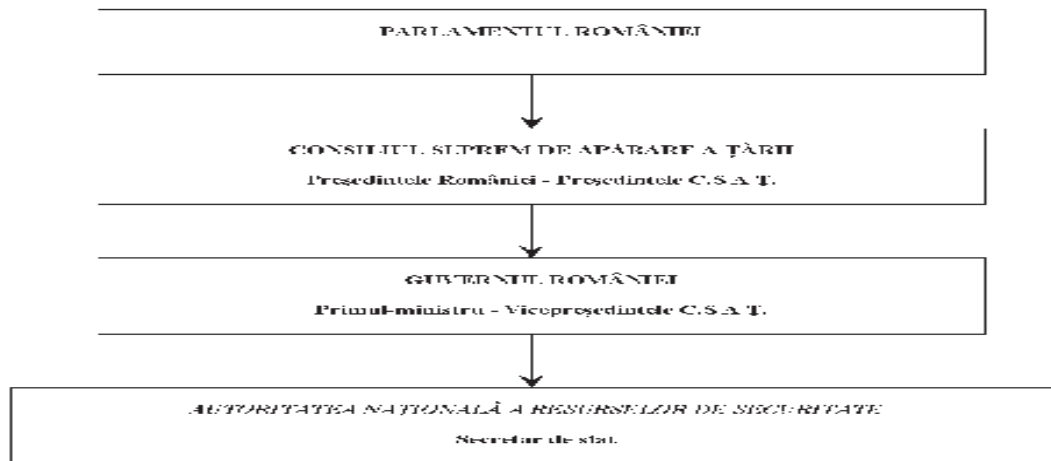
SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

Directorului ANRS posibilitatea de a susține **performant** deciziile la nivelul cel mai înalt în domeniul securității naționale.

Prin înființarea ANRS, Guvernul va dispune de o **structură guvernamentală specializată, modernă și eficientă, fără alocarea unor resurse umane și financiare noi**. După un interval de timp rezonabil, prin reconsiderarea unor componente, în prezent generatoare de paralelisme, se vor realiza

economii substanțiale la buget, concomitent cu creșterea performanței instituționale.

Astfel, ANRS va oferi C.S.A.Ț. și primului-ministru o structură guvernamentală unitară, omogenă concepțional și acțional, profesionistă, permițând decidenților politici majori să elaboreze și să implementeze strategii naționale coerente, eficiente, fundamentate și argumentate, în sfera resurselor de securitate.

Dr. Francisc TOBĂ este doctor în științe militare, cu o experiență publicistică cunoscută în domeniul securității naționale.

COOPERAREA REPUBLICII MOLDOVA CU STATELE VECINE ȘI ACTORII STRATEGICI INTERNAȚIONALI

Dr. Radu GORINCIOI

Studiul „Cooperarea Republicii Moldova cu statele vecine și actorii strategici internaționali” trece în revistă problematica securității regionale din perspectiva relațiilor Republicii Moldova cu statele vecine și principalii actori internaționali: ONU, UE, OSCE, NATO, GUAM, SUA, Rusia, Ucraina și România. În acest mod, autorul își propune să scoată în evidență factorii favorizanți și defavorizanți în procesul de afirmare internațională a Republicii Moldova.

În cadrul acestui studiu, autorul nu se mărginește să prezinte la nivel descriptiv-istoric relația acesteia cu cei mai importanți actori internaționali și regionali. Analiza comparativă și behavioristică a acțiunilor de politică internă și externă ale guvernanților de la Chișinău aduce o nouă perspectivă asupra evoluției Republicii Moldova în sistemul de coordonate post-Război Rece.

Incursiunea realizată în istoria contemporană a Republicii Moldova reliefează vulnerabilitățile majore ale politicii sale externe și de securitate, cât și impactul puternic exercitat de procesele integraționiste și de fragmentare la nivel regional și internațional. În cadrul lucrării este surprinsă și dilema securității Republicii Moldova (Est-Vest), într-un spațiu marcat deopotrivă de acțiunea forțelor revanșarde, reacționare și a celor naționaliste, pro-europene și pro-atlantice. Pe parcursul lucrării sunt formulate unele concluzii și recomandări pentru evitarea eșecurilor și dezvoltarea relațiilor Republicii Moldova cu statele vecine și organizațiile internaționale în perspectivă.

Pentru a se afirma ca parte integrantă a sistemului internațional, orice stat trebuie să-și dezvolte un sistem trilateral de relații: la nivel internațional (multilateral), regional și bilateral, ce i-ar asigura recunoașterea internațională și realizarea intereselor naționale. În cadrul acestei cercetări, la nivel internațional (multilateral)

sunt analizate relațiile Republicii Moldova cu Organizația Națiunilor Unite (ONU), la nivel regional – cooperarea cu Uniunea Europeană (UE), Organizația Atlanticului de Nord (NATO), Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și GUAM, iar la nivel bilateral – relațiile stabilite cu statele vecine și principalii actori internaționali: Ucraina, România, Rusia și SUA.

Devenind, după 1991, o periferie a fostei Uniuni Sovietice, Republica Moldova a încercat să-și depășească acest statut, prin dezvoltarea unor relații complexe, deși destul de incoerente și confuze, cu diverși actori internaționali și regionali. În toți acești ani, diplomația moldovenească s-a axat pe dezvoltarea progresivă a relațiilor sale cu acei actori, care ar putea contribui la diminuarea treptată a influenței Kremlinului, plasând-o în orbita semi-periferică a acestuia. În termeni practici, aceasta ar însemna păstrarea relațiilor economice tradiționale ale Republicii Moldova, concomitent cu scăderea influenței Moscovei în politica internă a acesteia. Pentru o țară în tranziție, care s-a aflat aproape pe parcursul întregii sale istorii la intersecția intereselor diferitor puteri, recunoașterea independenței sale pe plan internațional devenise instantaneu un imperativ al timpului. Din acest punct de vedere, putem afirma că noul stat suveran și-a propus drept obiectiv promovarea unei politici externe complexe, ce urmărea, pe de o parte, diversificarea relațiilor sale cu Occidentul, iar pe de altă parte, valorificarea tendințelor integraționiste din spațiul ex-sovietic în cadrul noii Comunități a Statelor Independente (CSI). După mai bine de zece ani de „echilibristică” diplomatică între Est și Vest, Republica Moldova a început a conștientiza eșecul politicii sale externe în asigurarea independenței, suveranității, integrității teritoriale și a securității sociale. Astfel, în ciuda aspirațiilor sale, nu s-a reușit nici soluționarea conflictului transnistrean, nici integrarea Moldovei în structurile euro-atlan-

tice. Drept urmare, situația social-politică și economică internă s-a înrăutățit dramatic, ca și nivelul de securitate socială și climatul investițional, ceea ce a condus la adâncirea sărăciei, creșterea ratei șomajului și a corupției, favorizând creșterea inegalității sociale și a emigrării masive a populației peste hotare.

În contextul proceselor de globalizare, politicile liberale ale autorităților de la Chișinău s-au dovedit a fi destul de inconsecvente și ineficiente în asigurarea securității economice și a prosperității populației. Eșecul guvernanților, de a îndreptăți speranțele cetățenilor în procesul tranziției democratice se datorează, de asemenea, și ineficienței diplomației moldovenești în promovarea imaginii sale peste hotare, pentru atragerea investițiilor străine și dezvoltarea unor relații avantajoase cu statele din regiune și cu alți actori internaționali. Dimpotrivă, caracterul ambivalent al politicii externe a Chișinăului reprezintă cauza principală a inconsistenței relațiilor, atât pe vectorul euro-atlantic, cât și în cadrul CSI. Din cauza politicii sale externe imprevizibile, Republica Moldova nu a reușit să-și impună interesele și nici să convingă principalii actori internaționali despre importanța rolului său geopolitic în regiune.

În lipsa dezvoltării unui parteneriat strategic de durată cu unul din centrele de putere mondială, Republica Moldova s-a axat în mod eronat pe ideea apartenenței sale concomitente la cele două spații geopolitice – estic și sud-estic¹. Dorind să transforme Moldova într-un nod de legătură între Est și Vest, elitele politice de la mijlocul anilor '90 s-au erijat în promotorii modelului unei țări mici, neutre și deschise lumii, pornind de la specificul istoric, mentalitatea populației din acest areal post-sovietic și situația interetnică dificilă.

ONU și Republica Moldova: oportunități nevalorificate

Organizația Națiunilor Unite (ONU) a fost creată pentru a asigura securitatea internațională și stabilitatea în noua ordine postbelică. Potrivit Cartei ONU, Organizația Națiunilor Unite este, în primul rând, o organizație de securitate, ce are responsabilități globale în descurajarea oricăror conflicte dintre state². Totodată, în cazul conflictului transnistrean s-a putut observa dezinteresul ONU atât față de orice fel de implicare în soluționarea acestui focar de conflict, cât și în stabilizarea post-

conflictuală. Potrivit strategiei ONU, aceasta, de regulă, nu intervine în reglementarea conflictelor intrastatale (cel transnistrean fiind mult timp perceput ca atare), exceptând cazurile când anumite conflicte iau o formă acută sau prezintă un potențial risc la adresa securității internaționale.

Pornind de aici, principala sarcină a autorităților moldovene, după 1992, ar fi trebuit să fie internaționalizarea diferendului transnistrean, prin demascarea Rusiei în calitate de agresor și ca parte interesată în perpetuarea acestuia.

Rolul diplomației constă în promovarea argumentelor necesare pentru a convinge comunitatea internațională că situația din enclava transnistreană reprezintă o amenințare la adresa securității internaționale, datorită stocurilor enorme de muniții cu termen expirat, depozitate pe teritoriul controlat de regimul separatist de la Tiraspol. Internaționalizarea conflictului transnistrean, în baza principiilor dreptului internațional, presupune solicitarea implicării Comitetului ONU pentru Dezarmare și Securitate Internațională și a altor structuri din sistemul ONU responsabile de respectarea angajamentelor internaționale privind dezarmarea, inclusiv a Acordului FACE și a altor instrumente juridice în domeniul asigurării securității umane și ecologice în zonele de conflict.

Intensificarea cooperării bilaterale și regionale în domeniul soluționării conflictelor înghețate din acest spațiu este indispensabilă în vederea obținerii suportului diplomatic necesar în cadrul Adunării Generale a ONU și chiar a Consiliului de Securitate. O opțiune fezabilă în acest sens s-ar putea dovedi dezvoltarea unui parteneriat strategic cu SUA, Marea Britanie, Franța și Germania, care, în mod direct sau indirect, prin intermediul unor organizații regionale, sunt deja implicate într-o anumită măsură în eliminarea focarelor de conflict din fostul areal sovietic.

De asemenea, România, în calitatea sa actuală de membru nepermanent și președinte în exercițiu al Consiliului de Securitate, ar trebui să promoveze mai activ problematica securității regionale în cadrul acestui forum internațional. Deși încercarea autorităților moldovene de a obține, încă în anul 1993, adoptarea unei Rezoluții de către Adunarea Generală a ONU a suferit un eșec, reacția deosebit de dură a Rusiei la aceasta demonstrează necesitatea intensificării eforturilor în această direcție.

Ultimele evoluții din cadrul ONU nu inspiră optimism în ceea ce privește capacitatea de

reformare și adaptare a acestei organizații la noile provocări globale, dar aceasta nu ar trebui să constituie un impediment pentru utilizarea tribunei ONU în sensibilizarea opiniei publice despre pericolul pe care îl reprezintă enclavele militarizate în proliferarea traficului de arme în lume. Prin intermediul diplomației multilaterale, Chișinăul ar putea solicita sprijinul statelor interesate pentru identificarea unui set de măsuri logistice și mijloace financiare de întărire a securității și încrederii în regiune, în cadrul mecanismelor de pacificare ale ONU. Totodată, trebuie să se țină cont de faptul că misiunile pacificatoare ale ONU și-au demonstrat ineficiența lor în cazul mai multor conflicte armate: Rwanda, Somalia, Congo, fosta Iugoslavie etc., din care cauză rolul acestora în prezent este unul mai mult simbolic. De aceea, promovarea modelului Kosovo în contextul soluționării conflictului transnistrean, prin acceptarea unui protectorat internațional al ONU în regiune, în absența unei implicări europene efective, ar însemna, de fapt, perpetuarea regimului de la Tiraspol și acordarea unui drept prioritar de intervenție Rusiei.

Ca și în cazul OSCE, o misiune ONU în regiune, oricare ar fi forma convenită, nu și-ar putea demonstra eficacitatea atât timp cât, în cazul Transnistriei, nu avem de-a face, în prezent, cu un conflict armat, interetnic sau religios clasic, ci cu un conflict geopolitic complex, pe fondul conflictului de interese economice și criminale ale elitelor din regiune. Drept urmare, calitatea de membru al ONU îi oferă Republicii Moldova dreptul și cadrul necesar pentru a informa comunitatea internațională despre esența reală a conflictului și a solicita adoptarea unei Rezoluții care ar servi drept bază juridică pentru o implicare mai activă a altor organizații regionale în eliminarea acestui focar de instabilitate și insecuritate regională. În acest sens, rolul diplomației moldovenești, în cadrul ONU, ar fi acela de a promova propria viziune de reglementare a conflictului transnistrean și de a obține suportul internațional necesar pentru asigurarea suveranității, independenței și integrității sale teritoriale, în cadrul diferitelor aranjamente de securitate.

Cele câteva abordări sporadice ale problemei transnistrene în cadrul Adunării Generale a ONU, de către autorităților moldovene, nu s-au dovedit a fi de succes, tocmai din cauza lipsei unei strategii clare de promovare insistentă a acestui focar de conflict ca un pericol la adresa stabilității și a secu-

rității în întreaga regiune. Dimpotrivă, poziția mult mai hotărâtă și mai fermă, adoptată în ultimii ani de diplomația de la Chișinău, în acest sens, a început deja să-și demonstreze eficacitatea, coagulând interesele acelor actori internaționali care văd în conservarea diferendului transnistrean o amenințare la adresa perspectivelor lor de integrare euro-atlantică (în cazul statelor vecine) sau un potențial risc de destabilizare a securității regionale (în cazul SUA și a statelor membre ale UE). Un impact deosebit în schimbarea percepției internaționale asupra conflictului transnistrean l-a avut, desigur, extinderea NATO și UE spre Est și tensionarea climatului internațional de securitate după 11 septembrie 2001. În noul context geopolitic, Republica Moldova ar trebui să se concentreze mai mult pe dezvoltarea diplomației multilaterale a relațiilor sale cu principalii actori internaționali, în vederea implicării mai active a structurilor abilitate ale ONU în aprofundarea cooperării regionale.

Moldova și Uniunea Europeană: de la parteneriat la politica de vecinătate

Republica Moldova a semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC) cu UE în anul 1994, acesta intrând în vigoare abia în 1998³ și reprezentând, până la începutul anului 2008⁴, cadrul juridic de bază al cooperării cu instituțiile europene și statele membre. Este semnificativ faptul că, chiar înainte de a începe implementarea sa, autoritățile de la Chișinău au început să argumenteze necesitatea schimbării statutului de partener cu cel de asociat, după exemplul altor state din Europa Centrală și de Sud-Est. La 13 decembrie 1996, președintele de atunci al Moldovei a adresat o scrisoare Comisiei Europene, cu rugămintea de a demara negocierile pentru semnarea, către anul 2000, a unui Acord de asociere. De asemenea, după alegerile parlamentare din 1998, noua clasă politică de la Chișinău și-a manifestat mai clar obiectivul integrării europene, ceea ce a permis Comisiei Europene să convingă, în cele din urmă, unele state mai sceptice despre necesitatea ratificării APC.

Din acest moment, oficialii europeni s-au limitat să repete că viitorul relațiilor cu Republica Moldova depinde de progresul acesteia în implementarea APC. Între timp, lansarea Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est a fost percepută de diplomația moldovenească drept o nouă șansă de a se integra în Uniunea Europeană.

În acest scop, în 1999, un grup de reprezentanți din partea Ministerului Afacerilor Externe și a societății civile a propus o Strategie Națională de Integrare în Europa de Sud-Est, ce pornea de la ideea apartenenței Moldovei la acest spațiu, ca premisă a aprofundării cooperării regionale a Moldovei și a integrării europene. Astfel, intensificarea participării sale în cadrul Cooperării Economice la Marea Neagră, al Inițiativei pentru Cooperare în Europa de Sud-Est, al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și al altor inițiative regionale era justificată și a fost percepută ca o premisă a promovării relațiilor economice cu statele din regiune și a desprinderii Moldovei de arealul CSI. Având în vedere că fiecare din aceste organizații includea unele state membre și viitoare membre ale UE și NATO, care ar fi putut sprijini integrarea europeană a Republicii Moldova, perspectiva includerii sale în acest spațiu era, la acel moment, justificată.

Totuși, așa cum Moldova a devenit membru deplin al Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est abia în iunie 2001, când majoritatea proiectelor erau în proces de implementare, lipsa calificării necesare s-a dovedit a fi un obstacol serios în implicarea sa plinară în cadrul celor trei Mese Rotunde. Deși Moldova a beneficiat de resurse financiare impunătoare pentru unele proiecte în domeniile Drepturile Omului și Minorități, Mass-media, Educație și tineret etc., acestea nu au avut impactul așteptat. De asemenea, participarea Moldovei la cele patru proiecte regionale în cadrul Programului „Quick Start”, cu un buget de 600,420 ECU, precum și la alte două proiecte de dezvoltare a infrastructurii, cu un buget de 36,27 mil. ECU⁵ nu s-a soldat cu vreun rezultat vizibil. Spre exemplu, în pofida faptului că în anul 2001 a fost alocat un grant de 299,500 \$ SUA pentru implementarea *Planului de Acțiuni pentru combaterea corupției în Republica Moldova*, nivelul acesteia a crescut dramatic în următorii ani. În acest mod, se poate afirma că efectul participării Republicii Moldova la activitățile Pactului de Stabilitate și al asistenței obținute în acest sens nu a îndreptățit așteptările inițiale. Iresponsabilitatea și nivelul scăzut de transparență din societate au permis unor grupuri de interese și ONG-uri ce se află în grațiile puterii, să beneficieze în mod unilateral de asistența financiară oferită de către donatori.

Cu toate că, începând cu anul 2003, integrarea europeană a fost proclamată drept prioritate

absolută a politicii externe a Moldovei, eficiența acesteia poate fi urmărită în raport cu politicile interne pe care autoritățile sunt hotărâte să le implementeze. Atât politica externă, cât și, mai ales, cea internă urmează a fi adaptate la valorile și standardele europene, dacă se dorește formarea cadrului necesar pentru implementarea *acquisului comunitar* și obținerea unor progrese reale în domeniul integrării europene. Influența UE asupra statelor din regiune a crescut după 1 mai 2004, odată cu accesarea celor zece noi membri. Ca urmare a aderării Bulgariei și României la UE, impactul acesteia asupra Moldovei se va face resimțit și mai mult în astfel de domenii, precum: managementul frontierelor, evoluția democratică internă, circulația mărfurilor, persoanelor etc. Fără îndoială, este în interesul UE să susțină o Moldovă independentă, stabilă și democratică, dacă dorește securizarea frontierelor sale.

Lansarea de către Comisia Europeană, deja, în martie 2003, a noii sale Politici de Vecinătate cu cei 14 vecini direcți și indirecti ai UE a fost percepută ca o oportunitate de a aprofunda cooperarea cu toate aceste state și a evita apariția unor noi linii de divizare în Europa, în contextul proceselor de integrare. Drept răspuns la aceasta, Concepția Integrării Europene a Republicii Moldova, prezentată la Bruxelles în septembrie 2003, menționa necesitatea aplicării diferențiate a celor două concepte lansate în cadrul noii Politici a UE, și anume: „Europa Extinsă” și „Vecinătatea”.

Astfel, se pornea de la ideea că, în procesul negocierii planurilor de acțiuni, statele învecinate cu UE din Estul Europei trebuiau tratate diferit de celelalte. Cu toate acestea, planurile de acțiuni încheiate cu Ucraina și Republica Moldova nu se deosebesc prea mult din punct de vedere conceptual de cele aprobate în cazul Tunisiei, Israelului, Marocului, Iordaniei sau Autorității Palestiniene. Pentru a preîntâmpina o asemenea abordare, diplomația de la Chișinău a insistat în cadrul acestei Concepții pe ideea acceptării Moldovei ca parte a Procesului de Stabilizare și Asociere pentru Europa de Sud-Est, împreună cu alte state balcanice. Or, așa cum oficialii europeni sugeraseră în repetate rânduri autorităților de la Chișinău, că semnarea cu Republica Moldova a unui Acord de Stabilizare și Asociere nu putea fi agreată, Concepția prezentată la Bruxelles și-a pierdut din relevanța strategică, devenind un simplu simbol al intențiilor politice ale acestora.

În acest sens, neînțelegerea corectă a noilor realități geopolitice și a locului Moldovei în noua arhitectura regională a dejucat din nou planurile diplomatice ale Chișinăului. Această concluzie se poate desprinde din faptul că Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova se referă foarte vag la acordarea suportului UE pentru participarea Moldovei la Procesul de Cooperare în Sud-Estul Europei. În general, Planul de Acțiuni nu stipulează posibilitatea aderării ulterioare a Moldovei la UE.

După cum a menționat și comisarul european, Ferrero-Waldner, *nu se pune problema oferirii în viitor a calității de membru al Uniunii nici unui vecin al UE*⁶. Drept urmare, planurile de acțiuni reprezintă o politică pe termen mediu (trei-cinci ani) a UE, ce urmărește extinderea „ariei de pace, stabilitate și prosperitate” în jurul frontierelor Uniunii.

Prin lansarea acestei politici, Uniunea Europeană, de fapt, dorește să obțină beneficiile necesare pe care le presupune menținerea stabilității în vecinătatea sa. În acest scop, Politica de vecinătate oferă cadrul necesar pentru acordarea asistenței și susținerii politice necesare țărilor dispuse să promoveze reformele interne, precum și „beneficiile prosperității și democrației”.

Pentru a se integra realmente în Uniunea Europeană, Republica Moldova trebuie să meargă mai departe de cele stipulate în Planul de Acțiuni, și anume:

1. să promoveze o nouă abordare în societate a semnificației integrării europene și a modului de realizare de către instituțiile guvernamentale a obiectivelor trasate;
2. să simplifice la maximum regimul de vize pentru cetățenii UE și să accepte, chiar și în mod unilateral, cele patru libertăți ale UE;
3. să deschidă noi ambasade și, în special, consulate în celelalte capitale europene, unde acestea lipsesc;
4. să elaboreze și să promoveze o strategie de îmbunătățire a imaginii Moldovei peste hotare, în vederea cointeresării investitorilor europeni;
5. să demareze de urgență procesul de armonizare a legislației naționale la acquis-ul comunitar și redirectionarea politicilor sale la standardele europene, după exemplul Croației;
6. să implementeze politici economice previzibile, stabile, în baza principiilor economiei de piață, în vederea îmbunătățirii climatului

investițional în republică;

7. să solicite statelor membre ale UE aplicarea în practică a clauzei națiunii celei mai favorizate, prin deschiderea pieței europene pentru mărfurile moldovenești ce corespund standardelor comunitare, totodată retrăgându-se din acordurile de liber schimb semnate în cadrul CSI.

În fine, procesul de integrare europeană s-ar putea dovedi mai puțin complicat, dacă Republica Moldova își va dezvolta relațiile sale cu UE pe două niveluri: de *actor instituțional unitar* și la nivel de *conglomerat de actori*, cu propriile sale interese, probleme și temeri.

Relațiile Moldovei cu Rusia: dincolo de doctrina „străinătății apropiate”

Relațiile UE cu Moldova nu ar putea fi explicate pe deplin fără a lua în considerare rolul factorului rus în domeniile politicii externe, securității și apărării și abilitatea părților de a-și acomoda pozițiile. Pe măsură ce UE și Rusia vor reuși să-și coordoneze politicile în contextul asumării unui rol mai decisiv de către UE în această regiune, problema transnistreană ar putea fi acea piatră de încercare, care ar testa capacitatea lor de interacțiune în domeniul securității regionale și al managementului frontierelor⁷.

Totodată, nu trebuie diminuată importanța factorului ucrainean în relațiile UE-Rusia și Rusia-Moldova. Evoluțiile recente în ceea ce privește conflictul transnistrean au relevat că interesele Rusiei în regiune depind în multe privințe de relațiile UE cu Ucraina, Moldova, precum și de relațiile Ucrainei cu Republica Moldova.

Pentru a-și păstra statutul său de mare putere militară, Rusia are nevoie de perpetuarea influenței sale în regiune, inclusiv de prezența sa militară în Moldova, Kaliningrad, Georgia, Armenia etc., ca un instrument de exercitare a presiunii politice în fostele republici sovietice.

Din punct de vedere geostrategic, Rusia nu are capacitățile necesare pentru a influența în mod direct aranjamentele regionale de securitate și politica altor actori importanți în regiune.

Extinderile succesive ale NATO și UE spre Est din ultimul deceniu au scos în evidență inconsistența politicii rusești, în ciuda vehemenței cu care aceasta s-a opus aderării țărilor baltice. Pornind de la această constatare, o evoluție similară a lucrurilor este așteptată și în cazul îmbrățișării

vectorului politic euro-atlantic de către Ucraina, Georgia sau a celui european de către Republica Moldova.

Cu toate că Rusia, SUA și UE sunt pe cale să ajungă la un compromis major în ceea ce privește problema transnistreană, în spiritul celor convenite cu Rusia pentru retragerea bazelor militare rusești din Georgia, este totuși puțin probabil că influența sa în aceste două regiuni va scădea. Astfel, acceptarea participării UE și SUA în cadrul formatului pentalateral de negocieri s-a produs doar după ce Chișinăul a fost nevoit să facă față unui întreg set de presiuni politice și sancțiuni comercial-economice. În contextul înrăutățirii, fără precedent, a relațiilor moldo-ruse din ultimul deceniu, concernul monopolist GAZPROM a anunțat că, începând din anul 2006, urmează a exporta Moldovei gaze naturale la prețuri mondiale, ceea ce ar putea tensiona și mai mult situația socială internă. Este evident că, prin acest tratament, Rusia, de fapt, încearcă să-și mențină cu orice preț influența sa în fostele republici sovietice.

De aceea, este necesar ca, în relațiile sale cu Rusia, autoritățile de la Chișinău să abordeze în mod separat problemele economice, politice, cultural-lingvistice și de securitate, în beneficiul ambelor părți. O abordare nediferențiată a relațiilor politice, economice și culturale bilaterale oferă Rusiei cadrul necesar pentru erijarea sa în calitate de mare putere și de protector tradițional al comunității rusofone din Moldova. De asemenea, folosirea legăturilor economice tradiționale, pe care comunitatea rusă le întreține pe piața din Răsărit, s-ar putea dovedi un instrument util de reglare a balanței comerciale și discordanțelor politice cu Rusia. În același timp, promovarea progresivă a relațiilor comerciale cu statele central și sud-est europene ar trebui să devină o politică de stat, ce ar urmări asigurarea independenței economice și energetice a Moldovei.

Examinând relațiile moldo-ruse prin prisma corelațiilor UE-Rusia, NATO-Rusia și SUA-Rusia, observăm că complexitatea interacțiunilor rezultate se datorează impactului exercitat de fiecare dintre acești actori, precum și intereselor lor în regiune. Ca urmare a rivalității intereselor ruso-americe în anumite zone ale lumii, Moscova a salutat lansarea Politicii Europene de Securitate și Apărare Comună (PESC), văzând în aceasta un nou mijloc de diminuare a influenței SUA și NATO în Europa.

Totodată, datorită disparităților euro-atlantice în ceea ce privește politica de securitate a Alianței Nord-Atlantice, ca o consecință a rolului principal asumat de SUA în diverse conflicte regionale, UE este tentată să-și intensifice cooperarea cu Rusia, în special în cadrul politicii sale de vecinătate, în schimbul flexibilității poziției Kremlinului⁸. Drept rezultat, relațiile UE-Rusia ar putea cunoaște în viitorul apropiat o mai mare consistență decât ar putea să admită politicienii din țările învecinate. În cazul unor state, precum Moldova, Georgia și, într-o anumită măsură, Ucraina, această turnură strategică în relațiile UE-Rusia ar putea avea consecințe imprevizibile asupra intereselor lor naționale. În lipsa unui lobby puternic al intereselor lor în cadrul UE, o asemenea evoluție i-ar putea aduce Rusiei un rol codecizional, într-o eventuală misiune de stabilizare postconflictuală și management al frontierelor.

Astfel, nodul transnistrean este pe cale să se transforme într-un test de identificare a unei noi strategii de cooperare între SUA, UE și Rusia, sub auspiciile formale ale OSCE. Cu toate că, odată cu acceptarea SUA și UE în mecanismul de negocieri pe marginea conflictului transnistrean, influența celor doi actori în regiune va crește, este puțin probabil ca aceasta să depășească problematica traficului ilegal la frontiera moldo-ucraineană, staționarea ilegală a forțelor armate rusești în regiune și alte aspecte ce țin de asigurarea stabilității și democratizării. Având în vedere dificultatea identificării nivelului de cooperare a acestor actori, atât în cadrul mecanismului de consultări oferit de OSCE cât și al noului format de negocieri „5+2”, eficiența unei eventuale misiuni multinaționale de stabilizare în Transnistria este îndoielnică. Datorită mecanismului imperfect de suprareprezentare, pe care îl presupune formatul „5+2”, este de așteptat ca Rusia să utilizeze toate avantajele care rezultă din prezența sa militară, economică și politică în regiune pentru a submina procesul de negocieri.

În acest sens, este important a înțelege în ce constau diferențele de poziții între SUA și UE în regiune. Este evident, că interesul SUA rezidă în întărirea securității, retragerea celor 2500 de militari ruși și a arsenalului fostei Armate a 14-a din regiune, concomitent cu stabilirea controlului asupra regimului de la Tiraspol, în timp ce UE este interesată mai ales să determine liderii de la Tiraspol să respecte normele democratice și dreptul internațional, în cadrul unui proces de

stabilizare, democratizare a regiunii, contracarare a tranzitului ilicit de mărfuri, a traficului de persoane etc. De îndată ce aceste obiective vor fi atinse, este de așteptat ca interesul SUA și/sau UE să se diminueze, tocmai ceea ce încearcă să facă în prezent Moscova și Tiraspolul, creând impresia că acceptă promovarea valorilor democratice și că doresc să coopereze, pentru soluționarea conflictului și retragerea armamentului stocat în regiune, cu condiția menținerii protectoratului rusesc în Transnistria.

Având în vedere că aprovizionarea cu gaz, petrol și energie electrică continuă să reprezinte o problemă sensibilă pe agenda relațiilor UE-Rusia, atât timp cât Rusia livrează circa 21% din petrolul și 41% din importul de gaz către statele UE, o radicalizare a poziției Rusiei în problema transnistreană cu greu ar putea determina cancelariile europene să recurgă la presiuni la adresa acesteia. Chiar și o simplă precizare de poziții între cele 25 de părți ar fi dificilă, datorită intereselor divergente ale „noilor” și „vechilor” membri, în ciuda eforturilor depuse de oficialitățile de la Bruxelles în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC).

În același timp, noua doctrină a politicii externe a Rusiei a adus unele nuanțări în ceea ce privește spațiul post-sovietic și în mecanismul de realizare a acesteia. Ca un principiu general al „politicii străinătății apropiate”, aceasta prevede că „orice țară care va promova o politică agresivă la adresa Rusiei va conduce, în mod firesc, la apariția unui conflict în relațiile cu acel stat”⁹⁹. Tradus din limbajul diplomatic, aceasta ar însemna că Rusia nu va admite diminuarea influenței sale în spațiul post-sovietic, aplicând diverse mijloace pentru păstrarea statutului său de hegemon regional. După cum se poate observa în cazul Moldovei, promovarea unei astfel de politici poate constitui un pericol direct la adresa securității naționale a majorității republicilor dependente de Rusia, deși nu afectează în mod direct interesele UE și NATO. Concluzia care rezultă de aici ne readuce în câmpul liniilor de divizare și al sferelor de influență în Europa, Caucaz și Asia Mijlocie.

Imediat ce la conducerea Federației Ruse va veni un lider mai radical decât V. Putin, aria de interes a doctrinei „străinătății apropiate” ar putea să se extindă și la țările baltice, în special în ceea ce privește tranzitul, statutul limbii ruse și situația conaționalilor ruși din cele trei republici ex-

sovietice. După cum menționa unul din consilierii liderului de la Kremlin, G. Pavlovski, Rusia ar putea insista asupra introducerii acestor probleme pe agenda discuțiilor sale cu UE, NATO, precum și cu cancelariile europene. Totodată, Rusia ar putea adopta o politică mult mai rigidă în raport cu Ucraina, Moldova, Georgia și alte republici, care ar lua calea acestora. Întrebarea este: vor fi dispuse UE, SUA sau NATO să abordeze direct toate aceste aspecte sau vor prefera să încurajeze statele vizate să-și soluționeze problemele la nivel bilateral?

Pornind de la cele de mai sus, atunci când Republica Moldova încearcă să-și dezvolte noul sistem de relații externe și să-și identifice locul său pe plan regional, ea trebuie să ia în calcul incapacitatea sa în asigurarea propriei securități. Rămânând în continuare un stat neutru, fără a obține vreo garanție a neutralității, a integrității teritoriale și a securității frontierelor sale din partea vreunei alianțe politico-militare, Republica Moldova este nevoită să caute noi mecanisme de asigurare a intereselor sale naționale, pentru a face față impactului puternic al factorilor externi și tendințelor interne de dezintegrare. Spre deosebire de alte state neutre din Europa, inclusiv Elveția, Belgia, Austria și Finlanda, care se bucură de protecția și garanția internațională, integritatea Republicii Moldova nu este asigurată decât de astfel de state garante, precum Ucraina și Rusia, ce au propriile lor interese în regiune, ultima, inclusiv prin menținerea prezenței militare în Republica Moldova, precum și de ONU și OSCE, organizații internaționale cu capacități limitate în apărarea securității statelor lor membre.

Cooperarea Moldovei cu OSCE: angajamente neîndeplinite

Începând cu anul 1992, relațiile Republicii Moldova cu Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) au cunoscut o evoluție specifică, datorită implicării directe a acesteia în procesul de soluționare a conflictului transnistrean.

Din cauza mandatului restrâns oferit misiunii OSCE din Moldova și a caracterului consensual de adoptare a deciziilor în cadrul acestei organizații, OSCE nu a reușit să gestioneze într-un mod eficient problema transnistreană. Totodată, până în anul 1999, politica Moldovei față de OSCE nu ne oferea dreptul să vorbim despre o viziune coerentă a

OSCE față de reglementarea diferendului transnistrean. Anul 1999 a adus un progres major pe acest plan, odată cu semnarea Tratatului Adaptat privind Forțele Armate Convenționale din Europa (FACE) și a Actului Final al statelor participante la FACE¹⁰. În contextul semnării Actului Final FACE, trebuie menționată stipularea formulată de diplomația de la Chișinău, prin care Republica Moldova renunța în mod unilateral la dreptul de a avea pe teritoriul său forțe militare, cu referire la neutralitatea sa constituțională și la retragerea forțelor armate străine, în conformitate cu Declarația Summit-ului de la Istanbul.

După Summit-ul OSCE de la Istanbul, Rusia a depus eforturi diplomatice importante pentru a submina autoritatea OSCE și pentru a-și menține influența în spațiul post-sovietic¹¹. În scopul zădărnirii executării angajamentelor asumate la Istanbul privind retragerea armamentului și militarilor ruși din Georgia și Moldova, diplomația moscovită a decis să condiționeze procesul retragerii bazelor sale militare de negocierea unui acord politic privind statutul enclavelor separatiste din cele două state. Acesta este motivul principal al blocării de către Rusia a oricărei decizii privind neîndeplinirea angajamentelor sale la summit-urile ulterioare ale OSCE. Între acestea, cele de la Porto și Washington au reliefat că Rusia este în stare să-și folosească, într-un mod eficient, întregul arsenal de mijloace diplomatice și de persuasiune, pentru a preîntâmpina adoptarea unei hotărâri ce ar contraveni intereselor sale geopolitice. Astfel, printre amendamentele respinse de participanții la Summit-ul de la Washington al OSCE, pot fi menționate următoarele solicitări ale parlamentarilor moldoveni:

- a solicita Rusiei să-și retragă trupele de pe teritoriul Moldovei;
- a recunoaște conflictul (transnistrean) ca fiind unul interstatal (între Rusia și Moldova), și, deci, nu un conflict intern al Moldovei;
- a insista asupra procesului de democratizare și dezvoltare a societății civile, ca o condiție a desfășurării în regiune a oricăror alegeri, sub monitorizarea comunității internaționale etc.

După cum menționează V. Socor, acest lucru demonstrează că OSCE și-a pierdut credibilitatea și nu dispune de potențialul necesar soluționării conflictelor înghețate¹². Pentru a-și demonstra credibilitatea și rolul pe arena internațională, OSCE ar trebui să se concentreze pe monitorizarea ale-

gerilor și respectarea standardelor electorale, promovarea drepturilor omului și a valorilor democratice etc. în zonele conflictuante și separatiste din întreaga Europă.

Eșecurile suferite de OSCE, în reglementarea conflictelor înghețate din regiunea transnistreană, Osetia de Sud, Abhazia, Karabahul de Nord etc. pot fi ușor explicate, dacă avem în vedere dreptul de veto pe care îl deține Federația Rusă în procesul decizional din cadrul Comitetului de Miniștri al OSCE.

De asemenea, și Adunarea Parlamentară a OSCE a fost ținta atacurilor Rusiei, în contextul adoptării rezoluțiilor sale, datorită presiunilor făcute de aceasta în ceea ce privește finanțarea bugetului organizației și domeniile de interes ale OSCE, precum și a lobby-ului pro-rus din cadrul comitetelor sale. Drept urmare, pe parcursul ultimilor ani, în cadrul OSCE a demarat un proces complex de revizuire a misiunii organizației. Pe de o parte, Rusia și alți membri ai CSI pledează pentru axarea OSCE pe soluționarea conflictelor și renunțarea la funcții precum: monitorizarea alegerilor și respectarea drepturilor omului și a valorilor democratice etc.

Pe de altă parte, SUA și alte state europene se pronunță pentru acordarea unui rol mai mare OSCE în aceste domenii, în timp ce instituții precum ONU și NATO ar trebui să se ocupe de soluționarea conflictelor și stabilizarea post-conflictuală, OSCE având un rol minim în acest sens. Este evident, asemenea ONU și NATO, OSCE este o organizație din perioada Războiului Rece, ce încearcă să-și găsească locul în afacerile internaționale contemporane.

Tocmai de aceea, politica „dinamică” și controversată dusă de misiunea OSCE din Moldova reflectă lipsa unei viziuni viabile și a capacităților necesare de reglementare a diferendului transnistrean. Totodată, opoziția puternică cu care s-a confruntat OSCE în toți acești ani, din partea partidelor democratice și a societății civile, a scos deseori în evidență caracterul unilateral al acestei organizații. În loc să identifice punți de dialog între reprezentanții guvernului central și structurile statale și neguvernamentale din zonele de conflict, acceptând să ia în considerație toate propunerile părților, deseori misiunea OSCE din Moldova a preferat să acționeze într-un stil secretos, depășit de timp, uneori împotriva voinței celor mai diverse grupuri sociale. În cele din urmă, a trebuit să-și

modifice metodele de lucru, promovând o strategie mai adecvată de conlucrare și susținere a inițiativelor civice în zonele de conflict.

În pofida acestui fapt, desfășurarea unor alegeri democratice în regiunea de Est a Moldovei presupune eforturi mult mai importante, din partea comunității internaționale, în vederea promovării valorilor democratice, a libertății mass-media, partidelor politice și organizațiilor neguvernamentale independente. Este puțin probabil că OSCE ar fi în stare să ducă la bun sfârșit această sarcină în timp de opt luni, după cum preconizează șeful misiunii OSCE din Moldova. Mijloacele financiare destul de reduse ale OSCE nu sunt suficiente pentru a contribui la crearea condițiilor democratice necesare.

O soluție mai realistă ar fi implicarea directă a Uniunii Europene și a Consiliului Europei în procesul de stabilizare postconflictuală și dezvoltare a societății civile, oferind OSCE un mandat mai larg de desfășurare și monitorizare a alegerilor. Cu toate acestea, trebuie să se ia în considerare faptul că o misiune comună OSCE-UE și, eventual, Consiliul Europei în regiunea transnistreană înseamnă mai multă birocrație, mai puțină eficiență și o interferență mai mare a intereselor diferiților actori internaționali din regiune.

Cooperarea Moldovei cu NATO și GUAM: realități și perspective

În ceea ce privește NATO și GUAM, trebui să avem în vedere, mai ales, impactul geopolitic pe care îl presupune cooperarea Moldovei cu aceste organizații. Cu toate că fiecare are o perspectivă cu totul diferită a securității regionale, tratarea lor împreună, în cadrul acestui studiu, se datorează relațiilor destul de specifice ale Moldovei cu acestea.

Începând cu anul 1994, când Moldova a aderat la Parteneriatul pentru Pace (PpP), oficialitățile de la Chișinău au declarat, în repetate rânduri, că această formă de colaborare oferă Republicii Moldova un mecanism adecvat de consultări cu NATO, în vederea transformării și dezvoltării capacităților sale militare. Astfel, Moldova nu a recunoscut niciodată că se confruntă cu o mare dilemă a securității, rezultată din neutralitatea sa constituțională, ceea ce prezintă mari obstacole în calea aprofundării relațiilor sale cu NATO.

Este evident că, în acea perioadă, statutul de țară neutră avea ca scop principal facilitarea evacuării armamentului și forțelor militare ruse din regiunea de Est a Moldovei. Cu toate acestea, refuzul Rusiei de a-și îndeplini angajamentele sale de la Istanbul a scos la iveală inconsistența politicii de neutralitate a Moldovei, datorită incapacității sale de a-și asigura securitatea națională. Nici OSCE, nici cooperarea stabilită în cadrul PpP nu au putut convinge Rusia să-și retragă contingentul din Transnistria.

Astfel, devenea clar că singurul avantaj al neutralității era acela de a fi ținut Republica Moldova în afara structurilor militare și de securitate ale CSI. Atât timp cât are o bază militară rusă pe teritoriul său, ce susține și apără regimul separatist de la Tiraspol, neutralitatea Republicii Moldova și-ar putea justifica rațiunea dacă vreo organizație politico-militară și de securitate, precum ONU sau NATO, ori cel puțin marile puteri și statele vecine ar fi dispuse să garanteze independența, suveranitatea, neutralitatea și integritatea teritorială a acestui stat, în baza unui acord internațional colectiv.

Însă, dacă ne aducem aminte soarta tristă pe care a avut-o Pactul (ulterior, Declarația) pentru Stabilitate și Securitate a Republicii Moldova, lansată de autoritățile de la Chișinău, ne putem da seama că situația este mult mai complexă. Având în vedere că Moldova mai rămâne în sfera de influență a Rusiei, aflându-se, în același timp, în vecinătatea Balcanilor, este dificil să vorbim despre securitate și stabilitate în regiune.

Existența unor conflicte regionale active și latente în această regiune a făcut ca sud-estul Europei să devină una din regiunile cele mai dinamice, ce a cunoscut o evoluție spectaculoasă, în care vectorul politic dominat, s-a dovedit integrarea euro-atlantică, odată cu extinderile succesive ale NATO și UE spre Est. Cazul Croației, dar și al altor state din Balcani, este emblematic pentru a înțelege rolul NATO și UE în promovarea stabilității, securității și prosperității în regiune.

Fără o implicare directă a NATO și UE în reglementarea conflictelor din Balcani, astăzi, cu greu am putea vorbi despre o perspectivă euro-atlantică a acestor state. Cooperarea politică și economică din regiune, în cadrul Cooperării economice în Bazinul Mării Negre, Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și altor inițiative de cooperare, are un rol secundar în soluționarea problemelor politice, economice

și, mai ales, a celor ce țin de securitatea statelor membre.

Din această perspectivă, neutralitatea constituțională a Republicii Moldova reprezintă mai curând un obstacol în asigurarea intereselor sale naționale în contextul geopolitic actual.

Cu cât mai repede elita politică de la Chișinău va conștientiza consecințele negative ce derivă din menținerea statutului său de neutralitate, va deveni mai clar imperativul aderării Moldovei la NATO, ca o soluție a reglementării conflictului transnistrean, asigurării securității sale și integrării ulterioare în UE.

Din punct de vedere politic, perspectiva aderării Moldovei la NATO presupune¹³:

- a demonstra angajamentul său pentru respectarea valorilor și principiilor NATO, inclusiv prin soluționarea pe cale pașnică a problemelor interetnice interne și a disputelor teritoriale;

- a-și asuma obligația de a asigura stabilitatea, prosperitatea, economia de piață, echitatea socială și securitatea mediului înconjurător;

- de a stabili un control democratic și civil adecvat asupra forțelor sale armate;

- de a se angaja să asigure resursele necesare pentru asumarea obligațiilor ce rezultă din oferirea statutului de viitor membru al Alianței, în conformitate cu principiile Tratatului de la Washington.

Din punct de vedere militar, în calitatea sa de viitor membru al NATO, Moldova ar urma:

- să accepte aplicarea doctrinei și practicilor NATO pentru atingerea unui nivel adecvat de expertiză și interoperabilitate cu forțele armate ale Alianțelor;

- să participe activ la operațiunile desfășurate în cadrul Parteneriatului pentru Pace și la activitățile preconizate în cadrul Planului Individual de Acțiuni pentru Parteneriat (IPAP), inclusiv în cadrul Procesului de Planificare și Evaluare a acestor acțiuni;

- să fie în stare să-și aducă contribuția la realizarea politicii colective de securitate și apărare, inclusiv prin realizarea obiectivelor privind standardizarea, indispensabile pentru menținerea coeziunii Alianței și a eficacității sale la nivel operațional;

- să stabilească reprezentanțe politice și militare la Bruxelles și Cartierul Militar NATO de la SHAPE;

- să asigure pregătirea și participarea persona-

lului său calificat la misiunile multinaționale și internaționale ale NATO etc.

Cu toate că activitățile realizate în contextul participării Moldova la PpP nu vizau aderarea ulterioară la NATO, putem observa că autoritățile moldovene au reușit sau sunt pe cale de a reuși să îndeplinească o bună parte din aceste criterii, în special, în contextul celor negociate în cadrul IPAP. Cu toate acestea, atât timp cât majoritatea populației se mai pronunță în favoarea păstrării neutralității și împotriva aderării Moldovei la NATO, orice strategie de securitate națională trebuie să ia în considerare și alte posibilități pentru asigurarea intereselor sale naționale.

Presupunând că statutul de neutralitate oferă o marjă destul de mare de negociere, Consiliul Suprem de Securitate al Moldovei nu a insistat pe adoptarea unei Strategii Naționale de Apărare. În lipsa acesteia, Doctrina militară și Concepția securității naționale definesc destul de general mijloacele și capacitățile disponibile pentru a face față pericolelor și riscurilor cu care se confruntă Moldova.

De altfel, unele voci susțin că, în virtutea statutului său neutru, Moldova nici nu are nevoie de vreo strategie de apărare sau, chiar, de o armată națională pentru a-și apăra securitatea națională. O asemenea abordare ar avea dreptul la viață dacă Moldova s-ar afla în poziția Canadei sau Elveției. Spre deosebire de acestea, Moldova se confruntă atât cu amenințări externe, cât și cu puternice mișcări și tendințe separatiste din interior.

Demararea consultărilor oficiale cu responsabilității NATO, în vederea semnării unui Plan Individual de Acțiuni pentru Parteneriat (IPAP), se înscrie în contextul noii politici de reevaluare a mecanismelor de apărare a securității naționale.

Amploarea negocierilor bilaterale (în special, cu statele din regiune) și multilaterale în procesul de elaborare a IPAP poate oferi Republicii Moldova cadrul minim necesar pentru identificarea intereselor sale comune și a domeniilor de cooperare cu NATO: politic, securitate, militar, mediu etc. Pe măsură ce parteneriatul NATO-Moldova în cadrul IPAP își va demonstra eficacitatea, ar putea fi puse pe agenda discuțiilor și cele mai stringente probleme militare și de securitate națională.

În fine, trebuie să se ia în calcul și rivalitățile euro-atlantice existente, datorită rolului decisiv al SUA în principalele structuri politico-militare ale Alianței, în pofida ambiției europenilor de păstrare

a parității. Atât timp cât Rusia va conduce o politică moderată în raport cu partenerii săi occidentali, inclusiv în ceea ce ține de extinderea NATO și UE spre Est, este posibil ca principalele cancelarii europene să se pronunțe pentru o implicare mai activă a Rusiei în mecanismele UE și NATO de consultări și în misiunile lor de gestionare a crizelor.

În ceea ce privește cooperarea statelor membre ale GUAM, trebuie avut în vedere, în primul rând, rolul jucat de SUA și Ucraina în regiune. În dependență de nivelul relațiilor SUA-Ucraina, vom putea vorbi despre viitorul acestei organizații și contribuția sa în asigurarea securității și cooperării regionale.

În perioada 1997-2001, când GUAM s-a constituit ca organizație subregională cu obiective și principii proprii de activitate (Carta GUAM), evoluția acesteia în imediata proximitate a Rusiei nu inspira prea mult optimism. Rațiunea sa de a fi se reducea la susținerea morală, diplomatică și financiară acordată de SUA celor câtorva state din regiune, pentru a zădărnici ambițiile imperiale ale Rusiei în spațiul post-sovietic. Era o manevră simbolică de a arăta Rusiei că interesele geostrategice americane nu se opresc la frontierele fostei Uniuni Sovietice. Nimic mai mult. Dimpotrivă, interesele principale pentru care cele cinci state membre ale GU(U)AM au acceptat să facă jocul SUA erau de ordin strategic, economic și financiar.

În timp ce Moldova și Ucraina erau interesate de crearea unei zone economice libere și asigurarea independenței lor energetice, Azerbaidjan și Uzbekistan își puneau drept obiectiv obținerea unor noi piețe de desfacere și prelucrare a petrolului extras din Marea Caspică, fiecare din ele dorind să beneficieze de pe urma construcției noii conducte de petrol Baku-Tbilisi-Ceyhan sau tranzitarea acestuia pe traseul Tbilisi-Supsa-Odessa-Brody. Odată cu excluderea Rusiei de pe noul „drum al mătășii”, interesul acestor state este de a obține o mai mare independență energetică și economică prin contrapunerea intereselor rusești celor americane.

De îndată ce revoluțiile din Georgia și Ucraina au adus la conducere politicieni pro-occidentali, rolul GUAM a început a fi reevaluat, atât de diplomația americană, cât și de statele membre.

La Summit-ul GUAM de la Chișinău, participanții au căzut de comun acord asupra unei agende destul de ambițioase, ce cuprindea

probleme precum: promovarea valorilor democratice și întărirea securității și stabilității regionale, reglementarea „conflictelor înghețate”, combaterea terorismului și crimei organizate la nivel transnațional, precum și crearea unei zone de comerț liber în cadrul GUAM¹⁴.

Participarea României și Lituaniei în calitate de observatori, lansarea unui nou plan de reglementare a conflictului transnistrean și afirmarea Ucrainei ca actor independent au impulsivat în mod pozitiv securitatea și relațiile GUAM cu Rusia, UE și NATO. În pofida schimbărilor calitative în activitatea acestei organizații, datorită eterogenității intereselor elementelor sale constitutive și a puternicii influențe rusești în regiune, potențialul GUAM rămâne destul de limitat.

Pentru a-și menține controlul în sfera tradițională de influență și a submina politica neprietenosă a statelor membre GUAM, Federația Rusă poate face uz de diverse sancțiuni economice și presiuni energetice. Măsurile grabnice pe care Ucraina și Georgia le întreprind, pentru a-și asigura securitatea energetică internă, demonstrează că GUAM nu este încă pregătită să-și asume noul rol.

În plus, UE are propria viziune asupra relațiilor cu noii săi vecini, care nu coincide cu politica de confruntare cu Rusia, adoptată de unele din aceste state. O cooperare economică mai strânsă cu Rusia ar putea să tempereze aspirațiile hegemonice ale acesteia, oferind parteneriatului UE-Rusia un impact semnificativ în regiunea Marea Neagră – Marea Caspică. În același timp, procesul de „europenizare” a NATO poate fi descris în termenii „campaniei de purificare a percepției relațiilor cu Rusia ca o ‘amenințare’ la adresa propriei securități”¹⁵.

Rivalitatea crescândă și competiția acerbă a marilor puteri ar putea afecta, deopotrivă pozitiv sau negativ, evoluția viitoare a GUAM.

Interesele Statelor Unite în regiune

După 1991, Statele Unite ale Americii au devenit singurul actor internațional în stare să facă față tendințelor imperiale ale Rusiei, cu toate că nu și-a propus un astfel de obiectiv strategic.

În relațiile sale cu Republica Moldova, diplomația americană a permis Rusiei să-și mențină prezența militară în regiune, evitând să abordeze în mod direct problema soluționării conflictului transnistrean.

Una din cele mai importante realizări ale diplomației SUA poate fi considerată Declarația OSCE, de la Istanbul, din anul 2002, și condiționarea respectării de către Rusia a angajamentelor sale de ratificare a Tratatului FACE¹⁶. Acesta reprezintă un mecanism de limitare a numărului de mijloace și forțe militare pe care statele au dreptul să le desfășoare pe un perimetru cuprins între Oceanul Atlantic și Munții Ural. Temându-se că SUA sau NATO ar putea transforma fostele republici sovietice în avanposturi ale bazelor lor militare, Rusia rămâne deosebit de interesată în ratificarea Tratatului de către statele membre NATO. Or, așa cum termenele-limită stabilite pentru retragerea armamentului și a forțelor militare ruse din enclava separatistă transnistreană nu au fost respectate, iar situația internațională s-a schimbat mult în ultimii ani, semnificația Tratatului FACE a scăzut cu mult. Acesta a devenit mai curând un instrument de justificare a pozițiilor militare ireconciliabile ale ambelor părți.

Din punct de vedere politic și economic, SUA au influențat într-un mod crucial dezvoltarea democratică și reformarea economică a Moldovei. Asistența oferită de SUA în acest răstimp a condus la dezvoltarea societății civile și formarea unei noi elite și conștiințe politice în Moldova. Adresările publice ale celor patru ambasadori americani din Moldova au avut un anumit impact politic, economic, intern și extern.

Cu toate că SUA nu s-au preocupat niciodată, în mod serios, de problemele de securitate ale Republicii Moldova, diplomația americană a acționat pentru asigurarea dezvoltării economice și a stabilității regionale. Laitmotivul politicii sale externe, în acest spațiu, este susținerea tranziției democratice în scopul prevenirii hegemoniei ruse în regiune. În contextul extinderii NATO spre Est, situația în regiune s-a îmbunătățit, ceea ce a permis Departamentului de Stat să propună noi strategii de securitate, inclusiv prin creșterea rolului Ucrainei, ca o contrabalantă a intereselor Rusiei în zonă. Dezvoltarea unui parteneriat strategic cu Ucraina reprezintă o modalitate destul de convenabilă pentru implicarea mai activă a SUA în această parte a lumii. De asemenea, Ucraina a obținut o perspectivă mai clară de afirmare în cadrul GUAM, NATO și chiar al UE.

Republica Moldova ar avea de câștigat de pe urma schimbărilor geostrategice din Europa de Est, dacă ar promova o politică mai activă în

direcția integrării euro-atlantice. În caz contrar, problemele legate de demarcarea și securizarea frontierei sale de Est, nesoluționarea problemei transnistrene, a prezenței militare ruse etc. ar putea provoca în continuare instabilitate, izolare și noi tensiuni în relațiile cu statele învecinate – România și Ucraina.

Noile pericole cu care se confruntă SUA în lupta lor împotriva terorismului ar putea reprezenta un factor semnificativ pentru o abordare mai hotărâtă a problemelor regionale de securitate. În acest sens, nu este întâmplător faptul că, în cele din urmă, SUA și UE au fost acceptate, în calitate de observatori, în cadrul formatului de negocieri „5+2”, chiar dacă aceasta le va permite să se implice doar indirect în procesul de reglementare a diferendului transnistrean.

Dacă în ceea ce privește rolul UE în acest proces nu există mari semne de întrebare, contribuția pe care diplomația SUA este dispusă să și-o aducă, în noua sa postură de mediator, rămâne încă destul de incertă. Indiferent de nivelul de implicare, este evident că o prezență americană în zonă are un impact pozitiv, atât timp cât contrabalansează influența Rusiei în regiune.

Perspectiva relațiilor moldo-ucrainene

În ceea ce privește factorul ucrainean, se poate observa că proximitatea Ucrainei presupune atât avantaje, cât și dezavantaje la adresa intereselor naționale ale Moldovei. În legătură cu orientarea politică externă și stabilitatea internă din Ucraina, relațiile moldo-ucrainene au evoluat de la o extremă la alta.

Câtă vreme regimul Kucima a preferat să mențină conflictul transnistrean într-o stare latentă, pentru a beneficia de avantajele contrabandei transfrontaliere, efectul acestei politici s-a dovedit a fi dezastruos pentru securitatea națională a Republicii Moldova. Lansarea Planului Yușcenko reprezintă o abordare mult mai responsabilă a problemei.

Această schimbare a politicii externe ucrainene derivă din potențialul distructiv al conflictului asupra traiectoriei sale de integrare euro-atlantică. Dar, în pofida demonstrării voinței politice necesare pentru soluționarea problemei securizării frontierei și a diferendului transnistrean, Ucraina nu s-a arătat dispusă să recurgă la sancțiuni pen-

tru a determina liderii de la Tiraspol să renunțe la putere. Kievul dorește să medieze această dispută, prin modificarea comportamentului conducerii de la Chișinău și al administrației de la Tiraspol, în vederea identificării unei forme de coexistență, oricare ar fi aceasta. La nivel neoficial, o federație sau chiar o confederație ar fi mult mai favorabilă intereselor Kievului, de a-și exercita influența în regiune, decât în cazul oferirii statutului de autonomie Transnistriei, în cadrul unui stat unitar. Din aceste considerente, desfășurarea unor alegeri în regiune, în baza Planului Yușcenko, are drept scop legitimizarea liderilor transnistreni, oricare ar fi aceștia. Tărăgănarea procesului de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene, în ciuda suportului logistic, tehnic, financiar și uman acordat de UE, reflectă dificultatea procesului de transformare democratică și stabilizare postconflictuală. Datorită puternicei instabilități interne din Ucraina și a intereselor pe care unele grupări politice și economice le au în Transnistria, este problematică o îmbunătățire rapidă a situației.

Totodată, atunci când analizăm rolul Ucrainei în cazul conflictului transnistrean, trebuie să avem în vedere faptul că Ucraina continuă să importe circa 80% din gazul său natural, 67% din petrol și 100% din combustibilul nuclear necesar din Rusia. Potrivit statisticilor rusești, Ucraina datorează peste 2 mld. \$ SUA pentru gazul consumat, având relații destul de strânse cu Rusia, în special în estul Ucrainei. Din această perspectivă, atât Moldova, cât și Ucraina se află într-o situație similară, în încercarea lor de a identifica posibilități pentru a ieși din cadrul sferei de influență a Federației Ruse.

Ca o condiție a susținerii eforturilor euro-atlantice ale acestor state, Occidentul menționează necesitatea promovării reformelor democratice și economice, pentru asigurarea stabilității și prosperității în regiune. Este cert că, atât timp cât integrarea euro-atlantică va rămâne pe agenda conducerilor de la Kiev și Chișinău, ambele state vor avea de beneficiat de pe urma susținerii acordate de structurile euro-atlantice. Cu toate acestea, împărtășirea unor valori și interese comune nu înseamnă, implicit, și existența unor abordări similare în problemele de interes regional și transfrontalier. Disproporția care există între cele două țări vecine face ca relațiile acestora să evolueze în funcție de impactul mai multor factori de natură indigenă și exogenă. În raport cu

orientarea politică externă a elitelor de la Chișinău și Kiev și cu interesele lor economice, politica externă a acestor state va trebui să facă față, într-o măsură mai mare sau mai mică, influenței Rusiei, SUA și UE în regiune.

Cu cât vor fi mai mari divergențele de interese în relațiile Ucraina-Polonia, Ucraina-Moldova, Ucraina-România, Moldova-România, cu atât vor crește posibilitățile de implicare a Rusiei și, în consecință, a SUA și UE. Dimpotrivă, urmarea unei politici consensuale în problemele de interes major, ce afectează stabilitatea și securitatea regională, ar aduce beneficii tuturor acestor state. Totodată, NATO și UE ar putea să-și dezvolte mai eficient noile strategii de securitate, dacă acestea vor cuprinde întreaga regiune a Mării Negre, decât fiecare stat în parte.

În ultimul caz, eforturile și costurile necesare pentru stabilizarea fiecărei țări în parte ar fi mult mai mari, datorită dependenței economice unilaterale, problemelor de adaptare a infrastructurii la noile *trenduri* integraționiste, lipsei de coeziune politică și socială din aceste state etc. În lipsa unor interese strategice comune, aceasta ar presupune ca fiecare stat să-și ajusteze, de sine stătător și cu viteze diferite, politicile economice, sociale și de securitate. O alternativă ar putea fi crearea unei zone de liber schimb, similară cu CEFTA, care să cuprindă Moldova, Ucraina și Georgia. Această formă de integrare regională ar putea contribui mai ușor la atingerea standardelor europene, iar odată cu încheierea unui Acord de comerț preferențial cu UE – la crearea unui areal de prosperitate, cooperare și stabilitate. Încheierea cu fiecare din aceste state a unui Acord de cooperare și asociere în următorii ani și deschiderea perspectivei lor de aderare la UE și NATO le-ar putea oferi garanțiile necesare pentru asigurarea independenței lor politice și economice. În caz contrar, odată cu radicalizarea politicii ruse în regiune, am putea asista la creșterea instabilității social-politice interne, după exemplul Belarus și al unor foste regimuri autoritare din Balcani¹⁷.

De asemenea, lipsa de voință politică a elitei de la Kiev, în reglementarea diferendului transnistrean, ar putea determina Rusia să pună în aplicare strategia „noii străinătăți”, de îndată ce situația sa politico-economică și militară îi va permite.

Dependența economică și mentalitatea nostalgică pro-rusă și imperială în zonele de est ale Moldovei și Ucrainei reprezintă un potențial

exploziv ce ar putea duce la noi tendințe de fragmentare și mișcări separatiste.

Perspectiva creșterii instabilității în imediata proximitate a Rusiei constituie și unul din argumentele principale care justifică interesul special al SUA, NATO și UE de a integra Ucraina în comunitatea de valori occidentale.

Moldova – România: o relație specială?

Relațiile României cu Republica Moldova ar fi trebuit să capete un caracter privilegiat, special, datorită culturii, limbii și trecutului istoric comun. După ce Republica Moldova și-a obținut independența, relațiile bilaterale au variat în intensitate, în perioada anilor 1991- 2002, de la cooperare și integrare la criză politică și confruntare diplomatică deschisă. Drept urmare, nu a putut fi valorificat potențialul existent în relațiile bilaterale. În lipsa voinței politice, Chișinăul a eșuat în demersul de a transforma relațiile emoționale de la începutul anilor '90 în relații pragmatice, politizând la maximum problema identității și a limbii.

Pe de altă parte, Bucureștiul nu a fost în stare să dezvolte niște relații de parteneriat, ce ar fi valorificat la maximum și într-un mod echitabil interesele comune. Eșecul părților de a aborda în mod profesional întregul ansamblu de probleme a favorizat o tratare neadecvată a relațiilor bilaterale de către mass-media.

Nici elita de la Chișinău nu a reușit să conștientizeze necesitatea dezvoltării relației cu România, ca o premisă a facilitării procesului de integrare europeană și a soluționării conflictului transnistrean¹⁸. Pe măsură ce România a obținut progrese semnificative pe calea integrării euro-atlantice, relațiile bilaterale tensionate nu au favorizat valorificarea rolului său de avocat al intereselor Republicii Moldova în structurile respective.

Importanța României pentru întărirea stabilității și securității transfrontaliere va crește și mai mult în viitorul apropiat, ca urmare a acceptării sale ca membru cu drepturi depline în UE.

Cu toate că România va avea posibilitatea să facă în mod direct un anumit lobby în cadrul Parlamentului European, interesele sale în relația cu Republica Moldova vor avea de suferit, ca urmare a impunerii regimului de vize și restricții de frontieră. Dincolo de afilierile identitare, lingvistice, istorice și culturale, care există între

cele două state vecine, faptul că în Republica Moldova există o comunitate numeroasă de cetățeni români solicită o abordare specifică a relațiilor bilaterale. Având în vedere că România se află într-o situație în care nu poate face prea multe demersuri în favoarea Republicii Moldova, există totuși posibilități nevalorificate în vederea accelerării procesului de integrare europeană a Moldovei. În acest sens, este necesară elaborarea unei noi strategii de parteneriat bilateral, ce ar facilita realizarea unui schimb de informații și experiență privind expertiza acumulată de România în armonizarea legislației sale la standardele UE.

Pentru asigurarea eficacității dorite, schimbul de experiență cu omologii din Republica Moldova trebuie să se realizeze în cadrul unui mecanism permanent de consultări, ce ar include o scară largă de instrumente, metode și domenii, cum ar fi: traducerea și implementarea *acquis-ului* comunitar, crearea unor centre de informare și instruire, multiplicarea activităților cu caracter transfrontalier, precum și în domeniul managementului instituțional, expertizării legislației, promovării reformelor necesare etc.

Limba comună, vecinătatea geografică și problemele comune cu care se confruntă ambele state constituie principalele avantaje care trebuie luate în considerare în vederea pregătirii Moldovei pentru o integrare mai rapidă în UE.

De asemenea, România și-ar putea împărtăși din experiența acumulată în calitate de membru NATO în domeniul managementului securității și stabilizării postconflict. Procesul de negocieri și implementare a Planului Individual de Acțiune pentru Parteneriat (IPAP), demarat în Republica Moldova, oferă în acest sens o vastă arie de cooperare.

De asemenea, Bucureștiul ar trebui să identifice și să promoveze în cadrul NATO propuneri constructive privind implicarea comunității internaționale în procesul de stabilitate postconflict, inclusiv în domeniul neproliferării armelor convenționale, protecției mediului înconjurător și securității transfrontaliere.

Cu toate că diplomația de la București nu are, deocamdată, capacitățile necesare pentru asumarea rolului de actor regional, dezvoltarea unui parteneriat strategic real cu Republica Moldova și îmbunătățirea relațiilor sale cu Ucraina ar aduce progrese semnificative tuturor părților. Aderarea României la UE și rolul său în cadrul NATO

reprezintă cei doi factori pe care trebuie să-i ia în calcul Guvernul de la Chișinău, dacă dorește cu adevărat să obțină succese în procesul de integrare europeană, în asigurarea stabilității și securității sale.

Trecând în revistă dinamica relațiilor bilaterale și multilaterale ale Republicii Moldova, constatăm că, în tot acest răstimp, problema principală a politicii externe a Moldovei a fost lipsa priorităților. Așa cum Concepția Politicii Externe a Moldovei din 1995 a fost demult depășită de realitățile geopolitice, este necesară redefinirea noilor obiective strategice ale Moldovei.

De asemenea, trebuie reevaluată oportunitatea statutului de neutralitate și a politicii sale reactive, pasive, de conjunctură în asigurarea intereselor naționale, în condițiile în care noile pericole și provocări cu care se confruntă în prezent Moldova solicită promovarea unei diplomații active, eficiente și realiste.

NOTE:

1 Cu toate acestea, potrivit Concepției Politicii Externe a Republicii Moldova, sunt considerate prioritare relațiile bilaterale cu Rusia, Ucraina și Belarus, pornind de la trecutul istoric și geopolitic. A se vedea **Concepția Politicii Externe a Republicii Moldova**, Chișinău, 2 februarie 1995, Nr. 355-XIII.

2 Există patru formate posibile ale forțelor de menținere ale păcii a ONU, cunoscute drept „cele patru generații ale forțelor de menținere a păcii”: (1) *Operațiuni de tip tradițional*, specifice misiunilor ONU de menținere a păcii din primii 40 de ani; (2) *Operațiuni multifuncționale*, asociate cu conflictele din perioada încheierii Războiului Rece, având la bază înțelegeri în prealabil negociate; (3) *Operațiuni de tipul ‘intervențiilor umanitare’*, ce sunt un rezultat al succesului pe care l-au cunoscut intervențiile anterioare, din care cauză ONU a hotărât să intervină, în special, în scopul apărării drepturilor omului; (4) *Operațiuni comune de menținere a păcii* (*‘task-sharing’* sau *‘wider peacekeeping’*), în care rolul ONU este de a contribui la impunerea securității în baza unor angajamente complementare ale mai multor actori regionali.

3 Perioada destul de îndelungată de timp de când APC a fost semnat și până a fost ratificat de toate statele membre ale UE se datorează, în opinia unor experți, eșecului diplomației moldovenești de a promova peste hotare imaginea unei țări stabile și democratice, ce ar fi convins cancelariile europene de voința acestui stat de a promova reforma la economia de piață.

4 Conform stipulărilor APC, valabilitatea acestui

acord este de zece ani, putând fi prelungită automat la solicitarea părților.

5 *The Stability Pact and Moldova. Press Handout*, www.stabilitypact.org

6 A se vedea Declarația Comisarului European pentru extindere Ferrero-Waldner în original: “**Let me be clear about what the ENP is and what it is not. It is not an enlargement policy. It does not prejudge prospects for European countries that may at some future point wish to apply for membership, but it does not provide for a specific accession prospect either. What is it [then]? It is an offer. It’s a substantial offer, it’s a real concrete offer: the offer of much deeper cooperation, and a progressive integration - this is important - a progressive integration into certain EU policies and programs, depending, of course, on the fulfillment of commitments**”, Ahto LOBJAKAS, *EU: Brussels Unveils ‘Action Plans’ For Ukraine, Moldova, Mediterranean Neighbors*, <http://www.rferl.org/featuresarticle/2004/12/59bb8c0e-008c-4440-81ff-11bba9b5b92d.html>

7 BEATTY Andrew, *Russia may be offered bigger say in European security*, <http://www.eurojournal.org>.

8 Idem, *Russia faces Europe*, <http://www.euobserver.com/index.phtml?aid=14592>.

9 *Russia: Kremlin redefining Policy in Post-Soviet Space*, fednews.ru, *RIA-Novosti*.

10 **Tratatul inițial privind Forțele Armate Convenționale din Europe** a fost semnat la Paris, la 19 noiembrie 1990.

11 *OSCE’s goals: justice, security and peace*, Interviu cu St. Minikes, http://www.rockymountainnews.com/drmn/opinion/article/0,1299,DRMN_38_2647716,00.html.

12 SOCOR, Vladimir, *OSCE Parliamentary Resolution Sets Stage for Recognition of Transnistria*, *Eurasia Daily Monitor*, Monday, July 11, 2005, Volume 2, Issue 133.

13 *Romania’s Westernization and NATO Membership: a Historical Approach*, (coord. G.I. bg. IONESCU, M.E), chapter 5: *Study on NATO Enlargement*, *Occasional papers*, No.3 (I)/2002, pp.50-51.

14 *Declarația Comună a Șefilor de Stat ai Azerbaidjanului, Georgiei, Lituaniei, Moldovei, României și Ucrainei*, www.mfa.md

15 *Black Sea Basin Regional Profile: The Security Situation and The Region –Building Opportunities*, *Research Study 10 (April - June 2001)*, *Institute for Security and International Studies, Sofia*, <http://www.isn.ethz.ch/isis/index.htm>

16 După ce Memorandumul Kozak a fost prezentat autorităților de la Chișinău, Stephen Rademaker, Asistentul Secretarului de Stat responsabil pentru Controlul Armamentului „a subliniat poziția SUA și NATO față de ratificarea Tratatului FARE, și anume că acesta nu poate fi ratificat atât timp cât Rusia nu își îndeplinește angajamentele luate la Istanbul, inclusiv

---

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

---

retragerea munițiilor și trupelor sale din Moldova”. După TAILGUNNER, Joe, *Russia must remove Moldova troops for treaty – US*, www.FreeRepublic.com

17 Commonwealth Conference National Intelligence Council 2020 Project – Scenario, p.4.

18 În acest sens, în România s-a lansat ideea soluționării cât mai rapide a conflictului transnistrean, prin

înghețarea relațiilor actuale cu Transnistria (modelul cipriot) sau plasarea temporară a Transnistriei sub un mandat internațional (modelul Kosovo), ca o condiție a integrării progresive rapide a Moldovei în structurile UE. A se vedea *Transnistria – evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare*, Institutul „Ovidiu Șincai”, București, septembrie 2005, www.fisd.ro

Radu T. GORINCIOI este lector universitar la Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative a Universității de Stat din Moldova, director executiv la Centrul de Informare, Instruire și Analiză Socială din Moldova (CAPTES), doctor în Științe Politice și masterand la Școala Națională de Științe Politice și Administrative din București. A publicat numeroase articole în presa periodică și de specialitate din Republica Moldova și România.

ACORD ROMÂNIA - SUA PRIVIND ACTIVITĂȚILE FORȚELOR STATELOR UNITE STAȚIONATE PE TERITORIUL ȚĂRII NOASTRE

Vasile POPA

Pe fondul unei relații partenerial-strategice tot mai strânse și mai consistente, la 6 decembrie a.c., s-a semnat, la București, de către Secretarul de Stat american Condoleezza Rice și ministrul român al Afacerilor Externe Mihai-Răzvan Ungureanu, Acordul privind amplasarea de facilități militare americane pe teritoriul României. În replică la clamările exagerate ale unor reprezentanți din media despre împlinirea unei așteptări de decenii – „Vin americanii!” – remarcăm semnificația profundă a acestui demers și în prezența americană, în facilități mixte, comune, în spațiul românesc, dar mai ales în faptul că ea reprezintă, pentru țara noastră și statele regiunii, un factor puternic de stabilitate politică, economică, socială și militară.

Eveniment de importanță istorică, semnarea Acordului demarează procesul de punere la dispoziția SUA, de către România, a unor facilități militare de dimensiuni reduse, flexibile, moderne și foarte bine utilizate (o bază aeriană, o bază de antrenament și două zone de antrenament), aducând țara noastră în prim-planul eforturilor de întărire a stabilității regionale, transformând-o într-o „platformă de promovare a valorilor libertății și democrației” pentru alte spații, prin imprimarea unei capacități și mobilități ridicate a forțelor americane și, implicit, ale NATO de la Marea Neagră.

Documentul reglementează cadrul general de colaborare la nivel militar, logistic, juridic și financiar, ale cărui detalii vor fi stabilite ulterior, prin acorduri specifice. Potrivit principiilor înscrise în preambulul documentului, aceste facilități nu vor putea fi folosite în scopuri contrare legislației și tratatelor internaționale la care România este parte.

Statutul militarilor care vor fi dislocați pe teritoriul României este reglementat prin Acordul NATO - SOFA (Status of Forces Agreement) și Acordul SOFA Adițional, care a fost semnat cu

România în octombrie 2001 și ratificat prin lege în 2002. Un document pe care, în mod curent, Statele Unite îl încheie cu țara pe teritoriul căreia își desfășoară forțele în misiuni sau exerciții, astfel că personalul militar american aflat în misiune aici se supune prevederilor sale. Potrivit acordului, România își exercită voința suverană de a renunța la dreptul prioritar de exercitare a jurisdicției sale penale pentru infracțiuni comise de membri ai forțelor americane pe teritoriul său.

Obținerea de facilități militare pe teritoriile altor state din sud-estul continentului european a fost apreciată de SUA ca o necesitate de adaptare a poziționării sale globale la noile realități geostrategice, la misiunile prezente și viitoare ale armatei sale și ale NATO. În context, Departamentul de Stat al Statelor Unite informa că Washingtonul și-a negociat drepturile de acces la bazele militare din România pentru a contribui la asigurarea securității și prosperității în regiunea vitală a Mării Negre. O regiune înspre și dinspre care volumul transporturilor maritime a crescut de peste două ori în 2001, în condițiile în care prin strămtorea Bosfor trec zilnic circa 150 de nave, dintre care în medie câte 25 de tancuri petroliere. Or, dezvoltarea unui atac terorist împotriva facilităților navale sau portuare ar amenința direct interesele și securitatea economică ale SUA și ale tuturor țărilor care folosesc resursele energetice din această regiune.

O analiză mai amplă arată că procesul demarat azi în România face parte din efortul de creare a unui mediu internațional de securitate sigur și stabil, ferit de gravele amenințări ale noului secol: terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă și dezvoltarea rețelelor crimei organizate transfrontaliere.

Deceniul al doilea al actualului secol va include, se estimează, amenințări ce vor constitui o amplificare a celor de astăzi, generate de globalizare,

conflictele interne din unele regiuni, provocate de sărăcie, proasta guvernare, extremismul religios, diseminarea armelor nucleare către unele state din Orientul Mijlociu și Asia, apariția unor grupări islamice mult mai periculoase decât Al-Qaeda, posibila achiziționare de către teroriști a unor agenți biologici, poate chiar a unui dispozitiv nuclear, amenințări nucleare, bioteroriste, cyberteroriste etc.

În același timp, trebuie văzut în viitoarele facilități militare amplasate în țara noastră, stat membru NATO, de cel mai important membru al Alianței Nord-Atlantice, începutul unei corelări între mediul actual și viitor de securitate și procesul de transformare a Alianței, pentru a face față amenințărilor neconvenționale asimetrice, a realiza apărarea colectivă și a ține la distanță riscurile ce apar.

Într-o zonă atât de complexă, cu un întreg mănunchi de conflicte înghețate, cum este regiunea bazinului pontic, crearea și instruirea de forțe adecvate, menținerea capabilității de a constitui și reconstitui la nevoie forțe mai puternice, în cazul apariției unor amenințări pe scară largă, reprezintă o necesitate obiectivă și o cerință expresă a dimensiunii proactive a securității, a cooperării eficiente între statele organizației euro-atlantice.

Nu pot fi asumate noi roluri și misiuni și asigurată o capacitate mai mare de contracarare a noilor riscuri și amenințări, fără o amplificare a procesului de transformare a capabilităților, forțelor și misiunilor, mai ales pe dimensiunea sud-estică a Alianței, cu stabilirea de piloni de apărare înaintată de la noile state membre, cum este România, spre Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu. Menirea principală a noilor facilități comune româno-americe de pe teritoriul național este aceea de a pregăti forțe într-o zonă-pivot din care pot fi prevenite și gestionate o multitudine de crize potențiale: ale resurselor energetice, generate de competiția pentru controlul surselor de petrol și gaze sau al căilor de transport, crize de natură etnică și religioasă, frontaliere ori provocate de dezghețarea situațiilor conflictuale, sau crize politice.

Pe de altă parte, din aceste locații vor putea fi rotite sau expediate forțe spre teatrele de operații, spre zonele fierbinți de pe spații îndepărtate, realizate conducerea zborului, cazarea temporară, depozitarea materialelor și tehnicii militare, înfăptuite, cu o infrastructură raționalizată, maximizarea posibilităților de luptă și sporirea eficienței acțiunilor, substituirea caracterului static al forțelor cu

cel mobil, dinamic, care asigură „capacitate, agilitate și rapiditate operațională“.

Noile facilități, structurate pe un alt concept de infrastructură, conferă statului-gazdă, România, calitatea unui vector puternic al cooperării transatlantice, al dezvoltării parteneriatelor strategice ale SUA cu statele de la frontiera de răsărit a Alianței și în accelerarea dezvoltării economice și sociale democratice a țărilor respective, precum și în contracararea amenințărilor generate de exportul radicalismului islamic spre zonele cu conflicte interconfesionale latente, ca și în stabilizarea și reconstrucția postconflict.

Decizia semnării Acordului se sprijină, în același timp, pe realitatea sporirii importanței geostrategice și geopolitice a bazinului pontic, a modificării statutului Mării Negre din mare închisă în mare deschisă, ce solicită un sprijin material, moral și militar mai consistent în consolidarea climatului de securitate și stabilitate din regiune, crearea unei zone de confluență și securitate solidă, de dezvoltare sigură și stabilă.

Actuala reconfigurare în rețea a bazelor americane de pe mapamond are, prin facilitățile din România, calitatea de a spori capacitatea de răspuns la presiunile zonei, a revigora gestiunea securității crizelor și lupta cu terorismul, a fi element de confluență, dialog și cooperare al SUA și NATO cu spațiul asiatic.

După cum am mai afirmat într-un studiu recent dedicat special temei bazelor americane din Europa de Est - România, faptul că, la zona de contact a spațiului euro-atlantic și european cu lumea exterioară, vor exista dotări și forțe perfect antrenate pentru acțiuni pe spații îndepărtate va amplifica puternic colaborarea și cooperarea în cadrul parteneriatelor multiple care ființează: SUA - Rusia, SUA - UE, NATO - Rusia, NATO - Ucraina, SUA - România, SUA - Ucraina, SUA - Israel, modalități eficiente de consolidare a securității statelor și comunităților respective, a celor trei continente.

Avantajele multiple ale facilităților militare românești puse la dispoziția SUA țin însă nu numai de poziționarea forțelor, ci și de condițiile excelente pe care viitoarea dispunere pe teritoriul național le oferă pentru realizarea unei instruirii complexe, în toate condițiile de relief, climă etc., de faptul că sunt stimulative pentru extinderea cooperării economice și creșterea oportunităților de afaceri americane și occidentale în zona Mării Negre și pe piața românească, pentru amplificarea dialogu-

lui cultural etc. Mai mult, aceste locații românești – Baza Aeriană Mihail Kogălniceanu, Baza de antrenament Babadag și zonele de antrenament Cin-cu și Smârdan - au caracteristici fizico-geografice și militar-strategice, ca și utilități ce le fac foarte atractive, însă, de pe altă parte, trebuie să menționăm că ele servesc foarte bine și interesele americane globale și în zonă, ca și interesele pe termen mediu și lung ale țării noastre, care au numai de câștigat din această cooperare.

Noile locații incluse în Acord asigură condiții optime de depozitare, transport, achiziționare, dar și de exploatare a facilităților, furnizare a serviciilor și realizare a unei logistici de rețea adecvate.

Semnarea noului Acord așază, pentru mult timp de aici încolo, Parteneriatul strategic SUA – România pe un fundament consolidat, care creează condiții pentru o amplificare simțitoare a activităților de cooperare bilaterală pe plan politic, economic și militar. Este mai mult decât evidentă beneficierea acestei cooperări pentru mediul zonal de securitate pe termen mediu și lung, pentru afectarea coerenței acțiunilor teroriste transfrontaliere și influențarea conflictualității în zona extinsă a Mării Negre.

Din punct de vedere strategic, putem vorbi, pentru viitor, de posibilitatea generării, din spațiul românesc, a unui control zonal riguros al riscurilor și amenințărilor din mediul de securitate, a sprijinului activ al unor acțiuni rapide, pe fondul unor crize, al descurajării unor eventuale acțiuni teroriste interne și din vecinătatea apropiată, al facilitării unor operații de management al consecințelor terorismului și al unor operațiuni mai complexe, în cazul apariției unor amenințări pe scară largă împotriva Alianței.

Totodată, conlucrarea în același spațiu va asigura o relație complexă și o apropiere benefică între militarii celor două armate, cimentând legături de prietenie trainică pe meridianele noului avanspost al democrației occidentale de la malul Mării Negre. Parametrilor sentimentali și valorici ai unui asemenea act politico-diplomatic și militar le putem atașa concluzia pertinentă că, în asemenea condiții, viitorul zonei este prefigurat, în mod cert,

pe o evoluție propice dezvoltării echilibrate, în deplină libertate și prosperitate, pace și stabilitate.

Pentru cercetarea științifică din sfera strategiei de securitate, evenimentul are semnificația unei deschideri ample spre analiza implicațiilor geopolitice și geostrategice ale unui asemenea act, ce aduce și mai aproape oameni, concepții, politici, strategii și doctrine create și asumate de toți cei ce iubesc libertatea și democrația, existența pașnică. Fără îndoială că domeniul se va îmbogăți în viitor, din experiența activităților și acțiunilor comune, de antrenament, instruire și luptă în teatrele de operații.

Argumentațiile unor analiști militari privind necesitatea creării unei noi strategii pentru Marea Neagră și zona adiacentă acesteia primesc, în acest moment, un semnal pozitiv din partea SUA, care decid să-și poziționeze forțe și să se plaseze mai bine față de provocările arcului de conflicte din proximitatea bazinului Mării Negre, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, pentru a le găsi o soluționare corespunzătoare.

Această nouă abordare politică a securității zonei de către SUA vine ca o mutare firească, după aderarea României și Bulgariei la NATO și multiplicarea eforturilor noilor state membre de a sensibiliza Occidentul asupra priorităților strategice ale regiunii.

Neîndoielnic că actuala opțiune strategică va fi urmată de elaborarea unor proiecte și programe concrete, specifice, cu impact decisiv asupra stabilității, securității și prosperității zonei extinse a Mării Negre, în transpunerea cărora România, ca participantă activă la asigurarea mediului regional și subregional de securitate, va avea un rol esențial și o implicare majoră.

Se deschid, de asemenea, de aici, oportunități reale pentru țara noastră de a-și asuma responsabilități mai importante în dinamizarea, alături de SUA, NATO și UE, a procesului de edificare a noii arhitecturi de securitate zonală, europeană și globală, în prevenirea și contracararea, prin cooperare, a riscurilor și amenințărilor prezente și viitoare din mediul de securitate.

Colonelul (r.) Vasile POPA este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

TENSIUNI ȘI TENDINȚE ÎN ZONA ASIEI CENTRALE CU EXTENSIE SPRE ORIENTUL MIJLOCIU

Aurelian RAȚIU

Democrația presupune o viață politică pluralistă și alegeri libere, care să implice cât mai mulți candidați. Având în vedere exercițiul democratic, limitat ca durată, în statele din Asia Centrală, o schimbare de regim politic în cazul unor alegeri libere, implică mai degrabă o împărțire masivă a sferelor de influență, decât o retragere civilizată în opoziție.

Democrația necesită o anumită omogenitate în rândurile clasei politice și un anumit grad de siguranță pentru oamenii care n-au susținut partidul de la putere. Principala alternativă „politică” este, de fapt, reprezentată de islamiștii radicali cărora li se permite să intre astfel în legalitate iar din altă perspectivă, există riscul ca în anumite state să se generalizeze conducerile autoritare (ex. Uzbekistan și mai nou Azerbaidjan) cu consecințe negative asupra mediului zonal de securitate.

Sfârșitul Războiului Rece și dezintegrarea URSS au condus la modificarea semnificativă a parametrilor de politică externă și a relațiilor internaționale, iar singura alternativă la comunism se prefigura a fi, ce altceva decât democrația liberală, iar „căderea” celei dintâi ar fi produs universalitatea celei de-a doua. Totuși, această disoluție a sistemului socio-politic socialist nu a înlăturat ideea de competiție și nici conflictele de natură diferită din viața internațională.

Sfârșitul veacului trecut a fost marcat de evenimente și prefaceri înnoitoare, de o importanță covârșitoare pentru evoluția vieții politice, iar Moscova nu mai era în situația de a juca rolul unui adversar ideologic pentru Statele Unite.

În aceste condiții, apar câteva opțiuni: teoria *ciocnirii civilizațiilor* a lui Huntington, teoria *globalizării* a neoliberalului Anthony Lake, revine *teoria realismului politic* (Henry Kissinger și Hans Morgenthau), *teoria zonei pivot* (Zbigniew Brzezinski) sau *teoria politicii Anaconda* a lui Mahan.

Prima se referea la posibilitatea apariției unui nou potențial inamic, iar Huntington intuiește că *Islamul* ar putea juca, în viitor, un rol destul de important. Încă din 1992 apar în paginile ziarelor de renume, precum *Washington Post*, articole în care fundamentalismul islamic este considerat o mișcare revoluționară ostilă, de o violență mai puternică decât a mișcărilor bolșevice, fasciste sau naziste, o mișcare antidemocratică și contra sistemelor laice.

Autorul volumului *Ciocnirea civilizațiilor* încearcă să schițeze anumite scenarii ale unor viitoare conflicte, pornind de la presupunerea că diferendele de altă natură vor lăsa loc înfruntărilor culturale și, așa cum s-a văzut, într-o oarecare măsură, avea dreptate.

Globalizarea, opțiunea lui A. Lake, se referă la un cadru politic fără „blocuri”, fără ideologii antagonice, o societate care să se sprijine pe doi piloni: democrația și liberul schimb.¹ S-a putut observa opțiunea clară a fostelor state socialiste pentru o dezvoltare capitalistă.

Tot mai mult a prins viață, sub diferite pretexte, teoria *realismului politic*, care aduce pe primul plan deciziile politice, în conformitate cu interesele proprii (obiectivele de politică externă ale fiecărui stat) și neglijând interesele altor actori (state) de pe scena internațională.

Realismul politic, declară G. Soroș (în **Despre globalizare**), este inadecvat astăzi cadrului luptei împotriva amenințărilor asimetrice, deoarece acesta se bazează pe relația dintre state, și nu pe relațiile ce se petrec chiar în interiorul lor.²

Agresiunea din 11 septembrie a zdruncinat din temelii clasele politice, convinse de infailibilitatea sistemului, eficacitatea mecanismelor de apărare și imposibilitatea de a lua în calcul inamici interni. Pentru înlăturarea sau stoparea acestui inamic, care din acel moment nu se mai numea „terrorismul”, în sens generic, ci unul mai concret, *terrorismul islamic*, s-a declanșat lupta dintre *Bine și Rău*

– *cruciada* împotriva fanatismului islamic, precum și campania pentru o democrație globală (considerată o soluție) – democratizarea statelor precum Afghanistanul și Irakul.

Scenariul cuprindea implementarea acestui model, prin diferite strategii, în întreg Orientul Mijlociu, precum și susținerea „firavelor democrației” din statele Asiei Centrale și ale zonei extinse a Mării Negre. După implozia URSS, cinci foste republici ale acestui colos – Tadjikistanul, Kazahstanul, Uzbekistanul, Kirghizstanul și Turkmenistanul – au intrat în conștiința publică drept o zonă distinctă, sub denumirea generică de Asia Centrală.

Dar, așa cum se poate observa, obiectivele acestor planuri nu au fost atinse în totalitate.

În timpul pregătirilor operațiunii Enduring Freedom (Libertate Durabilă), care urmărea prinderea lui Osama Bin Laden, anihilarea totală a infrastructurii Al Qaeda și răsturnarea regimului taliban, SUA au avut sprijinul necondiționat al aliaților NATO, invocându-se prevederile articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord, ceea ce, în preajma intervenției din Irak pentru înlăturarea regimului lui Saddam, nu s-a mai întâmplat.

Loviturile date rețelei Al Qaeda și infrastructurii sale (în taberele de pregătire din Afghanistan se apreciază că s-au pregătit între 70.000 și 120.000 de luptători) au însemnat o diseminare a teroriștilor și chiar a unor grupuscule (celule) teroriste și, bineînțeles, difuzarea jihadului în întreaga lume, în special în zonele adiacente (Pakistan, Iran, Irak, Uzbekistan, Kazahstan, Tadjikistan, Kirghistan, Turkmenistan), dar și în Asia de Sud-Est.

Potrivit unor specialiști, Al Qaeda este structurată pe trei niveluri: primul este format din specialiști experimentați, capabili să planifice și să realizeze acțiuni de anvergură celor de la 11 septembrie; al doilea nivel îl reprezintă mișcările armate (partide islamice) cu o existență anterioară și care s-au raliat Al Qaeda: Armata de Eliberare din Aden, Hizb-ut Tahrir al-Islami (Partidul Islamic de Eliberare - Uzbekistan), Mișcarea Islamică a Uzbekistanului, Hezbollah, Hamas sau Mișcarea separatistă uigură din provincia Xinjiang (China), care dispun de o puternică infiltrare în rândul populației și acționează în propriile teatre; iar al treilea nivel cuprinde ansamblul grupusculor izolate, care scapă controlului, inclusiv celui al Al Qaeda.³

Rezultate vizibile în *războiul antiterorist* par a fi dezorganizarea sistemului de planificare a operațiilor teroriste și distrugerea taberelor de pregătire, în schimb, entitățile din al doilea cerc au fost puțin afectate și chiar impulsionate de venirea unor noi luptători fugiți de pe teritoriul afgan. Acestea, se pare, că stau la originea atentatelor din Turcia, Maroc, Irak și chiar Spania, Londra.

Democrația, rețeta occidentală, presupune o viață politică pluralistă și alegeri libere, care să implice cât mai mulți candidați. Acesta este modelul pe care Statele Unite și UE doresc să-l dezvolte în anumite țări. Uniunea Europeană pune această condiție Turciei, iar SUA încearcă să-l impună prin forță în Afghanistan și Irak, prin presiuni politice în Liban și Egipt, sau prin alte strategii (finanțarea anumitor proiecte, susținând astfel o guvernare în exercițiul democratic). Ultima situație este întâlnită în noile statele independente ale Asiei Centrale, precum Kirghistan și Uzbekistan, în care NATO și SUA au baze militare. Uzbekistanul se număra printre cele 11 republici care semnau în 1991 actul constitutiv al Comunității Statelor Independente (CSI), dar declinul Rusiei a favorizat pătrunderea în regiune a altor actori.

Un rol important și l-a asumat Turcia pentru recompunerea spațiului musulman ex-sovietic, dar, bineînțeles, cu sprijinul Casei Albe. În 1999, când Uzbekistanul a aderat la GUUAM – alianța republicilor care refuzau hegemonia Moscovei, a venit momentul apropierei de Washington, iar după 11 septembrie 2001, autoritățile de la Tașkent, capitala Uzbekistanului, au permis Statelor Unite utilizarea unei baze militare din sudul țării, în campania împotriva talibanilor.

Nu este exclus, așa cum am mai arătat, ca bombardamentele din Afghanistan să fi determinat mulți mujahedini să caute un sistem de opoziție funcțional chiar în Partidul Islamic de Eliberare din Uzbekistan. Acest partid a evoluat de la o organizație islamică radicală, practic necunoscută, la gruparea cu cel mai mare număr de membri simpatizanți și, mai mult decât atât, la organizația cu cel mai mare potențial destabilizator pentru țările din regiune.

Partidul Islamic, ca și Mișcarea Islamică a Uzbekistanului, are o arie de acțiune ce cuprinde și teritoriile celorlalte țări central asiatice: Tadjikistan, Kirghistan, Turkmenistan, Kazahstan.

În SUA se fac auzite voci din ce în ce mai insistente care apreciază că Partidul Islamic de Elibera-

re reprezintă o amenințare pe termen mediu și lung pentru regiunea Asiei Centrale.

Luând în considerare condițiile socio-economice precare (sărăcie, analfabetism, îngrădire a drepturilor omului), creșterea tensiunilor sociale (revolta din localitatea Andijan), mesajul acestei mișcări capătă din ce în ce mai multă susținere, îndemnând la acțiuni radical-extremiste.⁴

Un alt factor demn de luat în seamă este și rata creșterii populației tinere (între 15 și 24 de ani), care, în deceniul 2000-2010, este la apogeu în unele țări din Asia centrală: Kirghistan, Tadjikistan, Turkmenistan și Afghanistan.⁵

Tinerii au reprezentat întotdeauna potențialii recruți pentru organizațiile islamiste și pentru mișcările politice. Probabil că nu este o simplă coincidență, așa cum spune S. Huntington, faptul că proporția tinerilor în populația iraniană a crescut dramatic în anii '70, ținând cont că în 1979 a avut loc Revoluția islamică.

Având în vedere exercițiul democratic, limitat ca durată, în aceste state independente, o schimbare de regim politic, în cazul unor alegeri libere, implică mai degrabă o împărțire masivă a sferelor de influență, decât o retragere civilizată în opoziție. Democrația necesită o anumită omogenitate în rândurile clasei politice și un anumit grad de siguranță pentru oamenii care n-au susținut partidul de la putere.

Principala alternativă „politică” este, de fapt, reprezentată de islamismul radicali, cărora li se permite să intre astfel în legalitate, iar din altă perspectivă, există riscul ca în anumite state să se generalizeze conducerile autoritare (ex. Uzbekistan și, mai nou, Azerbaidjan), cu consecințe negative asupra mediului zonal de securitate. În aceste țări, valorile democrației fie nu sunt cunoscute, fie sunt viciate, prin modul cum se aplică.

Elitele conducătoare sau noii magnați din Azerbaidjan și Kazahstan restrâng sau interzic exprimarea publică a nemulțumirilor, bazându-se pe aparatul represiv al statului pentru a zdrobi mișcările de opoziție. În fața acestor interdicții și a imposibilității de a se exprima democratic, opoziția va apela la singurele soluții posibile: terorismul sau rebeliunea, care, de obicei, iau o turnură nedorită, spre conflicte etnice sau religioase persistente.

Se apreciază că, după 2001, când s-a înăspriț regimul guvernamental uzbek, și după îndreptarea președintelui Karimov spre „axa Moscova-Beijing”, ceea ce îi dă „undă verde” în confruntarea

cu opoziția (astfel, nu mai există nici o presiune din partea Occidentului pentru alegeri libere), majoritatea simpatizanților Partidului islamic s-au refugiat în Kirghistan, această țară devenind un paradis pentru proliferarea fundamentalismului radical-islamic.

Aici, încredințarea teroriștilor se face cu o mai mare indulgență (adesea sunt doar amendați) decât chiar și în Tadjikistan, unde doar în ultimii trei ani au fost condamnați peste 200 de membri ai acestui partid religios.⁶

Și în Kazahstan se înregistrează o intensificare îngrijorătoare a activităților acestei mișcări islamice. Situația socio-economică dificilă a favorizat și a făcut mai atractiv mesajul acesteia, cu precădere în partea de sud a țării, unde este concentrată populația de origine uzbekă.

O mare importanță în evoluția situației din zonă o are atitudinea marilor actori: Rusia, SUA, China, dar nu numai. Zbigniew Brzezinski nota că geostrategia actuală în Eurasia se sprijină pe cinci actori și cinci pivoți importanți. Cei cinci actori sunt: Rusia, China, India, Germania și Franța, iar cei cinci pivoți: Ucraina, Azerbaidjan, Turcia, Iran și Coreea de Sud.⁷ Uzbekistanul și-a înghețat calitatea de membru GUUAM și acum activează în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS), deocamdată ca observator, ai cărei lideri neoficiali sunt Rusia și China.

Statele Unite au interesul, pe termen scurt, să păstreze și să consolideze pluralismul geopolitic în această zonă. Pe termen mediu, acestea caută parteneri care să ajute la edificarea unui sistem de securitate. Pe termen lung, americanii doresc să creeze în Eurasia un nucleu de stabilitate politică⁸, adică un pilon în jurul căruia să poată realiza o stabilitate de durată, și tindem să credem că acesta poate deveni Georgia. Orientarea Georgiei spre democrația occidentală a constituit un exemplu pentru largi straturi ale populației din țările vecine ei. Washingtonul este, în continuare, interesat să mențină relațiile cu Uzbekistanul și Kirghistanul pentru bazele militare din Kananabad (forțele americane urmează a fi extrase din această bază), respectiv Ganci, considerate esențiale, până la această dată, pentru desfășurarea operațiilor în Afghanistan și Irak.

Azerbaidjanul este, de asemenea, un teritoriu pe care au existat, și probabil mai există încă, chiar și tabere de pregătire a mercenarilor mujahedini, dar și numeroase trasee pe care se desfășoară trafi-

cul de armament și de narcotice spre zone precum Cecenia sau Nagorno-Karabah.

Astfel de activități asociate terorismului sunt omniprezente și în Marea Caspică, traficul făcându-se cu ajutorul navelor. În perioada 1992-1994, entități teroriste ale lui Osama bin Laden au fost plătite pentru a lupta împotriva armenilor din Nagorno-Karabah.⁹

În state precum Georgia, Armenia, Ucraina, Azerbaidjan are loc o reorientare (în Kazahstan mai lentă) spre SUA și UE. Kievul, ca și Tbilisi, bate cu aceeași nerăbdare la porțile NATO.

Liberalizarea regimurilor politice în țările din această regiune poate deveni un bumerang periculos pentru Occident. Insistându-se asupra acestui demers, în Turcia a venit la putere Partidul Islamist, care a întors, se pare, spatele Statelor Unite. În Turcia, ca și în alte părți, democrația a întărit, până la urmă, indigenizarea, întoarcerea la „ceva familiar” – religia.

Astfel, se contribuie, fără să se vrea, la dezvoltarea unei mișcări islamice, ca alternativă la vechea putere politică.

În urma intervenției SUA și a aliaților, Irakul a fost scos din acea „axă a răului”, dar, în urma alegerilor, a luat ființă cel de-al doilea regim politic dominat de șiiți (primul fiind cel din Iran).

Dacă până în 2003 nu exista nici o legătură între Irak și Iran, decât o ură reciprocă, iată că azi se poate vorbi de o „axă șiiită”, care, în viitor, ar putea domina zona Golfului Persic. În Kuweit a apărut primul grup de islamiști care cere recunoașterea sa ca partid. Aceștia doresc să solicite Washingtonului extracția forțelor cantonate pe teritoriul țării. În Pakistan, islamiștii extremiști și simpatizanții Al Qaeda dețin controlul în provinciile de la granița cu Afghanistanul. Hezbollah, Hamas, Frăția Musulmană și alte partide islamiste, considerate de SUA drept organizații teroriste, înregistrează succese importante în Liban, în teritoriile palestiniene respectiv în Egipt.

Spațiul din jurul Mării Caspice se află în prezent în fața unor provocări complexe, în care terorismul, extremismul politic, naționalismul, traficul de armament și droguri, migrația ilegală, crima organizată, pericolul declanșării unor războaie civile vor constitui și pe viitor o amenințare majoră la adresa stabilității tuturor statelor din zonă.¹⁰

Exploatarea hidrocarburilor din această zonă, deși va contribui la îmbunătățirea situației economice a unor țări¹¹, va deveni și sursa unor dispute

interstatale, pe seama nemulțumirilor în ceea ce privește „coridorul energetic euroasiatic”.

Statele Unite, dar și UE sunt interesate să protejeze tinerele democrații de presiunile externe (Rusia), ca și de rezolvarea problemelor regionale, a „conflictelor înghețate” din bazinul Mării Caspice și Asia Centrală, deoarece aceste regiuni sunt considerate de o importanță geopolitică excepțională, nu numai datorită depozitelor strategice de petrol și gaze pe care le dețin, dar și pentru valoarea lor de „cap de pod” pentru contactul cu potențialele piețe de desfacere asiatice sau reprezentând chiar ele piețe de desfacere promițătoare.

De asemenea, după 2001, Asia Centrală a devenit o zonă-tampon și o bază de susținere a luptei împotriva terorismului internațional.

Menținerea în aceste teritorii a unor situații incerte, precum: disputele teritoriale dintre Rusia și Ucraina, dintre azeri și armeni (Nagorno-Karabah), lupta cecenilor și a altor popoare musulmane pentru independența față de Rusia, până la autoproclamatele republici din Georgia, Abhazia și Osetia sau din Moldova (Transnistria), ar duce la acumularea de tensiuni negative, iar conflictele pot exploda, dacă nu vor fi rezolvate și cu ajutorul Rusiei.

În strânsă legătură cu zona Caspică, Marea Neagră devine un perimetru de importanță majoră pentru NATO, urmând ca, în 2006, operațiunea antiteroristă Active Endeavour din Marea Mediterană să se extindă și în Marea Neagră. Țările membre BLACKSEAFOR, între care și Rusia, ar putea coopera cu NATO și în cadrul acestei operațiuni, în acest fel dezvoltându-se o politică de securitate mult mai clară și mai articulată privind zona extinsă a Mării Negre, Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

NOTE:

1 MAC LIMON, A., **Haosul care vine**, București, Editura Mașina de Scris, 2004, p.60.

2 SOROȘ, G., **Despre globalizare**, Editura Polirom, 2002, p.136.

3 MORARU, D., Moștenirea Al Qaeda, în Revista *Lumea*, Nr. 9/2005, p.18-19.

4 „Musulmani! Nu dormiți, acționați. Scăpați de conducătorii care nu acordă atenție Shariatului lui Alah, porniți Jihadul. E posibil să apară victime, dar veți avea ocazia să deveniți shahizi (martiri). În locul conducătorilor actuali vor veni oameni care vor

---

PUNCTE DE VEDERE

---

susține Sharia și vor răspândi învățătura Islamului în întreaga lume” – textul apare pe foi volante răspândite în republicile central-asiatice.

5 HUNTINGTON, S., **Ciocnirea civilizațiilor**, București, Editura Antet, p.173.

6 ILIE, C., Terorismul cu față umană, în *Revista Lumea*, Nr.1/2004, p.33.

7 BRZEZINSKI, Z., citat de Mureșan, M., Văduva, Gh., în **Războiul viitorului, viitorul războiului**, Editura

Universității Naționale de Apărare, 2004. p. 85.

8 *Ibidem*, pp. 88-89.

9 www.cilicia.com/Azeriterrorism

10 NICOLAESCU, Gh., www.presamil.ro

11 În acest an a fost inaugurată conducta de petrol Baku-Tbilisi-Ceyhan, care transportă hidrocarburi exploatare în Azerbaidjan, prin Georgia, până în Turcia. Președintele Kazahstanului a anunțat că este interesat să-și trimită petrolul tot prin această conductă.

Căpitanul Aurelian RAȚIU este asistent universitar la Academia Forțelor Terestre din Sibiu, catedra Știință Militară, masterand în relații internaționale.

TERORISMUL MARITIM. AMENINȚAREA „ASCUNSĂ” LA ADRESA SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Dr. Krzysztof KUBIAK

În ciuda unui număr relativ mare de acte criminale, care au avut loc pe mare după cel de-al Doilea Război Mondial, violența în acest sector a fost tratată cu ușurință și etichetată ca piraterie. La o privire generală, această experiență a fost asociată cu țările sărace, confruntate cu conflicte interne, subdezvoltate și care nu sunt în stare să țină sub control zonele de coastă. Conform majorității opiniilor, activitățile ilegale pe mare au doar un impact mic asupra securității internaționale, asupra comerțului maritim mondial și asupra situației economice a țărilor puternice.

Chiar și informațiile care apar, din când în când, despre achiziționarea de capacități tehnice tot mai avansate de către organizații angajate în astfel de activități nu pot schimba punctul inițial de vedere. Doar atacul sinucigaș cu bombă asupra modernului distrugător american Cole, care se afla la realimentare în portul Aden și evenimentele de la 11 septembrie au forțat verificarea acestor aserțiuni neconforme cu realitatea.

Înainte de atacurile teroriste asupra SUA, centrele de analiză au început să pună cap la cap elementele disparate ale „puzzle-ului maritim”. Un atac asupra distrugătorului *Cole* a fost legat de activitățile de pe mare ale separatiștilor Tamil și de atacurile lansate de diferite facțiuni palestiniene¹.

Și atenția s-a îndreptat din nou asupra cartelurilor drogurilor din America de Sud, care au folosit nave telecomandate². Analiza s-a focalizat, din nou, pe rapoartele referitoare la încercările mișcărilor extremiste și ale organizațiilor criminale de a construi mini-submarine³.

Toate aceste eforturi au dus la predicții noi, foarte alarmante în legătură cu securitatea în apele mondiale. În special s-a recunoscut că, în fața eforturilor ce se fac pentru a îmbunătăți, atât securitatea instalațiilor vitale, a structurilor

de la sol, cât și a aviației civile, **teroriștii se pot concentra pe atacuri „în punctele slabe” ale țărilor celor mai bogate din lume, și anume comerțul și transportul maritim.**

Piraterie versus terorism pe mare

Timp de mai mulți ani, actele de violență pe mare au fost etichetate cu un termen comun: piraterie. În 1961, când cei responsabili de deturnarea unui vas de pasageri nu au mai fost tratați ca pirați și li s-a acordat azil politic în Brazilia, s-a ajuns la concluzia că definiția clasică a pirateriei nu poate include actele de violență care au loc pe mare.

În scopul acestui articol, care simplifică problematica, putem presupune că pirații se deosebesc de teroriști prin motivațiile care le conduc acțiunile și atitudinea pe care o au față de păstrarea anonimatului. Pirații moderni sunt motivați de profit, așa că încearcă să evite publicitatea și încearcă să nu lase urme.

Țelul lor principal este de a captura o cât mai mare pradă (chiar și îmbrăcămintea din cabine, banii marinarilor; aceste acțiuni țin de domeniul așa-numitei mici piraterii, sau încărcături întregi, domeniu al sindicatelor piraților asiatici).⁴

Unul din scopurile principale ale terorismului este de a atrage atenția mass-media (astfel având posibilitatea de a face declarații, a citi proclamații și apeluri) și de a apela cât mai mult la așa-numitul „efect teatral”.

Acum, în contextul evenimentelor petrecute pe 11 septembrie, acest „efect teatral” poate fi obținut și prin alte mijloace, nu cu ajutorul luării de ostatici sau prin negocieri zgomotoase, ci prin activități cu consecințe dezastruoase, care includ numeroase pierderi de vieți și materiale foarte greu de apreciat.

De aceea, terorismul, privit în acord cu paradigma anarhistă a secolului XIX, ca un fel de propagandă prin acțiune, a fost transformat într-un instrument al unui nou război global civil cu toate atributele unui **conflict asimetric**.

Transformarea terorismului, dintr-un instrument de exercitare a presiunii și de atragere a atenției, într-un instrument al distrugerii totale, dezvăluie potențialul activităților teroriste ce au loc pe mare. De asemenea, ne indică și linia care desparte pirateria de terorism.

Afirmația de mai sus ne indică o altă diferență între piraterie și terorism. Pirateria va continua să fie limitată teritorial. Faptul că acest tip de activitate este puternic legat de țările care au ieșire la mare face ca el să nu se poată extinde. De asemenea, pirateria este o activitate ușor de prevăzut, iar riscul asociat cu ea va afecta transportul maritim doar în anumite zone.

Cei care pun la cale acte teroriste pe mare se bucură de libertate deplină cu privire la alegerea locului, momentului, țintei și modului în care trebuie să se desfășoare atacul. Singurele constrângeri sunt reprezentate de capacitățile organizatorice, persoanele disponibile și mijloacele de finanțare.

Deci, este practic imposibil să se poată aprecia cu precizie regiunile unde pot avea loc atacuri teroriste. Această amenințare are și va avea și pe viitor o rază mare de acțiune, pe plan mondial și va afecta atât navele, cât și infrastructura transportului maritim, în cel mai larg sens (canale, balize, infrastructură).

De ce atacuri teroriste pe mare?

Din punctul de vedere al organizațiilor și grupurilor teroriste, o serie de factori determină alegerea mărilor ca locuri preferate pentru acțiuni teroriste. Primul factor este, fără îndoială, acela că mărfurile și comerțul maritim mondial joacă un rol principal în funcționarea economiei globale, dar, în același timp, ele sunt și foarte vulnerabile în fața atacurilor teroriste. Așa după cum s-a menționat deja, amenințarea teroristă pe mare nu a fost luată niciodată în serios. În consecință, statele lumii au acordat o atenție specială protecției instalațiilor din domeniul maritim, atât cele civile, cât și cele militare, neluând în seamă vasele comerciale. În acest moment, practic, nici unul din statele cu ieșire la mare nu are planuri sau proceduri pentru a asigura o protecție antiteroristă flotelor sale. S-ar

putea implementa ușor astfel de planuri în regiunile de coastă, dar în larg o astfel de protecție nu poate fi asigurată. Trebuie subliniat faptul că, în afară de experiența în apărarea convoaielor pe timp de război și a protecției acordate de SUA tancurilor petroliere în Golful Persic (1986-1988), nu există nici un model istoric care ar putea servi ca bază pentru organizarea protecției navelor.

Statutul zonelor maritime prezintă, de asemenea, un avantaj pentru atacurile teroriste.

Trebuie să se observe că reglementările menționate mai sus sunt supuse la numeroase restricții care le subminează eficacitatea.

În practică, o vizită la bordul unei nave străine poate avea loc doar dacă există motive solide că ea ar fi implicată într-una dintre activitățile precizate anterior. În cazul în care această acțiune nu este justificată, vasul inspectat are dreptul de a cere daune. Acest lucru împiedică dreptul de a face controale la bordul vaselor, care ar putea preveni și activitățile teroriste.

Luptând împotriva activităților care subminează siguranța navelor, luptând împotriva traficului de droguri, navele pazei de coastă (vase aflate în slujba guvernului) au dreptul de a prelua vasul pirat - un vas capturat de pirați sau unul folosit pentru transportul drogurilor -, de a aresta persoanele aflate la bord și de a confisca încărcătura. În plus, un tribunal din țara care a făcut aceste arestări poate decide ce acțiuni legale se pot lua împotriva persoanelor și încărcăturii.

Convenția de la Roma, din 1988, cu privire la Înăbușirea Actelor împotriva Navigației Maritime, împreună cu Protocolul pentru Înăbușirea Actelor Ilegale împotriva Siguranței Platformelor Fixe amplasate pe Platforma Continentală, pune la dispoziție instrumente pentru lupta împotriva actelor criminale ce depășesc definiția clasică a pirateriei.

În esență, Convenția de la Roma este asemănătoare cu alte convenții internaționale deja existente și universal recunoscute:

a) Convenția de la Tokyo (1963) cu privire la ofense și alte acte comise la bordul aeronavelor;

b) Convenția de la Haga (1970) pentru deturnarea aeronavelor;

c) Convenția de la Montreal (1971) pentru Prevenirea Actelor ilegale săvârșite împotriva siguranței aviației civile;

d) Convenția ONU (1973) cu privire la Persoanele Protejate pe Plan Internațional;

e) Convenția ONU cu privire la acțiunile ce se iau împotriva luării de ostatici;

f) Convenția ONU din 1985 cu privire la tortură.

Convenția de la Roma este formată dintr-un preambul și 22 de articole. Preambulul stabilește că scopul acestei Convenții este să creeze un sistem internațional de reglementari și măsuri pentru prevenirea atacurilor teroriste pe mare. Articolul 1 definește scopul Convenției care trebuie să se aplice navelor, stipulează că prezenta Convenție se aplică tuturor vaselor care nu sunt atașate permanent de fundul mării, inclusiv mijloacele plutitoare cu suport dinamic, submersibilele și alte mijloace plutitoare.

O astfel de definiție ar trebui să nu mai lase loc la interpretări. Următoarele mijloace plutitoare nu sunt menționate în Convenție: navele de război, navele aflate în proprietatea sau operate de un stat, atunci când sunt folosite ca nave auxiliare, sau de către vamă sau poliție, cât și navele retrase din navigație sau cele deformatate.⁵

Scopul activităților ce beneficiază de protecția Convenției este stipulat în Articolul 3. Ar trebui subliniat că, în lipsa unei definiții a terorismului, unanim acceptată, arhitectii Convenției au folosit termenul mai puțin controversat de „delict”, în încercarea de a preveni apariția unor dispute legate de anumite activități.

Aceasta a fost o decizie conformă cu practicile internaționale: termenii de „delict” sau „acte ilegale” sunt, de asemenea, folosiți în convențiile menționate mai sus. Deoarece acest articol este foarte important, merită să îl cităm în întregime:

1. Orice persoană comite un delict, dacă, în mod intenționat:

a. sechestrează sau exercită controlul asupra unei persoane de la bordul unui vas sau exercită orice altă activitate cu caracter de amenințare sau intimidare; sau

b. se manifestă în mod violent împotriva unei persoane aflate la bordul unei nave și dacă acest act poate pune în pericol siguranța navigației acelei nave; sau

c. distruge o navă sau cauzează pierderi materiale vasului sau încărcăturii și ar putea pune în pericol siguranța navigației acelei nave; sau

d. plasează sau înlesnește amplasarea, prin orice mijloace posibile, a unui dispozitiv sau substanță care ar putea distruge nava sau ar putea cauza

daune navei sau încărcăturii, care ar putea pune în pericol siguranța acelei nave; sau

e. distruge sau cauzează daune majore sistemului de navigație sau intervine în operarea lui, punând astfel în pericol siguranța navigației navei; sau

f. comunică informații, deși este conștient de falsitatea lor, punând astfel în pericol siguranța navigației navei; sau

g. rănește sau ucide o persoană în legătură cu delictele menționate mai sus sau cu unul din delictele menționate în paragrafele a-f.

2. o persoană comite un delict dacă încearcă să:

a. comită unul din delictele menționate în paragraful unu, sau

b. este complicele unei persoane care comite astfel de delict; sau

c. amenință conform legislației internaționale sau forțază o persoană, prin mijloace coercitive, fizice sau juridice, pentru a comite unul dintre delictele menționate în paragraful 1 subparagrafele b,c,e, dacă această acțiune pune în pericol siguranța navigației navei.⁶

Este simptomatic faptul că expresiile folosite de arhitectii Convenției au un interes general. În acest fel s-a dorit să fie menționate atât delictele care deja au avut loc, cât și cele care ar urma să fie comise, indiferent de natura lor (acțiune directă, încercare, amenințare pentru comiterea unui delict, instigare și complicitate).

Statul este obligat să stabilească jurisdicția sa legată de delictele menționate anterior, atunci când ele sunt comise:

a) împotriva sa la bordul unei nave ce arborează steagul unui stat la momentul comiterii aceluși delict;

b) pe teritoriul unui stat inclusiv în apele teritoriale; sau

c) un cetățean al respectivului stat;

d) când presupusul infractor este prezent pe teritoriul unui stat, iar acesta nu este extrădat într-unul din statele care și-au stabilit jurisdicția în acord cu articolele 6.1. și 6.2; și, de asemenea, când:

a. delictul este comis de o persoană apatridă care domiciliază în mod obișnuit pe teritoriul aceluși stat;

b. în timpul comiterii delictului un cetățean dintr-un stat este amenințat, rănit sau omorât; sau

c. delictul este comis în încercarea de a forța respectivul stat să se abțină de la orice acțiune (în

acest caz, Convenția dă statului dreptul de a-și extinde jurisdicția asupra acestor delictе, dar nu impune nici un fel de obligație).

Regulamentele cu privire la platformele maritime sunt menționate într-un document separat (protocol). Definiția platformelor maritime este neclară în cadrul protocolului. Conform articolului 1.3, ea este „o insulă artificială, o instalație sau o structură atașată permanent de fundul mării, cu scopul de a exploata resursele naturale sau cu alte scopuri economice”⁷⁷.

Definițiile care există în afara protocolului menționează folosirea instalațiilor, și în scopuri neeconomice, lasă loc interpretărilor. Limitarea protocolului la platforma continentală, fără a veni cu explicații suplimentare este o altă problemă, deoarece există definiții paralele. Conform articolului 1 din Convenția de la Geneva, privind platforma continentală, conform cu art. 76 din Convenția cu privire la legislația maritimă, cât și în conformitate cu definițiile acceptate de către toate statele⁸, decizia de a extinde sfera de influență a protocolului, atunci când o platformă este atacată, poate fi arbitrară. Dimensiunea de bază a Protocolului aplică platformelor aceleași regulamente pe care Convenția le aplică vaselor.

Convenția de la Roma, împreună cu protocolul său, este cea mai recentă și mai precisă încercare de a regla cooperarea internațională în sfera luptei împotriva actelor violente pe mare. Ea specifică precis atât activitățile care ar trebui supuse presiunii internaționale, cât și măsurile pe care statele ar trebui să le lanseze.

Un punct forte al documentului îl reprezintă faptul că se ține cont de motivațiile care clasifică actele criminale de violență, construindu-se astfel reglementări legale.

Nu există nici o îndoială, Convenția de la Roma trasează liniile corecte pentru a acționa, dar reglementările ei nu rezolvă problemele fundamentale ce ar putea restricționa în mod efectiv folosirea formațiunilor statale, în particular cele asociate cu prevenirea în sensul larg al așa-numitei apărări preemptive.

Trebuie să se asigure că libertatea pe mare, care, timp de secole, a fost unul din pilonii de bază ai civilizației apusene, nu este exploatată de către diverși extremiști politici.

Și mai dificil poate fi succesul în lupta împotriva terorismului în apele internaționale, în special atunci când făptașul își conduce activitățile din

apele teritoriale ale unui stat care nu are un control efectiv asupra acestor ape și refuză să accepte cooperarea internațională pentru a eradica terorismul maritim. Acum este posibil să numim câteva state care exercită doar o jurisdicție formală asupra apelor teritoriale, dar refuză cu îndârjire ajutor din străinătate, de exemplu, în lupta împotriva pirateriei. Acest lucru se poate explica atât printr-o mare sensibilitate a anumitor țări în legătură cu suveranitatea lor, cât și prin niște rețele elaborate de corupție, în cadrul administrației locale și al poliției, care nu fac nimic pentru a pune capăt pirateriei.

Chiar dacă legile actuale sunt instrumente bune pentru a lupta împotriva terorismului pe mare, ele nu vor schimba cu nimic viitorul apropiat. Statele care luptă împotriva terorismului vor fi forțate să accepte faptul că aceste reglementări nu fac altceva decât să reducă din eficiența operațiunilor lansate. Această situație este favorabilă celor care planifică atacuri teroriste și poate avea un impact negativ asupra modului în care operațiunile antiteroriste pe mare sunt percepute de opinia publică internațională.

Faptul că o parte considerabilă de echipament, necesară pentru a pune în aplicare atacuri teroriste, poate fi achiziționată din comerț, fără restricții, este tot în avantajul teroriștilor.

În țările dezvoltate, bărci cu motor și iahturi rapide, scutere, echipament de scufundare și alte tipuri de echipament sunt vândute ca articole sportive. Fiecare barcă cu motor sau echipament de scufundare este mijloc clasic folosit de teroriști pentru a-și planifica atacurile.

Un alt factor care facilitează activitățile teroriste pe mare este modul relativ ușor în care se poate achiziționa un vas mare (cu intenția de a-l folosi ca platformă maritimă pentru activități subversive, ca platformă pentru armament pentru scurte atacuri asupra unei ținte bine alese sau ca puitor de mine), datorită legilor liberale care guvernează piața de vânzări de nave (în mod special, așa-numita clauză a steagurilor naționale ieftine) și piața vaselor de mână a doua.

Cumpărarea și înregistrarea vaselor (de fapt, stabilirea statutului lor legal) este, în practică, o tranzacție financiară. Prețul unei nave de 7.500 tdw construită între 1980 și 1985, variază între două milioane și jumătate de dolari și trei milioane și jumătate. În cazul companiilor, înregistrarea vasului în Panama, Bahamas sau Cipru nu depășește 40.000 dolari.

Căi posibile de a conduce atacuri teroriste împotriva comerțului și transporturilor maritime

O analiză a actelor teroriste care au ca țintă transporturile maritime, din ultimii 50 de ani, poate oferi suportul de a prevedea metodele posibile de atac puse la cale de teroriști. Următoarele activități teroriste sunt posibile:

- 1) atacuri asupra porturilor maritime, prin folosirea de explozibili aduși la bordul unor nave împreună cu alt gen de încărcătură;
- 2) atacuri asupra porturilor maritime, prin folosirea de explozibili aduși la bordul unei nave de către un membru (membrii) al/ai unei organizații teroriste;
- 3) deturnarea de vase comerciale de către persoane aflate la bordul lor;
- 4) angajarea unor nave comerciale pentru a putea intra din apele internaționale în cele naționale;
- 5) atacuri ce folosesc vase cu explozibili telecomandate sau conduse de teroriști sinucigași;
- 6) atacuri cu ajutorul scafandrilor înarmați;
- 7) atacuri cu ajutorul minelor.

Atacurile ce folosesc explozibili aduși la bordul navelor împreună cu alt gen de marfă ar trebui privite drept cele mai ușoare metode de a le organiza și duce la îndeplinire. Materialele explozibile pot fi puse în orice gen de încărcătură, în timpul transportului, și poate folosi un detonator cu cronometru. Această metodă are și niște lipsuri, și anume că nu se poate prevedea cu exactitate locul unde va avea loc explozia și nici nu se poate estima impactul ei distructiv asupra navei (și a infrastructurii portului). Impactul unei explozii poate fi mărit sau redus, acest lucru depinzând de locul în care este amplasată în cală încărcătura, care conține materialele explozibile. Luând în considerare acestea, scopul unor astfel de atacuri este mai degrabă acela de a genera amenințare, psihoza fricii, decât să distrugă sau să avarieze țintele.

Din punctul de vedere al teroriștilor, avantajele unui astfel de atac este reprezentat de dificultatea de a putea fi identificați autorii, modul relativ ușor în care explozibili sunt aduși pe navă, riscul scăzut pentru terorist, o posibilitate foarte limitată de a organiza o acțiune împotriva atacului care să fie eficientă⁹ și posibilitatea unor atacuri care să țină cont de operațiunile din port, de data plecării

sau sosirii navelor în port, destinația încărcăturii etc. Trebuie subliniat că o astfel de metodă (asemănătoare cu scrisorile-bombă) poate fi folosită și de grupuri mici, cu un echipament primitiv, care acționează în afara apelor naționale, fie din interiorul teritoriului național, fie din străinătate.

Actele teroriste (atacurile cu bombe) cu ajutorul explozibililor aflați la bord și aduși de un membru al unei organizații teroriste fac posibilă alegerea unei ținte și pot mări urmările unei explozii, prin poziționarea corectă a explozibilului la bord.

În același timp, în ceea ce privește un aspect important, puterea amenințării poate fi mărită prin distrugerea sau avarierea unui vas care transportă o încărcătură periculoasă. Pentru a organiza un astfel de atac trebuie obținute informații exacte în legătură cu deplasarea lui în anumite porturi bine alese, ce fel de încărcătură transportă, sistemul de securitate în porturi, sistemul de supraveghere pe nava aleasă și planurile ei (în special planurile compartimentelor și ale căilor de acces).

Se poate presupune că planificarea atacului necesită o observare pe termen lung a navei sau a unui anumit port, sau obținerea de informații de la membrii echipajului, sau de la un angajat al portului sau al șantierului naval unde s-a construit nava. În plus, informațiile obținute din surse libere pot juca un rol important (presă, Internet, materiale publicitare ale companiilor maritime și ale șantierelor navale). În contrast cu metodele descrise mai sus, cei care pregătesc astfel de atacuri trebuie să aibă cunoștințe legate de construcția unei nave; ei, de asemenea, trebuie să facă față unor riscuri considerabile, deoarece activitățile lor din porturi, și în special cele de la bordul navelor, atrag atenția.

Toate vasele sunt potențiale ținte pentru deturnări. Cele mai vulnerabile sunt:

a) navele de pasageri (pasagerii și încărcătura feriboturilor și a navelor de croazieră). Din punctul de vedere al răufăcătorilor, atractivitatea acestor nave rezidă în posibilitatea de a captura și a exercita un control efectiv asupra unui număr mare de oameni¹⁰, cu intenția de a-i ține ostatici sau de a-i executa;

b) navele care transportă încărcătură periculoasă (tancuri petroliere, transportoare LNG sau LPG, nave ce transportă produse chimice). Atractivitatea lor rezidă în faptul că există posibilitatea de a prelua încărcătura, în scopul de a câștiga atuuri puternice în timpul negocierilor sau pentru a distruge navele,

acest lucru având urmări catastrofice.

O analiză a atacurilor teroriste ce au avut loc până în prezent, cu scopul de a lua ostatici pasageri, cât și alegerea ca ținte a fregatelor și a pescadoarelor fac posibilă formularea unei teze conform căreia răufăcătorii se pot urca la bordul navelor:

a) în porturi, în secret, cu intenția de a ataca odată ce nava a ajuns în larg;

b) în port, pe cale legală și oficială (cu bilete cumpărate), alături de pasageri, cu intenția de a ataca imediat ce nava a părăsit portul¹¹;

c) în port, prin folosirea forței, cu intenția de a pune stăpânire pe navă și apoi pentru a forța echipajul să părăsească portul¹²;

d) în timp ce nava se află în mișcare sau la ancoră¹³;

e) pe mare, urcându-se în secret la bord¹⁴ și forțând nava să se oprească, cu ajutorul mitralierelor (artilerie de calibru mic) și al bărcilor cu motor.¹⁵

În examinarea amenințării la adresa pasagerilor în urma deturnării, se poate observa că elementul fundamental care trebuie luat în considerare de către răufăcătorii, atunci când aleg o țintă pentru un atac, este naționalitatea (cetățenia) pasagerilor care se află la bord. Steagul arborat de navă nu prezintă, practic, nici o importanță. Amenințarea se adresează feriboturilor care transportă pasageri pe aceleași rute și celor care transportă pasageri între două sau trei țări. Când aceste țări sunt angajate într-un conflict (direct sau indirect) cu grupări teroriste sau cu state care le sponsorizează, amenințarea la adresa vaselor de croazieră depinde, în mare măsură, de numărul de pasageri de anumite naționalități care sunt îmbrăcați și depinde, mai ales, de pasagerii care provin din țări implicate în mod curent în conflict cu organizațiile teroriste sau în crize internaționale.

O navă poate deveni ținta unui atac terorist cu foc de pe mal sau din interiorul apelor teritoriale, în timp ce se apropie de porturi sau când se află în porturi. Până în prezent, în astfel de atacuri au fost folosite mortiere, aruncătoare de rachete și de grenade de diferite tipuri. Acum se folosesc rachete teleghidate anti-blindaj, aruncătoare de rachete automate și mitraliere de calibre diferite. Nevoia de a achiziționa aceste arme, plus muniția necesară, transportul lor în zona de operații, poziționarea lor pentru luptă limitează în mod drastic posibilitatea ca astfel de atacuri să fie lansate de organizații care nu sunt puternice sau care nu se bucură de

suportul unui stat sau al unei organizații teroriste puternice.

Mortierele și lansatoarele de rachete teleghidate pot fi folosite, în principal, împotriva vaselor care manevrează cu viteză mică sau care stau.¹⁶ Într-un asemenea caz, focul nu este foarte exact.

Câteva zeci de nave au fost atacate cu foc de pe alte vase, în special bărci cu motor foarte rapide și bine înarmate¹⁷ (numite și bărci rapide sau Bobhammers¹⁸) în perioada postbelică. Aceste vase au fost folosite și ca platforme pentru arme și ca bărci explozibile (erau pline cu explozibili și îndreptate către o țintă, sau au fost folosite în atacuri sinucigașe).

Bărcile cu un deplasament mai mic de 1-3 tone, armate cu mitraliere, lansatoare de grenade, lansatoare de rachete anti-blindaj sau lansatoare de rachete simple și chiar sisteme împotriva aeronavelor, au fost folosite în operațiuni și au putut atinge o viteză de 40 de noduri (pe mare calmă).

Parametrii sistemului de armament instalat pe bărcile cu motor rapide (care are o rază a focului eficientă de pe o platformă puțin stabilă) determină alegerea tacticii. Folosirea eficientă a mitralierelor, a lansatoarelor de grenade și a aruncătoarelor de rachete neghidate necesită apropierea de țintă la cel puțin 300-400 de metri, cu o acuratețe a focului la distanțe mici.

Astfel, putem presupune că atacurile de pe bărci cu motoare rapide împotriva vaselor comerciale trebuie să țină cont de următoarele:

a) o apropiere neobservată, cu una sau mai multe bărci, de țintă;

b) un foc continuu, care să fie susținut cel puțin zece minute (acest lucru ar fi posibil dacă s-ar ținti suprafețe, de exemplu, părțile superioare ale suprastructurii, decât anumite elemente specifice ale navei);

c) o retragere.

Tipurile de armament de pe bărcile cu motor ce pot fi armate nu reprezintă o amenințare directă la adresa corpului navei. Totuși, există posibilitatea să se înregistreze pierderi în rândul echipajului, se pot înregistra distrugerii la nivelul corpului navei de deasupra liniei de plutire, se poate distruge încărcătura, iar uneori, se poate ajunge la pierderea vasului.

Trebuie recunoscut faptul că, în țările unde se aplică o politică liberală în legătură cu transporturile maritime, achiziționarea unei nave este limitată doar de resursele financiare ale unui

grup care planifică atacuri teroriste.¹⁹ Astfel, se poate presupune că o achiziționare legală a unei bărci, cu scopul de a o converti într-o navă-bază pentru șalupe rapide, este ușor de realizat pentru grupările teroriste. În perioada postbelică au avut loc câteva atacuri împotriva navelor de mărfuri, cu ajutorul unor scafandri înarmați. Organizarea unor astfel de atacuri a fost facilitată de faptul că pregătirea scafandrilor, cel puțin la nivel de bază, este considerată o activitate sportivă, de recreere în țările dezvoltate, în cel mai larg înțeles al cuvântului, cu folosirea de echipament de bază oferit la vânzare în toate centrele comerciale. Este sigur că un terorist, după câteva antrenamente și cu echipament achiziționat de la un magazin sportiv, poate oferi un potențial militar, cu mult inferior unui membru al trupelor speciale din marină, dar care rămâne în continuare un foarte periculos adversar, mai ales atunci când lansează un atac-surpriză.

Astfel, chiar și organizațiile relativ slab organizate și care nu au resurse financiare extrem de mari pot fi în stare să lanseze astfel de atacuri, iar acesta nu constituie singurul pericol. Organizații puternice și influente își pot permite organizarea și antrenarea unor adevărați scafandri profesioniști, care pot acționa chiar și atunci când nu se bucură de suportul unui stat (merită să menționăm că palestinienii au fost primii care au organizat astfel de grupuri de luptă, cu sprijinul Iugoslaviei).

Un exemplu îl pot constitui scafandrii Tigriilor Tamil, echipați cu aparate de respirat, numite, de asemenea, și Dräger²⁰ (achiziționate din Olanda), și cu care se mândresc multe unități navale din multe țări.

O armă deosebit de utilă în atacurile teroriste asupra navelor comerciale o reprezintă minele.²¹ Pe baza experiențelor postbelice²², folosirea minelor a fost preluată în atacurile teroriste asupra navelor comerciale care se deplasau în ape mici sau erau la ancoră, împotriva vaselor care se apropiau de porturi sau pe canale care duceau spre state care erau atacate. Folosirea lor în acest mod nu ar putea pune în pericol interesele altor state neimplicate în conflicte.

Folosirea unor vase adaptate pentru a părea asemenea unor nave comerciale, de recreere sau de pescuit trebuie luată în considerație. Din această analiză a metodelor folosite în atacurile teroriste putem trage concluzia că răufăcătorii au la dispoziție o gamă largă de mijloace de luptă. Doar or-

ganizațiile puternice, cu resurse financiare considerabile și cu mii de membri și susținători, pot fi o amenințare pentru un vas comercial; organizațiile slabe, cu resurse limitate, reprezintă și ele un pericol, însă mai redus.

Câteva acte de terorism pe mare

22 ianuarie 1958 - oponenții lui Salazar deturmează vasul de pasageri portughez *Santa Maria*;
1971 - echipajul care protesta împotriva războiului din Vietnam deturmează o navă militară de transport americană *Columbia Eagle*;
1971 - Un grup al opoziției din Venezuela deturmează vasul *Anzotegue*;
1971 - Luptătorii palestinieni atacă un tanc petrolier israelian în strâmtoarea Bab el Mandeb;
1971 - IRA încearcă să pună explozibili la bordul vasului de croazieră *Queen Elizabeth II*;
1972-1980 - IRA atacă feriboturile *Ulster Queen* și *Duke of Argyll*;
1973 - Organizația palestiniană Septembrie Negru scufundă nava *Sanya*;
31 ianuarie 1974 - vasul de pasageri *Laju* este deturat;
1974 - Vasul grecesc *Karachi* este deturat;
1975 - Mișcările separatiste din sudul insulelor Filipine lansează războiul de gherilă pe mare;
1975 - Mișcarea de opoziție din Argentina, Monteneros, avariază distrugătorul *Santisima Trinidad* în timp ce acesta se afla pe șantier;
1975 - O bombă explodează la bordul vasului sovietic *Maxim Gorki*, care se îndrepta spre Puerto Rico;
1979 - IRA planifică bombardarea iahtului lordului Mountbatten, *Shadow V*;
1979 - Monarhiștii iranieni pun stăpânire pe vasul de război *Tabarzin*, construit în Franța;
1979-1980 - Ecologistii radicali distrug și avariază balenierele din câteva țări;
1980-1986 - Frontul Polisario pentru eliberarea Saharei de Vest distruge atât traulerele spaniole *Garmomar* și *Costa de Terranova*, cât și cargobotul portughez *Rio Vouga*;
1981-1983 - IRA distruge cargoboturile britanice *Nellie M* și *Saint Bedan*;
1982 - O bombă explodează pe feribotul filipinez *Santa Lucia*;
1982-1984 - Gruparea din Nicaragua, Contras lansează războiul de gherilă pe mare, minând inclusiv intrarea în principalele porturi din țară;
1984 - Vasul Libian *Ghat* lansează mine în Marea Roșie, la ieșirea din Canalul Suez;
7 octombrie 1986 - Teroriștii palestinieni deturmează vasul de pasageri italian *Achille Lauro*;
1988 - teroriștii atacă vasul grecesc *City of Poros*;
1989-1994 - Separatiștii din Eritreea lansează războiul de gherilă pe mare, distrugând sau avarind și trei vase poloneze: *Borislav Krzywousty*, *Adam Anysk*, *Wladzlaw Lokietek*;
1990 - IRA distruge vasul de alimentare *For Victoria*, construit pentru Marina Regală;
1994 - Islamiiștii algerieniucid echipajul vasului comercial italian *Lucina*;
1996 - Teroriștii ceceni preiau controlul feribotului turcesc *Avrasya*;
2000 - Fundamentaliiștii islamici avariază distrugătorul american *Cole*, Yemen;
2002 - Tancul petrolier francez *Limburg* este avariat, fiind atacat de o barcă cu un pilot sinucigaș, aproape de coasta Yemenului;
2004 - Terminalele petroliere din Irak sunt atacate cu bărci pilotate de piloți sinucigași.

Ce este de făcut?

Se pare că amenințarea teroristă la adresa vaselor comerciale este în creștere. Până acum s-au înregistrat trei tentative din partea unor organizații nestatale de a cumpăra minisubmarine.

Două șantiere ilegale au fost descoperite în Columbia (în Bogota și Cartagena) și un al treilea a fost descoperit de serviciile de securitate din Malaezia, lângă orașul Pukhet.

Cartelurile drogurilor columbiene au fost interesate de cumpărarea de vase, cu intenția de a le folosi în traficul de droguri. Este, de asemenea, posibil ca minisubmarine să fie construite în secret de aceleași carteluri, pentru a fi vândute pe piața neagră de armament. În Malaezia, construirea de minisubmarine s-a făcut din ordinul organizației Tigrii Tamil.

Ne putem aștepta la consecințe grave, dacă organizațiile extremiste vor avea acces la tehnologia producerii minelor marine. Tigrii Tamil posedă deja o astfel de tehnologie. Acest lucru constituie o adevărată amenințare, în situația în care nimeni nu va exercita un control, direct sau indirect, complet autonom, asupra acestor activități. Minele marine produse de Tigrii Tamil ar putea cauza un adevărat război în regiune.²³ Există chiar informații că alte organizații extremiste, de exemplu, Forțele Revoluționare din Columbia (FARC), au achiziționat și ele mine marine. Acest fapt conferă o nouă dimensiune securității pe mare, fiindcă astfel de mine pot fi cumpărate fără ca vreun stat să poată controla acest tip de comerț.

Argumentele menționate mai sus indică faptul că activitățile teroriste pot fi conduse din zonele litorale, cu jurisdicție incertă, sau din apele internaționale. Comunitatea internațională nu este pregătită, în prezent, pentru astfel de amenințări, așa cum s-a dovedit din numărul mare de atacuri reușite asupra vaselor comerciale. Nu trebuie să așteptăm până când un alt atac terorist spectaculos va motiva comunitatea internațională, înainte de a lansa contramăsuri eficiente împotriva amenințării teroriste pe mare, care este din ce în ce mai evidentă.

Traducere și adaptare: Alexandrina VLAD

NOTE:

1 Ultimul incident raportat a avut loc la 7 noiembrie 2000, Echipajul unui petrolier israelian a detectat un vas de pescuit în apropiere de Fâșia Gaza, apropiindu-se din direcția apelor teritoriale egiptene. Când căpitanul a fost rugat să oprească, acesta s-a îndepărtat în mare grabă de vasul israelian, iar explozibilii au fost detonati înainte de vreme, cam la 100 de metri de

2 În general este vorba de vase în formă de trabuc, lungi de 6-8 metri, capabile să transporte o tonă de marfă. În majoritatea covârșitoare a incidentelor raportate, ele erau conectate la fire lungi de 150-200 de metri, la vasul-bază (de obicei un iaht cu un motor foarte puternic), care le controla mișcările și le alimenta cu energie electrică.

3 Mini-submarinele sunt armate cu 1-2 torpile sau mine. Deplasamentul lor este de 100 tone metrice. Un exemplu de vas aparținând acestei clase poate fi submarinul *Yugo*, nord-coreean, care a fost aruncat la fărâ în Coreea de Sud pe 18 iunie 1998, datorită unor defecțiuni tehnice - echipajul era format doar din patru oameni. În plus, el putea să mai ducă și 6-7 scafandri

militari.

4 Dacă discutăm despre piraterie pe mare, merită să menționăm creșterea actelor de piraterie din ultima perioadă.

5 K. KUBIAK, "Prawa i obowiązki państwa w zakresie zwalczania aktów przemocy na morzu w świetle postanowień konwencji rymskiej," *Przegląd Morski*, (3) 1999, p.40.

6 www.undcp.org/dccp/terrorism_convention_maritime_navigation.html

7 www.undcp.org/dccp/terrorism_convention_platforms.html

8 J. SZMONIDES, **NOWE prawo morza**, Varșovia, 1986, pp. 181-193.

9 Problema inspecției încărcăturii în porturi este legată de verificarea bagajelor în aeroporturi. Or, acestui lucru nu i se acordă importanța necesară. Doar în cele 2000 de porturi pentru feriboturi din Polonia se mănuiesc 2.157.914 tone de încărcătură, 18.671 de vagoane, 125.095 de camioane, 162.716 autovehicule și 919.389 pasageri, care trec granița la bordul feriboturilor. Conform lui P. BAUER, "Żegluga promowa na fail," *Gazeta Wyborcza*, 26 martie 2002, p.6. Este posibilă doar o inspecție a pasagerilor, dar o examinare atentă ar paraliza terminalele încărcăturilor.

10 Patru teroriști au ținut sub control mai mult de 1000 de pasageri și membrii echipajului în timpul deturnării vasului de pasageri italian *Achille Lauro*.

11 Acest lucru l-au făcut teroriștii atunci când au atacat vasul portughez *Santa Maria*, la 22 ianuarie 1961, vasul italian *Achille Lauro* la 7 octombrie 1986, încercarea de deturnare a feribotului turcesc *Avrasyape* la 13 ianuarie 1996. Conform K. KUBIAK, "Terroryzm morski zagrożenie dla żeglugi" *Morze*, (5) 1990; "Groźba wysadzenia promu," *Rzeczpospolita*, 18 ianuarie 1996.

12 Un exemplu ar fi deturnarea feribotului *Laju* în Singapore, la 3 ianuarie 1974, când patru teroriști care aparțineau Frontului Popular pentru Eliberarea Palestinei și Armatei Roșii japoneze au capturat vasul și au luat cinci ostatici, în încercarea de a ataca instalațiile concernului Shell Oil.

13 În 1994, fundamentalii islamici au omorât echipajul care dormea pe vasul comercial italian *Lucina*, în portul algerian Iyel.

14 Este o metodă care presupune activități legate de piraterie. Documente aflate în posesia Organizației Maritime descriu două pontoane de cauciuc (care, neavând unghiuri drepte, nu au putut fi detectate de radare), legate cu o parâma, ce au fost folosite pentru urcarea la bord, pe navă, în mișcare, în timpul nopții. Ele au fost atașate de o altă navă. Conform K. KUBIAK, "Piraci czy terroryści", *Komandos*, (3) 1996.

15 Această metodă este utilizată, în principal, de piraiți în regiunile unde poliția nu este foarte activă sau acolo unde statele riverane nu exercită un control

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

strict asupra coastelor. Printre altele, este vorba de grupările din Eritreea care activează în strâmtoarea Bab el Mandeb.

16 Această metodă a fost tipică pentru gherilele nord-vietnameze, care atacau vasele comerciale ce treceau pe lângă apele teritoriale, în drumul din și spre Saigon. Conform R.L. SCHREADLEY, „Lorzii mărilor”, *UNSI Proceedings*, (8) 1970, „Războiul naval din Vietnam 1950-1970”, *UNSI Proceedings*, (5) 1971, p.66.

17 În perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, bărcile cu motor înarmate au fost folosite de către grupările anti-Castro, de teroriștii arabi care doreau să atace navele israeliene, de grupările nicaraguane Contras în lupta împotriva sandiniștilor, de marina iraniană în timpul războiului iraniano-irakian, de forțele croate în timpul războiului civil din Iugoslavia și de grupările Tamil în timpul conflictelor interne din Sri-Lanka.

18 Numele aparține unei companii suedeze, care fabrică bărci cu motor foarte rapide în timpul războiului iraniano-irakian. Acestea au fost folosite de către garda revoluționară iraniană pentru a ataca tancurile petroliere.

19 Această opinie este confirmată de facilitatea cu care grupurile implicate în crima organizată se ocupă de traficul cu ființe umane și își fac rost de nave. Conform lui Z. KUSOCAC, „Traficul de ființe umane - Traficul pe mare”, *Jane's Navy International*,(4) 2002, pp.18-20.

20 Numele firmei germane, lider mondial în

domeniului echipamentului de scufundare militar.

21 Conform Jane's Underwater Weapon System, următoarele țări pot fabrica mine marine: Brazilia, Chile, China, Danemarca, Germania, Irak, Italia, Coreea de Nord, Polonia, Rusia, Spania, Suedia, Taiwan, Marea Britanie, SUA și Iugoslavia. Între 250.000 și 400.000 de mine de toate tipurile și întrebuințările (conform estimărilor americane) pot fi găsite în arsenalele din fosta URSS. Conform F.B. KELSO II, „Construirea puterii navale”, *UNSI Proceedings*, (11) 1992,p.40. Amplasarea minelor de către rebelii Tamil atestă proliferarea utilizării minelor. Acest fapt este confirmat și de avariile produse la 29 mai 1987 de explozia subacvatică ce a atins o navă grecească de 29.432 dtw ce se apropia de Trinkomali. Conform “Shipping News,” *BIMCO Weekly News*,(^) 1997, p.3.

22 De când au fost amplasate primele mine, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, folosirea lor cu scopuri teroriste a fost relansată de către Contras, în lupta lor împotriva guvernului sandinist din Nicaragua, UNITA, în timpul războiului civil din Angola, au folosit mine (mai ales împotriva celor ce se apropiau de Luanda), formațiile neregulate iraniene în atacurile asupra navelor din Golful Persic, în timpul războiului iraniano-irakian, de forțele navale iraniene și serviciile speciale, în golful Suez, în 1984, de către separatiștii Tamil.

23 Procesul de pace tocmai a început în Sri Lanka. Dacă acesta eșuează, atunci Tigrii Tamil, probabil, vor face uz de mine marine.

Comandorul dr. Krzysztof KUBIAK este asistent universitar în cadrul Universității Naționale de Apărare din Varșovia, Polonia.

PARADIGME MILITARE ÎN SCHIMBARE

Într-un avânt elaborativ niciodată frânat, de la primele contacte cu spațiul generator de idei al învățământului universitar și până la integrarea în realitatea concretă a structurilor operaționale militare de înalt nivel, generalul-maior prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI oferă, prin intermediul volumului intitulat incitant **PARADIGME MILITARE ÎN SCHIMBARE**, celor familiarizați cu domeniile științei militare, construcției militare și stării geopolitice și geostrategice a securității internaționale noi perspective și fundamentări teoretice, de reală forță analitică.

Reunirea în volum a unui set important de texte recente ale autorului, susținute la reuniuni științifice cu participare națională și internațională sau apărute în publicații de profil, inclusiv în revista noastră (articole, comunicări științifice, eseuri, reflecții, analize din teatre cu valoare de lecții învățate etc.), deosebit de actuale, ra-

cordate la politicile și strategiile de alianță și de coaliție, care definesc noua paradigmă militară a României, într-o dinamică extrem de consistentă și de benefică, are o unitate teoretică intrinsecă, deși baleiază pe o varietate tematică foarte vastă, de la tipologia războiului modern la politologie și doctrină militară, de la sisteme de valori, ca domeniu al asimetriei strategice, la constituirea și utilizarea rezervelor în conflictele secolului XXI, de la strategiile de securitate ale marilor puteri la operațiile de pace și transformarea strategică, la securitatea prin cooperare și aspectele militare ale implicării țării noastre în realizarea identității europene de securitate.

Schimbarea pe care o sesizează și explicitează autorul se clădește sistemic, multidimensional, prin surprinderea și iluminarea puternică a esențelor, fie că este vorba despre exploatarea capacităților de transformare, de restructurare în vederea creșterii eficienței acțiunilor și operațiilor militare, de înlăturare a elementelor critice și optimizarea acțiunii sau puterii militare, fie de sublinierea oportunității explorării unor noi modalități de a folosi forțele și a experimenta concepții revoluționare în planificarea operațiilor, ori dezvoltarea revoluției în domeniul militar și în spațiul informațional, pe filiera inedită a războiului bazat pe rețea, a integrării în comunitatea euro-atlantică.

Suntem, prin strădania autorului, dar și a col. dr. Costinel Petrache, inițiatorul și realizatorul colecției „Gândirea Militară Românească”, diriguitorul generoasei publicații teoretice cu același nume a Statului Major General, beneficiarii unei lucrări remarcabile, care racordează strâns cititorul la noile abordări și viziuni din câmpul științei și practicii militare, avertizându-l asupra necesității adaptării la provocările actuale, reconceptualizărilor necesare, creării capacității de răspuns oportun și eficace la exigențele câmpului de luptă tot mai complex, specific războiului modern. (V.P.)

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

OCTOMBRIE-DECEMBRIE

Ultimul trimestru al anului 2005 a fost perioada cea mai densă în activități, adăugând pagini noi la bilanțul anului ce s-a încheiat. Cea mai importantă activitate a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” a fost a V-a sesiune anuală internațională de comunicări științifice, cu tema „Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre”, organizată în perioada 21 - 22 noiembrie.

Problematica, de mare actualitate, îndeosebi pentru statele riverane și cele membre ale NATO, a fost abordată de specialiști de la Comandamentul NATO de la Napoli, din SUA, Turcia, Bulgaria, Polonia, Slovacia, Pakistan și România, reprezentanți ai Statului Major General, Departamentului pentru Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, statelor majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Universității Naționale de Apărare „Carol I” și instituțiilor de învățământ și cercetare civile. În deschiderea activității, secretarul de stat în Ministerul Apărării Naționale, Marius Bălu, a prezentat mesajul ministrului român al apărării. Sesiunea a constituit cadrul unui dialog activ pe probleme ale bazinului Mării Negre și ale cunoașterii celor mai noi preocupări în domeniu ale specialiștilor. Au fost abordate aspecte privind mediul de securitate, riscurile, amenințările, forțele armate, stabilitatea și cooperarea în bazinul Mării Negre. Comunicările științifice prezentate au fost publicate, în volume separate, atât în limba română, cât și în limba engleză.

La 17 noiembrie, la CSSAS, a fost organizată o discuție cu domnul Takeshi Fukuda, cercetător științific japonez, reprezentantul Biroului de Cercetări și Referințe Legislative al Bibliotecii Naționale a Dietei. Acesta a fost interesat de atitudinea opiniei publice din România față de îndeplinirea responsabilităților asumate în cadrul NATO și al alianței cu Statele Unite ale Americii, în mod deosebit reacția la participarea trupelor române la operațiile militare desfășurate pe teatre în afara granițelor țării. O altă temă a preocupărilor oaspetelui a constituit-o atitudinea populației României față de eventualele consecințe ale prezenței bazelor militare ale SUA pe teritoriul țării noastre.

De asemenea, la 23 noiembrie a fost organizată o întâlnire cu domnul Alexander Hersi, directorul Institutului de Studii de Securitate și Apărare din Slovacia. În cadrul schimbului de idei pe tema cooperării și securității regionale după integrarea în NATO s-a insistat asupra responsabilităților ce decurg din statutul de membru NATO.

Pentru anul 2006 sunt planificate o serie de activități științifice naționale și internaționale, dintre care amintim: Sesiunea de comunicări științifice a Universității Naționale de Apărare „Carol I”, „Strategii 21”, cu tema „Securitatea și apărarea spațiului sud-est european, în contextul transformărilor mileniului III” (13 - 14 aprilie), pe parcursul căreia Centrului îi revine organizarea secțiunii „Apărare și securitate națională”, Seminarul „Participarea Armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și UE” (25 mai) și Sesiunea anuală de comunicări științifice „Strategii de securitate și apărare la frontiera răsăriteană a NATO și UE” (23 - 24 noiembrie).

Irina CUCU

Revista „Impact Strategic“ a ajuns la cel de al 17-lea număr. Fiecare apariție a sa este rezultatul unei colaborări foarte bune între personalul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate și numeroși autori din unele instituții de profil ale armatelor altor state membre NATO, din cadrul structurilor Ministerului român al Apărării Naționale, din Statul Major General, Universitatea Națională de Apărare “Carol I”, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, academiile categoriilor de forțe, din sistemul de învățământ superior românesc, din structuri ale Ministerului Administrației și Internelor, din cercetarea științifică, unități militare și alte instituții ale statului, din organizații neguvernamentale, de la diferite firme și din presă. Este o onoare pentru publicația noastră să găzduiască o atât de largă și competentă dezbateră de idei pe teme stringente ale strategiei militare și securității naționale, care s-a dovedit necesară și utilă în procesul revigorării gândirii militare românești, pe noile coordonate ale integrării în NATO și în Uniunea Europeană. Remarcăm cu plăcere contribuția valoroasă a autorilor la reușita acestei dezbateri și le mulțumim cu multă căldură.

Responsabil de număr: dr. Gheorghe VĂDUVA
Tehnoredactare computerizată: Corina VLADU
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
